

ELSA AZƏRBAYCAN

2018-Cİ İL

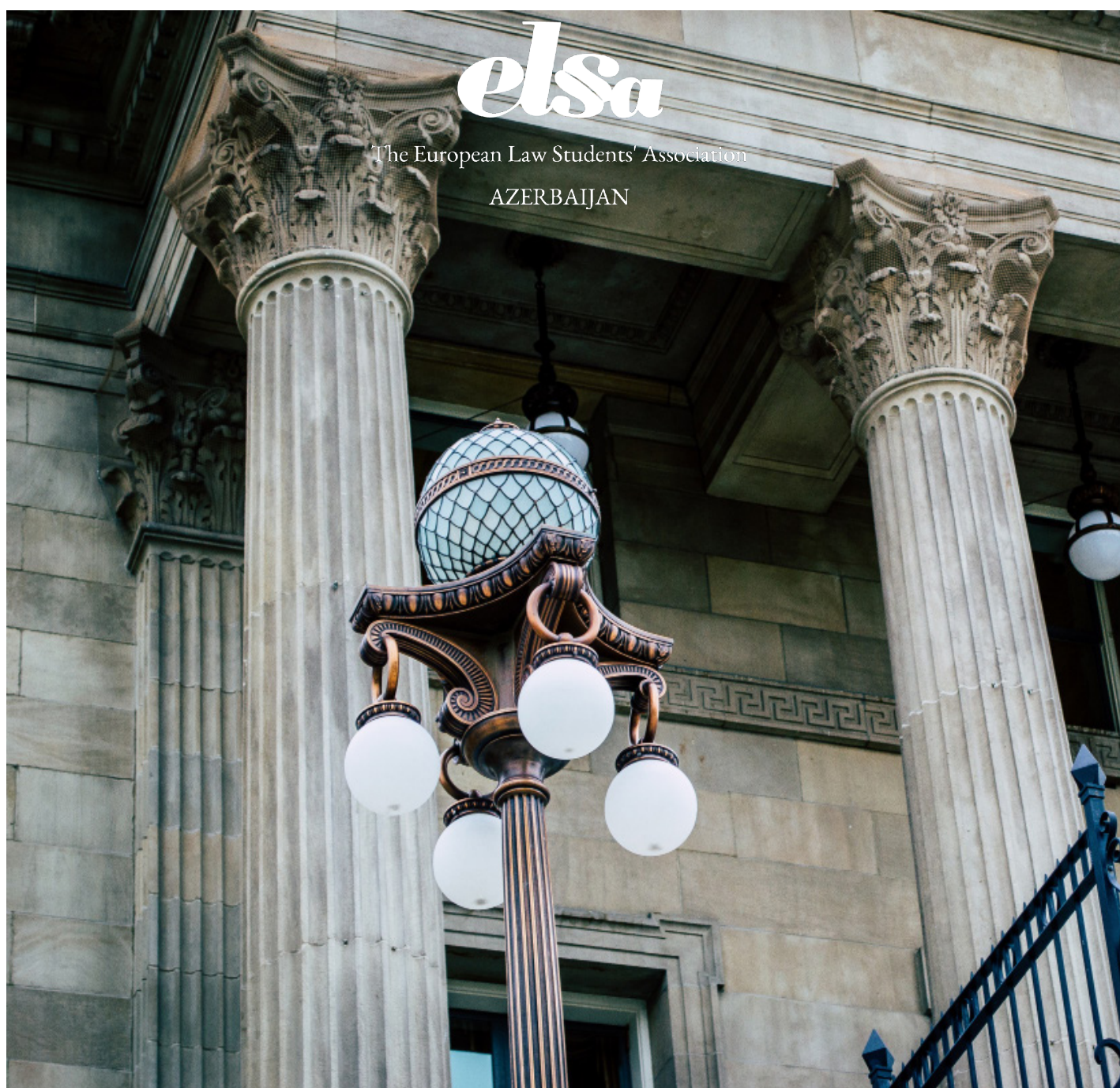
WWW.ELSA.AZ

Hüquq jurnalı

ELSA AZERBAIJAN

Law review

3-CÜ BURAXILIŞ

The European Law Students' Association

AZERBAIJAN

ELSA nədir?

Avropa Hüquq Tələbələr Assosiyası (ELSA) müstəqil, qeyri siyasi, gəlir məqsədi güdməyən dünyanın ən böyük hüquq tələbələr təşkilatıdır. ELSA Avropanın 42 ölkəsində, 210 universitetində 30,000-dən çox hüquq tələbələrini və gənc hüquqşünasları özündə ehtiva edir.

ELSA-nın Azərbaycanda təşəbbüs qrupunun əsası bir neçə hüquq tələbəsi tərəfindən 2010-cü ilin iyununda qoyulmuşdur. Elə həmin ayda təşəbbüs qrupu tərəfindən təşkil edilən prezentasiyalardan aydın müşahidə etmək olar ki, hüquq tələbələrini əksəriyyəti ELSA-nın Avropada təşkil olunmuş müxtəlif beynəlxalq tədbirlərində iştirak etməkdə, habelə bu təşkilatın digər üzvləri ilə möhkəm qarşılıqlı münasibətlər quraraq öz əlaqələrini genişləndirməkdə maraqlıdır.

Azərbaycan ELSA-nın Türkiyənin Alanya şəhərində keçirilən 58-ci Beynəlxalq Şuranın İclasında müşahidəçi üzv statusunu qazandı, beləki Azərbaycan səsərin çoxluğu ilə ELSA ailəsinə qəbul olundu.

Biz inanırıq ki, tələbələr ELSA-nın geniş fəaliyyət imkanları və beynəlxalq əməkdaşlıq vasitəsilə beynəlxalq hüquq sistemləri barədə dəyərli biliklər və təcrübə əldə edəcəklər. Və hər bir Azərbaycanlı hüquq tələbəsi idarəetmə, qrup fəaliyyəti qabiliyyəti, praktiki iş təcrübəsi, Avropa dəyərlərini paylaşmaq və başqa imkanlardan faydalancaqlar.

Avropa Hüquqşünas Tələbələr Assosiasiyası (The European Law Students' Association)

Avropanın müxtəlif dövlətlərindən, universitetlərindən, mədəniyyətlərindən olan on minlərlə Hüquqşünas Tələbəni və Gənc Hüquqşünası özündə birləşdirməklə, Hüquqşünas Tələbələrini bütövlükdə dünyadakı ən böyük şəbəkəsidir. Təşkilatın yaradılmasında və hal-hazırkı fəaliyyətində əsas məqsəd Avropanın müxtəlif ölkələrindən olan gəncləri eyni təşkilatda birləşdirməklə, onlar arasında mənəvi-əxlaqi inteqrasiyaya, elmi

biliklərin paylaşılmasına nail olmaqdan, Beynəlxalq Konfranslar, Təlimlər, Səhnələşdirilmiş Məhkəmə prosesləri keçirilməsi yolu ilə Hüquqşünas Tələbələrini nəzəri biliklərinin praktiki tətbiqinə şərait yaratmaqdan ibarətdir.

44 Avropa dövlətindən olan Hüquqşünas Tələbələrini və Gənc Hüquqşünasların vahid bir şəbəkədə təşkilatdıraraq ELSA istər tələbə mübadiləsi həyata keçirməklə, təhsil səfərləri təşkil etməklə, istərsə də təcrübə proqramları təşkil etməklə Hüquqşünasların öz sahələrində daha professional formalaşması və təcrübə qazanması yolunda böyük köməklik göstərmiş olur. Eyni zamanda təşkilatın Beynəlxalq olması Hüquqşünaslara istər mədəni, istər elmi cəhətdən Avropaya inteqrasiya olmaq imkanı yaratmaqdadır.

*“İnsan
mənəviyyətinə və
mədəni müxtəlifliklərə
hörmət edilən bir
dünya”*

təşkilatın fəaliyyətində başlıca prinsip kimi çıxış edir. Təşkilatın yaranma məqsədləri sadəcə sadaladığımız akademik xarakterli fəaliyyətlərdən ibarət deyildir, ELSA eyni zamanda, müxtəlif dövlət, din və irqəldən olan Hüquqşünas Tələbələrini və Gənc Hüquqşünasların daimi dostluğunu yaratmağı qarşıya məqsəd qoymuşdur, fəaliyyət məqsədləri sırasında müxtəlif əyləncəli tədbirlər, gəzintilərin təşkili də yer tutmaqdadır.

The European Law Students' Association

AZERBAIJAN

What is ELSA?

ELSA is the world's largest independent law students' association. ELSA is an international, independent, non-political, non-profit-making organisation run since 1981 by and for students. It is comprised of students and recent graduates who are interested in academic and personal excellence. ELSA offers law students a perfect platform to develop their existing skills, acquire new skills and meet fellow students and legal professionals throughout Europe.

ELSA gives many opportunities to its members to get access to premium projects. ELSA members can be a delegate in WIPO, UNCITRAL or in other UN bodies. With ELSA, this is a reality! And ELSA will provide you with the opportunity to work on projects throughout Europe with people of multiple nationalities.

Students and young lawyers enrolled in ELSA are seeking for excellence. They are not afraid to challenge their legal skills and are willing to invest their free time into the improvement of their knowledge.

Vision

“A just world in which there is respect for human dignity and cultural diversity”

The Philosophy Statement of the European Law Students' Association

Purpose

To contribute to legal education, to foster mutual understanding and to promote social responsibility of law students and young lawyers.

Means

To provide opportunities for law students and young lawyers to learn about other cultures and legal systems in a spirit of critical dialogue and scientific co-operation.

To assist law students and young lawyers to be internationally minded and professionally skilled.

To encourage law students and young lawyers to act for the good of society.

Organisation

Local, National and International Level The ELSA Network works on three levels, the local, the national and the international. ELSA has 42 National Groups as members and almost all National Groups are divided into Local Groups. Every Local and National Group has a Local or National Board.

ELSA Azərbaycan Hüquq Jurnalı

ELSA Azerbaijan Law Review

ELSA Azərbaycan Hüquq Jurnalının əsası 2015-ci ildə qoyulmuş, 2016-cı ildə isə ilk dəfə çap olunmuşdur.

Jurnalın əsas məqsədi hüquqşünaslıq sahəsində oxuyan tələbələrin mütaliə meylinin və həvəsinin gücləndirilməsi, ölkənin hüquq sahəsində elmi və praktik baxımdan mübahisəli və ümdə məsələləri barədə məlumata malik olmasının təmin edilməsi və hüquqşünaslıq ixtisasında oxuyan tələbələrin, gənc hüquqşünasların elmi araşdırmalarının, mövqələrinin və şərhlərinin geniş hüquq ictimaiyyətinə çatdırılmasından ibarətdir.

Jurnalın vəzifəsi hüquqşünaslıq sahəsində təhsil alan tələbələrin biri-biri ilə qiyabi olaraq tanışlığının, onlarla təcrübə hüquq işçiləri arasında bu və ya digər formada elmi kontaktın qurulmasının və ölkədə, eləcə də dünyada baş verən hüquqi yeniliklərlə bağlı məlumatlandırılmanın təmin edilməsindən ibarətdir.

Jurnalın fəaliyyət istiqamətləri aşağıdakılardan ibarətdir:

1. Məqalələr, elmi araşdırmalar, mövqələr, şərhlər;
2. Hüquq sahəsi üzrə ölkə ərazisində və dünyada baş verən müxtəlif hadisə və hərəkətlər barədə məlumatlar;
3. Hüquq sahəsi üzrə milli və beynəlxalq məhkəmə aktlarının çap edilməsi.

ELSA Azerbaijan Law Review was established in 2015 and its first edition was published in 2016.

The main aim of Law Review is to motivate law students to read academic literature and write academic articles, to provide them with appropriate information related to highly important and topical discussions taking place in the civil society and to deliver young lawyers' and students articles to society.

The activities of Law Review are the followings:

1. Articles, academic researches, interpretations;
2. Information related to law sphere on a local and international level;
3. Printing interesting local and international judiciary acts.

İnsan Hüquqları Üzrə Müvəkkilin İnsan Və Vətəndaş Hüquq Və Azadlıqlarının Təmin Edilməsində Dövlət Orqanları ilə Qarşılıqlı Əlaqəsi

Nurani Rüstəmli

"Dövlət və hüquq nəzəriyyəsi və tarixi" kafedrasının magistranti
Hüquq fakültəsi, Bakı Dövlət Universiteti

Açar sözlər: insan hüquqları, azadlıq, ombudsman, hakimiyyət sistemi, qanunverici orqan, qanunvericilik təşəbbüsü, məhkəmə, prokurorluq, qeyri-hökumət təşkilatı, vətəndaş cəmiyyəti.

Məqalədə ombudsman təsisatının mahiyyəti, İnsan hüquqları üzrə müvəkkilin insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsində rolu və onun insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi sahəsində digər dövlət orqanları ilə qarşılıqlı fəaliyyəti barədə məlumat verilir.

İnsan hüquqları üzrə müvəkkilin ümumi xarakteristikası. İnsan hüquqları üzrə müvəkkilin dövlət orqanları ilə qarşılıqlı əlaqəsini müəyyən-ləşdirərkən ombudsman təsisatının mahiyyəti ilə bağlı məsələlərə diqqət yetirmək zəruridir. Ombudsman termini dünya dillərinə İsveç dilindən daxil olmuşdur. Mənası agent və ya sədr deməkdir. (5) Parlament tərəfindən insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəçisi kimi səlahiyyət verilən, dövlət funksiyalarının daşıyıcısı olan vəzifəli şəxslərin üzərində birbaşa parlament nəzarətini həyata keçirən, lakin onlar tərəfindən qəbul edilmiş qərarları dəyişdirmək hüququ olmayan, etibarlı və layiqli vəzifəli şəxs düşülür. Ombudsman təsisatı qanunverici, icra və məhkəmə hakimiyyəti sisteminə daxil deyil. Ombudsman təsisatını səciyyələndirən əsas cəhətlərdən biri onun tam müstəqil olmasıdır. Ombudsman öz funksiyalarını vətəndaşların tələbləri və şikayətlərinə əsasən, habelə öz təşəbbüsü ilə həyata keçirir.

Azərbaycan Respublikasında ombudsmanın fəaliyyəti digər dövlət hakimiyyəti orqanları ilə qarşılıqlı əlaqəlidir. İnsan hüquqları üzrə müvəkkilin dövlət orqanları ilə qarşılıqlı əlaqələri ilk növbədə onun təyinatından irəli gəlir. (1) Belə ki, müvəkkil dövlət və yerli özünüidarə orqanları, vəzifəli şəxslər tərəfindən insan və vətəndaş hüquq və

azadlıqlarına əməl və hörmət edilməsi üzərində nəzarəti həyata keçirir və pozulmuş hüquqların bərpasını təmin edir. Bunun üçün o, dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının, vəzifəli şəxslərin insan hüquqlarını pozan qərar və hərəkətlərindən verilməmiş şikayətlərə baxmaq və müvafiq tədbirlər görmək səlahiyyətinə malikdir. Qeyd olunanlar müvəkkilin insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsində dövlət orqanları ilə qarşılıqlı əlaqələrinin zəruriliyini göstərir. İnsan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təmin edən dövlət orqanlarının daxili və xarici qarşılıqlı əlaqəsi fərqləndirir. Birinci halda həmin orqanlar insan hüquqlarının təminatı üzrə qarşılıqlı surətdə fəaliyyət göstərir. Xarici qarşılıqlı əlaqə isə dövlət orqanlarının insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi üzrə birgə fəaliyyət göstərməsini nəzərdə tutur. (6)

İnsan hüquqları üzrə müvəkkilin dövlət hakimiyyəti orqanları ilə qarşılıqlı əlaqəsinin əhəmiyyəti. İnsan hüquqları üzrə müvəkkilin dövlət orqanları ilə qarşılıqlı əlaqəsinin əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, belə qarşılıqlı əlaqə müvəkkil tərəfindən insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının müdafiə edilməsində, cəmiyyətdə hüquq düşüncəsinin və hüquq mədəniyyətinin inkişaf etdirilməsində, o cümlədən dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının, vəzifəli şəxslərin fəaliyyətində, habelə insan hüquqlarına dair qanunvericilikdə mövcud olan qüsurların aşkara çıxarılması və onların aradan qaldırılması üzrə tövsiyələrin verilməsində olduqca mühüm rol oynayır.

İnsan hüquqları üzrə müvəkkilin Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi ilə qarşılıqlı əlaqəsi. Müvəkkiliyin fəaliyyətinin və onun insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsində dövlət orqanları ilə qarşılıqlı əlaqəsinin mühüm istiqamətlərindən birini insan və vətəndaş hüquq və azadlıqları sahəsində qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi və beynəlxalq hüququn hamılıqla qəbul

edilmiş prinsip və normalarının uyğunlaşdırılması təşkil edir. O, bu yolla hüquq və azadlıqların mühafizəsində iştirak edir. Bu istiqamətdə müvəkkil Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi ilə sıx surətdə qarşılıqlı əlaqədə fəaliyyət göstərir. Belə ki, “Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (ombudsman) haqqında” Konstitusiyaya Qanununun 1.5-ci maddəsinə əsasən Müvəkkilin fəaliyyəti insan hüquqlarının müdafiəsini, pozulmuş insan hüquq və azadlıqlarının bərpasını təmin edən digər dövlət orqanlarının səlahiyyətlərini məhdudlaşdırmır və əvəz etmir. Müvəkkil Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə insan hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi məqsədilə qanunların qəbul edilməsinə və yenidən baxılmasına dair təkliflər verə bilər. (7) Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkilin özü qanunvericilik təşəbbüsü hüququna malik deyil. Bu isə mənfi hal kimi qiymətləndirilməlidir. Belə ki, fəaliyyət istiqamətlərindən biri qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsindən ibarət olan dövlət orqanı təbii ki, qanunvericilik təşəbbüsü hüququna malik olmalıdır. Qanunvericilik təşəbbüsü ombudsmanın fəaliyyətində ona görə zəruridir ki, o, eyni zamanda vətəndaş cəmiyyətini təmsil etməklə və bilavasitə hüquq müdafiə təşkilatları ilə işləməklə qanunvericilik təşəbbüsü hüququ əsasında geniş əhali kütləsinin maraqlarını ifadə edə bilər. (4) Ombudsmanın qanun yaradıcılığı fəaliyyətinin mühüm aspekti ondan ibarətdir ki, o, dövlətlə cəmiyyət arasında vasitəçi kimi çıxış etdiyindən vətəndaşların dövlət tərəfindən qəbul edilən qərarlara, xüsusən qanun yaradıcılığına təsirinin gücləndirilməsinə imkan verir.

İnsan hüquqları üzrə müvəkkilin Konstitusiyaya Məhkəməsi ilə qarşılıqlı əlaqəsi. Müvəkkil qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi sahəsində Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsi ilə də qarşılıqlı fəaliyyət göstərir. “Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (ombudsman) haqqında” Konstitusiyaya Qanununun 13.2.8-ci maddəsinə əsasən şəxsin hüquqları qüvvədə olan normativ hüquqi aktla pozulduqda, Müvəkkil Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsinə sorğu ilə müraciət etmək hüququna malikdir. (3)

“Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 23 dekabr 2003-cü il tarixli Qanununun 32.2-ci maddəsinə görə Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinin qərarlarının qanunda nəzərdə tutulmuş hallarda Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya və qanunlarına uyğunluğuna dair məsələlərə İnsan hüquqları üzrə

müvəkkilin sorğularına Konstitusiyaya Məhkəməsi tərəfindən baxılmasına aşağıdakı hallarda yol verilir:

- Tətbiq edilməli olan normativ hüquqi akt məhkəmə tərəfindən tətbiq edilmədikdə;
- Tətbiq edilməli olmayan normativ hüquqi akt məhkəmə tərəfindən tətbiq edildikdə;
- Normativ hüquqi akt məhkəmə tərəfindən düzgün şərh edilmədikdə.

Konstitusiyaya Məhkəməsinə müraciət hüququ Müvəkkilin öz təcrübəsində vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının normativ hüquqi aktlar, bələdiyyə aktları və məhkəmə tərəfindən pozulması zamanı rastlaşdığı problemlərin həllində mühüm vasitə kimi çıxış edir.

İnsan hüquqları üzrə müvəkkilin digər məhkəmələrlə qarşılıqlı əlaqəsi. İnsan hüquqları üzrə müvəkkilin fəaliyyətinin məhkəmələrlə də qarşılıqlı əlaqəsi mövcuddur. Həm məhkəmələr, həm də ombudsman qanunda nəzərdə tutulmuş vasitələrlə pozulmuş insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının bərpasını təmin edirlər. Lakin məhkəmələr pozulmuş hüquqlarının bərpasını bilavasitə təmin edə bilsə, ombudsman, bir qayda olaraq, pozulmuş hüquqların bərpasında dolayı yolla iştirak edir. Bundan əlavə, ombudsmanın aktları tövsiyə xarakteri daşdığı halda məhkəmənin qərarları məcburidir. Məhkəmələr məcburetməyə, ombudsman isə əməkdaşlıq prinsipinə əsaslanan nəzarəti həyata keçirir. Sanksiya tətbiqinə əsaslanan məcburi xarakterli nəzarət heç də bütün hallarda müsbət nəticələr vermir. Cəza təhdidi vəzifəli şəxsi müxtəlif müdafiə mexanizmləri işləyib hazırlamağa sövq edir. Ombudsman isə dövlət orqanları ilə daha sıx qarşılıqlı əlaqədə olduğundan onların fəaliyyət prosedurları ilə daha yaxından tanış olur. Buna görə də o, öz tövsiyələrinin praktiki təsirinin necə olacağını əvvəlcədən proqnozlaşdırma və həmin prosedurlara daha çox uyğun gələn tövsiyələr verməklə öz səmərəliliyini daha çox artırmağa bilər. Sanksiya təhdidi olmadığından vəzifəli şəxslər ombudsmanın tövsiyələrini yerinə yetirməkdə daha sərbəstdir və onun müxtəlif özünümüdafiə mexanizmləri fikirləşməsinə zərurət yoxdur.

İnsan hüquqları üzrə müvəkkilin prokurorluq orqanları ilə qarşılıqlı əlaqəsi. Məlumdur ki, insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsində prokurorluq orqanları mühüm rol oynayır. Müvəkkilin prokurorluq orqanları ilə qarşılıqlı əlaqəsi bilavasitə “Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (ombudsman) haqqında” Konstitusiyaya Qanununda əks olunmuşdur. Belə ki, Müvəkkil illik məruzəsinin

bir nüsxəsini Azərbaycan Respublikasının Baş Prokuroruna göndərir. Həmin məruzədəki icmal prokurorluq tərəfindən öyrənilir, qeyd edilən nöqsanların aradan qaldırılması məqsədilə zəruri tədbirlər görülür. Bu isə müvəkkillə prokurorluq arasında məlumat mübadiləsi və qarşılıqlı əlaqələrin genişləndirilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bundan başqa prokurorluq orqanları ilə Müvəkkilin qarşılıqlı əlaqəsi qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş hallarda birgə yoxlamaların aparılması və s. formalarda da təzahür edə bilər. (5)

Müvəkkilin insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsində dövlət orqanları ilə qarşılıqlı əlaqəsi baxımından onun fəaliyyətinin mühüm istiqamətlərindən birini təşkil edən insan hüquq və azadlıqları ilə bağlı məsələlər üzrə maarifləndirmə işi olduqca mühüm əhəmiyyətə malikdir. Bu dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının, vəzifəli şəxslərin peşəkarlıq səviyyəsinin və iş keyfiyyətinin yüksəldilməsinə müsbət təsir göstərir.

İnsan hüquqları üzrə müvəkkilin insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi sahəsində dövlət orqanları ilə qarşılıqlı əlaqəsinin digər səciyyəvi cəhətləri. Müvəkkilin pozulmuş insan hüquqlarının bərpa edilməsi üzrə dövlət orqanları ilə xarici qarşılıqlı əlaqələrinin həyata keçirilməsinin hüquqi əsaslarını "Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (ombudsman) haqqında" Konstitusiya Qanunu təşkil edir. İnsan hüquqları üzrə müvəkkil hüquq müdafiə vasitələrini tətbiq etmək səlahiyyətinə malik olan orqan və vəzifəli şəxslərin pozulmuş hüquqlarının bərpasında bilavasitə iştirakını təmin edir. Müvəkkilin fəaliyyətinin bu aspekti insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi ilə məşğul olan orqanların fəaliyyətinin səmərəliliyinin daha da artırılması baxımından olduqca mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Ombudsman imperativ səlahiyyətlərə malik olmadığından insan hüquqlarının pozulması hallarını aşkar etdikdə belə halların aradan qaldırılması, pozulmuş hüquqların bərpası üzrə icrası məcburi olan qərarlar qəbul edə bilən orqanlara müraciət edir və öz fəaliyyət məqsədlərinin reallaşdırmaq üçün onların imperativ səlahiyyətlərindən istifadə edir. (1) Göründüyü kimi, insan və vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının təminatı mexanizmində Müvəkkilin əsas təyinatı müvafiq səlahiyyətlərə malik olan orqan və vəzifəli şəxslər tərəfindən hüquq müdafiə vasitələrinin tətbiq edilməsinə, onların bu işdə bilavasitə

iştirakına və nəticədə dolayı yolla olsa da, pozulmuş hüquqların bərpasına nail olmaqdan ibarətdir. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 24-cü maddəsinə əsasən hər kəsin toxunulmaz, pozulmaz və ayrılmaq hüquqları var. (2) Bu hüquqların təminində İnsan hüquqları üzrə müvəkkil vacib və əhəmiyyətli rol oynayır.

İnsan hüquqları üzrə müvəkkilin vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi və mühafizəsi üzrə tədbirlərin planlaşdırılması sahəsində dövlət orqanlarının fəaliyyətinin əlaqələndirilməsi onun fəaliyyətinin daha da təkmilləşdirilməsində mühüm rol oynayır. Bununla əlaqədar olaraq müvəkkilin koordinasiya müşavirələri keçirmək, işçi qrupları yaratmaq, analitik məlumatlar almaq və s. hüquqları olduqca mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Müvəkkilin insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsində dövlət orqanları ilə qarşılıqlı əlaqəsi baxımından onun fəaliyyətinin mühüm istiqamətlərindən birini təşkil edən insan hüquq və azadlıqları ilə bağlı məsələlər üzrə maarifləndirmə işi mühüm əhəmiyyətə malikdir. Bu, dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının, vəzifəli şəxslərin peşəkarlıq səviyyəsinin və iş keyfiyyətinin, habelə əhalinin hüquqi mədəniyyətinin yüksəldilməsinə müsbət təsir göstərir. Hüquqi maarifləndirmə yalnız hüquq və azadlıqların daşıyıcıları üçün deyil, həm də bu hüquq və azadlıqları təmin etməli olan dövlət və yerli özünüidarə orqanları, vəzifəli şəxslər üçün aparılmalıdır. Belə ki, insan hüquqları bir çox hallarda məmurların dövlətin insan hüquqları ilə bağlı beynəlxalq müqavilələrlə qəbul etdiyi öhdəliklər bərsində məlumatsızlığı və ya bu öhdəliklərə əhəmiyyət verməməsi nəticəsində pozulur. Buna görə də, İnsan hüquqları üzrə müvəkkilin apardığı maarifləndirmə işi dövlət qulluqçularını, hüquq mühafizə orqanlarının əməkdaşlarını, polisləri, hakimləri də əhatə edir.

Müvəkkilin insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsində dövlət orqanları ilə qarşılıqlı əlaqəsindən danışarkən onun insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi üçün maarifləndirmə üzrə məqsədli dövlət proqramlarının işlənilib hazırlanmasında və həyata keçirilməsində xüsusi iştirakını qeyd etmək lazımdır. Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkilinin illik məruzəsində "İnsan hüquqlarının müdafiəsi üzrə Milli Fəaliyyət Planı"nın qəbul edilməsi təklif olunmuş və həmin planın layihəsi tərtib olunaraq müvafiq təkliflər təqdim olunmuşdur.

Təqdirəlayiq haldır ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 28 dekabr 2006-cı il tarixli Sərəncamı ilə həmin “Milli Fəaliyyət Planı” təsdiq edilmişdir. “Milli Fəaliyyət Planı” nda normativ-hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi, insan hüquqları sahəsində fəaliyyət göstərən beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq, əhalinin müxtəlif qruplarının hüquqi müdafiəsinin gücləndirilməsi, dövlət orqanlarının fəaliyyətinin insan hüquqlarının təmini sahəsində gücləndirilməsi və təkmilləşdirilməsi, habelə tədris, maarifləndirmə sahəsində tədbirlər nəzərdə tutulmuşdur. (5)

Müvəkkil tərəfindən insan hüquqlarının səmərəli və mütərəqqi xarakterli beynəlxalq təcrübəyə uyğun şəkildə təmin edilməsi xarici dövlətlərin milli ombudsmanları ilə əlaqələrin yaradılması, münasibətlərin inkişaf etdirilməsi və təcrübə mübadiləsinin aparılması zəruri əhəmiyyət kəsb edir. Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili dünyanın bir çox ölkələrinin analoji institutları ilə qarşılıqlı əməkdaşlıq yaratmışdır. Ombudsmanın xarici həmkarları ilə əməkdaşlığı həm onun üzv olduğu beynəlxalq təşkilatlar, yəni Beynəlxalq Ombudsmanlar İnstitutu, Avropa Ombudsmanlar İnstitutu, Asiya Ombudsmanlar Assosiasiyası ilə, həm də ikitərəfli əsaslarla qurulmuşdur.

İnsan hüquqları üzrə müvəkkilin qeyri-hökumət təşkilatları ilə qarşılıqlı əlaqəsi. İnsan hüquqları üzrə müvəkkilin öz funksiyalarını dolğun şəkildə reallaşdırması baxımından onun dövlət orqanları, kütləvi informasiya vasitələri, beynəlxalq institutlar ilə yanaşı insan hüquqlarının müdafiəsi ilə məşğul olan qeyri-hökumət təşkilatları ilə əməkdaşlıq etməsi də zəruri məsələlərdən biridir. İnsan hüquqları üzrə müvəkkillə qeyri-hökumət təşkilatları arasında sıx qarşılıqlı əlaqələrin qurulması zərurəti bir sıra səbəblərlə şərtlənir. Birincisi, dünya ölkələrinin ümumi təcrübəsi göstərir ki, bir çox hallarda məhz belə təşkilatlar İnsan hüquqları üzrə müvəkkil institutunun yaradılması təşəbbüsü ilə çıxış edirlər. İkincisi, onlar ölkədə insan hüquqlarının vəziyyəti ilə bağlı tam məlumatla malik olurlar. Yarandığı vaxtdan Ombudsman QHT-lərlə faydalı əməkdaşlıq əlaqələri qurmuşdur. Elə 2003-cü ilin aprel ayında Ombudsmanın yanında müstəqil Ekspertlər Şurasının yaradılması bu əməkdaşlığın ardıcıl və rəşional şəkildə qurulması zərurətindən irəli gəlmişdir. Müstəqil ekspertlərdən, dövlət orqanlarının və qeyri-hökumət təşkilatlarının nümayəndələrindən ibarət olan Ekspertlər Şurası

ictimaiyyətlə əlaqələrin qurulmasında, müvəkkilin fəaliyyətində ictimai rəyin nəzərə alınmasında, cəmiyyət üzvlərinin mövqələrinin yaxınlaşdırılmasında və uzlaşdırılmasında, Azərbaycan Respublikasında insan hüquqları sahəsində mövcud vəziyyətin öyrənilməsində, habelə bu sahədə müxtəlif məsələlərin və onların həlli yollarının araşdırılmasına ictimaiyyətin cəlb edilməsində mühüm rol oynamaqla müvəkkilə onun fəaliyyətində yaxından köməklik göstərir.

Yekun. Beləliklə, İnsan Hüquqları üzrə müvəkkilin dövlət orqanları ilə qarşılıqlı əlaqəsi insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarını və onların təminatlarını təsbit edən qanunvericiliyə labüd şəkildə əməl olunmasına, insan hüquqlarının pozulması hallarının qarşısının alınmasına, məhkəmə, prokurorluq və digər dövlət orqanlarının insan hüquqlarının təmin edilməsi sahəsində potensial imkanlarından daha fəal və səmərəli istifadə edilməsinə, pozulmuş hüquqların bərpa edilməsində, bütövlükdə isə insan hüquqlarına əməl və hörmət edilməsində bütün səylərin birləşdirilməsinə yönəlmişdir. Bu qarşılıqlı əlaqə insan və vətəndaş hüquq və azadlıqları haqqında qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi, pozulmuş hüquq və azadlıqların bərpası və insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarına dair məsələlər üzrə hüquqi maarifləndirmə istiqamətində həyata keçirilir.

İstinad.

1. Aslanov Z.N. Azərbaycan Respublikasında İnsan hüquqları üzrə müvəkkilin konstitusiya hüquqi əsasları, Bakı, 2010, s. 122-137.
2. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. Bakı, Hüquq yayım evi, 2016, s.10.
3. “Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (ombudsman) haqqında” Konstitusiya Qanunu, Bakı, Qanun, 2016, s.24-27.
4. “Azərbaycan Respublikasında insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının həyata keçirilməsinin tənzimlənməsi haqqında” Konstitusiya Qanunu, Bakı, Qanun, 2016, s.45-57.
5. Yılmaz R.A. Müasir şəraitdə insan hüquqlarının təminatında ombudsmanın rolu: AR təmsalında, Bakı, 2007, s.74-81.
6. www.ombudsman.gov.az

Açıqlıq Və İnformasiya Əldə Etmək Hüququ

Talut Hüseynov

Muğla Sıtkı Koçman Universiteti
İdarəetmə İxtisası (Magistratura), Milli Aviasiya Akademiyası
Hüquqşünaslıq İxtisası (Bakalavr)

AÇAR SÖZLƏR: Dövlət idarəetmə, açıqlıq, şəffaflıq, informasiya, açıq hökumət, informasiya əldə etmək, hüquq, məlumat azadlığı

KEY WORDS: Public administration, openness, transparency, information, open government, access to information, law, freedom of information

Abstract

This article is related to openness and transparency in governance. I think the topic is always topical. The article was investigated the right to freedom of information and access to information, then the application of the right of access to information in different foreign countries and Azerbaijan was investigated

Ключевые Слова: Государственное управление, открытость, прозрачность, информация, открытое правительство, доступ к информации, право, свобода информации

Резюме

Эта статья связана с открытостью и прозрачностью управления. Я думаю, что тема всегда актуальна. В статье рассматривалось право на свободу информации и доступ к информации, затем было рассмотрено применение права доступа к информации в разных зарубежных странах и Азербайджане.

GİRİŞ. İdarəetmədə açıqlıq tətbiq edilərkən xalqla, cəmiyyətlə dövlətin arasında ortaq çalışma olmalıdır. Çünki idarəetmə ilə xalq

arasında qarşılıqlı əlaqənin olması, idarəetmənin hansı sahədə aktiv və ya passiv açıqlığı tətbiq edəcəyini əvvəlcədən müəyyənləşdirməsi ilə və tərəflərin vəzifələrini zamanında həyata keçirmələri ilə daha çox səmərə əldə edilə bilər. Dövlət idarəetməsinin açıq, şəffaf tətbiq edilməsi ölkədə korrupsiya ilə mübarizəyə də müsbət təsir göstərə bilər.

İnformasiya əldə etmək hüququ idarəetmədə açıqlığın formalaşması üçün bir vasitə olaraq qəbul edilə bilər. Cəmiyyət tərəfindən bu hüququn tətbiq edilməsi və ya tətbiq edilə bilməsi üçün dövlətdən lazımı şəraiti yaratmasını istəməsi idarəetmədə açıqlığın təmininə təkan verəcəkdir.

İDARƏETMƏDƏ AÇIQLIQ. İdarəçilikdə açıqlıq anlayışı XX. əsrin sonlarında meydana gəlməyə başlamışdı.

Dünyada fərqli ölkələrdə idarəetmədə açıqlıq fərqli səviyyələrdə həyata keçirilir. Demokratiya inkişaf etmiş ölkələrdə müəyyən bir səviyyədə tətbiq edildiyi halda, inkişaf etməkdə olan ölkələrdə isə yeni-yeni inkişaf edir (Eken, 1994: 2).

Açıqlıq Türk Dil Qurumu lüğətlərində aydınlıq, aydın olmaq, aydın bir şey olmaq, bir şeyin gizli olmamağı, görünməməyi mənasına gəlir (Fındıklı, 1996: 103). Açıqlıq idarəetmə, idarəçilik sözləri ilə birləşdiyində isə yerli idarəçilik və dövlət idarəçiliyi sahəsində gizli və qapalı tərəflərinin bilinməsinə icazə verilməsi və fəaliyyətlərinin hər kəs tərəfindən görülməsinə kimi ifadə edilə bilər (Doğan, 2013:173-183).

İdarəetmədə açıqlığın iki növü vardır: Aktiv açıqlıq və Passiv açıqlıq.

Aktiv açıqlıq növü idarəetmənin informasiya vermək, paylaşmaq vəzifəsidir. Bu növ açıqlıq tətbiq edilərkən şəxsin informasiya əldə etmək

üçün quruma getməsinə ehtiyac olmur. Qurum özü fəaliyyəti haqqında, qərarları haqqında məlumat yayımlayır. Bu zaman iki metoddan istifadə edilə bilər. Birinci metod, informasiya birbaşa xalqa, cəmiyyətə ötürülür. İkinci metod isə informasiya üçüncü şəxsə, mediaya, ötürülür, o da informasiyanı cəmiyyətə ötürür (Gournay, 1971: 90).

Passiv açıqlıqda isə qurum informasiya yayımlamır, şəxs məlumat əldə etmək üçün quruma müraciət edir.

İNFORMASIYA ƏLDƏ ETMƏK HÜQUQUNUN ANLAYIŞI. İnformasiya əldə etmək hüququna keçmədən öncə ədəbiyyatlarında birlikdə istifadə olunan hüquq və azadlıq anlayışlarının ilk baxışda eyni mənəli kimi görünsə də, əslində bu iki anlayış çox fərqli olduğunu nəzərə çatdırmaq istəyirəm.

Azadlıq, şəxsin bir şeyi etmək və ya etməmək iradəsinə sahib olması, müəyyən bir şeyi etmək və ya etməmək haqqında şəxsin özünün qərar verməsi olaraq qəbul edilir (Kaboğlu, 1989: 14). Başqa bir ifadə ilə sərbəst hərəkət etmə gücü, müstəqilliyin ifadəsidir (Tunaya, 1982: 187).

Hüquq isə verilmiş səlahiyyətlərdir. Bu səlahiyyətlər konstitusiya, qanunlarla müəyyən edilir (Tunaya, 1982: 187). Hüquqla azadlıq arasında fərqlilik azadlığın sahəsinin əhatə dairəsinə görə daha geniş olmasıdır. Hüquq azadlığın konstitusiya və qanunlarla məhdudlanan halıdır.

İnformasiya əldə etmək hüququ dövlətin gizliliyinə qarşı istifadə olunan bir hüquqdur (Kaya, 2005: 60-61). İnformasiya əldə etmək hüququ dar mənada haqqında hərəkət, əməliyyat aparılan və ya aparılmış, qərar alınan və ya alınacaq şəxslərin idarəetmədən onlara lazımı məlumatı ala bilməsidir. Geniş mənada isə şəxsin idarəetmənin əlində olan hər növ informasiya, sənəd və məlumatları əldə edə bilməsi mənasına gəlir (Eken, 2005b: 63).

XARİCİ ÖLKƏLƏRDƏ İNFORMASIYA ƏLDƏ ETMƏK HÜQUQU.

Kanada . İnformasiya Əldə Etmək Haqqında Qanun 1983-cü ildə qüvvəyə minmişdir. Kanadada vətəndaşlara və ölkədə davamlı iqamətgahı olan xarici vətəndaşlara federal hökumət məlumatlarını əldə etmək hüququ verilib (Bilgi Edinmə Dəyərlandırme Kurulu, 2015: 73). 1989-cu ildə isə bu hüquq bütün şəxslərə və şirkətlərə verilib (Bilgi Edinmə Dəyərlandırme Kurulu, 2015: 73; Kaya, 2005: 388-389). Bu

qanunla müraciət edilən orqanlar tərəfindən məlumatların verilməsi ilə birlikdə, qurumlara müəyyən edilmiş müddətlərdə məlumatlarını yayımlamaq öhdəliyi verilib (Bilgi Edinmə Dəyərlandırme Kurulu, 2015: 74). Yazılı müraciətlərə 30 gündən gec olmayaraq cavab verilməlidir. Əgər müraciətlərin cavablanması üçün əlavə olaraq araşdırma aparmaq, məlumat toplamaq lazım olarsa, bu müddət uzadıla biləcəyi göstərilərsə də, dəqiq tarix göstərilməyib. Bu vəziyyət haqqında müraciət edən şəxslə birlikdə İnformasiya Komissarına da məlumat verilməli olduğu ifadə edilib. Göstərilən müddət içərisində müraciət cavablanmasa qurumun müraciəti cavablamadan imtina etdiyi qəbul edilir. Müraciətlər üçün ödəniş 25 dollardan çox olmamaq şərti ilə və əlavə olaraq sənədləri əldə etmək üçün əlavə ödəniş tələb edilə bilər (Bilgi Edinmə Dəyərlandırme Kurulu, 2015: 75).

Əldə edilməsi məhdudlanan məlumatlara beynəlxalq əlaqələr, milli təhlükəsizlik, ölkənin və bəzi dövlət qurumlarının iqtisadi mənafelərini əhatə edən məlumatlar, şəxsi məlumatlar, kommersiya sirri və maliyyə məlumatları, məhkəmə və istintaq məlumatları, nəzarət, yoxlama ilə əlaqəli məlumatlar və müraciət edildiyi tarixdən 90 gün içərisində yayımlanacaq məlumatlar aiddir (Bilgi Edinmə Dəyərlandırme Kurulu, 2015:76).

Müraciətlərlə əlaqəli şikayətlər İnformasiya Komissarına edilir (Bilgi Edinmə Dəyərlandırme Kurulu, 2015: 76; The Acces to Information Act, 1983).

Amerika Birləşmiş Ştatları. İnformasiya Əldə Etmək Qanunu 1966-cı ildə qəbul edilmiş, 1967-ci ildə qüvvəyə minmişdir (Bilgi Edinmə Dəyərlandırme Kurumu, 2015: 27; Jacqueline, 1972: 13-14).

Bu Qanuna görə ayrı seçkilik olmadan hər kəs hökumət orqanından məlumat almaq hüququna malikdir. Qanunun əhatə dairəsinə inzibati və hərbi orqanlara, dövlət hüquqi şəxslərinə, dövlət qulluğunu həyata keçirən orqan və qurumlara məlumat əldə etmək üçün edilən müraciətləri əhatə edir. . Ancaq Əyalət İdarələrinə, məhkəmələrə, ABŞ Konqresi ilə vəzifəsi sadəcə prezident və vitse-prezidentə məsləhət və kömək etməklə məhdudlanan Ağ Evdə xidmət bölmələrinə göndərilən müraciətlər bu qanunla tənzimlənmir. Sadəcə yazılı müraciətlər qeydə alınır. Müraciətlər 20 iş gününə, əgər əlavə araşdırma aparmaq

lazım olarsa 30 iş günündən gec olmadan cavablanmalıdır. Əgər müraciət haqqında imtina cavabı varsa, şəxsə dərhal bildirilir (Bilgi Edinmə Değerlendirme Kurumu, 2015: 29).

Məlumatlar üçün ödənişlərin miqdarı hər qurum tərəfindən müəyyən edilir. Bu ödənişlər ticarət məqsədli müraciətlər, təhsil qurumlarının müraciətləri, kommertiya məqsədi olmayan elmi institutların müraciətləri, mətbuat təmsilçilərinin müraciətləri və digər müraciətlər olmaqla qruplara ayrılır. İctimai faydalı olan, hökumətin fəaliyyəti haqqında olan məlumatlar, kommertiya mənafe üçün olmayan məlumatların açıqlanması üçün edilən müraciətlər üçün ya ödəniş cüzi olur, ya da ödəniş tələb edilmir (Bilgi Edinmə Değerlendirme Kurumu, 2015: 30; The Freedom of Information act, 1966).

Amerika Birləşmiş Ştatlarında açıqlanması məhdudlanan məlumatlara milli təhlükəsizlik və xarici əlaqələrdə gizli qalmalı olan məlumatlar, qurum daxili qayda və işçi heyəti qaydaları, digər qanunlara görə gizli qalmalı olan məlumatlar, kommertiya sirri və maliyyə məlumatları, tərəflərdən başqa şəxsə verilməyən qurum daxili və qurumlar arası yazışmalar, özəl həyatla bağlı məlumatlar, məhkəmə və istintaqla bağlı məlumatlar, maliyyə qurumlarının işi, tənzimləmə və nəzarət ilə əlaqəli məlumatlar, neft quyularının geoloji və geofiziki məlumatlar aiddir (Bilgi Edinmə Değerlendirme Kurumu, 2015: 31).

Müraciətlərlə əlaqəli şikayətlər əvvəlcə qurumun ən üst başçısına edilir. Bu şikayət 20 iş günündə cavablanmalıdır. Başçının qəbul etdiyi qərarlardan isə federal məhkəmələrə şikayət edilə bilər (Bilgi Edinmə Değerlendirme Kurumu, 2015: 31; The Freedom of Information Act, 1966). Ancaq 2007-ci ildə məqsədi və vəzifəsi şəxslərlə dövlət qurumları arasında yaranan problemlərin həllində, məhkəmə yoluna alternativ olaraq, vasitəçilik və ya mümkün deyilsə, tövsiyə qərarlar qəbul edən Milli Arxivlər və Sənədlər İdarə orqanında Dövlət İnformasiya Xidmətləri Bürosu yaradılıb (Bilgi Edinmə Değerlendirme Kurumu, 2015: 31; The Office of Government Information Services <https://www.archives.gov/ogis>).

İngiltərə. 2000-ci ildə qəbul edilən, 2005-ci ildə qüvvəyə minən Məlumat Azadlığı Haqqında Qanunla hər kəsə hökumət məlumatlarını əldə etmək hüququ verildi (Bilgi Edinmə Değerlendirme Kurumu, 2015: 61). Bu Qanunun qəbul edilməsi ilə əhatə etdiyi qurumlara məlumatları yayımlamaq öhdəliyi verilib. Bu öhdəliklərə qurumun yayımlanacaq məlumatları, yayımlanacaq məlumatların ödənişli olub olmamağı haqqından layihə hazırlanmalı və

bu layihə davamlı yeniləmək aiddir (Bilgi Edinmə Değerlendirme Kurumu, 2015: 61; The Freedom of Information Act, 2000).

Qanuna görə müraciətlər 20 iş günündən gec olmadan cavablanmalıdır. Əgər əlavə araşdırmaya ehtiyac olarsa 20 iş günü qədər də uzadıla bilər. Əgər qurum məlumatı açıqlamırsa 20 iş günü içində şəxsə məlumat verilir (The Guide to Freedom of Information, 2000). Surət çıxarmaq və ya poçtla məlumatların göndərilməsi, kommertiya məqsədilə hazırlanan və ya satmaq üçün tələb edilən məlumatlara görə və digər qanunvericilikdə icazə verilən hallarda müraciətlər üçün ödəniş alınabilir. Online məlumatlara daxil olmaq ödənişsizdir (The Guide to Freedom of Information, 2000). Məhdudiyyətlər iki qrupa bölünür. Birincisi mütləq məhdudiyyətlər heç bir şəkildə açıqlanmamalı məlumatlardır. İkinci qrup məhdudiyyətlər isə sınaqdan keçirilən istisnalar aiddir. Bu məlumatlar yayımlanarsa ictimai fayda nəzərə alınır. Məhdudiyyətlərə şəxsin başqa yollarla əldə edə biləcəyi məlumatlar, gələcəkdə yayımlanacaq məlumatlar, təhlükəsizlik sahəsindəki qurumlarla əlaqəli məlumatlar, milli təhlükəsizlik və milli müdafiə, xarici əlaqələr, Birləşmiş Krallıq içərisindəki əlaqələr, iqtisadi, istintaq və məhkəmə qeydləri, dövlət siyasətinin hazırlanması, sağlamlıq və təhlükəsizlik, ekoloji və şəxsi məlumatlar, gizlilik çərçivəsində olan və kommertiya məqsədləri haqqında məlumatlar məhdudiyyətlərin tətbiq edildiyi sahələrə aiddir (Bilgi Edinmə Değerlendirme Kurumu, 2015: 64; The Guide to Freedom of Information, 2000).

Müraciətlərlə əlaqəli şikayətlər əlaqəli quruma və ya İnformasiya Komissarına edilir (Bilgi Değerlendirme Kurumu, 2015: 64).

Yaponiya. İnzibati Orqanların Məlumatlarını Əldə Etmək Haqqında Qanun 2001-ci ildə qüvvəyə minmişdir. Bu Qanunla da dövlət orqanları üçün müraciət edildikdə məlumatı paylaşmaq öhdəliyi verildi. Bu Qanun və Nazirlər Kabineti Quruluşu Qanunu, Mərkəzi Hökumət Təşkilat Qanunu və İmperatorluq Ailəsi Qurumu Qanunun müvafiq maddələrinə görə, Nazirlər Kabineti Bürosu, İmperatorluq Ailəsi Qurumu məlumat vermək öhdəliyi yaranmış oldu. Məlumat Azadlığı Qanununun əhatə etmədiyi sahələrə kommertiya məlumatları, şəxsi məlumatlar, dövlətlər arası siyasətlə əlaqəli məlumatlar aiddir (Law Concerning Access to Information Held by Administrative Organs).

Qanuna görə müraciətlər qurumun idarəçisinə edilir. Müraciətlər 30 gün içərisində cavablanır. Əlavə Araşdırma lazım olarsa, 30 gün müddətində də uzadıla bilər (Bilgi Edinmə Değerlendirme

Kurulu, 2015: 69). Nazirlər Kabinetinin qərarına əsasən müraciətlər ödənişlidir (The Law Concerning Access to Information Held by Administrative Organs, 2001). Müraciətlərlə əlaqəli etiraz və şikayətlərin qəbul edilməsi üçün Nazirlər Kabineti nəzdində qurum yaradılıb. Ancaq etiraz və şikayətlər sadəcə İnformasiya Əldə Etmək və Fərdi Məlumatların Qorunmasını Qiymətləndirmə Qurumuna deyil, məhkəmələrə də edilə bilər. Etiraz və Şikayətlərin bu quruma edilə bilməsi üçün əlaqəli qurumun ən üst başçısına etiraz edilmiş olmalıdır (The Law Concerning Access to Information Held by Administrative Organs, 2001).

Türkiyə. Türkiyədə informasiya əldə etmək hüququ konstitusion hüquq olaraq əks edilib. Türkiyə Respublikası Konstitusiyasının 74-cü maddəsinə görə vətəndaşlar və qarşılıqlı münasibətlər şərti ilə Türkiyədə yaşayan xaricilər özləri ilə və ya ictimaiyyət ilə əlaqədar dilək və şikayətləri haqqında, səlahiyyətli orqanlara və Türkiyə Böyük Millət Məclisə yazılı müraciət etmək hüququna malikdir.

Ancaq Türkiyədə informasiya əldə etmək hüququ konstitusion tənzimləmədən əvvəl Qanun ilə tanınmışdır. İnformasiya Əldə Etmək Hüququ Qanunu 9 Oktyabr 2003-cü ildə qəbul edilmiş və 24 Aprel 2004 tarixində isə qüvvəyə minmişdir. Bu Qanun bərabərlik, tərəfsizlik, açıqlıq prinsiplərini əsas alaraq informasiya əldə etmək hüququnun tətbiqini nəzərdə tutur.

Bu Qanunun 4-cü maddəsinə görə hər kəsin informasiya əldə etmək hüququ vardır.

Müraciətlər 15 iş günündən gec olmadan cavablanır. Ancaq əlavə araşdırma və ya məlumat toplamaq lazım gələrsə, 15 iş günü qədər də uzadıla bilər. Bu vəziyyət haqqında şəxsə 15 günlük müddətdə məlumat verilir.

Müraciəti cavablamadan imtina edildikdə şəxs məhkəməyə müraciət etmədən əvvəl 15 iş günü içərisində İnformasiya Əldə Etmə Qiymətləndirmə Şurasına etiraz edə bilər. Şura isə 30 iş günü müddətində məsələ haqqında qərar qəbul edir.

Türkiyədə informasiya əldə etmə hüququna dövlət sirri olan məlumatlar, ölkənin iqtisadi mənafeələrinə aid məlumatlar, kəşfiyyatla əlaqədar məlumatlar, inzibati və məhkəmə istintaqına, özəl həyat, xəbərləşmə gizliliyi, kommersiya sirri, fikir sənət əsərləri, qurum daxili tənzimləmələr, tövsiyə və mütaliə tələbləri ilə əlaqəli olan məlumatlara məhdudiyətlər tətbiq edilir.

Türkiyədə İnformasiya əldə etmək hüququnun tətbiqi sahəsində problemlərin ortadan qaldırılması üçün müstəqil bir qurum İnformasiya Əldə Etmə Qiymətləndirmə Şurası yaradılıb.

AZƏRBAYCANDA İNFORMASIYA ƏLDƏ ETMƏK HÜQUQU.

Azərbaycanda ən üstün hüquq qaynağı olan Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 50-ci maddəsində məlumat əldə etmək azadlığı, 57-ci maddəsində isə müraciət etmək hüququ göstərilib. Azərbaycanda məlumatın əldə edilməsi şərtləri və qaydaları 30 Sentyabr 2005 tarixli İnformasiya əldə etmək haqqında Azərbaycan Respublikası Qanunu ilə tənzimlənir. Bu Qanun Milli Məclisdə 3 dəfə səs verməyə çıxdıqdan sonra qəbul edilib.

Bu qanuna görə hər bir şəxs şəxsən, yaxud onun nümayəndəsi vasitəsilə, quruma müraciət etmək və ya məlumat əldə etmək üsulunu seçmək və informasiya əldə etmək hüququnun tətbiqində azaddır. Məlumat şəxsin və ya təşkilatın əlində olmadıqda, doğru şəxsə yönəlmək üçün yardım almaq hüququna sahibdir.

Bu Qanunla yazılı müraciətləri qəbul etməkdən imtina edilməsi qadağan edilib.

Əldə edilməsi məhdudlaşdırılan məlumatlar hüquqi rejiminə görə gizli və konfidensial olaraq fərqləndirilir.

Dövlət sirri məxfi, vətəndaşların, mülkiyyət növündən asılı olmayaraq yaradılmış idarə, müəssisə və təşkilatların, digər hüquqi şəxslərin qanuni maraqlarının qorunması məqsədi ilə əldə olunmasına məhdudiyət qoyulan peşə (həkim, vəkil, notariat), kommersiya, istintaq və məhkəmə sirləri konfidensial xarakter daşıyır. Fərdi məlumatlar daxilolma (əldə olunma) növünə görə konfidensial və açıq kateqoriyalara bölünür (34-cü maddə).

Müraciətlərin icra müddəti 7 iş günüdür. Bu müddətdə həmin informasiya öz operativliyini itirərsə, sorğuya dərhal, bu mümkün olmadıqda isə 24 saatdan gec olmayaraq cavab verilir. İnsan həyatı, sağlamlığı, yaxud şəxsin azadlığı üçün real təhlükə yarandığı hallarda axtarılması və hazırlanması müəyyən vaxt tələb edən informasiya 48 saat ərzində təqdim edilir. Əldə edilməsi istənilən məlumat tam, açıq ifadə edilməyib, müraciət sahibinə 5 iş günündə vəziyyət haqqında məlumat verilir. Məlumatı əlavə olaraq araşdırmaq, dəqiqləşdirmək lazım gələrsə, 7 iş günü də uzadıla bilər (24 və 25-ci maddələr).

AÇIQ MƏLUMATLAR. Azərbaycan Respublikası Qanunu ilə əldə edilməsi məhdudlaşdırılmayan məlumatlar açıq məlumatlar olaraq qəbul edilir.

Qanunvericilikdə dövlət və yerli idarəetmə orqanlarının fəaliyyətləri haqqında məlumat vermək öhdəlikləri göstərilərsə də, bu məlumatların verilmə davamlılığı dəqiqləşdirilməyib (Amaşov və

Əlibəyli, 2002: 20).

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Daxili Nizamnaməsinin 3-cü maddəsinə görə Milli Məclisin iclasları açıq, aşkarlıq şəraitində keçirilir və kütləvi informasiya vasitələri ilə işıqlandırılır. Milli Məclisin, Milli Məclisin sədrinin və onun müavirlərinin, Milli Məclis Aparatı rəhbərinin dəvəti ilə Milli Məclisin iclaslarında başqa şəxslər də iştirak edə bilərlər.

Konstitusiyanın 127-ci maddəsinə görə bütün məhkəmələrdə işlərin icraatı açıq aparılır. İşə qapalı iclasda baxılmasına yalnız o halda icazə verilir ki, məhkəmə açıq icraatın dövlət, peşə və kommərasiya sirrinin açılmasına səbəb olacağını güman edir, ya da vətəndaşların şəxsi və ya ailə həyatının məxfiliyini qorumaq zərurətinin mövcudluğunu müəyyən edir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsi haqqında Qanunda Konstitusiya Məhkəmənin açıq toplantılarına akkreditə olunmuş mətbuat mənsublarının iştirak edə bilməsi qeyd edilib. Bu toplantılar haqqında məlumat ən gec beş gün qalmış rəsmi dövlət qəzetində nəşr olunur. (Amaşov və Əlibəyli, 2002: 21).

2 İyul 1999 tarixli Bələdiyyələrin Statusu haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü maddəsinə görə bələdiyyələr, bələdiyyə orqanları və onların vəzifəli şəxsləri insan və vətəndaş hüquqlarına və azadlıqlarına bilavasitə aid sənəd və materiallarla hər bir vətəndaşın tanış olmaq, habelə qanunla xüsusi hallar nəzərdə tutulmayıbsa, bələdiyyələrin fəaliyyəti haqqında tam məlumat almaq imkanını təmin etməyə, seçicilərin tapşırıqlarını yerinə yetirməyə borcludurlar.

Dövlət qurumları məlumat əldə edilə bilməsi üçün informasiya xidmətləri yaratmalıdır. Bu xidmətlərin əsas vəzifəsi dövlət qurumu ilə mətbuat arasında qarşılıqlı əlaqəni təmin etmək, qurumun fəaliyyəti və qərarları haqqında məlumatları hazırlayıb yayımlamaq üçün mediaya ötürmək olmalıdır (Amaşov və Əlibəyli, 2002: 21).

Müvafiq qanunvericiliklərə uyğun olaraq statistik məlumatlar, Milli Arxiv Fondu, həyat və sağlamlıq üçün təhlükəli olan fəvqəladə vəziyyət haqqında, ekologiya təhlükəsizliyi haqqında, əhəlinin radiasiya təhlükəsizliyi haqqında, xalqın sağlamlığının qorunması haqqında məlumatlar açıq məlumatlara aiddir və yayımlanmalıdır. Fəvqəladə vəziyyət və Hərbi vəziyyət haqqında məlumatlar Prezident tərəfindən ən gec 6 saat əvvəl elan edilməlidir.

NƏTİCƏ. Araşdırmadan da göründüyü kimi idarəetmədə açıqlığın dövlətlərin inkişaf səviyyələri ilə əlaqəsi var. Açıqlıq və informasiya əldə etmək hüququnun həyata keçirilə bilməsi üçün beynəlx-

alq aləmdə bir çox qurum, təşkilat tərəfindən əsas prinsiplər qəbul edilib. Bu təşkilatların hazırladıqları müqavilələrə üzv olan dövlətlərin idarəetmə sistemlərində açıqlıq səviyyəsinin yüksəldilməsi üçün öhdəliklər nəzərdə tutulub.

İdarəetmədə açıqlıq nəzəriyyəsinin əyani forması açıq hökumətdir. Dövlətin bu idarəetmə növünü tətbiq etməsi ilə vətəndaşlara məlumatları əldə etmək azadlığı, hökumət məlumatlarının cəmiyyət tərəfindən ödənişsiz istifadəsini, dövlətin idarəetməsinin formalaşdırılması üçün vətəndaşlarla, cəmiyyətlə əlaqə yaratma, büdcə haqqında məlumat əldə etmə, qanunların hazırlanması və qəbulunda cəmiyyətin iştirakını təmin edir.

İnformasiya əldə etmək hüququnun tətbiqi şəraiti, alınan qərarlardan şikayət ediləcək orqanlar ölkələrə görə fərqlənir. Məqalədə də qeyd etdiyim kimi Türkiyədə şikayətlər İnformasiya Əldə Etmə Qiymətləndirmə Şurasına verilir.

Ancaq Azərbaycanda isə etirazları qəbul edəcək, şikayətləri məhkəməyə getmədən öncə qəbul edəcək, qiymətləndirəcək müstəqil, ixtisaslaşdırılmış qurum yaradılmayıb. Şikayətlər məlumat üçün müraciət edilən dövlət qurumunun rəhbərinə verilir. Rəhbərin qərarından isə Ombudsman və ya məhkəməyə şikayət edilə bilər. Ancaq praktikada bu mexanizm anlaşmazlıqların həllini tam təmin edə bilmir.

Azərbaycanda açıqlığın, məlumat əldə etmək azadlığının daha da inkişaf etdirilməsi üçün Türkiyədə tətbiq edilən İnformasiya Əldə Etmə Qiymətləndirmə Şurası kimi müstəqil və sadəcə Milli Məclisə hesabat verəcək qurumun yaradılması anlaşmazlıqlara, məlumatı paylaşmaqdan imtina edən qurum və səlahiyyətli şəxslərin səbəb olmadan müraciəti qiymətləndirməyə almamağı və ya müraciətlərə heç bir reaksiya göstərməməyinə həll ola bilər. Həmçinin digər dövlət qurumlarının açıqlıq və məlumat əldə etmək sahəsində həm dövlətin qəbul etdiyi fəaliyyət planları ilə, həm də qanunlarla onlara verilən öhdəliklərin tətbiqi, layihələrinin nəticəsi haqqında ildə ən az 1 dəfə məcburi olaraq bu quruma hesabat verməsi bu sahədə həm dövlət qurumlarının, həm də səlahiyyətli şəxslərin laqeydliyinin qarşısını almaq olar.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

- Amaşov, Ə. Və Əlibəyli, Q., (2002), Media və Hakimiyyət, Jurnalistlərin Müdafiə Komitəsi, Bakı: Jurnalistlərin Müdafiə Komitəsi

- Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası (1995), http://www.azerbaijan.az/portal/General/Constitution/doc/constitution_a.pdf tarix 17.01.2018
- Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Daxili Nizamnaməsi.
- Bayraktar, K.(2004,) “İdare ve Ceza Hukuku Açısından Bilgi Edinme Hakkı”, Bilgi Edinme Hakkı Panel, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 62, 5 May
- Bələdiyyələrin Statusu Haqqında Qanun 2 İyul 1999
- Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu (İnformasiya Qiymətləndirmə Şurası) nəşrləri, (Yanvar, 2015), Uluslararası Boyutuyla Bilgi Edinme Hakkı ve İtiraz Mercileri.
- Doğan, M. (2013) Yerel Yönetimlerde Açıklık Politikaları. Marmara Üniversitesi, 173-183, İyul
- Eken M.(2005b, Dekabr). Yönetimde Şeffaflık Teori - Uygulama, Sakarya: Sakarya Nəşr.
- Eken, M. (1994). Kamu Yönetiminde Gizlilik Geleneği ve Açıklık İhtiyacı, Amme
- Fındıklı, R. (1996, Sentyabr). Yönetimde Açıklık - Açık Yönetim. Türk İdare Jurnalı, 412
- Gournay, B.(1971) Yönetim Bilimine Giriş: Çağdaş Toplumlarda Kamu Yönetimi (K. İhsan, tərcümə), Ankara: TODAİE nəşr.
- İnformasiya Əldə Etmək Haqqında Azərbaycan Respublikası Qanunu 30 Sentyabr 2005.
- Kaboğlu, İ. (1989), Kolektif Özgürlükler. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Hüquq Fakültəsi Yayınları
- Kaya, C. (2005) İdare Hukukunda Bilgi Edinme Hakkı, Ankara: Seçkin Nəşriyyat
- Law Concerning Access to Information Held by Administrative Organs, <http://www.freedominfo.org/regions/east-asia/japan/japan/> tarix 30. 11. 2017
- Məlumat Azadlığı Haqqında Azərbaycan Respublikası Qanunu 19 İyun 1998 tarixli
- The Guide to Freedom of Information, <https://ico.org.uk/for-organisations/guide-of-freedom-of-information/receiving-a-request/> tarix 01.17.2017
- Tunaya, Z. T. (1982).Siyasal Kurumlar ve Anayasa Hukuku, İstanbul: Araştırma, Təhsil, Ekin yayınları
- Türkçe Lügət sözlük, www.lugatsozluk.com tarix 18.01.2018

Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin Müraciət Qaydaları Və Şikayətlərə Baxılma Mexanizmi

Bayramova Zhala Qubad
Bachelor degree student of
Law Faculty, Baku State University

Açar sözlər: avropa insan hüquqları məhkəməsi, Avropa İnsan Hüquqları Konvensiya, ali məhkəmə, qanunverçilik.

Xülasə

Bu məqalədə müəllif insan və vətəndaşın hüquq və azadlıqlarının qorunmasının beynəlxalq təcrübəsindən bəhs edir. Bu məqsədlə Avropa İnsan Hüquqları və Azadlıqlarının müdafiəsi haqqında Konvensiyanın müvafiq maddələri, o sıradan razılığa gələn yüksək tərəflərdən hakimin müəyyən-ləşdirilməsi, şikayətlərə baxılmaq qaydaları, şikayətlərin əsaslandırılması və şərtləri şərh edilir. Məqalədə Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsində fərdi şəxslərin müraciətlərinə və dövlətlərarası id-dialara baxılmaq prosedurları, o sıradan müraciət qaydaları və tələbləri aydın və izahlı formada təsvir olunur. Hər iki halda ərizəçinin və məhkəmənin hüquq və səlahiyyətləri araşdırılır. Eyni zamanda dövlətlərarası iddialara baxılma qaydası ilə fərdi şikayətlər arasında müraciət prosedurlarının oxşar və fərqli cəhətlər aşkara çıxarılır.

Məqalədən Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinə şikayət hazırlayanlar, müraciət prosedurlarını öyrənmək həvəsində olanlar və eyni zamanda hüquq sahəsində təhsil alanlar faydalana bilərlər.

Key words: European Court of Human Rights, European Convention on Human Rights, Supreme Court, human rights, legislation.

Conclusion

At the conclusion, I would like to underline that the results of conducted comparative analysis have shown that there is not any significant difference when it comes rules and procedures addressing to individual appeals and interstate allegations at the European Court of Human rights. Merely, the volume and scope of intrastate is quite extensive,

and cases are reviewed by Chamber that is established to address allegations. In this case, it is impossible to reject friendly resolution of a case, and judges representing both parties are partaking in the process.

As coming to petitions submitted by individuals, a petitioner can appeal to the European Court of Human Rights after exhausting all domestic legal procedures, including going through all judicial instances in national courts, especially justifying why he or she is discontent with decisions adopted by highest judicial instance.

Ключевые слова: Европейский суд по правам человека, Конвенция о защите прав человека и основных свобод, Верховный суд, Права человека, Законодательство.

РЕЗЮМЕ

Наконец, я хотел бы отметить, что сравнительный анализ показал, что практически нет существенной разницы в Европейском суде по правам человека в отношении межгосударственной судебной процедуры и между отдельными жалобами. Межгосударственное дело рассматривается более обширно и создана отдельная Палата для этого, в результате чего отказ от процесса дружественного урегулирования невозможен, и судья обеих сторон находится в процессе. Заявитель может обратиться в Европейский суд по правам человека в исключительном случае, когда заявитель в основном использовал все возможные внутренние средства правовой защиты, национальной юрисдикции и он несогласен с конечным постановлением решения суда последней инстанции.

Giriş

Hər bir insan və vətəndaşın hüquqlarının qorunması, siyasi, mədəni və başqa hüquqlardan vətəndaşın olduğu dövlətdə tam yararlanması dövlə-

tin məsuliyyətinə daxildir. Uzun müddət müzakirə mövzusu olan insan haqlarının müdafiəsində yeni mərhələ İkinci Dünya müharibəsindən sonra start götürdü. Bu dövrdən başlayaraq dövlətlərin öz vətəndaşlarının hüquq və azadlıqlarının qorunması yalnız dövlətin daxili işi deyil, həm də beynəlxalq səviyyəli məsələyə çevrildi. Elə o vaxtdan da insan hüquqlarının qorunması məsələsi beynəlmilləşməyə başladı. İnsan haqlarının beynəlxalq səviyyədə müdafiəsi ilk dəfə olaraq BMT Nizamnaməsinin 1-ci maddəsində: “irqinə, cinsinə, dilinə və ya dini mənsubiyyətinə fərq qoyulmadan bütün insanların əsas hüquq və azadlıqlarına hörmətin dəstəklənməsi və həvəslənilməsi” BMT-in əsas məqsədlərindən biri kimi bəyan edilib (1-ci maddə). 1949-cu il may ayının 9-da əsas qoyulmuş Avropa Şurası (AŞ) 200-dən artıq insan hüquq və azadlıqlarının qorunması məsələsi üzrə beynəlxalq sənəd qəbul etmiş, lakin onlardan ən effektivsi Avropa İnsan Hüquqları və Azadlıqlarının Müdafiəsi haqqında Konvensiyasıdır. Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyasının 2-ci bölməsinin (Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi) 19-cu maddəsinə (Məhkəmənin təsis olunması) görə: “Razılığa gələn Yüksək Tərəflər bu Konvensiya və ona dair Protokollarla üzərinə götürdükləri öhdəliklərə riayət olunmasını təmin etmək məqsədi ilə Avropa Şurasının bütün üzvlərinə aid qərar qəbul etmək səlahiyyətinə malik olan beynəlxalq məhkəmə orqanı olan Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi (AİHM) təsis etdilər. Beləliklə də elə o vaxtda da AİHM daimi əsaslarla fəaliyyət göstərməyə başladı. Bu Məhkəmənin yaranması zərurəti insan hüquqlarının müdafiəsinin anlaşılmaz və zəif olması səbəbindən yaranırdı. Buna görə də, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin yaranması ilə insan hüquqlarının müdafiəsinin daha effektiv forması təşəkkül tapdı. Avropa Şurasının hüquq müdafiəsinin sisteminin əsasını insan hüquqlarının müdafiəsi sahəsində mövcud olan beynəlxalq mexanizimlərin ən səmərəlisi məhz bu məhkəmədir. AİHM Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyasının tətbiqinə aid bütün məsələlər üzrə fərdi şəxslərin müraciəti üzrə şərh vermək və qərar qəbul etmək səlahiyyətinə malikdir.

Məhkəmə razılığa gələn yüksək tərəflərin təmsilçiliyi bərabər sayda hakimlərdən ibarətdir. Onlar hər bir iştirakçı dövlətdən bir hakim prinsipi ilə seçilir və xüsusi tələblərə cavab verir. Hakimlər yenidən seçilmək hüququna malikdir. Onların fəaliyyəti 9 il davam etdikdən sonra səlahiyyət müddətləri bitir. Hakimlərin səlahiyyət müddəti bitmə belə, əgər iştirak etdiyi iş davam edirsə, onlar

həmin iş bitənə qədər işə mahiyyət üzrə baxılmasında iştirak edirlər. Bununla yanaşı AİHM hakimləri istefa verə və ya vəzifədən azad oluna bilərlər. Hər bir hakim tələb olunan şərtləri icra etmədiyi müddətdə digər hakimlərin üçdə iki səs çoxluğu ilə vəzifəsindən azad oluna bilər. Konvensiyanın 26-cı maddəsinə əsasən Məhkəmə ona təqdim edilən işlərə tək hakimli tərkibdə, üç hakimli komitədə, yeddi hakimli Palatada və on yeddi hakimli Böyük Palatada baxır.

Məhkəmədə onun qapalı keçirilməsi ilə bağlı qərar qəbul edilməzsə, onun iclasları açıq keçirilir. Konvensiyanın 40-cü maddəsinə əsasən, məhkəmə işi ilə bağlı sənədlər Məhkəmə sədrinin qərarından asılı olaraq ictimaiyyətə açıq elan edilir. AİHM-in saxlanılma xərclərinin qarşılınması isə Avropa Şurasının öhdəliyidir.

I. Müraciət Qaydaları

Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinə müraciət qaydaları Konvensiyanın maddələri ilə tənzim olunur. Həmin qaydalar görə, AİHM-də şikayətlər iki qaydada verilir: fərdi və dövlətlərarası.

Fərdi şikayətlər əsas yer tutur və 34-cü maddə ilə nizamlanır. İstənilən fiziki şəxs, qeyri-hökumət təşkilatı və ya ayrı-ayrı şəxs və şəxslər qrupu razılığa gələn Yüksək Tərəflərin birinin Konvensiya və ya onun ayrı-ayrı müddəalarında nəzərdə tutulmuş hüquqlarının pozulmasının qurbanı olduğunu iddia edən şikayətlər qəbul edə bilər. Bununla razılığa gələn Yüksək Tərəflər heç bir yolla bu prosesə mane olmamalıdırlar. Görülmüyü kimi Yüksək Tərəflərin ilk öncə razılığa gələnlər, yəni Konvensiyani ratifikasiya etmiş ölkələr olması vacibdir.

Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyası 2002-ci ilin aprel ayının 15-də Azərbaycan Respublikası tərəfindən ratifikasiya edildikdən sonra AİHM qərarları ilə tanışlıq və insan hüquqlarına uyğun fəaliyyət göstərmək prinsiplial əhəmiyyət kəsb etməkdədir. Belə ki, hər bir Azərbaycan vətəndaşı Konvensiyada və ya 1, 3, 4, 5, 6, 7, 13 sayılı Protokollarda təsbit olunmuş və pozulmuş hüququna görə Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinə fərdi qaydada və ya nümayəndəsi vasitəsi ilə şikayət ərizəsi göndərə bilər. Nümayəndənin iştirakı ilə proses baş tutduqda, şikayətçinin nümayəndəsinin vəkəlnaməsi olmalıdır. Nümayəndə qismində Konvensiya iştirakçısı olan hər hansı dövlətdə vəkillik təcrübəsinə malik və ya vəkil kimi fəaliyyət göstərərək bu dövlətlərin birinin ərazisində daimi yaşayan və Palatanın Sədri ilə razılaşdırılmış şəxs

olmalıdır. Əgər şikayət qeyri-hökumət təşkilatları və ya şəxslər qrupu tərəfindən verilsə, onda müraciət təşkilat və ya şəxslər qrupunu təmsil edən şəxslər tərəfindən imzalanır. Şikayət ərizəsi müraciət edən şəxsin özü tərəfindən göndərməlidir və burada dövlət orqanı vasitəçiliyindən istifadə etmək olmaz. Məhkəməyə müraciət forması yalnız yazılı olmalıdır. Məhkəmənin ilkin şikayət mərhələsi üçün xüsusi blankı olsa da, şikayət adi məktubla da edilə bilər. Ərizə faks və ya elektron poçtla göndərilərsə, 5 gün ərzində ərizənin şikayətçi tərəfindən imzalanmış variantı poçtla Katibliyə göndərməlidir. Şikayət verən şəxsin pozulan hüququ göstərilən Konvensiya və ya əlavə protokolda təsbit olunması və onun şikayət verilən dövlət tərəfindən ratifikasiya edilməsi vacibdir. Konvensiyanın pozulması müraciət edənə şəxsi ziyanın vurulması ilə bağlı olmalıdır, yəni Konvensiyada təsbit olunmuş bu və ya digər hüquq və azadlıqların pozulması şəxsən onun özünə aid olmalı, yəni şəxsən onun özünün bu və ya digər hüququ pozulmuş olmalıdır. Konvensiya üzrə müdafiə yalnız fərdlə hakimiyyət arasında olan münasibətlərə tətbiq edilir. Buna müvafiq olaraq, fərd Avropa Məhkəməsinə yalnız bu Konvensiyadakı və əlavə 1, 3, 4, 5, 6, 7, 13 sayılı Protokollarda təsbit olunmuş və dövlət orqanlarının məsuliyyət daşdığı hüquqların pozulması ilə əlaqədar müraciət edə bilər. Fərd digər bir fərdin hərəkəti ilə əlaqədar Avropa Məhkəməsinə müraciət edə bilməz.

Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi cavabdeh-ölkədə şikayət ölkə səviyyəsində təmin olunmadıqda ən sonuncu variant kimi nəzərdə tutulmuşdur. Bu isə o deməkdir ki, dövlətdaxili hüquq müdafiə vasitələrindən sonadək istifadə olunmalıdır.

Müvafiq müraciət sonuncu dövlətdaxili orqanın qəti qərarının qəbul edilməsindən sonrakı 4 ay müddəti keçməməlidir. Şikayətçi ərizəsini 4 ay müddətində göndərməlidir.

Azərbaycan Respublikasında Ali Məhkəmənin qərarından Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinə şikayət verə bilmə hüququ mövcuddur. Lakin Konstitusiyaya Məhkəməsinin statusu onun qəbul etdiyi qərarlardan şikayət edilməsini nəzərdə tutmur.

Şəxs daxili hüquqi müdafiə vasitələrini tükənmədən də şikayət verə bilər. Lakin bu zaman o, bunu əsaslandırmalıdır. Bəzi hallarda mövcud hüquq müdafiə vasitələri səmərəli olmur və ərizəçinin şikayətini heç bir qurum qəbul edə bilmir. İkinci bir hal isə odur ki, əgər şikayətçi qanunvericilik razılığa gələn konvensiya ilə uyğun olmadığını sübut etdikdə AIHM həmin şikayəti öz icraatına qəbul edə bilər.

Əgər müraciətdə məhkəmə predmeti olan məsələ AIHM-in diqqətini cəlb edərsə, belə hallarda AIHM onu qəbul edir və şikayətçiyə 6 həftə ərzində doldurulması və Katibliyə göndərilməsi üçün blank göndərilir. Blankda şikayətçi öz ərizəsini daha aydın və detallı şəkildə göstərməlidir. Burada şikayətin qısa məzmunu, Konvensiya və ya 1, 3, 4, 5, 6, 7, 13 sayılı Protokolda əks olunan pozulmuş maddə, istifadə olunmuş Avropa İnsan Haqları Məhkəməsi hüquq mühafizə vasitələri və onlar tərəfindən qəbul olunmuş qərarların tarixi və xülasəsi əlavə olunmalıdır. Ərizəçi bütün məhkəmə rüsumlarından azaddır. Eyni zamanda şikayət ərizəsi şikayətçinin dilində tərtib oluna bilər.

Şikayət verən tərəfin prosesdə aktiv iştirakı vacibdir, əks təqdirdə Məhkəmə şikayəti işlərin sırasından çıxarma hüququna malikdir. Eyni şəkildə ərizələr aydın tərtib edilməlidir.

Konvensiyanın 35-ci maddəsində göstərilir ki, Məhkəmə anonim olan şikayətlərə baxmır. Ərizədə şikayətçinin adı və soyadı verilməlidir. Əgər adı, soyadı yoxdursa, lakin yaşayış yerinin ünvanı göstərilərsə, Katiblik həmin ünvanı şikayətçinin öz adını və soyadını göstərilməsi nəzərdə tutulan məktubla müraciət edir. Lakin ərizəçi Məhkəmədən adının ictimaiyyətə açıqlanmamasını xahiş etmə hüququna malikdir. Adının açıqlanmamasını istəyən ərizəçi bunu əsaslandırılmalı və bundan doğuran səbəbləri Məhkəməyə bildirməlidir. İstisna və kifayət qədər əsaslandırılmış hallarda Palata Sədri bu anonimliyin saxlanılması barədə qərar verə bilər.

Ərizə məhkəməyə daxil olur və Katiblik blanka cavab verərək zəruri olan və göndərilməmiş başqa sənədləri tələb edir. Tələb olunan ərizədə şikayətçinin adı, soyadı, doğum tarixi, vətəndaşlığı, məşğuliyyət növü və ünvanı göstərilməlidir. Əgər şikayətçinin nümayəndəsi varsa, onun da eyni şəkildə məlumatları sıralanmalıdır. İkinci növbədə şikayət verilən dövlətin adı, pozulduğu elan edilən Konvensiya və ya Protokol müddəası qeyd olunmalıdır və buna dair müvafiq argumentlər sıralanmalıdır.

Konvensiyanın 35-ci maddəsində verilən bütün şərtlər ödənilməlidir. Bu şərtlərə yuxarıda sadalananlardan başqa non bis in idem prinsipi də əsas götürülür. Bu prinsipə əsasən şikayətə Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsindən əvvəl başqa beynəlxalq araşdırma orqanı baxa bilməz. Əgər belə bir hal baş veribse, Məhkəmə həmin şikayəti rədd etmək hüququna malikdir. Əgər şikayət Məhkəmədə əvvəl araşdırılmış məsələ ilə mahiyyət etibarını eyni olduqda və ya əvvəl araşdırılmış məsələ ilə

müqayisədə yeni hallar daxil edilmədikdə Məhkəmə həmin şikayəti qəbul etmir.

Şikayətlər açıq surətdə əsaslandırılmalıdır, çünki Konvensiyanın 35-ci maddəsinə əsasən məhkəmə açıq surətdə əsaslandırılmamış şikayəti qəbul etməmək hüququna malikdir. Şikayətin açıq surətdə əsaslandırılmaması dedikdə, onun kifayət qədər sübutları olmaması və Konvensiya müddələrinin pozulması nəticəsi doğurmadiğı nəzərdə tutulur. Bəzən elə hallara rast gəlmək olur ki, şikayətçinin hüququ Konvensiya və ya Protokola əsasən pozulub, lakin o, ərizə göndərərkən müvafiq maddəyə əsaslanmadığı üçün şikayəti qəbul olunmur.

Şikayət ərizəsində ədalətli kompensasiya məsələsinədə toxunulur. Konvensiyanın 41-ci maddəsində göstərir ki, "əgər AIHM Konvensiyasının ona dair Protokolların müddələrinin pozulduğu, lakin Razılığa gələn Yüksək Tərəflərin daxili hüququnun yalnız bu pozuntunun nəticələrinin qismən aradan qaldırılmasına imkan verildiyini müəyyən edərsə, Məhkəmə zəruri halda, zərərçəkən tərəfə dəymiş ziyanın əvəzinin ödənilməsinə təyin edir". Məhkəmənin diskresiya etmək səlahiyyəti var. Məsələn, əgər oxşar işlər iki fərqli dövlətə qarşı qoyulubsa bu zaman hər biri fərqli miqdarda kompensasiya ödəyir. Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinə əsasən mülkiyyət üzrə kompensasiya heç bir halda tam ödənilmiş hesab olunmur lakin barışıqlığı əldə edəcək qədər müəyyənləşdirilir.

Şikayətçi bütün bu şərtlərə əməl etdikdən sonra onun yalnız şikayəti sui-istifadə edib etməməsi məsələsi yaranır. Konvensiyanın 35-ci maddəsinə əsasən, məhkəmə istənilən şikayəti şikayət vermə hüququndan sui-istifadə etmiş hesab edərsə, şikayəti rədd etmək hüququna malikdir. Adətən şikayətçi şikayət hüququndan siyasi təbliğat məqsədi ilə istifadə edərsə, dövlət və onun təmsilçisinə və ya Məhkəmənin hakimlərinə qarşı təhqir xarakterli ifadələr işlədilsə və şikayət edənə yanlış məlumat verməsi və müraciətin bu məlumata əsaslandırılması hallarında şikayət hüququndan sui-istifadə edilir.

Yuxarıda qeyd olunan şərtlərdən birinə və ya bir neçəsinə əməl olunmadığı təqdirdə şikayət Məhkəmə tərəfindən qəbul olunmur. Lakin yuxarıda sadalananların heç biri baş verməyibsə, Məhkəmə şikayəti qəbul edir və şikayətin rəsmi təqdim olunması üçün Məhkəmə Katibliyi tərəfindən müraciət edən şəxsə formulyar, yəni xüsusi ərizə forması göndərilir. Ərizənin Məhkəməyə göndərildiyi tarix rəsmi blankın deyil, ilkin göndərildiyi tarixdən hesablanır. Formulyar əvvəlkilərə nisbətən rəsmi sənəd sayılır və tam və dəqiq doldurulmalıdır. İlkin

şikayət mərhələsi adətən şikayətçinin özü tərəfindən doldurulur deyə Formulyardan fərqli olaraq onun dəqiqliyinə o qədər də önəm verilmir.

Formulyar 8 bölmədən ibarətdir. Birinci bölmə "A" və "B" hissələrə bölünür. "A" hissəsində şikayətçi, "B" hissəsində isə cavabdeh-dövlət barədə məlumatlar verilir. Əgər ərizəçinin nümayəndəsi varsa, onun məlumatları da əlavə olunur və əgər ərizəçi bir nəfərdən artıqdırsa, bu zaman hər birinin məlumatları ayrıca göstərilir. Prosedur zamanı nümayəndə varsa, yazışmalar onunla aparılır və bu yazışmalar ingilis və ya fransız dilindədir.

Formulyarın ikinci hissəsi "Faktların xülasəsi" adlandırılır. Burada baş verən hadisə və faktlar aydın şəkildə ardıcılıqla sıralanmalıdır və tarixlər tam və dəqiq göstərilməlidir.

Üçüncü hissədə şikayətin Konvensiya və ya Prokolun hansı maddəsinə zidd olub olmadığı göstərilir. Burada ərizəçinin arqumentləri və onu təsdiq halların şərhə öz əksini tapır. İkinci hissədə verilən hallarla pozulduğu iddia olunan maddələrin arasındakı əlaqədə ərizəçi tərəfindən əsaslandırılmalıdır.

Dördüncü hissədə, ərizəçi istifadə olunan bütün dövlətdaxili müdafiə vasitələri və onların qərarlarını xronoloji ardıcılıqla əksini tapmalıdır. Əgər hər hansısa bir dövlətdaxili müdafiə vasitəsi qalıbsa, ondan hansı səbəblərə görə istifadə olunmaması səbəbi göstərilməlidir.

Beşinci hissədə şikayətin qısa xülasəsi, məhkəmədən qərar şəklində gözlənilən nəticə və 41-ci maddəyə (əvəzin ədalətli ödənilməsi) əsasən tələb olunan kompensasiyanın ümumi miqdarı göstərilməlidir.

Altıncı hissədə, şikayətə bundan əvvəl başqa beynəlxalq araşdırma orqanı baxıbsa bu barədə məlumat verilməlidir. Məlumatla həmin orqanın gəldiyi nəticə, tarixi və qəbul etdiyi qərarın surəti əlavə olunmalıdır.

Yeddinci hissəyə əsasən, iş üzrə çıxarılan məhkəmə qərarlarının və buna sübut ola biləcək sənədlərin surətləri və siyahısı verilməlidir.

Səkkizinci hissədə isə, şikayətçinin imzası və əgər nümayəndə də iştirak edirsə onun imzası və şikayətçi tərəfindən imzalanan etibarnamə də əlavə olunur. Sonda "Mən, aşağıda imza edən, təsdiq edirəm ki, bu sənəddə qeyd olunan bütün məlumatlar doğrudur" cümləsi ilə səkkizinci hissə yekunlaşır.

Qeydiyyatla alınmış şikayətə sıra nömrəsi verilir və adına "dosye" açılır. Hətta bu mərhələdə belə yuxarıda göstərilən qaydaların pozulmasına görə

şikayətdən imtina edilə bilər.

Əgər şikayətçinin öz müraciəti ilə bağlı hər hansısa bir dəyişiklik baş vermiş və ya məlumatları dəyişibsə, bu barədə Məhkəməni məlumatlandırmalıdır.

Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinə göndərilən şikayətlərin bir növü də dövlətlərarası işlərdir. Bu, Konvensiyanın 33-cü maddəsində göstərilir ki, “razılığa gələn hər hansı Yüksək Tərəf Razılığa gələn digər yüksək Tərəfin Konvensiyanın və ona dair Protokolların müddəalarını hər hansı şəkildə pozması ehtimalı ilə bağlı Məhkəməyə müraciət edə bilər.” Bu o deməkdir ki, şikayətçi-dövlət və şikayət edilən-dövlət yalnız Avropa Şurasının üzvlər eyni anda Konvensiya və ya Protokolu ratifikasiya etmiş ölkələr ola bilər. Məsələn, 1967-ci ildə Yunanıstana qarşı iş Komissiya tərəfindən baxılanda Yunanıstan Avropa Şurası üzvlüyünü dayandırmışdı. Lakin hüquq pozuntusu Yunanıstan Konvensiya qarşısında öhdəlik götürdüyü zaman baş verdiyi üçün Məhkəmə Yunanıstanın hər hansı bir öhdəlikdən azad edilmədiyini qənaətinə gəlmişdir.

Şikayətçi - dövlət yalnız öz vətəndaşlarının hüquq və azadlıqları pozulduqda deyil, həm də cavabdeh dövlətin daxilində baş verən məsələlərdə Konvensiya və ya Protokolda pozduğu maddələrdən şikayət verə bilər. Belə bir halda şikayət - edilən dövlətin daxili işi olmasına icazə verilir və daxili işə müdaxilə hesab olunmur (insan hüquqlarının kollektiv həyata keçirilməsinin təmin edilməsi).

Çox maraqlıdır ki, cavabdeh-dövlət Məhkəmə tərəfindən xəbər edilməsi nəzərdə tutulmur. Eyni il fərdi şikayət kimi, Şikayətçi-dövlətdə Məhkəmə Katibliyinə müraciət edərkən ərizə doldurmalıdır. Bu ərizəyə şikayət edilən dövlətin adı, faktların xülasəsi, Konvensiya və ya Protokolda iddia olunan pozuntuların və onların sübutlarının göstərilməsi, dövlətdaxilində tükədilmiş hüquq müdafiə vasitələri ardıcılığı, kompensasiya miqdarı, nümayəndə qismində iştirak edən şəxsin məlumatları və ən sonda işə aid müxtəlif sənədlər əlavə olunmalıdır. Unutmamaq lazımdır ki, fərdi şikayətə qoyulmuş dörd aylıq müddət qaydası burda da keçərlidir.

II. Şikayətlərə Baxılma Mexanizmi

Məhkəmənin şikayətlərə baxılma mexanizmi bir neçə mərhələdən ibarətdir. Birinci mərhələ şikayətin qeydiyyatına alınmasıdır. Yuxarıda qeyd olunan prosedur bitdikdən sonra birinci mərhələ tamamlanır və şikayətin ilkin öyrənilməsi keçid edilir. Əgər şikayətdə təqdim olunan sənəd işin

məqbul olmadığını və ya işlərin siyahıdan çıxarılmasına səbəb olarsa, xüsusi səbəb olmadıqda iş tək hakim tərkib tərəfindən həll olunur. Lakin Reqlamentin 53-cü maddəsinə əsasən Palata və Komitə işin araşdırılmasını əsas görərək onu məruzəçi hakimə göndərir. Məruzəçi hakim ehtiyac ola biləcək sənədləri şikayətçidən tələb edir, şikayətin tək, Komitə və ya Palata tərəfindən baxılması gərəkdiyini təyin edir, müvafiq sədr və ya işi baxan quruma lazım ola biləcək sənədləri təqdim edir. Məruzəçiyə heç bir vaxt məhdudiyəti işin öyrənilməsi üçün qoyulmur, bu bəzən məhkəmə proseslərin uzanmasına səbəb ola bilər. Məruzəçi işin ilkin şərtlərə əməl edib etmədiyini təyin edir.

Üçüncü mərhələ şikayətin qəbul edilənliyi məsələsinə baxılmasını əhatə edir. Məruzəçi hakim işi araşdırılması üçün Komitə və ya Palataya göndərir. Başqa bir halda şikayət məruzəçi hakim-in onun rədd edilməməsi ilə bağlı rəyi ilə birlikdə tək hakimli tərkibə göndərilir və tək hakimli tərkib şikayətin məqbulluğu barədə fikrini bildirir. Əgər tək hakimli tərkib şikayətin qəbul edilə bilmədiyini elan edərsə, bu zaman bu qərar qəti hesab olunur.

Lakin Konvensiyanın 27-ci maddəsinə əsasən tək hakimli tərkib işi qəbul etmişdirsə, onu Komitə və ya Palataya əlavə araşdırılması üçün göndərir.

Konvensiyanın 28-ci Maddəsində Komitənin səlahiyyətlərində bildirilir ki, Komitə işi əlavə öyrənmədən onu qəbul edilmədən elan edə və ya məhkəmə işlərinin siyahısından çıxara bilər; və ya onu qəbul edilə bilən elan edə və əgər işin Konvensiya və ya ona uyğun Protokolların təfsiri ilə bağlı məsələ artıq Məhkəmənin qəti müəyyən etdiyi presedent hüququnun predamenti olarsa, işin mahiyyətinə uyğun qərar çıxarda bilər.

Əgər Komitə tərəfindən qərar qəbul olunmursa, iş 7 hakimdən ibarət Palataya göndərilir. Konvensiyanın 26-cı maddəsinə əsasən maraqlı olan Razılığa gələn Yüksək Tərəfə münasibətdə seçilmiş iş hakim Palata və ya Böyük Palatanın ex-officio üzvü kimi hakimlik edir. Və əgər belə bir hakim yoxdursa və ya iştirak edə bilmirsə, onda həmin Yüksək Tərəfin əvvəlcədən təqdim etdiyi siyahıdan Məhkəmə Sədrinin seçdiyi şəxs bu rolu icra edir. Digər hakimlər isə “ehtiyat hakim” qismində çıxış edir.

Palata işə baxdığı müddətdə onu qəbul etməyə və ya siyahıdan çıxarmaq hüququna malikdir. Palata və ya onun sədri işə aidiyyəti olan hər hansısa bir sənədin təqdimində məsləhət vermək, şikayət barədə cavabdeh-dövləti məlumatlandırmaq, yazılı və şifahi izahat tələb etmək, əlavə arayışların təqdimi təklif etmək kimi səlahiyyətlərə malikdirlər.

İşin qəbul edilib edilmədiyi barədə qərardan öncə Palata işin mahiyyəti üzrə tərəflərdən öz fikirlərini bildirməyi tələb edə bilər. Palata qərarı yekdilliklə verir və bu qərarı əsaslandırır. Palata işin baxılması üzrə icraatı dayandıra bilər və ya onu tam ya da qismən qəbul edə bilər.

Dördüncü mərhələ şikayətin kommunikasiyasıdır ki, bu zaman cavabdeh-dövlət rəsmi məlumatlandırılır və işlə bağlı yazılı qeydlər tələb olunur. Məhkəmə şikayət olunan dövlətin mövqeyini öyrənmək istədikdə, qəbul edilənləyə baxılma mərhələsində şikayət kommunikasiya olunur. Konvensiyanın 36-cı maddəsinə əsasən Palatanın birində və ya Böyük Palatada olan bütün işlərdə vətəndaşı şikayətçi olan Razılığa gələn hər bir Yüksək Tərəfin yazılı qeydlər təqdim etmək və dinləmələrdə iştirak etmək hüququ var.

Beşinci mərhələdə iddiaçı və cavabdeh tərəfin “Çəkişmə sənədləri” təlimatına əsasən sənədlərin Məhkəməyə təqdim olunma mərhələsi başlayır. Bunun üçün də müddət qoyulur və Məhkəmənin müddət keçdikdən sonra qəbul etməmək hüququ vardır. Çəkişmə sənədləri A4 formatında, aydın şəkildə yazılmalı və ya kompüterə yığılmış, hər bir səhifəsi və paraqrafları nömrələnən, “Faktlar”, “Milli qanunvericilik”, “İddia”, “Hüquq məsələləri” kimi bölmələrə bölünməli, Məhkəmə tərəfindən qoyulmuş suallar və qarşı tərəfin qeydləri ayrıca paraqraf şəkildə qeyd olunmalı, bütün sənədlərin istinadları olmalıdır. Çəkişmə sənədində başlayarkən ərizənin nömrəsi və işin adı, məzmunu qısa izah edəcək başlıq başlıq verilməlidir. Qeyd etmək lazımdır ki, bu mərhələdə iş daha aydınlaşır və işin hallarında ilkin şərtlərə əməl olunub olunmaması məsələsi gündəmə çıxarıla bilər. Palatanın bu işlərə baxması barədə hər hansısa bir vaxt məhdudluğu yoxdur.

Məhkəmə Konvensiyanın 39-cu maddəsinə əsasən işin dostcasına həlli üçün mümkün vasitələrə əl atır. Dostcasına həll məhkəmə proseduru ilə müqayisədə asan yoldur, ərizəçi istədiyi kompensasiya ilə yanaşı inzibati və digər xarakterli tədbirlərin görülməsini, qanunvericilikdə dəyişiklikləri tələb edir. 14 sayılı Protokola əsasən dostcasına həll məhkəmə prosesinin istənilən mərhələsində həyata keçirilə bilər. Reqlamentin 62-ci maddəsinə əsasən, tərəflər arasında ünsiyyət Katib, Palata və ya onun sədrləri tərəfindən həyata keçirilir və buna görə istənilən tədbirə əl atılır. Tərəflər arasında vasitəçi kimi Məhkəmənin Katibi çıxış edir. Dostcasına həll proseduru Konvensiyanın 39-cu maddəsinin 2-ci bəndinə əsasən məxfidir və 1-ci bəndinə əsasən müəyyən edilən insan hüquqlarına hörmət

əsasında təmin olunmalıdır. Prosedurun şərtlərinin əməl olunmasına Nazirlər Komitəsi nəzarət edir və iş qərardad qəbul edilərək siyahıdan çıxarılır. Əgər məhkəmə dostcasına həll zamanı vəd edilən şərtlərin əməl olunmadığını gördükdə işə yenidən baxır.

Məsələnin dostcasına həll vasitəsi ilə öz həllini tapmaqla yanaşı, şikayətçi daha ərizəsinə baxılmasına səy göstərməyə nail olursa, Məhkəmənin müəyyənləşdirdiyi istənilən səbəbə görə, şikayətə baxışı davam etdirməyə lüzum yoxdursa, məsələ öz həllini tapıbsa Konvensiyanın 37-ci maddəsinə əsasən iş siyahıdan çıxarılır. Məhkəmə bəzi hallarda ərizəçi ərizəsini geri götürmək istəsə də, işi siyahıdan çıxarmaqdan imtina edir. Çünki hər baxılan iş məhkəmədə presedent yaradır. Məhkəməyə maraqlıdır ki, bu işləri sonacan baxsın və qərarların sürətini digər ölkələrdə göndərsin.

Məhkəmə bütün prosedurlardan sonra işin dinlənməsini həyata keçirir. Dinlənmə zamanı ərizəçinin xahişi, tərəflərin razılığı ilə Məhkəmə təşəbbüsü vasitəsi ilə tərəflərin iştirakı və ya iştirakı olmadan həyata keçirilir. Ümumilikdə Məhkəmədə əsasən işlərə ardıcılıqla baxsa da, bəzən həyati əhəmiyyət daşıyan (məsələn işgəncə) kimi işlərə öncəlik verilir. Bu proses əsasən kütləvi informasiya vasitələri ilə baxılır, lakin xüsusi hallarda prosesin tamamı və ya onun bir hissəsinə ərzində dinləmələrə baxılır. Məhkəmə qarşısında əsasən şərtlərə uyğun qəlan vəkillər ərizəçi və cavabdeh tərəfi təmsil edir. Sədrin icazəsi ilə ərizəçi vəkilindən kömək almaq şərti ilə özünü təmsil edə bilər. Məhkəmə prosesi ingilis və fransız dillərində aparılır. Bu dillərdən başqa üzv dövlətlərindən hər hansısa birinin dilindən istifadə olunması və ya prosesin davam etməsi üçün Sədr buna razılıq verməlidir. Prosesdə hər bir tərəf iki dəfə çıxış edir: şikayətçi tərəfindən şikayətin əsaslandırılması və qarşı tərəfin etirazı, sonra isə deyilənlərə əsasən fikir mübadiləsi Konvensiyanın 36-cı maddəsinə əsasən dinləmə prosesində maraqlı üçüncü tərəfdə iştirak edə bilər. İstənilən Razılığa gələn Yüksək tərəf və ya şikayətçi olmayan istənilən maraqlı şəxs iştirak üçün sorğu doldurmalı və əsaslandırılmalıdır. Məhkəmədə işlər çox olduqda əksəriyyəti açıq dinləmə şəkildə deyil, yazılı icraat qaydasında baxılır. Belə hallarda ərizəçinin Starsburqa getməsinə ehtiyac qalmır. İşə yazılı və ya şifahi halda baxılması bəzi fərqləndirici xarakterlər xaric, eynilik təşkil edir. Prosesinin sonunda Katib protokol tərtib edir. Protokolda iclas zamanı Palatanın tərkibi, Məhkəmə qarşısında çıxış edən şəxslərin siyahısı (əlavə olaraq şahid, ekspert və digər şəxslərin adı, soyadı və şəxsiyyəti

haqqında məlumatlar), proses zamanı verilən bəyanatlar, suallar və cavabların məzmunu, Palata və ya onun Sədri tərəfindən çıxarılan hər hansı bir qərarın məzmunu, əgər məhkəmədə ingilis və fransız dilindən başqa dil istifadə olunubsa onun tərcümə edilmiş variantı əlavə olunur. Mahiyyətini dəyişməmək şərti ilə dəyişikliklər edilməsi üçün son variant hər iki tərəfə göndərilir və sonda Katib və Sədr tərəfindən imzalanır. Dinləmə bitdikdən sonra qapalı iclasla həll edilməsi tələb olunan məsələlər müzakirə olunur və tez həllinə ehtiyac olan məsələlər səs verməyə qoyulur. İkinci iclasda qərarın mətni üzərində səs vermə keçirilir. Heç bir hakim bitərəf qala bilməz.

Əgər ərizəçi xərcləri qarşılaya bilmirsə, bu zaman Məhkəmə hüquqi yardım barədə qərar çıxarır. Bunun üçün ərizəçi müvafiq xərcləri və bütövlüklə və ya müəyyən hissəsini ödəməyə kifayət qədər vasitəsi olmaqla, öz gəlirlərini göstərəcək müvafiq orqanlar tərəfindən təsdiqlənmiş sənədlərlə məhkəməyə müraciət etməlidir. Bəzi hallarda isə vəkilin xidmət haqqı, açıq dinləmələrdə iştirak haqqı məhkəmə xərclərinə daxil edilir, sonradan cavabdeh-dövlət tərəfindən ödənilir.

Böyük Palatada işlərə baxılarkən burada 17 hakim iştirak edir və cavabdeh-dövlətin hakimi ex-officio üzv sayılır. Böyük Palatada əsasən dövlətlərarası işlərə baxılarsa da, fərdi şikayətlərdə yer verilir. Əgər Məhkəmənin əvvəl çıxardığı qərar Böyük Palatanın indi çıxarmaq istədiyi qərara zidd olarsa və ya Konvensiyanın və ya ona dair protokolların şərhini barədə ciddi məsələyə toxunursa, bu zaman Palata öz qərarını çıxarana qədər istənilən vaxt Böyük Palatanın xeyrinə yurisdikasından imtina edə bilər. Belə hallarda iş Böyük Palatanın yurisdiksiyasının xeyrinə ləğv olunması və ya tərəfin tələbi ilə işə Böyük Palatada baxılır. Palatanın qərar çıxarmasından sonrakı üç ay ərzində, iş üzrə istənilən tərəf, müstəsna hallarda, işin baxılmaq üçün Böyük Palataya verilməsi barədə ərizə verə bilər. Əgər iş Konvensiyanın və ya ona dair Protokolların müddələrinin şərhini və ya tətbiqinə dair ciddi məsələ və ya ümumi xarakterli digər ciddi məsələ qaldırırsa, Böyük Palatanın beş hakimdən ibarət Komitəsi ərizəni qəbul edir. Konvensiyanın 44-cü maddəsinə əsasən Böyük Palatanın qərarı qətidir. Əgər ərizəçiyə təmənnəsiz hüquqi yardım göstərilməmişdirsə, bu zaman iş Böyük Palatada baxılarkən də davam edir.

References

1. Carla Ferstman, Alice Edwards. Human Security and Non-Citizens: Law, Policy and International Affairs, s.10 (1st edn., Cambridge University Press, New York 2010);
2. Zaur Əliyev. Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi, s.25 (Hüquq Ədəbiyyatı nəşriyyatı, Bakı 2010);
3. Roland Paris. Human Security and Paradigm Shift or Hot Air? S.93 (Quarterly Journal: International Security, vol. 26. no. 2, Colorado 2001);
4. Əmir Əliyev. İnsan Hüquqları, s.351 (Hüquq Ədəbiyyatı nəşriyyatı, Bakı 2013);
5. Mithəd Qəfərov, Hikmət Eyvazov. Hüquq-Mühafizə Orqanları s.141 (Hüquq Ədəbiyyatı nəşriyyatı, Bakı 2012);
6. Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyası və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi Haqqında Avropa Konvensiyası və 1, 4, 6, və 7 sayılı Protokollar, s. 15 (Avropa Şurası nəşriyyatı, 2010, 11 və 14 sayılı Protokollara müvafiq olaraq dəyişdirilmiş);
7. Zaur Əliyev. Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi, s.126 (Qanun nəşriyyatı, Bakı 2010);
8. Zaur Əliyev. Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi, s.151 (Hüquq Ədəbiyyatı nəşriyyatı, Bakı 2010);
9. Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyası və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi Haqqında Avropa Konvensiyası və 1, 4, 6, və 7 sayılı Protokollar, s. 17 (Avropa Şurası nəşriyyatı, 2010, 11 və 14 sayılı Protokollara müvafiq olaraq dəyişdirilmiş);

İnsan Hüquqları Haqqında Avropa Konvensiyasında Təsbit Olunmuş Şəxsi Və Ailə Həyatına Hörmət Hüququnun Müdafiəsi

Əlizadə Firavan Süleyman qızı
Hüquq fakültəsi I kurs
Bakı Dövlət Universiteti

Açar sözlər: insan hüquqları, qanunvericilik, konvensiya, beynəlxalq müqavilələr, qanunverici orqan, qanunvericilik, məhkəmə, qeyri-hökumət təşkilatı, beynəlxalq öhdəliklər.

Xülasə:

Bu məqalədə Avropa konvensiyasında şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ ilə bağlıdır (1 iyun 2010-cu il. 14 sayılı protokol). Məqalədə Avropa konvensiyasının mahiyyəti, İnsan hüquqları üzrə konvensiyanın şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququnun təmin edilməsində rolu və müdafiə edilməsi sahəsində digər dövlət orqanları ilə qarşılıqlı fəaliyyəti barədə məlumat verilir.

Ключевые слова: права человека, законодательство, конституция, международное право, законодательный орган, законодательство, суд, неправительственная организация, международные обязательства.

Резюме:

В этой статье рассматривается право на уважение личной и семейной жизни в Европейской конвенции (Протокол № 14 от 1 июня 2010 года). В статье рассматривается суть Европейской конституции, роль Конференции по правам человека в обеспечении права на уважение частной и семейной жизни и взаимодействие с другими государственными органами в области обороны.

Keywords: human rights, legislation, con-

stitution, international law, legislative body, legislation, court, non-governmental organization, international obligations.

Summary:

This article examines the right to respect for private and family life in the European Convention (Protocol No. 14 of June 1, 2010). The article examines the essence of the European Constitution, the role of the Conference on Human Rights in ensuring the right to respect for private and family life and interaction with other state bodies in the field of defense.

Azərbaycan Respublikası müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra Dünya Birliyinin tam hüquqlu üzvü kimi ümumbəşəri dəyərlərin üstünlüyünü qəbul edərək demokratik, hüquqi və dünyəvi dövlət quruculuğunu özünün inkişaf yolu seçmişdir. 1995-ci ildə qəbul edilmiş Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarını ali dəyər kimi qiymətləndirərək, onlara hörməti, insan hüquq və azadlıqlarının qorunmasını qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının vəzifəsi kimi müəyyən etmişdir (2).

Azərbaycan Respublikasının 2001-ci ilin yanvar ayının 25-də Avropa Şurasına daxil olması, daha sonra «İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında» Avropa Konvensiyasını ratifikasiya etməsi demokratik ənənələrə, ədalətə, yurisdiksiyası altında olan insanlar üçün fundamental hüquq və əsas azadlıqların təmininə sadıqlıqın ifadəsidir.

Son illər Respublikamızın universal və regional xarakterli beynəlxalq təşkilatlara daxil olması və çoxsaylı beynəlxalq müqavilələrə

qoşulması ilə səciyyələnilir. Həmin müqavilələrin mühüm bir hissəsi insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinə yönəlmişdir. Azərbaycan Respublikası tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələri özünün qanunvericilik sistemində daxil etməklə beynəlxalq öhdəliklərini yerinə yetirmək yolunu tutmuşdur. Beynəlxalq müqavilələr dövlətlər arasındakı beynəlxalq münasibətlərin tənzimlənməsinin, dövlətlərarası əməkdaşlığın inkişafının əsas vasitəsi olmaqla milli qanunvericiliyin tərkib hissəsinə çevrilməkdədir.

Beynəlxalq hüququn səmərəliliyi, beynəlxalq müqavilələrin müddələrinin həyata keçirilməsi və beynəlxalq öhdəliklərə əməl olunması dövlət daxilində həyata keçirilən təşkilati və hüquqi tədbirlərdən asılıdır.

İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi sahəsində bağlanmış müqavilələrdə dövlətlərin üzərinə götürdüyü öhdəliklər iştirakçı dövlətlərə deyil, onların yurisdiksiyası altında olan insanlara ünvanlanmaqla, ayrı-ayrı fərdlərin hüquqlarının müdafiəsinə yönəlmişdir. Respublikamızda pacta sunt servanda (müqavilələr icra olunmalıdır) prinsipinə müvafiq olaraq beynəlxalq öhdəliklərin yerinə yetirilməsi prosesi davam etməkdədir. İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi sahəsində beynəlxalq öhdəliklərin yerinə yetirilməsi məqsədilə görülən tədbirlərin bir hissəsini də məhkəmələrin fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi, məhkəmə sisteminin müasirləşdirilməsinə xidmət edir.

«Azərbaycan Respublikasında məhkəmə sisteminin müasirləşdirilməsi və «Azərbaycan Respublikasının bəzi qanunvericilik aktlarına dəyişikliklər və əlavələr edilməsi haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə» Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 19 yanvar 2006-cı il tarixli Fərmanı da məhz insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin təmininə, məhkəmə sisteminin müasirləşdirilməsinə, məhkəmə hakimiyyətinin möhkəmlənməsinə yönəlmişdir (5).

Fərmanda Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinə və digər yuxarı instansiya məhkəmələrinə İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedent hüququnun öyrənilməsi işini təşkil etmələri və onu məhkəmə təcrübəsində nəzərə almaları tövsiyə edilmişdir.

Avropada mövcud olan insan hüquqlarının

müdafiəsi mexanizminin əsasını «İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında» 1950-ci il tarixli Konvensiya təşkil edir. Bu sənədin insan hüquqlarının qorunmasına dair beynəlxalq standartların bərqərar olunması istiqamətində müstəsna rolu olmuşdur. Konvensiyayı hüquqi sənəd kimi bir neçə aspektdən qiymətləndirmək olar:

Birincisi, Konvensiyanın əsasında səmərəli nəzarət mexanizmi fəaliyyət göstərir. Bu mexanizmlərə əsaslanan iştirakçı-dövlətlər, Konvensiyaya və onun əsasında formalaşan presedent hüququna söykənərək bir tərəfdən, milli qanunvericiliyi, digər tərəfdən isə dövlət hüquq təsisatlarının fəaliyyətini təkmilləşdirmək imkanı əldə edir.

İkincisi, nəzərə almaq lazımdır ki, Konvensiyanın milli hüquq institutlarına təsiri daimi xarakter daşıyır və ümumavropa inteqrasiya prosesində özünü biruzə verir.

Vətəndaş cəmiyyətinin struktur elementləri sırasında şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ əsas yerlərdən birini tutur. Hansı ki, hüquqi dövlətdə də şəxsi və ailə həyatı heç bir halda məhdudlaşdırıla və ya aradan qaldırıla bilməz.

Hər birimizin hüququ «İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında Konvensiya»nın 8-ci maddəsi və Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 32-ci maddəsi ilə qorunur. Hər kəs öz şəxsi və ailə həyatına, mənzilinə və yazışma sirlərinə hörmət hüququna malikdir. Milli təhlükəsizlik və ictimai asayiş, ölkənin iqtisadi rifah maraqları naminə, iğtişanın və ya cinayətin qarşısını almaq üçün, sağlamlığı, yaxud mənəviyyəti qorumaq üçün və ya digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarını müdafiə etmək üçün qanunla nəzərdə tutulmuş və demokratik cəmiyyətə zəruri olan hallar istisna olmaqla, bu hüququn həyata keçirilməsinə hakimiyyət orqanları tərəfindən müdaxiləyə yol verilmir (3).

Konvensiyanın 8-ci maddəsində hər kəsin «öz şəxsi» və «ailə» həyatının olduğu qeyd edilir. Avropa Məhkəməsi «şəxsi həyat»ı geniş termin olaraq qəbul edir və onun hər hansı anlayışla tam əhatə etmək mümkün olmadığını qeyd edir. Lakin «şəxsi həyat» anlayışının fərdin mənəvi və fiziki toxunulmazlığının qorunduğunu, fərdin kənar şəxslərin diqqətindən uzaq özəl həyat sürmək hüququna malik olduğunu özündə əks etdirir və bu anlayış həm də fərd üçün elə bir mühiti təmin edir ki, həmin mühitdə fərd sərbəst inkişaf edə və öz şəxsi

imkanlarını reallaşdırma bilər.

Ümumiyyətlə, şəxsi həyat anlayışı, insanların gündəlik tələbatlarını təmin etmək imkanlarına sahib olması və onların məhdudlaşdırılmamasını, fiziki və virtual olan şəxsi münasibətlərə sahib olmasını, heç kimin həttə ailə üzvlərinin belə bilməsini istəmədiyi sirlərə sahib olmasını, ayrıca tənzimlənməsinə baxmayaraq həttə hansı dini seçməsinə və s. özündə əks etdirir. “Şəxsi həyat” çox geniş anlayışdır, bu səbəbdən fərdin mənəvi və fiziki toxunulmazlığını aradan qaldıraraq, sərbəst inkişafına mane olan müdaxilələrlə üzləşdikdə bu anlayışın daha yaxşı anlaya bilərik. “Ailə həyatı” anlayışı “şəxsi həyat” anlayışı kimi geniş mənəvi deyil. Bu anlayış hər birimizin ailə həyatına hörmət, fərdlərin bir ailə kimi münasibətlərini hansı şəkildə və necə qurmalarını, övladlarını necə tərbiyə etmələrini, ailədaxili münasibətlərin hansı şəkildə qurulmasını, ailədaxili sirlərini gizli saxlamalarını qanunla qorunur və bütün qeyd edilənlər qanuna zidd olmamalıdır.

Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyasının 8-ci maddəsinə əsasən hər kəs öz şəxsi və ailə həyatına, evinə və yazışma sirlirinə hörmət hüququna malikdir. Milli təhlükəsizlik, ictimai asayiş və ölkənin iqtisadi rifah maraqları naminə, iğtişaş və ya cinayətin qarşısını almaq üçün, sağlamlığı, yaxud mənəviyyəti qorumaq üçün və ya digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarını müdafiə etmək üçün qanunla nəzərdə tutulmuş və demokratik cəmiyyətdə zəruri olan hallar istisna olmaqla, bu hüququn həyata keçirilməsinə dövlət hakimiyyəti orqanları tərəfindən müdaxiləyə yol verilmir (2).

Şəxsi və ailə həyatının sirri olan məlumatlar, belə məlumatları əks etdirən sənədlər, video və foto çəkiliş materialları, səs yazılar təşkil edir. Şəxsi və ailə həyatının sirri olan məlumatların, belə məlumatları əks etdirən sənədlərin, video və foto çəkiliş materiallarının, səs yazılarının yayılması; Şəxsi və ailə həyatının sirri olan məlumatların, belə məlumatları əks etdirən sənədlərin, video və foto çəkiliş materiallarının, səs yazılarının satılması qanuna ziddir.

Şəxsi və ailə həyatının sirri olan məlumatların, belə məlumatları əks etdirən sənədlərin, video və foto çəkiliş materiallarının, səs yazılarının başqasına verilməsi; Şəxsi və ailə həyatının sirri olan məlumatların, belə

məlumatları əks etdirən sənədlərin, video və foto çəkiliş materiallarının, səs yazılarının qanunsuz toplanması.

Qeyd etdiyimiz kimi, şəxsi və ailə həyatı Azərbaycan Konstitusiyasında da qorunur. Konstitusiyanın 32-ci maddəsində göstərilir ki, hər kəsin şəxsi toxunulmazlıq hüququ vardır. Hər kəsin şəxsi və ailə həyatının sirlərini saxlamaq hüququ vardır. Qanunla nəzərdə tutulan hallardan başqa şəxsi həyata müdaxilə etmək qadağandır. Öz razılığı olmadan kimsənin şəxsi həyatı haqqında məlumatın toplanmasına, saxlanılmasına, istifadəsinə və yayılmasına yol verilmir. Hər kəsin yazışma, telefon danışıqları, poçt, teleqraf və digər rabitə vasitələri ilə ötürülən məlumatın sirlərini saxlamaq hüququna dövlət təminat verir. Bu hüquq qanunla nəzərdə tutulmuş qaydada cinayətin qarşısını(1).

“Mənzilinə” və “yazışma sirlirinə” hörmət hüququ ayrıca anlayış olaraq müəyyən edilib. “Mənzil” və “yazışma sirri” ayrı ayrılıqda Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası ilə qorunur. Konvensiyada qeyd edilən “mənzil” hüququ Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 33-cü maddəsi ilə, “Mənzil toxunulmazlığı hüququ” adı altında qorunur. Bu maddə insanların mənzil toxunulmazlığına malik olduğunu bildirir. Heç kəs məhkəmə qərarı olmadan mənzildə yaşayanların iradəsi ziddinə mənzilinə daxil ola bilməz, araşdırma apara bilməz, şəxsi həyatına müdaxilə edə bilməz, onun rahatlığını poza bilməz. Mənzil bir mülkiyyətdir və insanların mülkiyyət hüququ qanunla qorunur.

“Yazışma sirri” dedikdə insanların yazdıqları məktubların, yazışmaların ictimai şəkildə nümayiş etdirilməsi, nəşr edilməsi qanunla qadağan edilir və həmin hüququn həyata keçirilməsinə dövlət təminat verir. Yazışmanın sahibi olan şəxsin razılığı olmadan şəxsi yazışmalarını, telefon danışıqlarını və s. nəşr etmək, ictimaiyyətə açıqlamaq yalnız qanunla nəzərdə tutulan hallarda, yazışma və telefon danışıqları sahibinin razılığı alındıqdan sonra mümkündür. Konvensiyanın digər maddələri ilə tənzimlənən hüquqlar kimi bu hüquq da ictimai maraqlar naminə məhdudlaşdırıla bilər. Konstitusiyanın və Konvensiyanın sözü gedən hüququ tənzimləyən maddələrinə nəzərə saldıqda məhdudiyyətlər yalnız qanun çərçivəsində, ictimai maraqlar naminə, cinayət işinin istintaqı zamanı həqiqəti üzə çıxarmaq

üçün məhkəmənin qərarı ilə tətbiq edilə və sözü gedən hüquqa müda-xilələr edilə bilər (4).

İnsan hüquqları sahəsindəki beynəlxalq öhdəliklər, əsas etibarilə, müqavilə mənşəlidir. Və həmin müqavilənin üstünlüyü ondadır ki, o, dövlətlərin konkret insan hüquqlarının müdafiəsi ilə bağlı öhdəliklərini dəqiq müəyyən edir və ən əsası, bu öhdəliklərin yerinə yetirilməsini təmin et-məli olan xüsusi mexanizm və prosedurlar nəzərdə tutur.

Hazırda insan hüquqları sahəsində 70-dən artıq beynəlxalq müqavilə mövcuddur. Bu baxımdan da insan hüquqları sahəsindəki mövcud beynəlxalq müqavilələri dörd kateqoriyaya böl-mək olar:

1) Ümumi müqavilələr. Bu müqavilələrdə, demək olar ki, bütün əsas insan hüquqları və ya onların böyük bir hissəsi təsbit olunur.

2) Xüsusi müqavilələr. Bu müqavilələr konkret insan hüquqlarının müdafiəsinə yönəlmiş-dir. Xüsusi müqavilələr də həmçinin universal və regional səviyyədə bağlanır.

3) Ayrı-ayrı qrupların müdafiəsinə yönəlmiş müqavilələr. Cəmiyyətin ayrı-ayrı təbəqələrinin hüquqlarını qorumaq məqsədi güdən bu müqavilələrə misal olaraq aşağıdakıları göstərmək olar: Qadınların siyasi hüquqları haqqında 1952-ci il Konvensiyası; Uşaq hüquqları haqqında 1989-cu il Konvensiyası; Bütün miqrantışlərinin və onların ailə üzvlərinin hüquqlarının müdafiəsi haqqında 1990-cı il Beynəlxalq Konvensiyası; Miqrant işlərinin hüquqi statusu haqqında 1977-ci il Avropa Konvensiyası; Milli azadlıqların müdafiəsinə dair 1995-ci il Çərçivə Konvensiyası; Müstəqil ölkələrdə köklü və tayfa xalqlarına dair 1989-cu il 169 sayılı BƏT Konvensiyası və s.

4) Ayrı-seçkilik məsələlərinə aid olan müqavilələr. Bu müqavilələr irqi və ya cinsi əsaslara görə, təhsil, işə düzəlmə və s. sahələrdə ayrı-seçkiliyin qarşısını almaq məqsədi daşıyır.

1948-ci ildə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Assambleyası Ümumdünya İnsan Hüquqları Bəyannaməsini, sonrakı dövrlərdə isə "Mülki və Siyasi hüquqlar haqqında" və "İqtisadi, sosial və mədəni hüquqlar haqqında" 1966-cı il tarixli Beynəlxalq Paktları qəbul edib. Bundan əlavə 1976-cı ildə "Mülki və siyasi hüquqlar haqqında" Pakta dair Birinci Fakültativ Protokol, 1989-cu ildə isə Paktın ölüm cəzasının ləğvinə yönəlmiş İkinci Fakültativ Protokolu qəbul olunub. Həmin fundamental sənədlər İnsan hüquqları haqqında

Beynəlxalq Bill adlanaraq bu sahədə beynəlxalq standartların əsasını təşkil etdi. Ümumdünya Bəyannaməsinin məqsəd və məramları, həmçinin Avropa Şurası tərəfindən qəbul olunmuş İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında Konvensiyada (1950-ci il), Avropa Mədəniyyət Konvensiyasında (1954-cü il), Terrorizmin qarşısının alınması haqqında Konvensiyada (1977-ci il), Milli azlıqların müdafiəsi haqqında Çərçivə Konvensiyasında (1995-ci il), Avropa Sosial Xartiyasında (1996-cı il) və ATƏT səviyyəsində imzalanmış 1975-ci il Helsinki yekun Aktında, 1990-cı il Yeni Avropa üçün Paris Xartiyasında, digər beynəlxalq sənədlərdə özünün gələcək inkişafını tapıb".

1995-ci ildə ulu öndər Heydər Əliyevin müəllifi olduğu və insan hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsini dövlətin ali məqsədi kimi bəyan edən ilk milli Konstitusiyamızın qəbul olunması siyasi sistemin müasirləşdirilməsi və demokratik institutların formalaşdırılması üçün zəmin yaradıb: "2002-ci və 2009-cu illərdə referendum yolu ilə Konstitusiyaya bir sıra mühüm əlavə və dəyişikliklərin edilməsi tam mütərəqqi xarakter daşımaqla insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının daha səmərəli qorunmasına, vətəndaşların layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilməsinə, demokratiyanın genişlənməsinə və inkişafına yönəldi. Dövlətimizin ali məqsədinə nail olunmasında, müvafiq hüquqi mexanizmlərin yaradılmasında, o cümlədən mükəmməl qanunvericilik bazasının formalaşdırılmasında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1998-ci il fevralın 22-də imzaladığı "İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsi sahəsində tədbirlər haqqında" Fərmanı xüsusi əhəmiyyətə malikdir".

Yeri gəlmişkən, həmin dövrdə ulu öndərimiz tərəfindən təsdiq edilən "İnsan hüquqlarının müdafiəsinə dair Dövlət Proqramı" bu sahədə ilk fundamental sənəd hesab olunur:

1. Qanunvericilik və institusional islahatların aparılmasına

2. Demokratik ədalət mühakiməsi prinsiplərinə əsaslanan yeni məhkəmə sisteminin, konstitusiya nəzarətinin, insan hüquqları üzrə müvəkkil kimi yeni təsisatın yaradılmasına

3. Hüquq mühafizə fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsinə

4. Qeyri-hökumət təşkilatlarının, kütləvi informasiya vasitələrinin fəaliyyətinin

genişlənməsinə və digər istiqamətlər üzrə inkişafa təkan verdi(3).

Milli Fəaliyyət Planı insan hüquqlarının təmin edilməsi prosesinin keyfiyyətə yeni müs-təviyə keçməsinə, universal və regional səviyyədə əməkdaşlıq strategiyasının qurulmasına, dövlət-lə vətəndaş cəmiyyəti arasında tərəfdaşlıq münasibətlərinin yaradılmasına xidmət edir : “Yeni ça-ğırışların və cəmiyyətimizin inkişafından irəli gələn tələbatların nəzərə alınması baxımından Milli Fəaliyyət Planı ölkəmizin siyasi sahədə milli maraqlarından biri olan insan hüquqlarının təmin olunması üzrə görülən ardıcıl tədbirlərin genişləndirilməsində, alınan müxtəlif qruplarının, o cüm-lədən ən kövrək nümayəndələrinin hüquqlarının qorunmasının gücləndirilməsində yeni mərhələnin başlanğıcı oldu.

“İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasının 8- ci maddəsinə əsasən, hər kəs öz şəxsi və ailə həyatına, mənzilinə və yazışma sirlirinə hörmət hüququna malikdir. “Elşolts Almaniyaya qarşı” işi üzrə Avropa İnsan hüquqları Məhkəməsinin 13 iyul 2000- ci il tarixli qərarında qeyd edilir ki, Konvensiyanın 8-ci maddəsi tələb edir ki, dövlət hakimiyyəti orqanları uşağın maraqları ilə valideynlərin arasında ədalətli tarazlığa riayət etsinlər, həmin maraqlar onların xarakterindən və ciddiliyindən asılı olaraq valideynlərin maraqlarından üstün tutula bilər.

Maddə 8. Şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ:

1. Hər kəs öz şəxsi və ailə həyatına, mənzilinə və yazışma sirlirinə hörmət hüququna malikdir.

2. Milli təhlükəsizlik və ictimai asayış, ölkənin iqtisadi rifah maraqları naminə, iğtişanın və ya cinayətin qarşısını almaq üçün sağlamlığı, yaxud mənəviyyatı mühafizə etmək üçün və ya digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarını müdafiə etmək üçün qanunla nəzərdə tutulmuş və demokratik cəmiyyətdə zəruri olan hallar istisna olmaqla, dövlət hakimiyyəti orqanları tərəfindən bu hüququn həyata keçirilməsinə mane olmağa yol verilmir. 8-ci maddə ilə nəzərdə tutulan hüququn məqsədi fərdləri dövlət orqanlarının qanunsuz hərəkətlərindən qorumaqdır. Fərdin şəxsi müstəqilliyinin 4 aspektini qorumaqla bu məqsədə nail olunur. 8-ci maddə qeyd şərtlə tətbiq edilən maddədir və 1-ci bənddə maddənin təmin edildiyi hüquqlar, 2-ci bənddə isə bu hüquqların məhdudlaşdırılması ilə bağlı dövlətlərin istinad

edə biləcəyi ümumi şərtlər və konkret əsaslar əksini tapır. Konvensiyanın özü daima inkişaf edən bir təsisat olduğu üçün 8-ci maddə də xarakterinə görə dəyişikliklərə ən çox açıq olan maddədir. Bu maddənin tətbiq dairəsi digər maddələrin şamil olunmadığı məsələləri əhatə edir. Avropa Məhkəməsinin presedent hüququnun təhlili onu göstərir ki, konvensiya ilə qorunan hüququn pozulduğunu sübut etmək və bu hüququn 8-ci maddəsinin tətbiq dairəsinə düşdüyünə məhkəməni inandırmaq ərizəçinin vəzifəsidir. Şikayətin 8-ci maddə ilə nəzərdə tutulan hüququn tətbiq dairəsinə düşdüyünü müyyən etmək üçün, əvvəlcə müəyyən etmək lazımdır ki bu pozuntu 4 aspektdən hansı birinin dairəsinə və ya hansı hallar ilə hansı aspektlərin pozuntusuna aiddir.

1995-ci il noyabrın 12-də qəbul edilən Konstitusiya ölkəmizdə əsas insan hüquq və azadlıqlarının həyata keçirilməsinə əsaslanan yeni dövlət quruculuğunun başlanğıcını qoydu. Sənədin “Əsas insan və vətəndaş hüquqları və azadlıqları” adlı üçüncü fəslə insan hüquqlarının geniş dairə-sini əhatə edən 48 maddəni özündə əks etdirir (5).

Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən 1998-ci il 22 fevral tarixində “İnsan və vətəndaş hüquqları və azadlıqlarının təmin edilməsi sahəsində tədbirlər haqqında” fərman imzalandı və onun 1998-ci il 18 iyun tarixli sərəncamı ilə insan hüquqlarının müdafiəsi sahəsində Dövlət Proqramı təsdiqləndi. Qeyd olunan dövlət proqramı əsasında 2002-ci ildə Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (Ombudsman) institutu təsis edildi.

Ekspertlər bildirirlər ki, Azərbaycan Respublikasında ictimai həyatın bir çox sahələrində dərin islahatlar həyata keçirildi ki, nəticədə də ölkənin demokratikləşdirilməsi sahəsində aparılan islahatların sırasında Azərbaycanın hüquqi sisteminin Avropa İnsan hüquqları Konvensiyası və digər vacib beynəlxalq sənədlərdə təsbit edilmiş beynəlxalq standartların tələblərinə uyğunlaşdırılması istiqamətində atılan addımlar mühüm yer tutdu. Bundan başqa Azərbaycan Respublikasının Mülki, Mülki-Prosessual, Ailə, Əmək, Cinayət, Cinayət-Prosessual, Cəzaların İcra edilməsi haqqında, Gömrük və Vergi Məcəllələri, Yığıncaq azadlığı, Kütləvi informasiya vasitələri, Qeyri-hökumət təşkilatları (ictimai birlik və fondlar) və Vəkillik haqqında

mühüm əhəmiyyətə malik olan qanunları qəbul edildi.

Ekspertlər qeyd edirlər ki, insan hüquqlarının təşviqi və müdafiəsi sahəsində beynəlxalq təşkilatlar qarşısında Azərbaycan tərəfindən götürülmüş geniş miqyaslı və spesifik öhdəliklər öl-kədə yeni bir mühit yaratdı və Hökumətin gündəliyinə yeni vəzifələr daxil etdi.

Ümumiyyətlə götürdükdə isə, müstəqillik qazandıqdan sonra demokratik institutların ya-radılması və möhkəmləndirilməsi, insan hüquqları dəyərlərinin müdafiəsi və təşviqi daxili və xari-ci siyasətin əsas komponentlərinə çevrilərək cəmiyyətin şüuruna təsir göstərmiş, vətəndaşlar üçün yeni imkanlar və dövlət qurumları üçün isə ciddi öhdəliklər yaratdı. İnsan hüquqlarının təmin edil-məsi sahəsində mühüm addımlardan biri də Azərbaycan Respublikasında insan hüquqlarının mü-dafiəsi üzrə Milli Fəaliyyət Planının qəbul edilməsi olub. Xarici İşlər Nazirliyi də daxil olmaqla bir sıra dövlət qurumlarının təklifləri əsasında hazırlanan Milli Fəaliyyət Planı Azərbaycan Res-publikasının Prezidenti İlham Əliyevin 2006-cı il 28 dekabr tarixli 1889 sayılı Sərəncamı ilə təsdiq edilib.

2007-2008-ci illər ərzində Azərbaycanda İnsan hüquqlarının müdafiəsi üzrə Milli Fəaliyyət Planının İcrası və İnsan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, qanunun aliliyinin təmin edilməsi, eyni zamanda vətəndaş cəmiyyətinin inkişafı sahəsində bir sıra tədbirlər görülüb. Xarici İşlər Nazirliyinin saytında yer alan məlumata görə, 27 dekabr 2011-ci il tarixində Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən Azərbaycanda insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin səmərəliliyini artırmaq sahəsində Milli Fəaliyyət Proqramı təsdiq edildi. Konseptual və miqyaslı xarakter daşıyan həmin Proqramda Azərbaycanın insan hüquqları sahəsində beynəlxalq müqavilə-lərə qoşulması prosesinin davam etdirilməsi, yeni qanunvericilik aktlarının qəbul edilməsi, insan hüquqları sahəsində beynəlxalq təşkilatlarla, o cümlədən BMT-nin insan hüquqları sahəsində ixti-saslaşan qurumlar, Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlıq, YUNESKO, YUNİSEF, Dünya Bankı, habelə Avropa Şurası, Avropa İttifaqı, ATƏT və digər regional təşkilatlar ilə birgə əməkdaşlıq proqramla-rının həyata keçirilməsi, habelə korrupsiya ilə mübarizənin gücləndirilməsi, şəffaflığın artırılması, əhaliyə göstərilən elektron xidmətlərin inkişaf etdi-

rilməsi sahəsində fəaliyyətin vətəndaş cəmiyyə-ti ilə sıx əməkdaşlıqda davam etdirilməsi nəzərdə tutulub.

Onu da qeyd edək ki, ölkəmiz insan hüquqları sahəsində əsas beynəlxalq sənədlərə qoşul-maqla yanaşı, onlardan irəli gələn müddəaların həyata keçirilməsi istiqamətində beynəlxalq təşki-latlarla sıx əməkdaşlıq edir. Bu təşkilatların sırasında BMT-nin insan hüquqlarının təşviqi və mü-dafiəsi sahəsində fəaliyyət göstərən müxtəlif qurumları, ATƏT , Avropa Şurası və Avropa İttifaqı mühüm yer tutur.

Azərbaycanda vətəndaş cəmiyyətinin inkişafına xüsusi diqqət yetirilir. Azərbaycan Res-publikası Prezidentinin Qeyri-hökumət təşkilatlarına (QHT) Dövlət Dəstəyi haqda 2007-ci il, 27 iyul tarixli və QHT-lərə Dövlət Dəstəyi Şurasının yaradılması haqda 2007-ci il, 13 dekabr tarixli Fərmanları bunu göstərir (2).

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 32-ci maddəsi hər kəsin şəxsi toxunulmazlıq hüququnu təsbit edir. Həmin maddəyə əsasən, hər kəsin şəxsi və ailə həyatının sirlərini saxlamaq hüququ vardır. Qanunla nəzərdə tutulan hallardan başqa, şəxsi həyata müdaxilə etmək qadağandır. Öz razılığı olmadan kimsənin şəxsi həyatı haqqında məlumatın toplanılmasına, saxlanılmasına, istifadəsinə və yayılmasına yol verilmir. Hər kəsin yazışma, telefon danışmaları, poçt, teleqraf və digər rabitə vasitələri ilə ötürülən məlumatın sirlərini saxlamaq hüququna dövlət təminat verir. Bu hüquq qanunla nəzərdə tutulmuş qaydada cinayətin qarşısını almaqdan və ya cinayət işinin zamanı həqiqəti üzə çıxarmaqdan ötrü məhdudlaşdırıla bilər (3).

«Azərbaycan Respublikasında İnsan hüquq və azadlıqlarının həyata keçirilməsinin tənzimlənməsi haqqında» Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Qanununun 4-cü maddəsi, şəxsin tutulmasına, həbsə alınmasına və ya azadlıqdan məhrum edilməsinə qoyulan məhdudiyyətləri müəyyən edir. Belə ki, Konstitusiya Qanununun 4.1-ci maddəsinə əsasən, aşağıdakı hallardan başqa və aşağıdakılardan fərqli qaydada heç kəs tutula, həbsə alına və ya başqa formada azadlıqdan məhrum edilə bilməz:

– şəxsin səlahiyyətli məhkəmə tərəfindən məhkum olunduqdan sonra azadlıqdan məhrum edilməsi; – şəxsin məhkəmənin qanuni qərarına əməl etməməyə görə və ya qanunla nəzərdə

tutulmuş hər hansı öhdəliyin yerinə yetirilməsi-ni təmin etmək məqsədilə qanuni tutulması və ya həbs edilməsi;

– şəxsin cinayət törətmiş olduğuna əsaslı şübhələr olduqda və ya onun hüquq pozuntusu törətməsinin və yaxud bu əməli törətdikdən sonra qaçıb gizlənməsinin qarşısını almağa əsaslı zərurət olduqda, səlahiyyətli məhkəmə orqanına gətirilməsi məqsədi ilə onun qanuni tutulması və ya həbs edilməsi;

– yetkinlik yaşına çatmamış şəxsin tərbiyəvi nəzarət məqsədi ilə qanuni qərar əsasında azadlıqdan məhrum edilməsi və ya səlahiyyətli məhkəmə orqanına gətirilməsi üçün qanuni tutulması;

– yoluxucu xəstəlikləri yaymasının qarşısını almaq məqsədi ilə şəxslərin, habelə ruhi xəstələrin, alkoqolizmə və narkomanlığa düşmüş şəxslərin və ya avaralıqla məşğul olanların qanuni tutulması;

– şəxsin ölkəyə qanunsuz gəlməsinin qarşısını almaq məqsədi ilə qanuni tutulması və ya həbs edilməsi, yaxud barəsində məcburi çıxarılma və ya ekstradisiya tədbirləri görülmüş şəxsin qanuni tutulması və ya həbs edilməsi.

“Bu məhkəmə işindəkinə bənzər hallar” sözlərini istifadə etməklə Məhkəmə 10-cu Maddəyə uyğun olaraq informasiya almaq hüququnun mümkünlüyünü istisna etmir. Lakin bu məhkəmə işləri çox saylı fərqli amilləri özündə birləşdirir, buna görə də onların hamısını nəzərə aldıqda 10-cu Maddə ilə təmin edilən məlumatlara çıxış hüququnun rədd edilməsi bu cür iddiaya böyük maneə yaradır. Lakin Məhkəmə bu işlərinin hamısında məlumat almaq hüququnu tanımağı rədd etmədi. Onların bəzilərində məhkəmə sözügedən məlumatlara çıxış hüququnun rədd edilməsinin Konvensiyanın 8-ci Maddəsi ilə təmin edilən şəxsi və ya ailə həyatının toxunulmazlığı hüququnun pozulması olduğunu aşkarlamışdır. Bu məhkəmə işlərinin çoxunda Məhkəmə şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququna heç bir müdaxilənin olmamasına, lakin 8-ci Maddənin bu cür hüquqlara hörməti təmin etmək üçün Dövlətlərin üzərinə pozitiv öhdəlik tətbiq etməsi ilə bağlı qərar vermişdir.

8-ci Maddənin məqsədinin əsasən fərdi dövlət orqanlarının əsassız müdaxiləsindən qorumaq olmasına baxmayaraq, o, Dövləti yalnız bu cür müdaxilədən çəkindirmir: bu mənfi vəziyyətlə yanaşı olaraq, şəxsi və ailə həyatı üçün səmərəli hörmətə aid pozitiv öhdəliklər

ola bilər.

Digərlərinin hüquqları: şəxsi həyatın toxunulmazlığı İndiyə qədər sadalanan digər maraqlardan fərqli olaraq şəxsi həyatın toxunulmazlığı Avropa Konvensiyasının 8-ci Maddəsində insan hüququ kimi birbaşa qoruma əldə edir: “Hər kəs şəxsi və ailə həyatına, mənzil və yazışma sirlərinə hörmət edilməsi hüququna sahibdir”. Bu hüququn üzərindəki məhdudiyyətlər ifadə azadlığının üzərindəki məhdudiyyətlərlə eyni səthləri nəzərdə tutur. Buna baxmayaraq, məhkəmənin qarşısına əsas etibarilə şəxsi həyatın toxunulmazlığı hüququna əsaslanan, ifadə azadlığına müdaxilə hallarına aid çox az iş çıxarılmışdır. Bunun səbəblərindən biri şəxsi həyatla bağlı işlərin çoxuna aydın şəkildə şəxsi həyatla sıx əlaqəsi olan təhqir və ya diffamasiya işi kimi baxılmasıdır.

Konvensiyanın 8-ci Maddəsi ilə verilən təminat ilk növbədə hər bir fərdin digər insanlarla münasibətində kənar müdaxilə olmadan şəxsiyyətinin inkişaf etdirilməsini təmin etməlidir. Hətta ictimai kontekstdə şəxsin başqaları ilə qarşılıqlı ünsiyyət zonası var ki, bu da şəxsi həyatın toxunulmazlığının əhatə dairəsinə daxil ola bilər. Şəkilin yayımlanması şəxsin hətta ictimai xadim olduğu hallarda onun şəxsi həyatına müdaxilə edə bilər. Məhkəmə, həmçinin, ifadə azadlığı və şəxsi həyatın toxunulmazlığı hüquqları arasındakı mümkün iyerarxiya, işlərin Məhkəmənin qarşısına gətirilə biləcəyi müxtəlif yollar, onların diskresion səlahiyyətinə necə təsir edə biləcəyi və bu hüquqların hər biri üçün müvafiq qoruma məsələsini bəyan etmişdir:

Sözü gedən məhkəmə işi kimi şəxsi həyatın toxunulmazlığı hüququnun ifadə azadlığı hüququ ilə balanslaşdırılmasını tələb edən işlərdə Məhkəmə hesab edir ki, müraciətin nəticəsi nəzəriyyədə onun Məhkəməyə Konvensiyanın 8-ci Maddəsinə əsasən məqalənin obyektivi olan şəxs tərəfindən və ya 10-cu Maddəyə əsasən nəşir tərəfindən verilməsindən asılı olaraq fərqlənməməlidir. Əslində prinsip etibarilə bu hüquqlar bərabər hörmətə layiqdir. Müvafiq olaraq nəzəri baxımdan diskresion səlahiyyət hər iki işdə eyni olmalıdır.

Yekun. Dünyada baş verən proseslərə nəzər saldıqda görə bilərik ki, qanunlar qəbul olunmasına baxmayaraq hələ də bir çox ölkələrdə şəxsi və ailə həyatına toxunulmazlıq problemləri özünü büruzə verməkdədir. Ən çox bu

çətinliklərlə qarşılaşan şərq ölkələridir. Yaxın və uzaq şərqdə rəsmi şəkildə hüquqpozmaqlar ləğv olunsada qadınların insanların hüquqları rəsmi və qeyri-rəsmi şəkildə pozulur. Bunun üçün avropa konvensiyası ölkələrdə treniqlər və maarifləndirici tədbirlər keçirməyi xüsusi önəm verirlər və buna görə hüquqları pozulan insanların hüquqpozan şəxsə qarşı xüsusi cəzalar tətbiqinə başlanmışdır. Buda ölkələrdə hüquqbərabərliyinin gələcək illərdə daha spesifik səciyyə daşıyacağından xəbər verir.

Azərbaycanda da qəbul olunan qanunlar konstitusiyaya və qanunvericiliyə əsasən hər kəsin şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ tətbiq edilmişdir. Bu qanunları pozan şəxslər məhkəmə qarşısında cavab verməlidirlər.

İstinad

1.«Azərbaycan Respublikasında İnsan hüquq və azadlıqlarının həyata keçirilməsinin tənzimlənməsi haqqında» Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Qanunu 24 dekabr 2002-ci il.s 15

2.Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. Bakı, Hüquq yayın evi, 2016, s.33

3. Avropa insan hüquqları konvensiyası. 2015.s 18-25

4.Fərhad Mehdiyev, Nəzəriyyə və Təcrübədə İnsan Hüquqları, Bakı 2009, s.32-37.

5.<http://www.ajb.az/site/konvensiya.pdf>

Korrupsiya Və Onunla Mübarizənin Təşkili: Milli Və Beynəlxalq Təcrübə

Elxan Heydərlı

*Bakı Dövlət Universiteti,
Avropa hüququ, Magistr, I kurs*

Açar sözlər: Korrupsiya, korrupsiya cinayətinin tərkib elementləri, korrupsiya ilə mübarizə, Korrupsiyaya qarşı Konvensiya, GRECO, Beynəlxalq Şəffaflıq Təşkilatı

Annotasiya: Məqalədə müasir dövrün ən əhəmiyyətli məsələlərindən olan korrupsiya mövzusunə toxunulmuş, korrupsiyanın nə demək olduğu, onun fəsadları, beynəlxalq sənədlərdə və milli qanunvericilikdə korrupsiya anlayışı və onun elementlərinin nə olduğu göstərilmiş, korrupsiya ilə mübarizənin təşkilinin mühüm ünsürləri, bu sahədə dövlətlərin milli təcrübəsinin və beynəlxalq praktikanın öyrənilməsi və müsbət lahiyələrin Azərbaycanda tətbiqi imkanları araşdırılmışdır.

Məqalə hazırlanarkən sistemli yanaşma, təhlil, təsnifat, müqayisəli hüquq kimi elmi metodlardan istifadə edilmişdir.

Giriş

Hal-hazırda dövlətlərin əksəriyyətində yaşanan əsas problemlərdən biri də korrupsiya ilə əlaqədardır. Çünki korrupsiya cəmiyyətin əsas özülünü korroziyaya uğradır. Korrupsiya vətəndaşların siyasi və iqtisadi sistemə, dövlət institutlarına və ölkə liderlərinə olan inamını sarsıdır, insanların azadlığını, sağlamlığını, hətta həyatını itirməsinə səbəb olur. Belə ciddi bir problemin mövcudluğu dünya ölkələrinin bir araya gəlməsi və onunla birlikdə mübarizənin təşviqinə səbəb olmuşdur. 31 oktyabr 2003-cü ildə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Məclisinin iclasında Korrupsiyaya qarşı Konvensiyanın qəbul edilməsi, Avropa Şurasının nəzdində fəaliyyət göstərən Korrupsiya əleyhinə Dövlətlər Birliyinin (GRECO), Beynəlxalq Anti-Korrupsiya Akademiyasının, Beynəlxalq Şəffaflıq Təşkilatının (Transparency International) və sair bu kimi təşkilatların yaradılması bu mübarizənin sübutudur. Korrupsiyaya qarşı mübarizə təkcə beynəlxalq səviyyədə deyil, həm də dövlətdaxili səviyyədə həyata keçirilir. Milli qanunvericiliklərdə korrupsiya əməlinin kriminalaşdırılması və bununla məşğul olan xüsusi komitə və komissiyaların yaradılması dövlətlərin bu sahədəki səylərindən xəbər verir.

Lakin bütün bunlar bəzən heç də effektiv olmur, qanunlar və həmin qurumlar sadəcə formal olaraq mövcud olan institutlar kimi kağız üzərində qalırlar. Korrupsiya ilə səmərəli mübarizənin təşkili üçün ən əsas məsələ əhalinin bu barədə məlumatlandırılması, insanların bununla bağlı biliklərinin artırılması istiqamətində addımların atılması ilə əlaqədardır.

1. Korrupsiya nədir və onun əsas ünsürləri hansılardır?

Bildiyimiz kimi, hər hansı problemlə mübarizənin təşkili üçün ilk öncə həmin problemin nə olduğunu, fundamentində hansı səbəblərin durduğunu araşdırmaq lazımdır. Korrupsiyanın mövcudluğuna dair tarixi sübutlar hələ bəşər cəmiyyətinin qədim dövrlərinə qədər gedib çıxır. Qədim dövlətlərdə xırda rüşvətdən başlayaraq, önəmli dövlət postlarının tutulması üçün yüklü məbləğlərdə pul vəsaitlərinin hakimiyət səlahiyyətlərini həyata keçirən şəxslərə verilməsi formalarına kimi korrupsiyanın müxtəlif formaları mövcud olmuş, sivilizasiya inkişaf etdikcə korrupsiya da irəli getmiş, zamanın tələblərinə uyğunlaşmışdır. Nəzəriyyəçilər korrupsiyanın iki əsas formasının olduğunu söyləyirlər. Bunlardan birincisi daha geniş yayılmış rüşvət formasında olan admi-

nitrativ və ya inzibati korrupsiya adlandırılan formadır. Korrupsiyanın digər forması isə siyasi və ya “Dövlət korrupsiyası”-dır ki, burada dövlətin mühüm idarəetmə vəzifələrini tutan şəxslər milli qanunvericilikdən və müxtəlif lahiyələrdən istifadə edərək dövlət büdcəsinin öz ciblərinə axmasına nail olurlar. Tarixdə bu növ korrupsiyaya ən bariz nümunələr kimi Fransua Duvalierin idarəçiliyində Haiti, Ferdinand Edralin Markosun tabeliyində Filippin, Mobutu Sese Sekonun zamanında Konqo-Zair, Kwame Nkrumanın prezidentliyi dövründə Nigeriya və İdi Aminin idarəetməsi zamanı Uqanda göstərilir. Bəs korrupsiya nədir? Konvensiyanı təbliğ edən və onun üzv olmuş dövlətlər tərəfindən icrasına nəzarət edən BMT-nin Cinayət və Narkotik Maddələrlə Mübarizə Ofisinin təşəbbüsü ilə qəbul edilmiş BMT Korrupsiyaya qarşı Konvensiyasının ümumi təhlilindən belə bir nəticəyə gəlmək olar ki, korrupsiya dedikdə, dövlət-hakimiyyət səlahiyyətləri etibar olunmuş şəxs tərəfindən şəxsi gəlir məqsədilə törədilən qeyri-etik və qeyri-viddani hərəkət başa düşülür. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi tərəfindən 2004-cü ildə qəbul edilmiş Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında Qanunun 1-ci maddəsində göstərilir ki, korrupsiya vəzifəli şəxslərin öz statusundan, təmsil etdiyi orqanın statusundan, vəzifə səlahiyyətlərindən və ya həmin status və səlahiyyətlərdən irəli gələn imkanlardan istifadə etməklə qanunsuz olaraq maddi və sair nemətlər, imtiyazlar və ya güzəştlər əldə etməsi, habelə fiziki və hüquqi şəxslər tərəfindən qeyd edilən maddi və sair nemətlərin, imtiyazların və ya güzəştlərin qanunsuz olaraq vəzifəli şəxslərə təklif və ya vəd olunması və yaxud verilməsi yolu ilə həmin vəzifəli şəxslərin ələ alınmasıdır. Transparency İnterntaional-ın sadələşdirilmiş dili ilə desək, korrupsiya şəxs tərəfindən özəl gəlir məqsədilə ona etibar edilmiş səlahiyyətdən sui-istifadə etməsidir. Verilmiş anlayışların hamısı üçün ortaq olan bir neçə cəhət var. İlk olaraq, adı çəkilən əməllərin vəzifəli şəxs tərəfindən törədilməsi önəmli ünsürlərdəndir. Azərbaycan Respublikasının 2000-ci ildən qüvvəyə minmiş Cinayət Məcəlləsinin korrupsiya və qulluq mənafeyi əleyhinə olan digər cinayətlərə həsr olunmuş otuz üçüncü fəslində “Vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə” adlanan 308-ci maddəsinin qeydində “vəzifəli şəxs” anlayışının əhatə dairəsinə hansı şəxslərin düşdüyü göstərilmişdir. Hakimiyyət nü-

mayəndələri, dövlət və bələdiyyə qulluqçuları, bələdiyyə üzvləri, dövlət və bələdiyyə müəssisələrinin, təşkilatlarının rəhbərləri və qərar qəbul etmə səlahiyyətinə malik olan digər şəxsləri, xarici dövlətlərin yuxarıda adı çəkilən mövqələrdə çalışan şəxsləri, habelə beynəlxalq təşkilatların və məhkəmələrin üzvləri və hakimləri bu kateqoriya şəxslər sırasına daxil edilmişdir. Oxşar yanaşma Azərbaycanın da qoşulduğu BMT-nin Korrupsiyaya qarşı Konvensiyasında da əks olunmuşdur. Konvensiyada vəzifəli şəxs anlayışı yerinə “dövlət rəsmisi” ifadəsi işlədilir. Dövlət rəsmisi adı altında Konvensiyaya üzv dövlətin qanunverici, icra və məhkəmə orqanlarında, tutduğu vəzifənin dövlət orqanları sistemindəki yerindən asılı olmayaraq, daimi və ya müvəqqəti, əvəzli və ya əvəzsiz çalışan və müvafiq vəzifəyə təyin olunmuş və ya seçilmiş şəxslər nəzərdə tutulur. Bununla yanaşı, Konvensiyada göstərilir ki, dövlət rəsmisi anlayışına həmişinin, üzv dövlətlərin daxili qanunvericiliyinə əsasən bu kateqoriyaya daxil olan digər şəxslər də aid edilir.

Korrupsiya əməlinin özü isə çoxşaxəlidir. Həm Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin otuz üçüncü fəslinə əsasən, həm də BMT-nin yuxarıda adı çəkilən Konvensiyasına görə korrupsiya əməlləri sırasına həm rüşvət vermə (aktiv rüşvətخورluq) və rüşvət alma (passiv rüşvətخورluq), həm vəzifəli şəxsin qərarına qanunsuz təsir göstərmə (nüfuz alveri), həm də vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə aid edilir. Bundan başqa, Korrupsiyaya qarşı Konvensiyada birbaşa əks olunsa da, Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin müvafiq fəslində olmayıb digər fəsilələrində göstərilən çirkli pulların yuyulması, mənimsəmə və ya israf etmə kimi cinayətlər də korrupsiya cinayətləri sırasına daxil edilir. Sonuncu halda bu əməl Konvensiyaya əsasən o halda korrupsiya cinayəti hesab edilir ki, vəzifəli şəxs yerinə yetirdiyi funksiya ilə əlaqədar ona etibar edilmiş əmlakı mənimsəmiş olsun.

Bütün bu cinayətlərin digər bir oxşar cəhəti isə həmin cinayəti törədərkən vəzifəli şəxsin və ya vəzifəli şəxsə müvafiq cinayət qarşılığında pul məbləğini vəd edən şəxsin məqsədi ilə əlaqədardır. Fransa Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin 433-1-ci, Albaniya Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin 164/a, 244 və 259-cu, Latviya Respublikasının Cinayət

Məcəlləsinin 323-cü maddələrində olduğu kimi, Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində də korrupsiya cinayətlərinin hansı məqsədlərlə törədildiyi aydın şəkildə göstərilmişdir. Belə ki, məcəllənin müvafiq maddələrinin ümumi təhlilindən belə bir nəticəyə gəlmək olar ki, bu cinayətlərin törədilməsində əsas məqsəd vəzifəli şəxsin özü və ya üçüncü şəxslər üçün qanunsuz üstünlük əldə etməsidir. Bu üstünlük həmin şəxsin digərlərinə nisbətə qanunsuz olaraq əlverişli vəziyyətə gətirilməsindən tutmuş, şəxsin lehinə qanunsuz qərarın qəbul edilməsinə kimi müxtəlif hərəkətlərlə müşahidə olunur. Bu hərəkətləri vəzifəli şəxsin tamah niyyəti ilə yerinə yetirdiyini də unutmamaq lazımdır. Bütün bu elementlər BMT-nin Korrupsiyaya qarşı Konvensiyasında da sadalanmışdır.

Məsələyə klassik cinayət hüququ mövqeyindən yanaşaraq korrupsiya cinayətlərinə daxil olan əməllərin tərkib elementləri kimi aşağıdakıları göstərə bilərik:

1) Korrupsiya cinayətlərinin ictimai təhlükəliliyi ondan ibarətdir ki, hakimiyyətin və dövlət idarəçiliyinin əsaslarını sarsıdır, dövlət orqanlarını əhali arasında hörmətdən və nüfuzdan salır, vətəndaşların hüquq və mənafelərinin, bərabərlik və ədalət prinsiplərinin pozulması ilə nəticələnir;

2) Bu cinayətlərin obyektivi dövlət hakimiyyətinin, yerli özünüidarəetmə, kommersiya və qeyri-kommersiya qurumlarında qulluğun həyata keçirilməsi ilə əlaqədar münasibətlərdir. Cinayətin predmeti isə maddi və sair neətlər, imtiyaz və güzəştlərdir.

3) Korrupsiya cinayətlərinin obyektiv cəhətini bir qayda olaraq, vəzifəli şəxs tərəfindən səlahiyyətlərinin icrası ilə əlaqədar olaraq, habelə himayədarlıq və laqeydlik müqabilində özü və ya üçüncü şəxslər üçün maddi və sair nemətin, imtiyaz və ya güzəştin istənilməsi, alınması, və ya vəzifəli şəxsə yuxarıda sadalanan cinayətin predmetinin verilməsi və ya onlarla ilə təklif və ya vəd edilməsi təşkil edir.

4) Korrupsiya cinayətlərinin əsas subyektivi maddi və sair neməti, imtiyaz və güzəşti qəbul edən vəzifəli şəxsdir. "Vəzifəli şəxs" ifadəsi altında kimlərin nəzərdə tutulduğunu bilmək üçün Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 308-ci maddəsinin qeydinə diqqət yetirmək kifayətdir ki, bu şəx-

sləri dairəsi yuxarıda göstərilmişdir. Bununla yanaşı, korrupsiya cinayətlərinin digər bir subyektivi törədilmiş cinayət əməlinə asılı olaraq vəzifəli şəxsi ələ almaq istəyən 16 yaşına çatmış anlaqlı fiziki şəxsdir.

5) Nəhayət, korrupsiya cinayətlərinin subyektiv cəhətinə gəldikdə isə bir daha vurğulamaq lazımdır ki, bu cinayətlər xüsusi niyyətlə birbaşa qəsd yolu ilə törədilir .

2.Korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində milli və beynəlxalq təcrübə

Korrupsiya əməli nə qədər ciddi və sivil cəmiyyətin dayaqlarını sarsıdan bir cinayət əməli olsa da, onun qarşısının tam şəkildə alınmasına hələ nail olunmamışdır. Bununla belə, bu cinayət əməlinin törədilməsinin azaldılması üçün beynəlxalq səviyyədə atılan bir sıra addımları da qiymətləndirməmək düzgün olmazdı. Bu tədbirlərdən ən önəmlisi, fikrimizcə, Birləşmiş Millətlər Təşkilatı səviyyəsində Korrupsiyaya qarşı Konvensiyanın qəbul edilməsidir. 2003-cü ildə qəbul edilən və artıq 180 ölkənin qoşulduğu bu Konvensiyanın korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsindəki rolu danılmazdır. 8 fəsil, 71 maddədən ibarət olan bu Konvensiyanın əsas özəyi bu beynəlxalq müqaviləyə qoşulmuş dövlətlərin öhdəlikləri ilə əlaqədar olan hissəsidir. Konvensiya müqaviləyə tərəf olan ölkələr üzərinə müvafiq konvensiyaya əsasən korrupsiya cinayəti hesab olunan əməlləri milli cinayət qanunvericiliyinə daxil etmək, həmin əməllər törədildiyi təqdirdə hansı şəxslərin və hansı hallarda cinayət məsuliyyətindən azad edildiyini müəyyənləşdirmək və sair bu kimi öhdəliklər qoymuş, habelə milli kadrları müvafiq bilik və informasiya ilə təmin etmək, korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində dövlətləri beynəlxalq əməkdaşlıq etməyə sövq etmişdir. Bundan başqa, Konvensiyanın 63-cü maddəsi dövlətlərin konvensiyanı implementasiya etməsini təmin etmək, korrupsiyaya qarşı birgə mübarizəni təşviq və təmin etmək məqsədilə Üzv dövlətlərin Konfransının yaradılmasını vurğulayır . Konfransın ilk iclası 2006-cı il 10-14 dekabr tarixlərində İordaniyanın paytaxtı Amman şəhərində keçirilmiş, sonradan 2008, 2009, 2011 və 2013-cü illərdə növbəti yığıncaqlar reallaşdırılmışdır. Son dəfə Konfrans 2015-ci il 2-6 noyabr tarixlərində Rusiyanın Sankt-Peterburq şəhərində toplanmışdır.

Konfransın növbəti yığıncağının bu il, yəni 2017-ci ilin noyabr ayının 6-10-unda Avstriyanın paytaxtı Vyana şəhərində baş tutması gözlənilir. Konfrans hər iclasdan sonra üzv dövlətlərə tövsiyələr verir, qətnamələr qəbul edir.

Azərbaycan Konvensiyaya 2004-cü ilin fevralında qoşulmuş, 2005-ci ilin noyabrında isə ratifikasiya etmişdir. Konvensiyaya qoşulduqdan sonra Azərbaycan Respublikası öz üzərinə düşən öhdəlikləri yerinə yetirmək üçün öz imkanı daxilində olan bütün hərəkətləri etmişdir. 2004-cü ildə Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında qanun, 2004-2006-cı illər üçün Korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində Dövlət Proqramı qəbul edilmişdir. Bunlarla yanaşı, 2004-cü ildə həm Azərbaycan Respublikasının Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Komissiyası, həm də Azərbaycan Respublikasının Baş Prokuroru yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə Baş İdarəsi yaradılmışdır.

Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Komissiya 15 nəfər üzvdən ibarət tərkibdə təşkil edilib və fəaliyyət göstərir. Komissiyanın 5 üzvü Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən, 5 üzvü Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi tərəfindən, 5 üzvü isə Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsi tərəfindən təyin edilir. Komissiyanın fəaliyyətinə rəhbərliyi və işinin təşkilini Komissiyanın sədri həyata keçirir. Komissiyanın səlahiyyətlərinə aid edilmiş məsələlərə onun iclaslarında baxılır. Komissiyanın iclasları mütəmadi olaraq, lakin üç ayda bir dəfədən az olmayaraq keçirilir.

Azərbaycan Respublikasının Baş Prokuroru yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə Baş İdarə korrupsiya ilə bağlı cinayətlər üzrə həyata keçirilən ibtidai istintaq sahəsində ixtisaslaşmış qurumdur və Azərbaycan Respublikasının Baş prokuroruna tabedir. Baş İdarənin əsas vəzifələrinə korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalara dair daxil olmuş məlumatlara baxmaq və araşdırma aparmaq, korrupsiya ilə bağlı cinayətlərlə əlaqədar cinayət işi başlamaq və ibtidai istintaq aparmaq, korrupsiya ilə bağlı cinayətlərin qarşısının alınması, aşkar edilməsi və açılması məqsədi ilə əməliyyat-axtarış fəaliyyətini həyata keçirmək, korrupsiya ilə bağlı cinayətlər üzrə əməliyyat-axtarış tədbirlərini İdarənin yazılı tapşırığı əsasında

əməliyyat-axtarış fəaliyyətinin digər subyektləri yerinə yetirdikdə bu sahədə qanunların icrasına nəzarəti həyata keçirmək, korrupsiya ilə bağlı cinayətlərin törədilməsi nəticəsində vurulmuş maddi ziyanın ödənməsi, habelə tətbiq oluna biləcək əmlak müsadirəsinin təmin edilməsi üçün qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş tədbirlər görmək, korrupsiyaya qarşı mübarizənin vəziyyətini öyrənmək, korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalara bağlı məlumatları toplamaq, təhlil etmək, ümumiləşdirmək və korrupsiyaya qarşı mübarizənin səmərəliliyinin artırılması üçün təklif və tövsiyələr hazırlamaq, korrupsiya ilə bağlı cinayətlərin ibtidai istintaqı, habelə həmin işlərin məhkəmə baxışı zamanı cinayət prosesində iştirak edən şahidlərin, zərərçəkmiş, təqsirləndirilən və digər şəxslərin təhlükəsizliyi üçün tədbirlərin görülməsini təmin etmək, korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində görülən tədbirlər barədə Baş prokuror vasitəsilə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə və Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Komissiyaya mütəmadi olaraq məlumat vermək, korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində dövlət orqanları və digər qurumlarla əməkdaşlıq etmək, görülən tədbirlər barədə ictimaiyyəti məlumatlandırmaq və fəaliyyətində aşkarlığı təmin etmək və s. daxildir.

Korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində beynəlxalq əməkdaşlığın digər bir forması da Avropa Şurası tərəfindən 1999-cu ildə əsası qoyulan və Şuraya üzv dövlətlərin təşkilatın anti-korrupsiya siyasəti standartları ilə uyğunluğunu monitorinq etmək üçün yaradılan GRECO-dur (Korrupsiya əleyhinə Dövlətlər Qrupu). GRECO-nun diqqət cəlb edən cəhətlərindən biri də bu Qrupa təkcə AŞ-na üzv olan dövlətlər deyil, həm də Şuranın Baş Katibinə bildirmiş və müqaviləni imzalamış digər dövlətlərin də üzv olması ilə əlaqədardır. Hazırda Qrupun 49 üzvü var ki, bunların 47-si Avropa Şurasına üzv dövlətlər, yerdə qalan ikisi isə ABŞ və Belarussdur. GRECO-nun özü üzv dövlətlərdəki konkret korrupsiya hallarının deyil, ümumilikdə ölkədəki vəziyyətin qiymətləndirilməsini aparır. Bu qiymətləndirmə prosesində həm GRECO-un məsul şəxsləri, həm milli hakimiyyət orqanları, həm də Qrupa üzv olan digər dövlətlər çıxış edir. GRECO hər bir dövlət üzrə iki növ hesabat hazırlayır. Bunlardan biri qiymətləndirmə hesabatıdır (Evaluation report) ki, bu hesabatda ölkədəki vəziyyət analiz edilir, problemlərlə bağlı

hökumətin islahat aparmalı olduğu sahələr vurğulanır və müvafiq tövsiyələr edilir. Digər bir hesabat isə uyğunluq hesabatıdır (compliance report) ki, burada əvvəlki qiymətləndirmə hesabatında dövlətə verilmiş məsləhətlərə hansı səviyyədə əməl edildiyi və nə kimi işlər görüldüyü göstərilir. Qərar-gahı Strasburqda yerləşən GRECO, həmçinin Avropa Şurasının 2002-ci ildən qüvvəyə minən Korrupsiya haqqında Cinayət hüquqi Konvensiyasının və 2003-cü ildən qüvvəyə minən Korrupsiya haqqında Mülki hüquqi Konvensiyasının üzv dövlətlər tərəfindən implementasiyasının monitorinqini aparır.

Azərbaycan Respublikası 2004-cü ildə GRECO-ya qoşulub və Qrup tərəfindən verilən təkliflərin yerinə yetirilməsinə çalışır. GRECO Azərbaycanla bağlı ilk qiymətləndirmə hesabatını 2005-ci ildə təqdim etmişdir, sonra yenidən 2010-cu ildə ikinci qiymətləndirmə hesabatı nəşr edilmiş, bu hesabatla əlaqədar 2013-cü ildə bir, 2016-cı ildə isə digər tövsiyələrə uyma hesabatı yayımlanmışdır. GRECO özünün 2013-cü ildəki hesabatında Azərbaycanın 9 tövsiyədən 7-sini uğurla, 2-ni isə qismən yerinə yetirdiyini vurğulamışdır. GRECO-nun Azərbaycan Respublikası ilə bağlı sonuncu qiymətləndirmə hesabatı 2015-ci ildə nəşr edilmiş və bu hesabatla bağlı uyğunluq hesabatı 2017-ci il mart ayının 17-də təqdim olunmuşdur. Hesabatda 2015-ci ildə Azərbaycana parlamentarilər, hakimlər və dövlət ittihamçıları üçün ayrı-ayrı kateqoriyalar altında verilmiş tövsiyələrə necə riayət olunması ilə bağlı dəyərləndirmə aparılmışdır. Hesabatda göstərilir ki, Parlamentlə bağlı edilmiş tövsiyələrin 2-si qismən yerinə yetirilmiş, 2-si yerinə yetirilməmiş, hakimlərlə əlaqədar olan tövsiyələrin 2-si qismən, 4-ü tam şəkildə icra edilmiş, yalnız 1-i reallaşdırılmamışdır. Dövlət ittihamçıları ilə bağlı tövsiyələrin 7-si həyata keçirilmiş, 3-ü isə hələ ki implementasiya olunmamışdır. Azərbaycan korrupsiyaya qarşı hüquqi mübarizəni gücləndirmək üçün 2004-cü il iyun ayının 1-də AŞ-nın Korrupsiya haqqında həm Cinayət, həm də Mülki hüquqi Konvensiyasına üzv olmuşdur.

Bütün bu tədbirlər təbii ki, mütərəqqi addımlar hesab olunur. Ancaq fikrimizcə, korrupsiyaya qarşı ən güclü mübarizə məhz sivil cəmiyyətin özü ilə bərabər ona qarşı

savaşmaqdır. Bu baxımdan vətəndaşların korrupsiya haqqında məlumatlandırılması, onların dövlət institutlarının fəaliyyətinin izlənilməsi və monitorinqində iştirakı xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bu sahədə işləyən ən güclü təşkilatlardan birinin Beynəlxalq Şəffaflıq Təşkilatı (Transparency International) olduğunu deyə bilərik. Əsası 1993-cü ildə Berlin şəhərində qoyulan Transparency International korrupsiyaya qarşı fəaliyyət göstərən beynəlxalq səviyyəli bir qeyri-hökumət təşkilatıdır. Onun yerli bölməsi olan “Şəffaflıq Azərbaycan” isə 2000-ci ildə təsis olunmuşdur. Transparency International, əsasən, ictimaiyyətin bilik səviyyəsinin artırılması, işgüzar etika sahəsində işləyir və Azərbaycanda və dünyada korrupsiyanın səbəblərini, formalarını və bu təhlükəli ictimai fenomenin azaldılması yollarını araşdırır. Təşkilat həmçinin korrupsiyanın şahidləri və qurbanları olan sıradan fiziki şəxslərə hüquqi yardım göstərir və hökumət strukturlarına siyasi və qanunvericilik aktlarının hazırlanmasında köməklik edir.

İstərdik ki, bir az da Beynəlxalq Şəffaflıq Təşkilatının dünyanın müxtəlif ölkələrdə reallaşdırdığı layihələrdən bəhs edək. Bu layihələrdən ən maraqlılarından biri “Şəffaflıq Braziliya” təşkilatı tərəfindən həyata keçirilən “Korrupsiya əleyhinə reklamlar” olmuşdur. Belə ki, “Şəffaflıq Braziliya” San-Pauloda yerləşən radio stansiyalardan birinə təklif etmişdi ki, korrupsiya barəsində insanların biliklərini artırmaq və bu sahədə insanların davranışını dəyişmək üçün müntəzəm şəkildə qısa anti-korrupsiya reklamları efirdə yerləşdirilsin. Müraciət olunmuş Eldorado radiostansiyası yalnız San-Pauloda yayımlanırdı və əsas hədəf kütləsi orta təbəqənin ən varlı hissəsi idi. “Korrupsiyaya yox de!” adlı bu təşəbbüs 2001-ci ildə efirə getdi. Gün ərzində 4 dəfə yayımlanan bu reklamların ikisi günün ən çox dinləyici olan zamanına düşürdü. Digər radiostansiyalar bu təşəbbüsə ilk əvvəl soyuq yanaşsalar da, sonradan 9 başqa radiostansiya da bu kampaniyaya qoşulmuşdu. Bu təşəbbüs dinləyicilər tərəfindən müsbət qarşılanmışdı.

Cəmiyyətdə korrupsiyanın səbəbləri və onların aradan qaldırılması üsulları haqqında məlumat çatışmazlığının və ictimai passivliyin qarşısının alınması üçün 2000-ci ildən reallaşdırılan bir layihə isə “Şəffaflıq Slovakiya” tərəfindən təşkil olunan “İctimaiyyəti məlumatlandırılması kampaniyası” olmuşdur.

24 Slovakiya eksperti təlimlərdə istifadə olunacaq anti-korrupsiya vasitəsi yaratdı. Məsələn, onlar dövlət orqanları və bələdiyyələrdə çalışan məmurlara təsir edən maraqların toqquşmasından tutmuş, dövlət maliyyəsi və dövlət idarəçiliyi məsələlərində müxtəlif mövzular haqqında mətnlər hazırladılar və jurnalistlər, qeyri-hökumət təşkilatları (QHT), dövlət qulluqçuları və parlament üzvlərinin köməkçiləri üçün seminarlar keçirdilər. Həmçinin, müəllimlər üçün də treninqlər təşkil edildi və ekspertlər tərəfindən hazırlanmış mətnlər bir sıra slovak məktəblərində pilot proqramlarda istifadə olundu. Layihənin uğur qazandığı söylənilə bilər .

Dövlət institutlarının monitorinqi ilə bağlı iki lahiyəyə toxunmaq istərdik. Bunlardan biri Beynəlxalq Şəffaflıq Təşkilatının Argentina bölməsi olan Poder Ciudadano Fondu tərəfindən gerçəkləşdirilən “Senatın monitorinqi” olmuşdur. Argentina Senatının institusional baxımdan güclü və zəif cəhətlərinin monitorinqi bu lahiyənin məqsədini təşkil etmişdir. Təşəbbüs vasitəsilə ictimai informasiyaya sərbəst çıxış, Senatın fəaliyyətində vətəndaşların iştirakını dəstəkləmək və qanun yaradıcılarının məsuliyyətini yüksəltmək nəzərdə tutulmuşdu. Belə bir lahiyə həm parlament, həm də başqa orqanlar səviyyəsində fərdi iştirak, eləcə də vətəndaşların onları və akademik dairələri nəzarətdə saxlaması mənasına gəlirdi. 2001-ci ildən həyata keçirilən tədbirlər sistemində vətəndaşların plenar iclaslarda və komissiyaların iclaslarında iştirakı, lahiyə haqqında mütəmadi yeniliklərlə informasiya bülletenlərinin nəşri, monitorinq zamanı müşahidə edilmiş hallar barədə hesabatların hazırlanması və sair hərəkətlər daxil idi. Bu lahiyə çox uğurlu alınmışdı .

Dövlət orqanları ilə bağlı olan digər bir lahiyə isə Transparency International-ın Qazaxıstandakı bölməsi tərəfindən 2000-2001-ci illər ərzində həyata keçirilən “Korrupsiyasız məhkəmələr” lahiyəsi olmuşdur. Məqsəd məhkəmə səviyyəsində korrupsiyanın səbəb və səviyyəsini müəyyən etmək, məhkəmə prosesində müxtəlif rəsmi şəxslərin rolunun qiymətləndirilməsi, islahatlar üçün təkliflərin hazırlanması, hüquq sistemində korrupsiyaya şərait yaradan boşluqların doldurulmasından ibarət olmuşdur. Lahiyə

çərçivəsində hakimlər, prokurorlar, vəkillər, müştərilər və jurnalistlər arasında sorğu təşkil edilmiş, dəyirmi masalar keçirilmişdir. Lahiyənin sonunda “Korrupsiyasız məhkəmələr” adlı kitabça da çap edilmişdir .

Nəticə

XXI əsrdə insanlığın bir çox problemlərin öhdəsindən gələrək sivilləşdiyini desək də, hal-hazırda bəşəriyyət korrupsiya kimi bəzi ciddi məsələlərin aradan qaldırılmasında iştirak qalır. Təbii ki, ideal dövlət olmadığı kimi, ideal cəmiyyət də yoxdur. Bununla belə, daha parlaq gələcəyə irəliləmək üçün birlikdə əlimizdən gələni etməli, korrupsiyaya və digər hüquq pozuntularına qarşı mübarizə aparmalıyıq. Yuxarıda göstərilən nümunələr də sübut edir ki, birgə səylər nəticəsində daha yaxşı nəticələr əldə etmək olar. Xüsusilə yuxarıda adları çəkilən lahiyələrin Azərbaycanda tətbiq olunacağı və əhalinin korrupsiya və onunla mübarizə barəsində biliklərinin artırılacağı təqdirdə vətəndaş cəmiyyəti yaratmağa doğru bir addım da irəliləmiş olarıq. Bundan əlavə, Azərbaycan Respublikası hakimiyyət orqanları tərəfindən korrupsiyaya qarşı atılmış addımlar müsbət qarşılınır, GRECO-nun verdiyi tövsiyələr tam şəkildə implementasiya olunacağı təqdirdə daha yaxşı nəticələrin əldə olunacağı mütləqdir.

İstifadə olunmuş

ədəbiyyat siyahısı

1. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi, <http://www.e-qanun.az/code/11>
2. Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu <http://www.meclis.gov.az/?/az/legislation/view/638>
3. F.Y.Səməndərov. Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin Kommentariyası. 2014
4. Korrupsiyaya qarşı mübarizə vasitələri: Vətəndaş cəmiyyəti təcrübəsi və yeni yaranan strategiyalar, Beynəlxalq Şəffaflıq Təşkilatı (Transparency International), 2002
5. Azərbaycan Respublikasının Korrupsiyaya qarşı Mübarizə üzrə Komissiyası. <http://www.commission-anticorruption.gov.az/view.php?lang=az&menu>
6. Baş Prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı Mübarizə Baş İdarəsi <http://www.genprosecutor.gov.az/content/40/bas-prokuror-yaninda-korrupsiyaya-qarsi-mubarize-bas-idaresi>
7. Şəffaflıq Azərbaycan <http://transparency.gov.az>

az/bar%C9%99mizd%C9%99/

8. United Nations Convention Against Corruption, United Nations, New York, 2004

9. Penal Code of the Republic of France

10. Criminal Code of the Republic of Albania

11. Criminal Code of the Republic of Latvia

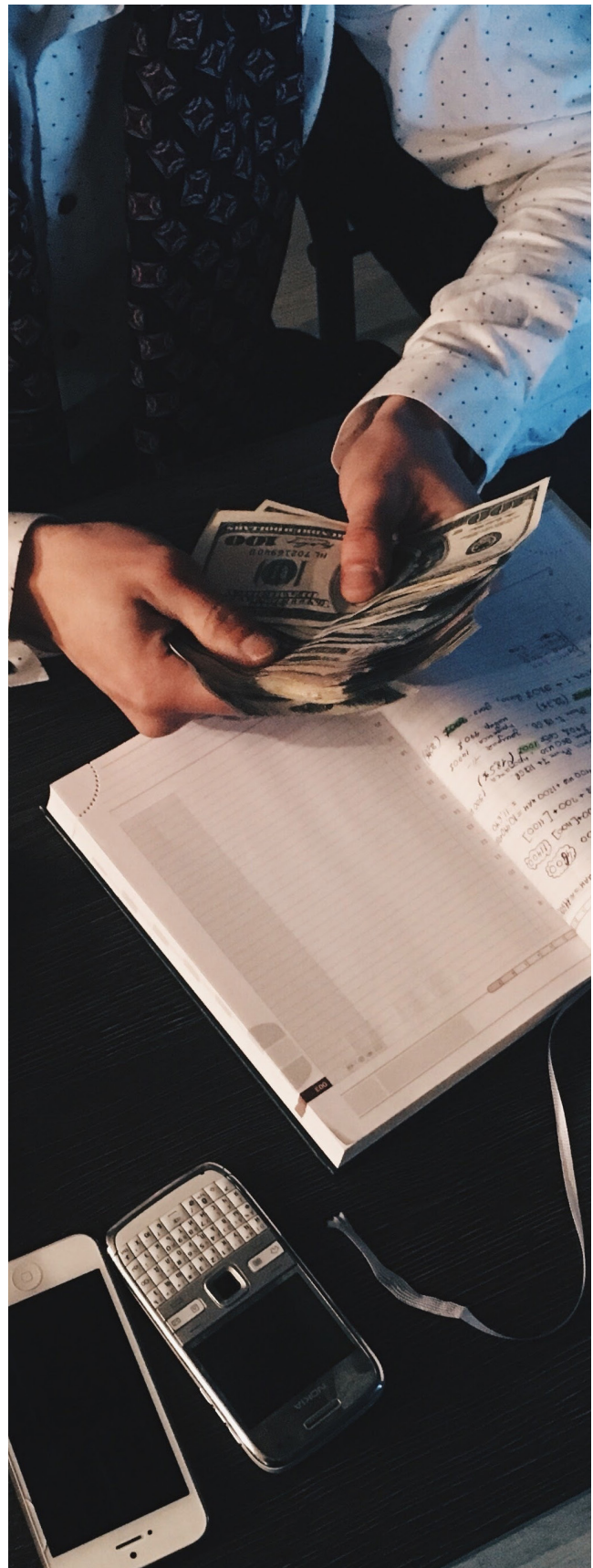
12. International Encyclopedia of Social Sciences, Corruption, <http://www.encyclopedia.com/social-sciences-and-law/political-science-and-government/political-science-terms-and-concepts-110>

13. What is corruption, Transparency International <http://www.transparency.org/what-is-corruption#define>

14. What is GRECO?, Council of Europe, Directorate General Human Rights and Rule of Law, Group of States against Corruption http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/general/3.%20What%20is%20GRECO_en.asp/

15. Azerbaijan and Council of Europe <http://www.mfa.gov.az/en/content/857>

16. GRECO. Fourth Evaluation Round. Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors. Compliance Report Azerbaijan. <https://rm.coe.int/16806fe9f2>

Формирование и развитие института административной юстиции в международной практике и Азербайджанской Республике

Зейналов Эльмир Фуад оглы
Магистрант II курса
кафедры «Конституционное право»

Ключевые слова: государство, право, административная юстиция, административное судопроизводство, судебные органы, судебная система.

В статье исследуются возникновение административной юстиции, показан исторический аспект развития элементов административной юстиции, охвачен широкий исторический промежуток, начиная с XIX века и заканчивая современным этапом. В первой части статьи особое внимание уделяется французской и германской системам административного судопроизводства. Во второй части статьи анализируется проблематика становления административного судопроизводства в Азербайджанской Республике.

Açar sözlər: dövlət, hüquq, inzibati ədalət mühakiməsi, inzibati proses, məhkəmə orqanları, məhkəmə sistemi.

Məqalədə inzibati ədalət mühakiməsinin yaranması, inzibati ədalət mühakiməsinin elementlərinin inkişafının tarixi aspekti, XIX əsrdən başlayaraq, müasir mərhələyədək geniş bir tarixi dövr əhatə olunmuşdur. Məqalənin birinci hissəsində Fransız və Alman inzibati ədalət mühakimə sistemlərinə xüsusi diqqət yetirilir. Məqalənin ikinci hissəsində Azərbaycan Respublikasında inzibati məhkəmə icraatının formalaşması problemləri təhlil edilir.

Key words: state, law, administrative justice, administrative legal proceedings, judicial authorities, judicial system.

The article explores the emergence of administrative justice, presents historical aspect of the development of elements of administrative justice and covers wide historical period beginning with XIX century and ending with the present stage. In the first part of the article special attention is paid to the French and German administrative justice systems. The second part of the article analyzes the prob-

lems of the formation of administrative legal proceedings in the Republic of Azerbaijan.

Проблема защиты граждан против действия (бездействия) органов государства, в том числе законодательных, исполнительных органов, а также их должностных лиц существует во всех государствах с демократическим правовым режимом. Принятие не соответствующей Конституции страны правовой нормы, незаконные действия государственных и местных органов, отдельных должностных лиц, необоснованное и незаконное привлечение как к административной, так и к другим видам ответственности приводит к ущемлению и нарушению прав и свобод человека и гражданина.

Положение ч. 4 ст. 60 Конституции Азербайджанской Республики, согласно которому каждый может обжаловать действия и бездействия органов государственной власти, политических партий, муниципалитетов, юридических и должностных лиц в административном или судебном порядке, является важной гарантией реального обеспечения и соблюдения прав и свобод человека (1, 20). Следует отметить, что данная норма Конституции была значительно расширена в результате проведения всенародного референдума 26 сентября 2016-го года, по итогам которого к судебной гарантии прав и свобод были добавлены гарантии административные. Благодаря этому суд одновременно выполняет и контрольную функцию по отношению к органам иных ветвей власти, при этом оставаясь независимым в рамках своих полномочий, что согласуется с принципом разделения властей на законодательную, исполнительную и судебную, с их определенной связью и взаимным контролем.

Разрешением вопросов подобного рода призван заниматься институт административной юстиции, реформа которого идет в последние годы в рамках осуществляемой судебной реформы как в Азербайджанской Республике, так и в других странах.

История становления института административной юстиции прошла многовековой путь. Зачатки административного правосудия следует искать в начале

XIX столетия. Произошедшее в течении XIX века строгое отделение публичного права от частного привело, с одной стороны, к ограничению компетенции (подсудности) обычных судов, а с другой — к возникновению административной юстиции, т. е. к учреждению органов самоконтроля за управлением (3, 186). В качестве примера можно привести создание в соответствии с § 60 Вюртембергской Конституции от 1819 г. Тайного Совета с полномочиями инстанции по рассмотрению жалоб (претензий, исков). Образцом для подражания во многих случаях являлось французское контрольное учреждение в своей первоначальной форме (Государственный Совет), которое только в 1872 г. стало играть роль самостоятельного органа правосудия. Однако полемика о понятии и содержании термина «административная юстиция» продолжается. Это объясняется различием теоретических подходов в его понимании, выработанных юридической и смежными науками, и проявляется в многообразии существующих моделей института административной юстиции, сложившихся под влиянием уникального для каждой страны сочетания исторических, социально-экономических, политических и иных факторов. Поэтому развернувшаяся дискуссия о становлении института административной юстиции в современной Азербайджанской Республике, где он находится в стадии формирования, в полной мере отражает проблемы развития юридической науки.

Проблемы института административной юстиции получили достаточно широкое освещение в международном правоведении. Начало дискуссии о природе данного института было положено в XIX веке французскими учеными, среди которых были как его сторонники, в частности, Жозеф-Мари де Жерандо, Ансельм-Поликарп Батби, Франсуа Бартеlemi, так и противники, доводы которых наиболее полно представлены в трудах Алексиса де Токвиля. Научное обоснование института административной юстиции нашло широкую поддержку и в Германии, где к последней трети XIX века сформировалась своя школа, представленная работами Рудольфа Гнейста, Лоренца фон Штейна, Отто Майера. Развитие теории административной юстиции продолжилось за рубежом и в XX веке. Эффективность административной юстиции во Франции, ее заслуженный авторитет у граждан стали возможны благодаря исследованиям Мориса Ориу, Жоржа Веделя, Грегори де Бребана. Ввиду того, насколько значимый вклад в развитие административной юстиции французские и немецкие юристы, представляется целесообразным вкратце рассмотреть особенности становления административного судопроизводства в Германии и Франции.

Германская система характеризуется наличием в системе судебных органов специальных административных

судов, являющихся, как и прочие суды, независимыми и подчиняющихся только законам (2, 228). Параграф 1 Положения об административном судопроизводстве, принятого в ФРГ в 1960 г. (с последними изменениями от 1996—1997 гг.), определяет, что административное судопроизводство осуществляется независимыми отделенными от административных органов судами. Указанным законодательным актом детально определена процедура подачи и рассмотрения административных исков. В отличие от французской системы, в которой важнейшим является осуществление судом объективного контроля (проверки) применяемой нормы, германская административная юстиция создана для обеспечения в первую очередь судебной защиты прав граждан.

Система непосредственно самого административного судопроизводства Германии включает три инстанции: административный суд земли (суд первой инстанции), высший административный суд земли (апелляционная инстанция), Федеральный административный суд (кассационная инстанция). История формирования системы административной юстиции в Германии весьма интересна. Среди немецких земель, в которых стали появляться административные суды, осуществлявшие независимую административную судебную деятельность, можно назвать следующие: Баден (1863 г.), Вюртемберг (1876 г.) и Бавария (1878 г.). Правосудие в высшем административном суде Пруссии было прообразом современного административного контроля.

Германское административное судопроизводство того времени характеризовалось эnumerативным принципом, т. е. дозволением выборочного обжалования в суд административных актов (3, 234). Это означало ограничение административной подсудности, т. е. в законе устанавливался конкретный перечень споров, дела по которым были подсудны административному суду. Эnumerативный принцип административного правосудия господствовал также и во времена Веймарской Республики. Только после Второй мировой войны в законодательство Германии была введена генеральная оговорка — основное условие, дававшее возможность обжалования в административном суде любого административного акта. После 1945 г. административное судопроизводство было восстановлено и прежде всего в советской разделительной зоне. Однако уже в 1952 г. оно было полностью упразднено государственным руководством ГДР, хотя ст. 138 Конституции ГДР от 1949 г. предусматривала защиту граждан в административных судах. После заключения 18 мая 1990 г. государственного договора ГДР с ФРГ в соответствии со ст. 19 Основного Закона ФРГ устанавливались гарантии судебного обжалования административных актов, и вместе со вступлением в силу Договора об объединении 3 октября 1990 г. высокоразвитое федеральное административно-

процессуальное право ФРГ большей частью распространилось на территорию бывшей ГДР.

Несколько иначе административная юстиция формировалась во Франции. Здесь она отличается определенной спецификой, отражающей дуализм судебной системы в стране. В первую очередь, во Франции функционируют суды двух видов — общие и административные, при этом разграничение подсудности между ними подчас вызывает трудности, т.е. возникает проблема, в какой суд направить иск. Стоит отметить, что для ее разрешения еще в 1848 г. был учрежден Суд по спорам о подсудности. Во-вторых, в силу принципа разделения властей деятельность администрации регламентировалась в основном нормами административного права. При всем этом только административные суды (они же являлись создателями этого права) имели право рассматривать дела, одной из сторон в которых выступала администрация.

Высшим административным органом правосудия Франции является Государственный Совет, который одновременно выступает в качестве главного консультанта правительства по вопросам управления (3, 187). Его учреждение в 1799 г. считается началом административной юстиции во Франции. Сегодня Государственный Совет и административные трибуналы будут, по сути, судами, которые рассматривают деятельность органов государственного управления. Судья по административным делам защищает в установленном порядке права человека от представителей исполнительной власти, чьи действия ставят под угрозу не свободу отдельного индивида, а такие свободы, как свобода совести, прессы, собраний. Признание незаконного управленческого акта недействительным осуществляется в форме искового заявления по поводу превышения власти. Такую жалобу может подать любое лицо, заинтересованное в отмене незаконного акта государственной администрации (включая органы высшего правительственного уровня), а также акта администрации муниципального уровня.

Французская и германская системы оказали значимое воздействие на развитие административной юстиции в Европе и за ее пределами. Многие государства при проведении судебных реформ брали их за основу, вводя лишь незначительные изменения и дополнения в зависимости от внутренних факторов и исторических традиций.

Во время возникновения института административной юстиции, то есть в середине XIX века, Азербайджан был частью Российской Империи, и соответственно все реформы, происходившие в Российской Империи, касались и нашего государства.

В 1864 году в Империи была проведена судебная реформа, результатом которой стало разделение административной власти и судебной, появление земских и городских органов самоуправления. После чего возникла проблема судебного надзора за работой земской и городской администрации. Система органов административного судопроизводства состояла из двух уровней: центрального уровня (Правительственный Сенат) и губернского уровня (губернские присутствия). В организационной структуре административных судебных органов не были сформированы учреждения уездно-волостного уровня, которые бы напрямую были бы связаны с населением страны (4, 99).

В Азербайджане судебная реформа была проведена позже, чем в других регионах империи. Согласно реформе 1866 года, были ликвидированы сословные суды. Были созданы единые суды для всех слоев населения. Судебные заседания должны были проводиться открыто. Судьи в Северном Азербайджане, в отличие от России, не выбирались со стороны населения, а назначались Кавказским наместником. На должность судьи обычно назначали русских или представителей других христианских наций. Из-за того, что судебные заседания проводились только на русском языке, на них присутствовали переводчики. Но несмотря на все недостатки, новшества в судебной системе носили прогрессивный характер.

Ярким периодом истории развития судебной системы Азербайджана, которая является показателем многовековой традиции государственности Азербайджанской Республики, было 28-е мая 1918-ого года, день становления Азербайджанской Демократической Республики и назначения Халилбека Хасмамедова первым министром юстиции. После принятия всех необходимых мер, по решению Совета Министров от 1-ого октября 1918-ого года деятельность Бакинского Окружного Суда, и находящейся в его составе прокуратуры была прекращена, и учитывая неизбежность создания Судебной Палаты, 14-ого ноября было утверждено Положение о Судебной Палате Азербайджана. 16-ого марта 1919-ого года в здании Бакинского Окружного Суда было проведено официальное открытие Судебной Палаты Азербайджана и с того времени в Палату стали поступать дела из Окружных Судов Баку и Гянджи. В начале 1919-ого года при Министерстве Юстиции, в составе которого действовала Судебная Палата Азербайджана, была создана специальная комиссия по подготовке законопроектов, относящихся к судебной системе, большая часть которых была выдвинута на обсуждение в парламенте.

После оккупации Азербайджанской Демократической Республики XI Красной Армией и вхождения в состав Социалистической России 27-28-ого апреля 1920-ого

года и в системе юстиции Азербайджана начались коренные изменения. И хотя официально институт административной юстиции в эпоху зарождения СССР отрицался, некоторые его элементы присутствовали в советских судебных органах начиная с 20-х годов (10, 22). Так, в соответствии с Положением о государственном нотариате, утвержденном декретом СНК РСФСР от 4 октября 1922 г. был введен судебный порядок обжалования действий нотариусов. Согласно ему, эти жалобы рассматривались президиумами народных судов.

В 20-50-е годы основной формой рассмотрения жалоб граждан на решения должностных лиц была административная. Наибольшая часть жалоб рассматривалась государственными органами: министерствами, ведомствами, исполкомами, администрацией учреждений и предприятий, а также так называемыми квазигосударственными органами - партийными комитетами всех уровней.

Однако существование элементов административной юстиции в советском государстве отрицалось до 60-х гг. (5, 20). Так, в Большой советской энциклопедии 1949 г. в статье, посвященной административной юстиции содержалось следующее: «В СССР административной юстиции как особого института нет. По советскому праву законность в государственном управлении обеспечивается надзором вышестоящих организаций и органов прокуратуры, контролем со стороны министерства государственного контроля и специальных инспекций, а также правом жалобы в вышестоящие органы власти и управления или органы прокуратуры». До середины 60-х гг. формирование научных представлений о сущности процесса происходило на базе реально существовавших тогда гражданского и уголовного процессов. На первый план выдвигалось главное отличительное свойство этих видов процесса – их юрисдикционная природа: разрешение спора о праве (гражданский процесс) и применение принуждения (уголовный процесс) (7, 11). Однако с середины 60-х годов, когда началась хрущевская «оттепель», поток жалоб граждан на решения и действия должностных лиц (органы управления) резко увеличился. Отрицать необходимость обеспечения законности деятельности органов государственного управления стало невозможно, а обеспечить ее только в порядке административного контроля - очень трудно. Как итог, стал заметно возрастать интерес ученых-правоведов к административному виду процесса. Одной из первых и наиболее значимых работ в этой области была монография Надежды Салищевой, опубликованная в 1964-ом году и целиком посвященная административному процессу, который был представлен как «слепок» из отдельных норм

гражданского и уголовного процессов.

Факт осознания необходимости усовершенствования института административной юстиции признается и на государственном уровне, что подтверждается попытками регулирования этого института отдельными нормативно-правовыми актами.

Так, 21 июня 1961 г. был принят Указ Президиума Верховного Совета СССР «О дальнейшем ограничении применения штрафов, налагаемых в административном порядке», которым всем гражданам, а также должностным лицам, подвергнутым штрафу в административном порядке, было предоставлено право обжаловать постановление о наложении штрафа в народный суд по месту жительства.

Существенный вклад в развитие административной юстиции внесли принятые в 1980 г. Основы законодательства Союза СССР и союзных республик об административных правонарушениях. Основы, а затем Кодекс РСФСР об административных правонарушениях закрепили право граждан обжаловать в суд административные взыскания, наложенные на них органами государственного управления, их должностными лицами (6, 17).

30 июля 1987 г. был принят Закон СССР «О порядке обжалования в суд неправомερных действий должностных лиц, ущемляющих права граждан». До принятия этого закона граждане имели право на судебную жалобу лишь в случаях, указанных в специальных актах. Новый же закон установил общее правило граждан на судебную жалобу. Согласно закону, к актам, подлежащим судебному обжалованию, были отнесены «коллективные и единоличные действия, в результате которых: гражданин незаконно лишен возможности полностью или частично осуществить право, которое предоставлено ему законом или иным нормативным актом; на гражданина незаконно возложена какая-либо обязанность».

После восстановления Азербайджаном своей независимости начались фундаментальные реформы в системе государственного управления, в том числе и в судебной системе. В результате последовательного судебно-правового преобразования, которое проводилось по инициативе общенационального лидера Гейдара Алиева, за короткий срок были приняты новые передовые законы, фундаментом которых стало принятие 12 ноября 1995-го года Конституции Азербайджанской Республики. 10 июня 1997-го года был принят Закон Азербайджанской Республики «О судах и судьях», который окончательно установил создание трехступенчатой судебной системы.

На сегодняшний день в странах постсоветского пространства существует три концепции касательно рассмотрения административного процесса и судопроизводства: юрисдикционная, управленческая и комплексная (9, 4). Каждая из них имеет под собой весомое

научное обоснование, каждая приводит определенные доводы. В разработке каждой из перечисленных концепций принимали участие выдающиеся юристы и правоведа стран постсоветского пространства, и, соответственно, каждая имеет право на существование. Однако каждая концепция имеет и свои недостатки.

Проанализировав доводы за и против существования каждой из существующих концепций, можно избрать путь реформирования административного законодательства. Каждая из стран постсоветского пространства принимает законы в сфере административного права и процесса, которое наиболее точно отражает отношение в данном государстве к понятиям «административный процесс», «административное право», «административная юстиция», «административное судопроизводство».

Современным этапом развития государственного института административной юстиции можно считать принятие 30 июня 2009-го года Административно-процессуального Кодекса Азербайджанской Республики, согласно которому судебное производство по делам об административных спорах осуществляется административно-экономическими судами и административно-экономическими коллегиями (8, 3).

Исторической оценкой реформ, проводимых в судебно-правовой системе Азербайджанской Республики, стала премия, которую Азербайджан получил на конкурсе Совета Европы «Хрустальные весы правосудия» 27 октября 2017-го года. Данный конкурс проводится Советом Европы с 2005 года. В рамках этого конкурса отбираются и награждаются самые передовые и эффективные проекты, связанные с деятельностью юстиции и судебной системы в государствах-членах Совета Европы. Проект, представленный Азербайджаном, удостоился премии как самый прогрессивный проект с точки зрения внедрения электронного управления в судебной системе. Основная суть проекта заключается во внедрении прогрессивного электронного управления в судебную систему (интеллектуального управления). Эта система делает возможным подготовку различного рода электронных аналитических отчетов на основе собранных статистических данных. Тем самым значительно повышается эффективность стратегического управления и планирования в судебной системе, создаются возможности для принятия решения по более расширенным информационным показателям.

Эта награда, олицетворяя ведущее место, которое Азербайджан занимает среди государств-членов Совета Европы в судебно-правовой сфере, является большим вкладом в развитие международных связей. Тем самым Азербайджан вошел в историю

судебной системы Европы как страна, обладающая передовым опытом.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. Bakı, Qanun, 2017, 67 s.
2. Административное право. История развития и основные современные концепции. Галлиган Д., Полянский В.В., Стариков Ю.Н. М.: Юрист, 2002. — 410 с.
3. Административная юстиция. Теория, история, перспективы. Стариков Ю.Н. М. Издательская группа НОРМА – ИНФРА, 2001 – 304 с.
4. Есенова Е.П. Некоторые проблемы современного административного судопроизводства (аспект мировой юстиции). Управленческое консультирование. – 2015. - № 5. - С. 98-102.
5. Салищева Н. Г. Административный процесс в СССР. М., 1964 // Салищева Н. Г. Избранное. М., 2011. С. 20–21.
6. Филипова И.А. Становление и развитие административного судопроизводства в России// Российская юстиция. 2011. № 12. С. 16-18.
7. Административно-процессуальное право: курс лекций под ред. Кияхсанова И.Ш. Юнити, Закон и Право, М., 2004. 399 с.
8. Azərbaycan Respublikasının İnzibati-prosessual Məcəlləsi. Bakı, Hüquq uaym evi, 2017, 68 s.
9. Административный процесс в постсоветский период. Реферат от 12.03.2012 <http://www.km.ru/referats/34B0D-2C2F9224CADA3544928FEC41DBD>
10. Административное судопроизводство, административная юстиция и административный процесс. Бахрах Д. Н. // Государство и право. 2005. № 2, с 19-25.

Методы защиты прав интеллектуальной собственности в Азербайджане.

Исмаилова Эльнара Шахин
Студентка Бакинского
Государственного Университета
юридического факультета, степени бакалавра

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, развитие Интернета, возможные методы защиты, зарубежные методы защиты, практика АР.

В статье исследуются проблематика защиты интеллектуальной собственности и её актуальность на сегодняшний день. Указаны также различные методы защиты на национальном и международном уровнях.

Açar sözlər: əqli mülkiyyət, İnternetin inkişafı, mümkün olan qorunma metodları, xarici qorunma metodları, AR praktikası.

Məqalədə əqli mülkiyyətin qorunma problemləri və bu gün üçün aktuallığı araşdırılır. Milli və beynəlxalq səviyyədə mövcud olan metodlar da qeyd olunub.

Methods of protection of intellectual property rights.

Key words: intellectual property, development of Internet, possible methods of protection, international protection methods, practice in AR.

The article explores problems of protection of intellectual property and its relevance for today. National and international methods are also specified.

Введение:

искусстве у каждого есть свое место.

никто не может занять место другого.

Алиев.

Успешное развитие общества, уровень решения

стоящих перед ним экономических, политических, социальных, культурных и других задач зависит от его интеллектуального потенциала. Результат интеллектуальной деятельности, так же как и вещи, являются объектами гражданского оборота, по поводу которых возникают отношения, регулируемые нормами права.

Человеку на всех этапах его развития свойственно стремление к познанию, к совершенствованию окружающего мира и настоящей действительности, т. е. – к творчеству.

Как уже известно из теории, интеллектуальная собственность — закреплённое законом временное исключительное право, а также личные неимущественные права авторов на результат интеллектуальной деятельности или средства индивидуализации.

Термин «права интеллектуальной собственности» означает права, закреплённые в статье 27 Всеобщей декларации прав человека, принятой Организацией Объединённых Наций в 1948 г., и, в частности, что:

1. Каждый человек имеет право свободно участвовать в культурной жизни общества, наслаждаться искусством, участвовать в научном прогрессе и пользоваться его благами.

2. Каждый человек имеет право на защиту его моральных и материальных интересов, являющихся результатом научных, литературных или художественных трудов, автором которых он является. (3).

В

И

Гейдар

В соответствии со ст. 30 Конституции Азербайджанской Республики каждый имеет право на интеллектуальную собственность. (1). Живя в современном обществе, нельзя не отметить, что имея право на что-либо, возможно и его нарушение. В связи с этим возникает вопрос о защите права, в данном случае, права интеллектуальной собственности. Конечно же, кто-либо может посчитать

потребность в защите прав интеллектуальной собственности бессмысленной, поскольку написанная А.С. Пушкиным поэма «Евгений Онегин» навсегда останется в интеллектуальной собственности Пушкина, равно как написанная Низами Гянджеви много лет назад поэма «Лейли и Меджнун» останется принадлежащей ему.

1. Проблемы защиты прав интеллектуальной собственности:

Нарушение прав интеллектуальной собственности распространилось сегодня в связи с повышением популярности сети Интернет. Изобилие информации, некорректная защита ведёт к её утечке, что порождает проблемы не только в сфере нарушения прав интеллектуальной собственности, но и в сфере невмешательства в личную и семейную жизнь.

Одной из проблем защиты интеллектуальных прав стало появление трудностей в области применения законодательства об интеллектуальном праве. Главное препятствие — затруднение нахождения доказательства, подтверждающего нарушение авторских прав. Самым простым способом фиксации нарушения считается скриншот. Но главный минус в том, что скриншот может быть не принят судом. Более серьезным способом станет фиксирование контента сайта у нотариуса. Но, во-первых, данный способ требует достаточных финансовых затрат. Во-вторых, подобную услугу оказывают не все нотариусы, в небольших городах его можно не найти. Самый эффективным способом для обеспечения доказательств нарушения интеллектуальных прав автора может являться создания веб-депозитария на основе контрольных копий электронных документов веб-сайта. Но данный способ применим больше для крупных веб-сайтов и интернет-компаний.

2. Возможные методы защиты прав интеллектуальной собственности:

Главными мерами защиты интеллектуальной собственности должны стать активный сбор информации о нарушениях интеллектуальных прав, ежегодное исследование по оценке поведения пользователей в сети Интернет. Также необходимо появление новых законов в данной сфере как механизм предупреждения нарушений. Еще одной важной мерой является штрафование, отключение от сети и блокирование пиратских доменов. Интернет-пиратство — это уголовное преступление и возникает необходимость в наличии и полноценном, активном применении норм об уголовной

ответственности за интернет-пиратство.

Основным методом, защиты авторских прав, может являться метод обеспечения себя доказательствами существования, определенных объектов авторских прав на интеллектуальную собственность, на определенную дату.

Наиболее популярными способами формирования таких доказательств являются:

- 1- отправка произведения по почте на свой адрес;
- 2 -нотариальное удостоверение даты и времени произведения;
- 3 - депонирование произведения в авторском обществе или юридической компании;
- 4 - использование Интернет-сервиса COPYTRUST.

1 - Почтовое отправление:

Почтовое отправление документов на свой адрес является еще одним способом обеспечения временного приоритета. Письмо не вскрывается до возникновения спора. Штемпель с датой на почтовом конверте обеспечивает доказательство даты существования документов. Однако данное доказательство является неудобным, т.к. является одноразовым, ненадежным и легко оспариваемым, т.к. крайне редко конверты идеально запечатаны, а соответственно, оппонент в суде может заявить, что конверт был вскрыт.

2 - Нотариальное удостоверение:

Нотариальное удостоверение даты и времени предъявления документа (например, текста произведения), является хорошим и зарекомендовавшим себя способом защиты авторских прав. Однако и этот способ имеет определенные минусы, которые могут затруднять или делать невозможным нотариальное удостоверение электронных документов, особенно если электронный документ и его печатная копия имеют серьезные расхождения вследствие особенностей формата электронного документа, плотности информации или его размера. Например, при выводе на печать фотографий в большом разрешении изображение, полученное на бумаге, не будет соответствовать электронной копии, т.к. изменятся разрешение и цвет.

3 - Депонирование произведений:

Депонированием произведений занимаются многие организации, например, авторские общества или юридические компании. Суть депонирования — размещение в архиве организации печатной копии регистрируемого произведения и выдача соответствующего документа подтверждающего факт депонирования и его дату.

Депонирование не является государственной регистрацией авторских прав, и поэтому не гарантирует

«автоматического» признания за заявителем авторства, а по сути, просто фиксирует время предъявления произведения или работы. Т.е. авторские права все равно смогут оспорить в случае предъявления соответствующих, более весомых доказательств, а документ о депонировании суд будет рассматривать как одно из доказательств, наравне с иными.

В связи с этим, нотариальное удостоверение даты и времени регистрации произведения является более «солидным» доказательством, т.к. осуществляется не организацией, а уполномоченным лицом, имеющим государственную лицензию, и часто стоит дешевле, чем депонирование. (7).

3. Международные методы защиты прав интеллектуальной собственности:

Говоря о важности защиты интеллектуальной собственности, нельзя не отметить Соглашение TRIPS.

Соглашение TRIPS — практически первая в истории международная договоренность в области интеллектуальной собственности, детально затрагивающая как проблемы ее защиты, так и реализации прав на нее. Это Соглашение направлено на устранение препятствий к международной торговле, на эффективную и достаточную защиту прав интеллектуальной собственности и на обеспечение, того, чтобы мероприятия, применяемые для осуществления этих прав, не стали сами по себе препятствиями к ведению законной торговой деятельности.

Новым шагом, направленным на защиту авторских прав в цифровой среде, стал Договор ВОИС (Всемирной организации интеллектуальной собственности) по авторскому праву 20 декабря 1996 года. Широко известен также как «Договор ВОИС в области Интернета» Подписавшие его стороны, в соответствии со статьей 11, взяли на себя обязательства бороться с обходом «существующих технических средств, используемых авторами в связи с осуществлением их прав». Кроме того, в статье 12 подчеркнута готовность принимать эффективные правовые меры против посягательств на «информацию об управлении правами», а именно:

- против любых действий по изменению или удалению электронной информации, которая идентифицирует произведение, автора произведения, обладателя прав;

- против распространения экземпляров произведений, в которых такая информация была несанкционированно модифицирована или из которых она была удалена. (5).

В 1998 году в США был принят «Акт о защите авторских прав в цифровом тысячелетии» (DMCA — Digital Millennium Copyright Act). Этот акт ввел ответственность

(в том числе и уголовную) за обозначенные в статьях 11 и 12 Договора ВОИС составы правонарушений. К тому же он содержит еще целый ряд небезыntenесных норм, в частности, правила об ограничении ответственности хост-провайдеров за размещение на их серверах информации, нарушающей чьи-либо авторские права, а также за постановку ссылок на такие ресурсы.

DMCA предусматривает исключения из общего правила о запрете обхода технических мер защиты добросовестными владельцами законно приобретенной копии произведения. Так, не признается правонарушением обход технических мер, если единственной его целью является проведение исследований в области криптографии, или де компиляция программ, предпринимаемая с единственной целью обеспечения совместимости с программными средствами сторонних производителей.

Также не считается правонарушением обход технических мер, предназначенных для негласного накопления и передачи информации о лицах, получающих доступ к произведению.

В соответствии с DMCA любой сайт в США может быть закрыт в течение суток после поступления уведомления о нарушении авторских прав от правообладателя в адрес хозяина сервера, на котором этот сайт располагается. Для этого не требуется судебных постановлений — достаточно соблюсти форму такого уведомления. Если хозяин сервера откажется закрыть обжалованный сайт, согласно DMCA он сам рассматривается уже как соучастник преступления. Уведомление о нарушении авторских прав должно содержать:

информацию о правообладателе: наименование, адрес, контактные телефоны и факсы;

описание произведений, в отношении которых правообладатель утверждает, что нарушаются его права;

сетевой адрес (адреса) — URL, по которому размещены материалы, нарушающие авторские права;

утверждение заявителя, в котором он описывает факт нарушения, подтверждает свои полномочия и достоверность содержащейся в уведомлении информации;

Провайдер может запросить копию письма, заверенную собственноручной подписью должностного лица (по факсу) или электронно-цифровой подписью (по электронной почте). (6).

В Российской Федерации существуют элементы знака охраны авторского права:

1. Латинская буква «С» в окружности;

2. Имя (наименование) обладателя исключительных авторских прав;

3. Год первого опубликования произведения. (4).

Японская система защиты прав на интеллектуальную собственность имеет свою специфику. Если в западных странах на первом месте стоит задача обеспечить права владельца собственности, то в Японии преобладает «общественная полезность». В связи с этим практическому использованию инноваций уделяется значительное внимание. Соответственно предпочтение отдается защите применяемого на практике патента. Правовые нормы фактически дают возможности «обхода» патента, блокирующего использование той или иной технической разработки. В стране создан особый психологический настрой, выражающийся, к примеру, в том, что японское общественное мнение поддерживает те отечественные фирмы, которые с успехом усовершенствовали зарубежные технические достижения. Министерство международной торговли и промышленности Японии требует от иностранных фирм, действующих в стране, выдавать лицензии всем отечественным компаниям, желающим получить доступ к их технологии. Министерство установило жесткие ставки лицензионных платежей, чтобы избавить японские компании от дополнительных расходов на рынке технологии. Патентная система Японии и большинства других стран основывается на принципе, при котором изобретение принадлежит тому, кто первым регистрирует патент. (8).

4. Способы защиты прав интеллектуальной собственности в Азербайджанской Республике:

В Азербайджанской Республике в соответствии со статьей 8 Закона об авторском праве и смежных правах существуют следующие методы защиты прав интеллектуальной собственности:

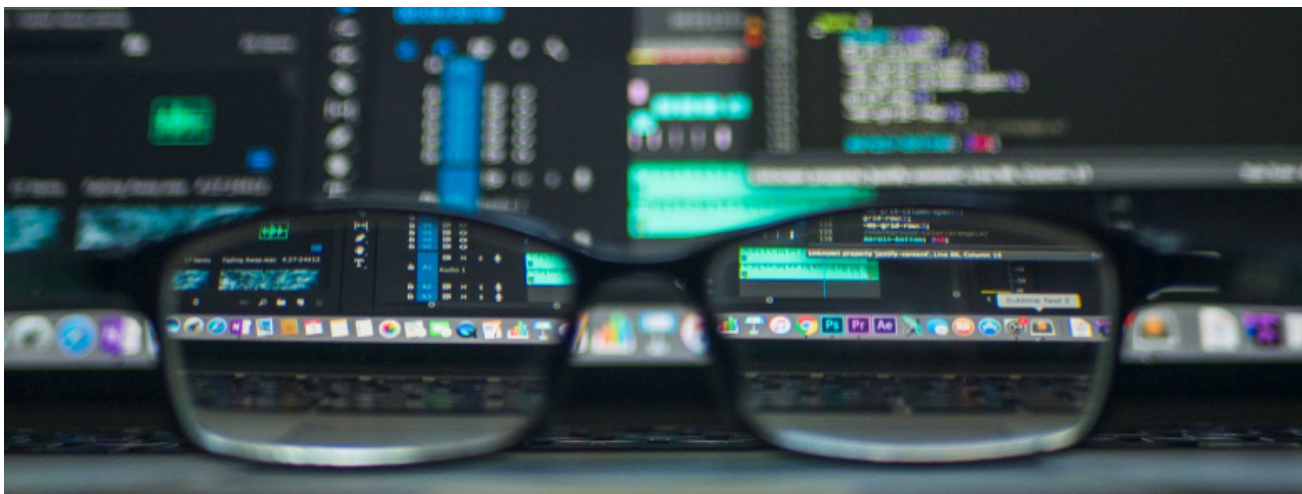
1. Латинская буква «С» в окружности;
2. Имя (наименование) обладателя исключительных авторских прав;
3. Год первого опубликования произведения. (2).

Заведующий отделом по патентам Государственного комитета стандартизации, метрологии и патентов Азербайджанской Республики Мирягуб Сеидов говорил: «В Азербайджане продолжается разработка Национальной стратегии по защите интеллектуальной собственности».

М. Сеидов отметил, что стратегия включит в себя и определение методов борьбы с контрафактной продукцией. Он также подчеркнул, что в стране ведется борьба с «пиратской» продукцией. Государственный комитет стандартизации, метрологии и патентов АР работает вместе с Государственным таможенным комитетом и правоохранительными структурами в этой области.

Как отмечается в одной из статей «Xaql qazeti», председатель Агентства по авторским правам Азербайджанской Республики Кямран Иманов отметил, что в соответствующих отчетах по конкурентоспособности Всемирного экономического форума азербайджанские институты, связанные с интеллектуальной собственностью, в 2013-2014 годах занимают лидирующие позиции на пространстве СНГ. В целом, на основании отчетов последних лет (2010-2011, 2011-2012, 2012-2013, 2013-2014) Азербайджан представлен как самое передовое государство на Южном Кавказе в сфере интеллектуальной собственности. Благодаря заботе и поддержке Президента Ильхама Алиева мировая общественность интеллектуальной собственности признает и одобряет успехи Азербайджана в этой области. Во время состоявшихся в сентябре прошлого года выборов руководящих органов Всемирной организации интеллектуальной собственности на ее последней Генеральной Ассамблее Азербайджанская Республика была избрана членом Исполнительного комитета Бернского Союза стран, присоединившихся к Бернской конвенции «О защите литературных и художественных произведений» Всемирной организации интеллектуальной собственности (ВОИС). Тем самым, наша страна стала членом координационного комитета, играющего особую роль в деятельности ВОИС. На Генеральной Ассамблее Азербайджан стал членом еще одной структуры – Программного и бюджетного комитета ВОИС. Представитель Агентства по авторским правам Азербайджанской Республики был избран на двухлетний срок председателем Ассамблеи договора по авторскому праву, связанной с цифровыми правами, в которой представлены около 100 государств ВОИС.

Говоря о деятельности Агентства по авторским правам, К. Иманов подчеркнул, что благодаря заботе и поддержке главы Азербайджанского государства в последние годы в нашей стране был принят не имеющий аналогов в мире Закон «Об обеспечении прав интеллектуальной собственности и борьбе с пиратством». В 2006 году Азербайджан был исключен из принятого правительством США списка стран, нарушающих авторские права, в составе Академии ВОИС начал действовать Центр по обеспечению прав интеллектуальной собственности, созданы система управления цифровыми правами и электронные услуги, подготовлена Долгосрочная национальная стратегия по развитию авторского права в сфере интеллектуальной собственности и других прав интеллектуальной собственности. Кроме того, совместно с Европейским Союзом был осуществлен Твиннинг-проект, в Концепции развития «Азербайджан-2020: взгляд в будущее» авторские права и права интеллектуальной собственности в целом определены как приоритетное

направление.

Заключение:

Хоть специалист в сфере информационной безопасности и программист Евгений Касперский говорил: “Надежно защищён только выключенный компьютер”, пренебрегать правовой защитой не следует.

Список использованной литературы:

1. Конституция АР от 12 ноября 1995 года. Статья 30.
2. Закон об авторском праве и смежных правах АР от 5 июня 1996 года. Статья 8.
3. Всеобщая декларация прав человека ООН от 10 декабря 1948 года. Статья 27.
4. ГК РФ от 30 ноября 1994 года. Статья 1271.
5. Договор ВОИС (Всемирной организации интеллектуальной собственности) по авторскому праву 20 декабря 1996 года. Статьи 11, 12.
6. <http://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-sistemy-ohrany-avtorskih-prav-v-tsifrovoy-seti-na-primere-soedinennyh-shtatov-ameriki>
7. <http://kbyte.ru/ru/Business/Articles.aspx?id=3&mode=show>
8. http://studbooks.net/876710/pravo/zaschita_intellektualnoy_sobstvennosti_rubezhom

European Employment Strategy

Alakbarov Nurlan Arif

*Department of International Private Law and European Law
Master student, Baku State University,*

Key words: labor rights, European employment policy, youth employment, rights at work, employment situation in Europe, employability, entrepreneurship, adaptability and equal opportunities.

ABSTRACT

The current article deals with the employment strategy of European Union.

The article takes a look The European Employment Strategy (EES) which is the European Union's main instrument to co-ordinate Member States' reform efforts in the area of labor market and social policies.

Açar sözlər: əmək hüququ, Avropa məşğulluq siyasəti, gənclərin məşğulluğu, iş hüquqları, Avropada məşğulluq vəziyyəti, işə qəbul olma, sahibkarlıq, uyğunlaşma qabiliyyəti və bərabər imkanlar.

Xülasə

Bu məqalə Avropa Birliyinin məşğulluq strategiyası ilə bağlıdır. Məqalədə Avropa İttifaqının əmək bazarının və sosial siyasət sahəsində üzv dövlətlərin islahat səylərini koordinasiya etdirməsi üçün əsas vasitə olan Avropa Məşğulluq Strategiyası (AMS) nəzərdən keçirilir.

Ключевые слова: трудовые права, европейская политика занятости, занятость молодежи, права на работе, состояние занятости в Европе, возможности трудоустройства, предпринимательство, адаптируемость и равные возможности.

Резюме

В настоящей статье рассматривается стратегия занятости Европейского союза. В статье рассматривается Европейская стратегия занятости (ЕСЗ), которая является основным инструментом Европейского союза для координации усилий государств-членов по реформированию в области рынка труда и социальной политики.

The European Employment Strategy (EES) is a soft law mechanism designed to coordinate the employment policies of the EU Member States. While the objectives, priorities and targets are agreed at EU level, the national governments are fully responsible for formulating and implementing the necessary policies. Its main aim is the creation of more and better jobs throughout the EU.

The Delors White Paper of 1993 on 'Growth, competitiveness, employment: the challenges and ways forward into the 21st century' declared that 'employment was one of the most important areas of concern of the EC' and proposed 'a thorough-going reform of the labor market'. The European Council of 9–10 December 1994 in Essen confirmed the EU's commitment to the promotion of employment and agreed on five key objectives:

- the development of resources through vocational training;
- the promotion of productive investment through moderate wage policies;
- the improvement of the efficiency of labor market institutions;
- the identification of new sources of jobs through local initiatives;
- the promotion of access to the world of work for specific target groups (young people,

long-term unemployed, women).

These objectives became known as the ‘Essen Strategy’ – a strategy of coordination of national employment policies aimed at achieving the specified objectives. The insertion of a new employment title into the EC Treaty, by the Treaty of Amsterdam, institutionalized the EES.

This step enshrined in the Treaty the Luxembourg process. Article 148 TFEU provides for the Council and Commission to draw up annual guidelines, which the Member States ‘shall take into account in their employment policies’, on the basis of which they are to make an annual report. The Council and Commission may make recommendations to Member States concerning their employment policies. In 2000, the mid-term review of the Luxembourg process concluded that a common, integrated framework for structural change was helping to promote a mutually supportive synergy effect between different actors at European and national levels [3].

The implementation of the EES through the Luxembourg process of the open method of coordination (OMC) has various strengths: it is an iterative process, carried out in a pluri-annual perspective, with a set of guidelines including targets and deadlines, as well as a review and evaluation procedure, which impacts on national administrations. It is underpinned by five key factors: subsidiarity, convergence, mutual learning, integrated approach and management by objectives.

In 2000, the Lisbon Presidency Conclusions called on the social partners to play a role in the implementation of the EES. This was reinforced at the Feira Council in 2000, which invited the social partners ‘to play a more prominent role in implementing and monitoring the guidelines’. Guidelines could emerge from an EU-level social dialogue between the European social partners with mandates from affiliated social partners drawing on experience of national employment pacts or following on from proposals by the Commission. Affiliated social partners at Member State level could produce National Action Plans to implement the guidelines embodied in EU framework agreements [9].

The Commission has invested a large amount of both time and resources in the development of the EES. The EES has resulted in annual sets

of employment guidelines, the Member States have undertaken National Reform Programmes on an annual basis, annual joint employment reports have been produced, and recommendations have emerged following the coming into force of the Amsterdam Treaty on 1 May 1999 [1]. The annual employment guidelines consistently posited four pillars: adaptability, entrepreneurship, equal opportunities and employability.

Since the 2003 guidelines, the four pillars have been replaced by three main objectives: full employment, improving quality and productivity at work, and strengthening social cohesion and inclusion – in the face of increased regional disparities after the enlargement of the EU, the last item was changed into ‘strengthening social and territorial cohesion in the 2005–2008 employment guidelines.

The European Employment Strategy serves to coordinate the employment policies of the EU Member States and is a key instrument for implementing the Europe 2020 strategy. It is based on Articles 145-150 of the Treaty on the Functioning of the European Union which obligates Member States to coordinate their employment policies and to specify the instruments available for this in order to create more and better jobs in Europe. This strategy is to raise the employment rate of the population aged 20–64 from 69% in 2010 to at least 75% in 2020. This requires: strengthening EU employment, education and training policies and social protection systems by increasing labor participation and reducing structural unemployment; raising corporate social responsibility among the business community; access to childcare facilities and care for other dependents; implementing flexicurity principles and enabling people to acquire new skills to adapt to new conditions and potential career shifts; combat poverty and social exclusion and reduce health inequalities; promoting a healthy and active ageing population to allow for social cohesion and higher productivity [7]. Implementation of the “Europe 2020” strategy involves: fixing guidelines for the Union combined with specific timetables for achieving the goals in the short, medium and long terms; translating these European guidelines into national and regional policies; and periodic monitoring, evaluation and peer review. The enhanced cooperation between Public Employment Services aims to

contribute to 'Europe 2020' and to the implementation of relevant Union policies. In this context, EES priorities have been geared towards policies which contribute to increasing human capital and quality at work. Education and training are crucial for better employment opportunities, especially where young people are concerned [5]. It is also important to create tools that help match education and training with the jobs of the future, because that will lead to increased productivity and more stable employment. To support this, adequate national employment services must be in place, as well as cooperation between education providers and employers' bodies. Flexicurity remains the main tool for fighting long-term unemployment and segmented labor markets. Flexible and secure contractual arrangements, first rate employment services, effective social security systems, all sustained by high level and effective lifelong learning, should lead to smooth employment transitions, be they from education to work or from a non-working status to a job [2].

The EES has not only encouraged the member states to make gender equality a political priority: It has also provided them with methodological and statistical tools to achieve this goal. The common methodology promoted by the EU to solve "gender problems" is the OMC involving policy coordination, targets, evaluations and non-binding recommendations. The member states are encouraged to adopt a two-track strategy of gender mainstreaming and specific gender policy measures in the framework of the OMC. The main advantage of the gender mainstreaming strategy is that it pressures the EU and the member states to take a holistic view of gender equalities involving different actors, institutional levels and measures [6]. Special gender targets have been set as concerns women's employment and childcare coverage. Indicators, gender impact assessments and peer-reviews have been applied to assess policy results and to identify policy recommendations and best practices. For the year 2002, the Council made a number of non-binding recommendations to the individual member states concerning equal opportunities. Greece, Spain and Italy were, for example, asked to improve the gender gap in employment and unemployment; Belgium and Luxembourg were asked to increase the female

employment rate; Finland, Sweden and the UK were requested to find ways to reduce occupational and sectorial segregation; Austria, Germany, Finland and the UK needed to reduce the gender pay gap. Over the years, the EU has made incremental changes to the EES and the Social Inclusion Process. These changes have resulted in steady expansion in the scope, role and objectives of these policies. Hence, there has been a slow process of convergence towards a comprehensive gender equality strategy. This strategy can be criticized for not acknowledging tensions and contradictions between different policy objectives [8]. One of the main priorities of the EES (2003) is to eliminate gender gaps in employment, unemployment and in pay. However, evidence shows that the gender pay gap is smaller in countries with a low female employment rate. Also, the gender gap in employment may become smaller due to a growth in bad or low paid jobs. Finally, gender segregation is higher in countries with a high female employment rate gap; Germany was requested to address the impact of the tax and benefit system on women's employment.

The aim of the EES and the Social Inclusion Process has been to facilitate a policy learning process in the member states. The five years evaluation of the EES and peer reviews has shown that the inclusion of the equal opportunities dimension had significant effects. This policy learning process has resulted in greater awareness of gender issues, more ambitious and integrated equal opportunity agendas and policies, setting up of institutions and spreading of practices and statistical tools [4].

The European Employment Strategy is now a well established vehicle for the promotion of more and better jobs. At the Community level, through the employment guidelines, annual examination and peer review of Member States' performance, and recommendations to individual countries, the EES is providing an integrated framework to meet the Union's objectives in the field of employment and labor market reforms. At the Member State's level, through the NAPs and both community and national financial support, the Employment Guidelines are translated into a coherent employment strategy. At the regional and local levels, actors have been given the opportunity to work increasingly together, to interact with national and European institutions and pol-

icies, and to develop partnerships in support of the European Employment Strategy [10]. Local actors also have a key role to play in promoting gender equality and developing integrated approaches to social inclusion. The local dimension is playing a key role in Member States' implementation of the EES and the new focus on the four priorities first identified in the Employment Taskforce: increased adaptability for workers and enterprises; attracting more people into the workforce; investing more and better in human capital; improving governance. But the European Union and the Member States will have to do even more to involve regional and local actors, this is itself a key aspect of improved governance.

References:

1. The European Employment Strategy Working to improve employment in Europe. Booklet, 2010.
2. The European Employment Strategy: Labor Market Regulation and New Governance. Diamond Ashiagbor, Oxford, 2005.
3. Employment Policy and the Regulation of Part-time Work in the European Union: A Comparative Analysis. Silvana Sciarra, Paul Davies, Mark Freedland. Cambridge, 2004
4. Implementing the European Employment Strategy: The Challenges of Integrating Young People into the Labor Market, Long-term Unemployment and Equal Opportunities. Office for Official Publications of the European Communities, 1999.
5. Employment policies in the EU and in the member states. Long-term Unemployment and Equal Opportunities. Office for Official Publications of the European Communities, 1999.
6. New Governance and the European Employment Strategy. Samantha Velluti. USA, 2012.
7. Intent and Reality of the European Employment Strategy: Europeanisation of National Employment Policies and Policy-making. Gaby Umbach, 2009.
8. European employment strategy: <http://ec.europa.eu/social/main>
9. European employment strategy and its historical background: <https://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/european-employment-strategy>
10. Employment Policy in the European Union: Origins, Themes and Prospects. Michael Gold, 2009.

Social Security Coordination In European Union

Allahverdiyeva Minakhanim Abdulla

Master student, Baku State University,
Department of International Private Law and European Law

Key words: social rights, European social security policy, kind of social security, social rights of citizens in Europe, differences between Member States.

ABSTRACT:

The current article deal Social Security Coordination in the European area which is different in the each member states legislation. The article takes a look The European Union Social Security policy, kind of the social security and concept of Social Security Policy.

Açar sözlər: sosial hüquqlar, Avropa sosial təhlükəsizlik siyasəti, sosial təminatın növləri, Avropa vətəndaşlarının sosial hüquqları, üzv dövlətlər arasındakı fərqlər.

XÜLASƏ:

Bu məqalə Avropa ərazisində Sosial Müdafiə Koordinasiyası barədə məlumat verir. Məqalədə Avropa Birliyinin İctimai Təhlükəsizlik siyasəti, ictimai təhlükəsizlik və Sosial Təhlükəsizlik Siyasəti konsepsiyası nəzərdən keçirilir.

Ключевые слова: социальные права, европейская политика социального обеспечения, виды социальной защиты, социальные права европейских граждан, различия между государствами-членами.

РЕЗЮМЕ:

В этой статье представлена информация о координации социальной защиты в Европе. В статье рассматривается

Концепция политики в области социального обеспечения Европейского Союза, социального обеспечения и социальной политики.

1. Introduction

The concept of social security is vague and the idea of social rights as human rights is highly controversial. So, it is worthwhile to outline the origin of the concept of social security. In doing this, it is necessary to illustrate its overall importance in the framework of a post-World War II reconstruction of Europe and the world. During this era the idea of social human rights also gained enormous momentum; it brought about the international turn in the development of human rights. Social security has many facets. It matters in a social context as a means to transfer income and to give access to medical, educational and rehabilitative services in order to re-integrate its recipients into the labour market. Due to its costs, social security is also of outstanding economic importance. So, it is a central, constant and controversial matter of politics in each state and it contributes substantially to big government. Just as it drives and deepens social justice, it also raises profound questions on social philosophy.

This guide concerns all mobile people, that is people who move between member states of the European Union (EU) for work, study, retirement or even on a short holiday. It is about how their social security rights go with them as they move. The purpose is to provide easily understandable information about rights and obligations in the field of social security in situations concerning two or more states. The national social security schemes vary consid-

erably from one member state to another, and the EU provisions on social security coordination, although constantly evolving, are not intended to harmonize them. The purpose of these provisions is merely to prevent citizens from losing part or all of their social security rights when moving from one member state to another. (2)

The EU provisions on social security coordination do not replace national social security systems with a single European one. Such harmonization is not possible. Because the social security systems of the member states are the result of long-standing traditions deeply rooted in national culture and preferences. Rather than harmonizing the national social security systems, the EU provisions provide for their coordination. Every member state is free to decide who is to be insured under its legislation, which benefits are granted and under what conditions, how these benefits are calculated and what contributions should be paid. The coordination provisions establish common rules and principles which have to be observed by all national authorities, social security institutions, courts and tribunals when applying national laws. (2)

2. Kind of Social Security policy

European Union provisions on social security coordination have existed for the past 50 years, the rules constantly adapting to social and juridical developments. New Regulations (EC) No 883/2004 and 987/2009, or 'modernized EU social security coordination', are built on this valuable experience: they simplify and enhance the EU law, improving the rights of the persons concerned. Citizens are at the heart of the 'modernized coordination' and the new regulations place a special emphasis on the member states' duties towards them. Accordingly, member states must provide active assistance and information and meet concrete objectives of efficiency, rapid delivery and accessibility. In return, citizens must inform the institutions as soon as possible of any changes in their personal or family status affecting their rights to benefits. To back-up this 'good administration' objective, the new rules require data to be exchanged electronically between institutions. This will be done through the so called EESSI system (Electronic Exchange of Social Security Information) which will net-

work the over 50 000 national institutions. (4)

The EU provisions on social security coordination apply to national legislation on:

- sickness benefits maternity and equivalent paternity benefits
- accidents at work occupational diseases
- invalidity benefits
- old-age pensions
- survivors' benefits
- death grants
- unemployment benefits
- family benefits
- pre-retirement benefits.

This means that you can always have recourse to the coordination provisions when they are necessary for your entitlement to one of these benefits. These provisions do not apply, however, to the following areas:

- social and medical assistance: these are benefits which are normally means tested and not linked to any of the categories mentioned above;

- benefits granted to victims of war and military actions or their consequences, to victims of crime, assassination or terrorist acts, to victims of damages occasioned by agents of the state in the course of their duties, or to victims who have suffered a disadvantage for political or religious reasons or for reasons of descent. (4)

3. Concept of Social Security Policy

Social security benefits should deepen social justice. This concept, however, is controversial and difficult to grasp. Social justice has to safeguard human dignity, equality and individual freedom. Human dignity is based on the insight Hannah Arendt described when analyzing totalitarian governance that each individual has a right to have human rights stemming from the dignity of each human being. So, human dignity is not a human right itself, but represents the overall justification for human rights. Universal human rights are to underpin the dignity of each human being. Thus, all human beings as created equal are to be respected and as to this are to be treated as equals – despite their enormous differences in reality. The principle of equality of rights neither denies the differences between human beings as to their characteristics, virtues, talents, performances and achievements, nor emphasizes equal results in social life. To the contrary, the market is built upon differences between the participants, be-

cause only differences allow the exchange of goods and services on the market. But upon the equality of rights of each one each functioning market is built, aid gives open access to each one without hindrance due to personal characteristics. But such market-driven social life is based on competition and this brings about different results for the participants in the market due to their differences in abilities and thrift, chances and efforts. (1) So, despite the fact that equality of rights is a precondition of the market, its outcome is not equally allotted to the various human beings, but there are remarkable differences due to circumstances within or beyond the individual control of the competitors. Not all differences are unjustified. To the contrary, some of them are to be regarded as fair, such as the remuneration for ambition and devotion, talent and good luck, a high level of education or a special ability. The welfare state does not wipe out these differences, but quite to the contrary, it profits from them, as each productive society is based upon diversity of people and means to draw economic advantages from the different outcomes of different people. The welfare state is not keen on making everybody or everything alike and the society a homogeneous one. Therefore, the ideal of the welfare state is equality, established on the basis of diversity among human beings, which are entitled by the basic human rights to develop themselves as free individuals. In a welfare state legal equality is not enough to safeguard material or social equality. This formal equality is the backbone of the market: but human life is not a race! Competition and struggling for survival are neither the only, nor the ultimate, targets of social life, they are not more than a technical means to draw social profit from human diversity and differences. So, the welfare state embeds social competition into a social structure of human solidarity. This is done in order to cope with human diversity which stems from differences which are beyond individual control: good or bad health, committed or disinterested parents, stimulating or boring education, good luck or pity – no human being is just the product of her- or himself, but at the same time everyone's life depends on certain social conditions that cannot be influenced by the individual. The welfare state copes with the challenge of diversity among human beings due to conditions beyond their control, as they

are supposed to work and in such activity are exposed to risks embedded in the working life of each individual: sickness, work accident, professional diseases, invalidity, unemployment, old age, death of the spouse or parent. As these risks are not adequately, if at all, covered by the market, it is up to society to make social security become an effective instrument of risk management. Social security strengthens the freedom of the individual, whenever independent life is jeopardized by social risks. Social justice is the aim of social security benefits, which organize social solidarity. They are based upon the market, but safeguard human dignity also to those who are – through no fault of their own – unable to organize a living in human dignity. Social benefits emerge from social rights. The idea of social justice is translated into 'stake-holding'. (1)

All human rights have to establish freedom within a society. Therefore, they never define spheres of natural freedom. Human rights are not about human nature, but about human society! As they are part of the law, they have to play a leading role within the law! It is, hence, a misconception of human rights to conceive them as a part of natural law. All human rights have a societal strand. They became an issue in history, only if social conditions were met, when the freedom of the individual became a subject of dispute within society. The freedom of belief became a controversy in society under reformation when different confessions emerged. The freedom of expression is only important under the assumption of a public sphere, based on unhindered communication and exchanges of different views. For an individual isolated from the rest of society, there is no audience. So to this person, the freedom of expression is without any importance. The right to marriage requires a partner: if there is no one to marry, the right would be without any importance. If so, human rights are addressed to the members of the human species not as human beings, but as members of the human society of women and men which organizes their joint living based on market exchanges in a democratic political order framed by a comprehensive welfare state.

The conditions for social rights are to be created by acts of legislation. The first and most

fundamental prerequisite is to make social rights feasible; this requires the establishment of institutions to administer and police social rights by acts of legislation. A series of requirements stem from these circumstances, which must be respected in order to adapt the right to the needs of the beneficiaries. The stakeholders – trade unions, employers’ organizations and non-governmental organizations – should be integrated in the legislation to give them a voice. The debate on social legislation should be profound and accompanied by a public discourse in order to make the public and the beneficiaries aware of the rights to be enacted. Additionally, social rights depend on a plethora of social and institutional conditions, also to be established by law. The right to work is bound to a whole range of potential employers and a public system of placement, a policy directed towards full employment – with many instruments on training, assistance and, if necessary, public employment and labour legislation. (3) The same is true for the rights to decent housing or health care. All these human rights are to be built on the organizational capacity of the state, to regulate the labour market, housing and health care.

REFERENCES:

1. The European Security Programs: Diamond Ashiagbor, Europa, 2015.
2. Social Security Policy and coordination in the European Union: A Comparative Analysis. Stefano Guibboni, Michele Faioli. Cambridge, 2014
3. Implementing the European Social Security Strategy, 2006.
4. Social policies in the EU and in the member states. Kinds of social security. Office for Official Publications of the European Communities, Belgium 2011.

Port and berth: safe or unsafe?

Araz Babazadeh

LL.M. in Maritime and Energy law, Baku State University

Keywords: Safe port, safe berth, abnormal occurrence, grounding, meteorological/natural risks, berth characteristics, port set-up, SS Santore case.

Abstract:

Nowadays, ensuring safety in ports and berths is one of the most important issues in the maritime law. But, in what extent should we understand the notion of safety in ports/berths and which obligatory measures should be taken for providing this safety? This article will try to concisely answer those questions and show through the case law that how the measures can work out. In addition, the article will comprise of some specific legal implications from Azerbaijani law, as well as will introduce some critical technical matters to be done in ports and berths for the sake of safety.

Açar sözlər: Təhlükəsiz liman, təhlükəsiz lövbər salma yeri, anormal hadisə, sualtı obyektlər, meteoroloji və təbii təhlükələr, lövbər salma yerinin xarakteristikaları, liman quruluşu, SS Santore keysi

Annotasiya:

Günümüzdə limanlarda və lövbər salma yerlərində təhlükəsizliyin təmin edilməsi dəniz hüququ çərçivəsində ən mühüm məsələlərdən birinə çevrilib. Lakin, bu təhlükəsizlik anlayışını biz necə başa düşməliyik və sözügedən təhlükəsizliyin təmin edilməsi üçün hansı məcburi addımlar atılmalıdır? Məqalə bu suallara qısa şəkildə cavab tapmağa çalışacaq və keys hüququ vasitəsilə məcburi alınmalı tədbirlərin necə işləyə biləcəyini əks etdirəcək. Əlavə

olaraq, məqalə Azərbaycan qanunvericiliyinin spesifik normalarını nəzərdən keçirməklə bərabər, liman və lövbər salma yerlərində təhlükəsizlik üçün yerinə yetirilməli olan vacib texniki məsələlərə toxunacaq.

Ключевые слова: Безопасный порт, безопасная якорная стоянка, аномальное явление, подводные объекты, метеорологические и природные опасности, характеристики якорных стоянок, строение порта, дело SS Santore.

Аннотация:

В настоящее время безопасность в портах и якорных стоянках стала одной из важнейших проблем морского права. Но как мы должны понимать эту концепцию безопасности и какие обязательные меры следует предпринять для ее обеспечения? Статья отражает в себе краткие ответы на данные вопросы, а также способ работы посредством обязательных правовых методов. В дополнение, в статье будут рассмотрены важные технические вопросы, которые необходимо учитывать для охраны портов и якорных стоянок наряду с рассмотрением специфических положений законодательства Азербайджана.

Introduction

The classical definition of the safe port (it can be applicable to the safe berth as well) was provided by the case law :

- A port will not be safe unless, in the relevant period of time, a particular ship can

reach it, use it and return from it without, in the absence of some abnormal occurrence, being exposed to danger which cannot be avoided by good navigation and seamanship.

The definition encases 4 fundamental elements such as the following:

a. The safety should cover a particular period of time. It means that weather conditions matter in defining port/berth to be whether is safe or not;

b. Safety pertains to a particular ship. As such, a ship can suit or cannot suit the purposes of the port/berth. For instance, ship with different draft or length, or technical handling capabilities might not suit the intended docking procedures of the port/berth;

c. Safety covers 3 main acts carrying out in and from the port: reaching, using and returning;

d. Any damage does not fall into scope of safety provided that good navigation and seamanship have been conducted.

Together with above-mentioned elements of the safety in ports and berths, another factor that should be taken into consideration is an absence of abnormal occurrence. The abnormal nature of occurrence which causes the loss is also relevant in a different way, in that it bears upon the question where there is a breach of warranty if the ship does comply with the order and suffers damage in the port. All occurrences or omissions in this context will define the liability between the parties.

Legal background

As regards the predominant features, by and large they are a true combination of legal and technical matters, that failure in concluding them can turn a safe port/berth into unsafe. They have been listed below:

1) Grounding – banks, bars, rocks, submerged objects. Grounding objects are one of the most essential matters that ship may encounter while entering/reaching/returning the port. That is because an approaching vessel may not have information on the characteristics of the port and in these situations she should be guided by professionals. Azerbaijani law defines a “ship agent” and “maritime pilot” for that purpose. According to the Merchant Shipping Code of the Republic of Azerbaijan (“MSC”), ship agent is a legal or natural person being compatible with rules

on ship agents adopted in UN Conference on Trade and Development, who deals with protection of ship-owners’, charterers’ or carriers’ (or other persons who have bailment relationship with the ship) interest in the port while approaching, entering or getting out of by the vessel, also represents them before the state bodies and port authority. The main duties of ship agent in respect of entering or approaching of vessel to the port are:

a. to notify ship owner, charterer etc. about requirements of Azerbaijani laws related to maritime and ports;

b. to give an overview about port customs;

c. to carry out legalization of activities of the vessel with regard to entering, approaching or getting out.

Azerbaijani law also specifies a “maritime pilot” known as pilotage, for maintaining safety in ports and berths. Generally, ships are steered by help and guidance of the pilots. Pilot should have Azerbaijani citizenship and they should get certified by the relevant state authority. Master of ship should provide the pilot with the information on shipboard measurement, especially beam, complement, tonnage, cube, draft and depth of the vessel. Master can permit pilot to operate the vessel or order to helmsman how to operate and where to steer, but that does not exempt the master of ship from the liability if any damage or loss will occur as a result. On end of pilot, s/he should not leave the vessel without permission of master unless pilot brings the vessel to safe place or steers her to the open sea, or just makes her anchor accordingly and safely in the port.

2) Meteorological/natural risks – storms, swell, ice, earthquakes, volcanoes, tsunamis. These risks are mostly met where weather condition is not stable and comfortable for navigation. Moreover, a ship might encounter with bad weather, excessive heat, wind, waves etc. in normal weather conditioned ports. The essence of matter is especially as to whether port is available all over the year or not, or just in particular parts of the year. For example, the port of Red Dog located in Northeast of The Bering Strait in Alaska, gets in ice as of July and ends in late April at each year. Most probably, this port is not regarded as safe for the vessels which lack icebreakers. So, a port can be safe for one ship, but might be unsafe for an-

other one at the moment. Azerbaijani law defines some key points in relation to measures to be taken in the unfavourable hydrometeorology circumstances, such as :

- a. Operators of the port, as soon as getting information, should inform masters, ship owners and ship agents;
- b. Masters should take all reasonable measures in bad weather conditions;
- c. If there are not “hideout” places for the particular vessel in port, she should get out of the port/berth;
- d. Once risks are announced and the speed of wind is minimum 17 m/s, at least the minimum number of vessel crew should be ready to act;
- e. Master of ship should abide by all reasonable orders of port authority and operator;
- f. All ship should make ready all whale boats, for in case of emergency.

3) Political – war, terrorism. Wars, riots etc. may cause port and berth to be unsafe for all type of commercial ship. Azerbaijani law specifies rules to be conducted in case of illegal assaults to ensure safety in ports/berths which are complied with the Convention on combating illegal activities against navigation . Those rules indicate:

- a. Immediately and duly informing port authority, Azerbaijan State Maritime Administration, International Maritime Organization, Embassy/Council of foreign state, provided that vessel in distress belongs to that;
- b. Organizing commission to combat against illegal acts;
- c. Providing minimum requirements as prescribed by International Code on security of ship and ports;
- d. Implementing security plan and system covering compulsory measures to be taken;
- e. Putting surveillance over all measure being applied.

Technical background

1. Berth characteristics – fendering, air draft, deep draft, obstructions and configuration. Slight difference between port and berth is that a berth is simply the space that could be occupied by one ship, it is not a fixed size, but

would rather depend on the size of ship usually found in that place , but a port is defined as an area on both land and water, whether on the sea or river, that provides facilities for shipping vessels to load and unload their cargo . Notwithstanding the differences, berths need to assure safety insofar as the safety is provided in ports. From practical standpoint, there are four main constructions/structures that should be duly installed/complied within berths in order to ensure safety of vessels:

- a. Fendering: Marine fenders are used at berths and docks on quay walls. They absorb the kinetic energy of a berthing vessel and therefore prevent damage to the vessel. If the berth is not properly equipped, that berth can be considered as unsafe for the berthing vessel;
- b. Air and deep draft: Air draft is a distance from the surface of water to the highest point of the vessel. For example, a 50ft air draft vessel could not definitely transit under a 49ft clearance bridge. On the other hand, deep draft is a distance from the water surface to the hull of vessel and it determines the minimum depth of water a ship can safely navigate. In case there are some obstructions under the water a vessel will not able to berth at the deck.
- c. Obstructions: The berth might have some obstructions, for instance power lines, cables or other barriers, near it which might damage the vessel. In that situation, the berth is considered as unsafe for the vessel too.
- d. Configuration: Configuration, in this context, is mostly peculiar to vessels. For instance, if a ship with different cranes differing from dockside ones of the berth wants to berth at the deck which is mentioned to boats, she does not practically manage to do this, since her configuration is not compatible with the purpose of the berth.

2. Port set-up – berthing procedures, tugs, pilotage arrangements and marks for safe navigation. In contrast to berths, ports contains much more procedures to be done including safety requirements considered for berths. Additionally, ports have own specifications and in case of failure, that might pave the way vessel to get damaged or incur the loss of cargo.

- a. Tugs: In general, it would be hard to enter/reach/return a port for the vessel which can

be not steered properly or does not have appropriate engine, e.g. propeller system. In those cases, tugs are the most used way in steering the vessel to port. If tugboats (are required in working order), in general tug system, of the port are not in proper condition or capability for a particular ship to guide her inside, then this port is considered as unsafe for that particular ship.

b. Pilotage arrangements: As above-mentioned, pilot arrangements play crucial role in guiding vessel and failure to that results in being unsafe of the port.

c. Marks for safe navigation: In modern maritime, marks for safe navigation are used for ensuring safety at the sea and notifying the vessel with the hazards, submerged rocks or just where to anchor or sail through. The most well-known and being applied marking system is IALA which has been applying in two regions: A and B, depending on geographical division. These systems are very crucial for safe navigation in ports and if port authorities fail to carry out accordingly, then that port is considered as unsafe for the navigation and vessels.

Case law

Through the case law, it might be shown that how the above-mentioned can work out and what key points can cause port or berth to be unsafe. The court decision we are going to look through was stated by United States Court of Appeals, Second Circuit in June 13, 1974.

Facts:

- On April 24, 1964, the SS Santore – ship, owned pro hac vice by Venore Transportation Company (“Venore”), was time chartered to Oswego Shipping Cooperation (“Oswego”) and then voyage chartered to Banco do Brasil (Banco) provided that Banco would assure safe berths in Salvador, the Brazilian port at which the SS Santore was to discharge her cargo;

- On May 8, 1964, the SS Santore arrived in Salvador. Two days prior to the Santore’s arrival, Captain Edward Long, Oswego’s port captain, had arrived in Salvador to arrange for the ship’s docking and the expeditious discharge of cargo. Captain Long inspected the wharf and concluded that it was satisfactory

in all respects. While there, he noticed that two pontoons were placed between the pier and the discharging vessel then lodged there, the purpose being to prevent the ship from striking against the concrete pier and to enable the vessel to float in water deeper than its draft while docked.

- On May 10, the SS Santore proceeded to the Coal Wharf for docking. As the ship neared the dock, it was noticed that one of the pontoons was missing. Relying on assurances provided by Captain Long, Captain Edelheit – master of SS Santore, who had no familiarity with the port at Salvador and had had no prior experience with pontoons, proceeded to dock the ship. After a while, the weather changed. First there were brief squalls and intermittent rain; thereafter there were torrential rain, thunderstorms, and squalls.

- Further investigation revealed that the bow of the ship had been sharply dented and that several of her hull plates had been pushed in as a result of the ship’s smashing against the dock and the pontoon.

Judgement:

The court did not uphold the appeal and stated a judgement in favour of Venore by defining all compensation and cost to be paid by defendant – Banco which should have assured to provide SS Santore with the safe berth.

Analysis

While analysing the case it is shown that, when the berth had two pontoons that was considered as a safe one, whereas lacking of one of them can cause the berth to regard as unsafe for the SS Santore. So, we can say that Salvador berth was unsafe in ground of:

1. Insufficiency in installations;
2. Changing weather suddenly.

Failing to ensure the above-mentioned had resulted in unsafety in the berth. Despite the fact that master or agents might have prevented the damage to Santore, the berth would be regarded as unsafe for insufficiency and then the charterer had have responsibility for that.

Conclusion

A vessel entering or getting out of a berth or port can come across various coincidences including hazards that might damage to the navigation and she might end up in getting damaged or loss of cargo on board. In order to refrain from these unpleasant consequences, she should ensure in entering (or getting out of) safe port or berth. Through the article, we pointed key factors that may influence ports and berths in an unsafe way and brought examples from the case law. Taking into account those points, ship owners and/or charterers may use them to get to know what measures should be taken in ports/berths because failure in that may pave the way future disputes and may devastate business relationships. In addition, above-mentioned issues matter in defining the liability of the parties of vessel over the dispute arising out of its collision, damage or loss of cargo in ports/berths.

Bibliography:

- Merchant Shipping Code of the Republic of Azerbaijan dated 22.06.2001;
- Regulation of Cabinet of Ministers of the Republic of Azerbaijan on Rules on sailing in the water territory of the Republic of Azerbaijan dated 08.09.2015;
- Regulation of Cabinet of Ministers of the Republic of Azerbaijan on Ship agent dated 08.07.2015;
- Regulation of Cabinet of Ministers of the Republic of Azerbaijan on Ensuring security during illegal assaults in ports, dated 01.10.2015;
- Case of *Mustill J in the Mary Lou* [1981] 2 Lloyd's Reports 272, at 278, column 2;
- Case of 498 F.2d 469 (1974) Nos. 871-894, Dockets 74-1007, 73-2759 United States Court of Appeals, Second Circuit;
- Case of Eastern case [1958, 2 Lloyd's Rep 127];
- IALA systems <http://www.iala-aism.org/about-iala/>;

- UK P&I Club – Port of Red Dog – Alaska, <https://www.ukpandi.com/loss-prevention/article/892-06-13-port-of-red-dog-alaska-6027/>

- Glossary of Port and Shipping Terms, <http://www.seinemaritime.net/suports/uploads/files/Glossary%20of%20Port%20and%20Shipping%20Terms.pdf>;

- Shipping Guides LTD – UK, Article of “Port, harbour or terminal. What’s the difference?” written by Mark Barnes on 17 September 2013. <http://www.portinfo.co.uk/port-information/our-blog/247-what-s-the-difference-between-a-port-harbour-and-terminal>

Special thanks to:

- Mr. Carter Wilbur, Juris Doctorate with Certificate in Maritime Law, Tulane Law School – Editor;

- Mr. Nishat Rahimov, Lecturer at the Department of Private international law and European law at Baku State University, Tulane Law School Alumni, Maritime Law Expert;

- Baku International Marine Passenger Terminal, where the information on technical matters has been obtained by observing berthing, docking, etc.

Powers Of The Court Of Justice Of The European Union

Aslanova Shahla Sakhavat

Master student of Baku State University,
Department of Private International law and European law

Key words: European Union, Court of Justice, judicial powers, competences, policy-making, proceedings, annulment procedure, preliminary ruling

ABSTRACT:

In this article the main guidelines and activity spheres of the Court of Justice of the European Union are described. The judicial powers and existing factual influence of the Court will be analyzed on the basis of shifting legal opinions. European Court of Justice is one of the main institutions of the European Union which maintains the competences aimed at ensuring effective interpretation and application of the Union law. Through the historical development of the European Union, the Court has also gained some more powers within which its indirect participation in policy and lawmaking can be noticed.

Açar sözlər: Avropa Birliyi, Avropa Birliyi Ədalət Məhkəməsi, məhkəmə hakimiyyəti, məhkəmənin səlahiyyətləri, məhkəmə icraatı, siyasətin formalaşması, ləğvətmə prosesi, ilkin qərar

XÜLASƏ:

Bu məqalədə Avropa Ədalət Məhkəməsinin fəaliyyətini tənzimləyən normalara əsasən məhkəməyə verilmiş səlahiyyətlər araşdırılmışdır. Mövcud vəziyyətdə Avropa Ədalət Məhkəməsinin Avropa İttifaqında qanunun formalaşmasında rolu analiz edilmiş və tarixi inkişaf ərzində əldə edilmiş əlavə mühüm güc və təsir sahələri təhlil edilmişdir. Avropa Ədalət Məhkəməsi Avropa İttifaqının əsas institutlarından

biri olaraq, hüququn düzgün, səmərəli şərh və tətbiq edilməsini təmin edir. İttifaqın tarixi inkişafı ərzində Avropa Ədalət Məhkəməsinin ədalət mühakiməsini həyata keçirməklə yanaşı siyasət və hüququn formalaşmasında iştirakı da nəzərə çarpmağa başlayır.

Ключевые слова: Европейский Союз, Суд Европейского Союза, судебные власти, знания, формулирование политики, слушания, процедура аннулирования, предварительное постановление

РЕЗЮМЕ:

В этой статье описаны главные рекомендации и сферы деятельности Суда Европейского союза. Судебные власти и существующее фактическое влияние Суда будут проанализированы на основе изменения суждений. Европейский суд - одно из главных учреждений Европейского союза, который поддерживает знания, нацеленные на обеспечение действительной, эффективной интерпретации и применения закона Союза. Посредством исторического развития Европейского союза Суд также получил все еще некоторые полномочия, в которых может быть замечено его косвенное участие в политике и законодательстве.

When we start to deeply analyze the existence and nature of the European Union, it is among the first opinions coming into mind: what is the exact character of this Union? EU is not in the ordinary state example, nor in an original organization or federation types. Here the expressing wording is about its supranational nature, of its own kind. That's why the

strict example of separation of powers can not be well founded in this regard. In the Court example, it is somehow more evident that the Court of Justice of the European Union (CJEU) implements the judicial functions within the EU. From the first side, it is an initially true statement. Although the role played by CJEU is not as simple as this. The guiding regulations let the Court ensure the same and valid interpretation and application of EU law. (7) Even when we start to define the nature of the Union, we meet the CJEU decision dated back to 1963, well-known Van Genden Loos case and further cases including Costa v. ENEL of 1964. Via these landmark judgements the Court stated the famous direct effect doctrine in the European Union and supremacy of the Union law. For sure they were not the only and historical examples, followed by Simmenthal, Factortame, Foto-Frost, influencing Kadi cases, CJEU continues to stress upon new policies and their implementation, while involving the member states to closely cooperate for this basic purpose.

Firstly, we can look through the main guidelines based on which the activity of the ECJ is regulated. The Court exists since the establishment of the initial roots of the modern Union, when the Court of the European Coal and Steel Community, in 1952 it came to existence. The basic competences are thus mentioned in the primary sources of the Union, namely, the Treaty on the European Union (TEU) and the Treaty on Functioning of the European Union (TFEU) to this day. The Statute of the Court of Justice of the European Union as a protocol is included to the consolidated version. This is a document regulating daily activities of the Court. The TEU states the Court of Justice of the European Union as one of the Union institutions in the Article 13. In this primary act, the Article 19 is devoted to the Court, where we can come across the main surveyed part of this research.

According to TEU, the structure of the Court, is composed of Court of Justice, General Court (Court of First Instance) and specialized courts. (2) Actually, this configuration is the cause of calling the Court as an institution of united courts with the name of Court of Justice of the European Union (CJEU). In general, this Court is usually referred in writings, like European Court of Justice (ECJ). So,

currently the CJEU is divided into two courts. From 2004 to 2016 September, the Civil Service Tribunal was also a part of this structural unity, jurisdiction of which is now included to the General Court as a result of the judicial reform in the EU. (6) Division of the activity spheres of these two courts are like following: Court of Justice acts as the highest instance, it handles cases brought before it within the procedure of preliminary rulings, certain cases for annulling acts which is believed to violate treaties or fundamental rights, and appeal cases. (7) It can not be deemed as the Court of Justice is for the appeal from national courts. The most common procedures before the Court of Justice are the following:

- Preliminary ruling procedure;
- Infringement proceedings;
- Annulment proceedings, and
- Proceedings for failure to act. (4)

General Court handles the cases for the annulment procedure brought by individuals, companies, sometimes EU governments. (7) Elaborating Article 256 of the TFEU where the work of the General Court is described, the following seem as the procedures before this instance: direct actions brought by natural or legal persons against acts of the institutions, bodies, offices or agencies of the European Union (which are addressed to them or are of direct and individual concern to them) and against regulatory acts (which concern them directly and which do not entail implementing measures) or against a failure to act on the part of those institutions, bodies, offices or agencies; for example, a case brought by a company against a Commission decision imposing a fine on that company; actions brought by the Member States against the Commission; actions brought by the Member States against the Council relating to acts adopted in the field of State aid, 'dumping' and acts by which it exercises implementing powers; actions seeking compensation for damage caused by the institutions of the European Union or their staff; actions based on contracts made by the European Union which expressly give jurisdiction to the General Court; actions relating to Community trademarks; actions brought against decisions of the Community Plant Variety Office or of the European Chemicals Agency. (4) As seen from this wide range of the procedural actions, the main case load concern the first instance

court as well.

The procedural character of the case hearing is similar at being conducted in oral and written stages, where the difference is about the number of judges selected per case. The cases heard in Court of Justice are handled by one assigned judge, who is called judge-rapporteur, and one Advocate –General. Different on the General Court case hearing, there are mainly three judges that hear cases, and no Advocate-General participates here. There are one judge from each member country in the Court of Justice, also 11 Advocates general, whereas the number of the members in General Court is for now 47, which is planned to be increased to 56, for the purpose of being two judges from each member country. (7)

Looking through the Article 19 of the TEU, clearly defined competences of the CJEU show the actions ECJ is entitled to review. It reads as follows:

- rule on actions brought by a Member State, an institution or a natural or legal person;
- give preliminary rulings, at the request of courts or tribunals of the Member States, on the interpretation of Union law or the validity of acts adopted by the institutions;
- rule in other cases provided for in the Treaties. (2)

Generally dividing the judicial powers in the Union, in the jurisprudence following differentiations of the powers before the Court are drawn:

- The power to annul legislative or executive acts;
- The power to remedy public wrongs through governmental liability;
- The power to adjudicate legal disputes between parties. (8)

When these powers are briefly concluded, the explanation can be so:

The power of judicial review is the founding stone of the Union as it is based on the “rule of law”. The next one, named as remedial power is about liability of Union for illegal action. The last power about adjudicating between parties is differentiated as direct and indirect actions. Direct action starts directly in ECJ, indirect action starts in national court and involves ECJ only in an indirect way. All the issues about judicial powers are regulated in the TFEU and Statute of CJEU. (8)

Now the powers of the ECJ can be analyzed in shadow of each of the proceedings before the Court. The basis for answer to the questions, including who against whom on which basis can claim, can be found in the TFEU. Let’s analyze the competences of Court within these actions.

1) Infringement procedure, the aim of which is about enforcing European Union law is stated in the Article 258 of the TFEU:

“If the Commission considers that a Member State has failed to fulfil an obligation under the Treaties, it shall deliver a reasoned opinion on the matter after giving the State concerned the opportunity to submit its observations.

If the State concerned does not comply with the opinion within the period laid down by the Commission, the latter may bring the matter before the Court of Justice of the European Union.” (3)

So this action is against the Member State when the “guardian of Treaties”- European Commission has any such consideration. Here the action should be well founded, there are to be enough grounds to believe failing of the state to fulfill obligation of complying with EU law. Within the consistent breaching treatment, the Member State can create basis for a fine.(7)

2) Action for annulment, is aimed at preventing EU acts which violate EU Treaties. This is one of the basic and strong competences of the Court. Through this procedure the judiciary can influence, or even disturb the existing legal acts. This is a ground enlarging the powers of the ECJ. Annuling procedure is mentioned in the Article 263 of the TFEU, where the subjects, grounds, time limit are expressed. These questions are step-by-step explained in an easy way by Schütze. On the wording of the mentioned article of the TFEU, the action for annulment may be brought against:

- all legal acts;
- acts adopted by the Council, Commission, European Central Bank, European Parliament and European Council where these acts are intended to produce legal effects vis-à-vis third parties;
- acts adopted by European bodies, offices or organisations where these acts are intended to produce legal effects vis-à-vis third parties;
- measures adopted by the Board of Governors or the Board of Directors of the European Investment Bank (under certain conditions of

Article 271).

In addition, Article 263 of the Treaty on the Functioning of the EU excludes recommendations and opinions from the scope of the CJEU's jurisdiction. It means that the non-binding acts are not subject to judicial review.

In the Paragraph 2 the question of, "why there can be judicial review of the Union act?", is answered. Once an action for annulment has been referred to the Court of Justice, it shall assess whether the act conforms to EU law. It may then annul the act based on the grounds of:

Lack of competence; infringement of an essential procedural requirement; infringement of the Treaties or of any rule of law relating to their application; or misuse of powers. (8)

The next question is about who may ask for judicial review. Article 263 of the TFEU distinguishes several categories of plaintiffs. There are preferential plaintiffs including Member States, the Commission, the European Parliament and the Council. These plaintiffs are 'preferential' in the sense that they may bring an action for annulment before the CJEU without having to demonstrate any interest in taking action. Individuals may also refer an action to the CJEU as non-preferential plaintiffs. In contrast to preferential plaintiffs, they must demonstrate an interest in taking action in order to request the annulment of a European act. Thus, the contested act must be addressed to the plaintiff or must concern him or her directly and individually.

There are additional subjects who are able to apply on the certainly defined grounds with specific actions. The Court of Auditors, the European Central Bank and the Committee of the Regions may bring actions against European acts which, in their view, undermine their prerogatives. In addition, the Board of Directors of the European Investment Bank may contest measures adopted by the Board of Governors of the Bank. Lastly, the Treaty of Lisbon has created a new type of action: national parliaments and the Committee of the Regions may henceforth bring actions for annulment against acts which they consider to be contrary to the principle of subsidiarity. Finally, when question is answered, as: Plaintiffs have a period of two months in which to bring an action for annulment. (8)

3) Action for failure to act, in stated in the Article 265 of the TFEU. It is aimed at ensuring that EU takes action in the example of Union institutions making decisions. The Treaty requires the European Parliament, the Council and the Commission to make certain decisions under certain circumstances. If they fail to do so, the Member States, the other EU institutions and (under certain conditions) individuals or companies can lodge a complaint with the Court so as to have this violation officially recorded. (4)

4) Action for damages, is about sanctioning EU institutions for their action or inaction which

has resulted in damage to physical or legal persons. (7) This action procedure is stated in the Article 268 of the TFEU. It is for returning the amount of the damage as compensation.

5) Preliminary rulings procedure, being among the most used tools before the Court has its special nature. The aim for employing this type of proceedings is about ensuring the proper interpretation and application of the Union law in the member states of EU. Preliminary references are not appeals, they are discretionary acts of member states seeking help for interpretation. This procedure is open to all Member States' national judges. Under this procedure from Article 267 of the TFEU; the Court of Justice of the European Union shall have jurisdiction to give preliminary rulings concerning:

(a) the interpretation of the Treaties;

(b) the validity and interpretation of acts of the institutions, bodies, offices or agencies of the Union. (3)

Preliminary ruling procedure is one of the two types of indirect review of the Court. The other one is the plea of illegality concerned in Article 277 of the TFEU. When the Court gives preliminary ruling in response to asking, the preliminary ruling will be binding. They are not binding on parties of national dispute, but on the national court that applied. It is binding not only on the national court on whose initiative the reference for a preliminary ruling was made, but also on all of the national courts of the Member States (de facto). It will be effective from time of ruling (ex munc). (8)

Through the years followed by introducing indirect review and namely, preliminary rulings, the situation has changed. Indirect ju-

dicial review has become favoured option of the Court. The reasons why the Court has preferred indirect review under Article 267 over direct review under Article 263 of TFEU are:

-Indirect challenge can be brought against any Union act-even those of non-binding nature.

-Indirect challenge can be brought on any grounds-even other than mentioned in Article 263.

-They can be launched by anyone-without regard to 'direct and individual concern'.

-They can be brought almost any time- without limit of two months.(8)

The transformation of the preliminary ruling system extended the obligations of member states, the precision of EU law and the use of third parties in solving disputes, thus significant legalization of EU law. (1) This type of proceedings stands firmly in emphasizing legal principles or doctrines for Member states all over the Union. Binding legal source is the case law included in both preliminary rulings and other judgements, for there is no sense in referring to ECJ every question of interpretation of EU law, when the question raised has already been answered in a ruling given in other procedure.(5) This will ease the work of the Court, as the preliminary rulings bind the other member states too. Through preliminary rulings we have witnessed the landmark decisions of the Court, including the ones mentioned, that has enormous influence in the relations occurring among all the subjects. They have formulated the law and different policy areas in the Union, also strengthen the existing guidelines.

So, the main actions before Court are mentioned above. Whereas these cases concern implications of the compliance and application of the principles by the Court, the principles of conferral, subsidiarity and proportionality are also strong bases. The tests in review of the cases help to define the objectivity and, thus let it correctly apply the Union law. The Court acts in judicial sphere, but has gained importance in defining policy guidelines or influencing to the law making. This issue is now debated more among lawyers, while interpretation of Union law falls solely within its powers. As a conclusion, evidently, the Court of the Union can not be simple a court or alike national constitutional courts, while it leads the judicial,

political development and helps enhancement of EU law.

REFERENCES:

1. Alter, K.J. (2009), *The European Court's political powers*, p.187, Oxford University Press,

<https://books.google.az/books?id=b-Z4SHDIaRGMc&pg=PA187&dq=C-JEU+role+EU++law+creation&hl=en&sa=X-&ved=0ahUKEwiR2eHw9YLYAhUpCZoKH-blaCCYQ6AEIOjAE#v=onepage&q=C-JEU%20role%20EU%20%20law%20creation&f=false>

Last visited: 05.02.2018

2. Consolidated version of the Treaty on European Union,

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A12012M%2FTXT>

Last visited: 05.02.2018

3. Consolidated version of the Treaty on Functioning of the European Union,

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>

Last visited: 05.02.2018

4. Information Guide on Court of Justice of the European Union, 2013, Cardiff University,

http://aei.pitt.edu/74891/1/Court_of_Justice.pdf - Last visited: 05.02.2018

5. Mikelson, G. (2013), *The binding force of the case law of the Court of Justice of the European Union*, p.480, Riga,

<https://www.mruni.eu/upload/iblock/3ef/JUR-13-20-2-06.pdf> - Last visited: 05.02.2018

6. Official website of CJEU,

https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_6999/en/ - Last visited 05.02.2018

7. Official website of EU,

https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/court-justice_en - Last visited: 05.02.2018

8. Schütze, R. (2012), *European Constitutional Law* (pp. 258-302), Cambridge: Cambridge University Press

The European Certificate Of Succession

Aliyev Farid Alisafa

Master student, Baku State University,
Department of International Private
Law and European Law

Key words: European private law, inheritance law, European Certificate of Succession, Regulation (EU) No 650/2012, successor, legatee, heir, estate, individual assets, cross-border succession.

ABSTRACT:

The current article deals with the European Certificate of Succession, which is considered by experts as one of the main novelties introduced by Regulation (EU) No 650/2012. The article takes a look The European Certificate of Succession (ECS), its explanation, creation, purpose and contents.

Açar sözlər: Avropa xüsusi hüququ, vərəsəlik hüququ, avropa vərəsəlik sertifikatı, 650/2012 sayılı Nizamnamə, vərəsə, vəsiyyəət üzrə vərəsə, qanun üzrə vərəsə, əmlak, fərdi aktivlər.

Xülasə:

Bu məqalə ekspertlər tərəfindən qəbul edilən Avropa Vərəsəlik Sertifikatı ilə bağlıdır (650/2012-ci il tarixli Qərar). Məqalədə Avropa Səadət Sertifikatı (ECS), onun izahı, yaradılması, məqsədi və məzmunu nəzərdən keçirilir.

Ключевые слова: Европейское частное право, закон о наследовании, Европейский сертификат о правопреемстве, Постановление (ЕС) № 650/2012, наследник, наследник, имущество, индивидуальные активы, трансграничная преемственность.

Резюме:

Эта статья относится к европейскому сертификату о правопреемстве, который считается экспертами одним из главных новшеств, вводимых европейскими правами. Статья затрагивает темы европейского правопреемства, его определение, создание, цель и содержание.

1. Introduction

The European Certificate of Succession (ECS) is considered by experts as one of the main novelties introduced by ‘Regulation (EU) No 650/2012 of the European Parliament and of the Council, of 4 July 2012, on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and acceptance and enforcement of authentic instruments in matters of succession and on the creation of a European Certificate of Succession (ECS)’, published in the Official Journal of the European Union of 27 July 2012, which entered into force on 16 August 2012, and which applies – at it is well known – to all successions opened starting on 17 August 2015.

The creation of the Certificate and the rules governing it are provided for by the provisions of the above-mentioned Regulation (Articles 62 to 73). Such provisions do not have the same nature as Private International Law ones – aiming at resolving conflicts of different national laws in transnational contexts – but they are, rather, Uniform Substantive Law provisions, in that an instrument has been created in all the Countries where the EU Regulation is in force, allowing the heirs, legatees, executors of the will or administrators of the estate to demonstrate easily their status and/or rights and powers in another Member State.

The usefulness of a standard instrument is

obvious, given the considerable increase in cross-border successions, which is due to multiple factors, including the increasing number of people who move easily throughout the borderless European Union, thus also leading to an increasing number of unions of nationals from different Member States, often entailing the acquisition of estate throughout the European Union territory. Therefore, the European Certificate of Succession was introduced, 'in order for a succession with cross-border implications within the Union to be settled smoothly, speedily and efficiently'.

Unlike the International Private Law in the European Union Law the European Certificate of Succession (ECS) was created as a new and independent evidentiary instrument, attesting the status as heir, as well as the other statuses provided for by the relevant succession rules and regulations.

The Regulation (Articles 71 and 73), provides for the rules and procedures specifically pertaining to the rectification for a clerical error, the modification, the withdrawal, or the suspension of the effects of the ECS. It is worth highlighting the possibility to lodge a challenge before the judicial authority in the Member State of the issuing authority, pursuant to Article 72 of the Regulation. Notwithstanding the provisions of Article 72 envisaging the lodging of any challenge 'in accordance with the law of the Member State of the issuing authority', paragraph (2) also envisages the possible outcomes of said challenge.

All the above allows defining the ECS as an instrument *suigeneris*, with special, unique, and independent features and effects, issued by an authority – to be designated by each Member State – in accordance with the relevant provisions of the Regulation and of the relating Implementing Regulation.

Pursuant to Article 62(1) of the EU Regulation, the ECS is 'issued for use in another Member State', in addition to, pursuant to paragraph (3), 'once issued for use in another Member State' it shall also produce its effects in the Member State whose authorities issued it.

For this reason, the need for a cross-border element in the succession is obvious. However, commentators of the ECS have wondered whether that should be an objective and proven feature of the succession (that is, whether

the existence of any possession or rights in the territory of a different State should be proven a priori) or, rather, it may be enough to prove the need for the applicant to invoke his status or to exercise his rights as heir, legatee, and/or his powers as executor of will or administrator of the estate in another Member State, with no need to predetermine whether there actually is any possession in the territory of said State? Given the literal meaning of this provision – which should be read together with Article 63 of the Regulation defining the purposes of the ECS, which include not only the attribution of the estate assets (paragraph (2)(b), but also, and probably most importantly, proving the applicant's status, rights and powers (paragraph (2)(a) and (c)) – it may be sufficient for the applicant to prove the issuing authority his need to use the Certificate in another State, including to ask for information about any debts or receivables of the deceased, or to investigate the estate or the existence of any heir or legatees (for executors of wills). There are no private provisions establishing how the applicant should prove the international nature of the succession. It will be up to the authority to examine, on a case-by-case basis, the documents produced and the information submitted in the application, in order to form an opinion. Except, no penalties are envisaged should an ECS be issued without any element of transnationality being there, or should such elements indicated in the documents submitted actually turn out not to exist. In such circumstances, the Certificate issued shall – in the best-case scenario – be deemed null and void, thus being incapable to produce any effect vis-à-vis third parties.

2. The creation of the Certificate and its use

Pursuant to Article 62(3), once issued for use in another Member State, the ECS shall also produce its effects in the Member State whose authorities issued it. This provision may be particularly relevant, but may also cause some interpretation problems. First of all, there seems to be no doubt that an ECS requested by an heir for use in another Member State where the deceased hold, for instance, a bank account, may also be used within the Country where it was issued to invoke his status as an heir, thus becoming, for the person concerned, a viable instrument to be attributed assets or

to prove his rights, without having to rely on internal instruments that, at times, are quite complex to obtain. But such cases appear to be quite anomalous, as the heir of a deceased person who owned assets in another Member State shall be entitled to also use the ECS in the Country of issuance, while any heir of a deceased person who had no assets or rights outside the national territory shall not have such option.

Moreover, the fact that the ECS is not mandatory may create situations in which it may coexist with a different internal certificate issued under national law. For instance, an heir could request a document issued under domestic law (such as, for example, a notarised document in France), before becoming aware of the transnational nature of the succession, and he may subsequently request a European Certificate of Succession, after becoming aware that there are some assets forming part of the estate that are located in another Member State.

In such instances, when the two aforementioned documents carry the same information, no major problem arises and the heir may use both of them. However, should new facts become known (such as the existence of a previously unknown will), the two documents might differ. When this happens, there are no provisions resolving the conflict. Any third party who might interact with the heir shall rely on the document he is submitted. The only option envisaged is the possibility to challenge the decision made by the issuing authority (Redress procedure, Article 72 of the Regulation). Should the Certificate be confirmed, it should prevail, although the aforesaid third party may still ignore its existence.

Lastly, it is also worth mentioning the possibility to use the Certificate in a Country the ECS does not apply to. In fact, an heir who has obtained an ECS for use in a Member State may also submit it to the authority of a Country the EU Regulation under consideration does not apply to. In that event, the effects of the Certificate shall depend on the domestic laws of that Country, which may even attribute some effects to the ECS, considering the powers attributed to the relevant issuing authority, on a case-by-case basis.

3. The purpose of the Certificate

Pursuant to Article 63 of the EU Regulation,

The European Certificate of Succession is intended for exclusive use by:

- Heirs, legatees having direct rights in the succession,
- Executors of wills;
- Administrators of the estate;

It is an imperative list, and Article 65 of the Regulation also ascertains who is entitled to submit an application for a Certificate. As many have pointed out, creditors of the deceased are not in the list of persons who can submit said application, nor are other persons having entered into any contract with the deceased but not meeting any of the requirements detailed in the list (including, for instance, any bank that, being a debtor in that it holds the money deposited by the deceased, may intend to apply for a Certificate). The list of the persons entitled to use the Certificate referred to in Article 63(1) is shorter than the list of persons who may, later on, request its rectification, change, or withdrawal (Article 71, 'any person demonstrating a legitimate interest'), which shows the express intention of the European legislator to specify who they are and minimise their number.

However, a comprehensive analysis of the relevant provisions does not allow identifying the need for the applicant that intends to use the Certificate to demonstrate that there are already existing conflicts with any third party, requiring him to prove his status with reference to the estate. Actually, he shall only need to explain (and prove, by producing the relevant documents when submitting the application) his need to prove his status in his relations with any third parties (such as, for instance, banks or tax authorities), including to obtain information on any assets or rights. However, as it has already been pointed out, he should need to use the Certificate in another Member State. Evidence of his status for the purposes of using the Certificate and showing the cross-border nature of the succession under consideration does not necessarily need to be a special one, as the applicant is simply required to attest his status by producing own statements and basic reliable documents, which shall be verified by the issuing authority.

Moreover, any person having only indirect rights in the succession shall not be entitled to submit an application. This includes, for instance, possible alternative heirs appointed

when the first persons having title to inherit, the heir's heirs, any heir subject to a condition precedent, etc. waive the succession. Such persons may only submit an application for an ECS when they acquire any of the statuses or qualifications referred to in Article 63, under the law applicable to the succession. In the event of any conflict relating the applicant's status and, hence, should the applicant's position vis-à-vis the estate be questioned (for instance, including, for issues concerning the law applicable to the succession and the subsequent identification of the heirs and legatees), Article 67(1)(a) of the EU Regulation shall apply. Therefore, the issuing authority shall not issue a Certificate, because the elements to be attested are being challenged.

Pursuant to Article 63(2), the Certificate may be used, especially, to demonstrate one or more of the following:

- a) The status and/or the rights of each heir or, as the case may be, each legatee mentioned in the Certificate and their respective shares of the estate;
- b) The attribution of a specific asset or specific assets forming part of the estate to the heir(s) or, as the case may be, the legatee(s) mentioned in the Certificate;
- c) The powers of the person mentioned in the Certificate to execute the will or administer the estate.

This is an illustrative list, which is useful to explain the uses of the Certificate and to clarify its purposes, but it is not exhaustive or mandatory. Actually, the ECS may also be used for purposes other than those referred to in Article 63, such as simple searches relating to assets and rights, needs relating to a court case, or the search for additional heirs. The list provided for in the Regulation is actually quite broadly worded and, in fact, the definitions provided essentially cover any situation in which it may be useful to use the Certificate. Such situations include the search for assets or information, which heirs have the powers to carry out (thus being included in the purposes referred to in Article 63(2)(a); similarly, the heirs also have the powers to appear in a court case, and those powers and status may also be attributed by the law applicable to the succession to an administrator of the estate (thus falling under the provisions of sub-paragraph (c)). Article 63 also provides for 'the attribu-

tion of a specific asset or specific assets forming part of the estate to the heir(s) or, as the case may be, the legatee(s)'. This is one of the provisions clarifying that it is possible for a Certificate to simply attest some individual aspects, without necessarily covering the entire succession. Among the stated above 'individual assets' are also rights of claim or contractual positions making the objects of specific attribution or taken over by the heirs (including, for instance, a preliminary purchase agreement or a company contract).

Article 63 does not regulate the effects of the Certificate and the legal consequences of its use; they are expressly regulated and provided for by Article 69 of the Regulation, which shall be dealt with later on.

4. The contents of the European Certificate of Succession (Article 68)

At the end of the application examination and verification procedure laid down in Article 66, the issuing authority of each Member State shall issue the Certificate without delay (with the exception referred to in Article 67).

Article 68 of the Regulation specifies the information to be contained in the Certificate, and openly provides for such information to be included 'to the extent required for the purpose for which it is issued'. This provision – which confirms the possibility to issue a partial ECS not including all the information listed in Article 68 and in the Form 19 – is a consequence of the provisions of Article 65, under which the certifying authority shall certify the elements that Applicant wants certified.

Part of the aforementioned information is to be mandatorily included in any Certificate, and lacking it, the Certificate would be unusable. The following information is mandatory:

- (a) The name and address of the issuing authority;
- (b) The reference number of the file;
- (c) The elements on the basis of which the issuing authority considers itself competent to issue the Certificate;
- (d) The date of issue;
- (e) Details concerning the applicant (whose status and rights referred to in Article 63 shall be inferred from the Application and, in any case, from the Certificate as a whole);
- (f) Details concerning the deceased;
- (i) The law applicable to the succession and the elements on the basis of which that law has been determined;

(j) Information as to whether the succession is testate or intestate

The aforementioned information – which is to be deemed essential considering the Certificate’s intended function and use – is also expressly indicated as being mandatory in the Form (sections 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 and 8) as it is marked by a star sign.

As it is well known, determining the law applicable to the succession may not be easy. As a matter of fact, in some cross-border situations, it may be practically very complex to determine the real ‘habitual residence’ of the deceased in accordance to the Regulation

The authority shall specify what elements allowed establishing that a given law is the one applicable to the succession under consideration, with such determination not acquiring in any case the *res judicata* status, as the Certificate’s effects do not include those of a court decision. Actually, the effects of the ECS are detailed in the Regulation, which also provides for the possibility to challenge the authority’s decisions (pursuant to Articles 71, 72 and 73 of the Regulation).

Depending on the Application and on the purpose of the Certificate, the latter may include additional optional (variable) information:

- (g) Details concerning the beneficiaries;
- (h) Information concerning ant contract entered into by the deceased, or the matrimonial property regime or equivalent property regime of the deceased;
- (k) Information concerning the nature of the acceptance or waiver of the succession;
- (l) and (m) the share for each heir and/or the list of rights and/or assets for any given heir and any given legatee;
- (n) Any restrictions on the rights of the heir(s) and legatee(s);
- (o) The powers of the executor of the will and/or the administrator of the estate;

References:

- Patrick Wautelet, “Certificantsuccessoraleuropéen” in Andrea Bonomi andPatrick Wautelet (eds) *Le droiteuropéen des successions* (Bruylant 2013)
- Dan Andrei Popescu, *Guide de droit international privé des successions*(Magic Print

2014) 133.

- Roberto Barone, ‘Il certificate successorio europeo’ [2013]

Information Society: Concepts And Definitions

Bayramli Kamil Mirza

Master student, Baku State University, UNESCO
Department of Human rights and information law

Key words: information society, post-industrial society, informatization, information technology, public information, ICT, information policy.

ABSTRACT:

The current article deals with the concepts and definitions of the information society. The article considers the concept and formation of the information society. The main features of the information society are identified and studied. The role of the state in the formation of the information society is also considered.

Açar sözlər: informasiya cəmiyyəti, post-sənaye cəmiyyəti, informasiyalaşdırma, informasiya texnologiyaları, ictimai informasiya, İKT, informasiya siyasəti.

Annotasiya:

Bu məqalədə informasiya cəmiyyətinin konsepsiyaları və anlayışları nəzərdən keçirilir. Məqalədə informasiya cəmiyyətinin konsepsiyası və formalaşması nəzərdən keçirilir. İnformasiya cəmiyyətinin əsas xüsusiyyətləri müəyyənləşdirilib və öyrənilir. İnformasiya cəmiyyətinin formalaşmasında dövlətin rolu da nəzərə alınır.

Ключевые слова: информационное общество, постиндустриальное общество, информатизация, информационные технологии, общественная информация, ИКТ, информационная политика.

Аннотация:

Настоящая статья затрагивает понятия и определения информационного общества. В статье рассматривается концепция и формирование информационного общества. Определены и изучены основные особенности информационного общества. Рассматривается также роль государства в формировании информационного общества.

Information society-the concept of a post-industrial society; a new historical phase of the development of civilization, in which the main products of production are information and knowledge.

The concept of the information society is a kind of theory of post-industrial society, based on Z. Brzezinski, E. Toffler and other Western futurologists. Thus, the information society is, first of all, a sociological and futurological concept, which believes that the main factor of social development is the production and use of scientific, technical and other information (1).

“Post-industrial society,” Z. Brzezinski asserts, becomes a technotronic society-a society that, in cultural, psychological, social and economic relations, is formed under the influence of technology and electronics, especially developed in the field of computers and communications. “The technocratism of the development of our civilization influences the nature of the perception of reality by the individual, it destroys the traditional ties within the family and between generations; social life, despite the growing trends towards global integration, is increasingly fragmented (3). It is this paradox, according to Z. Brzezinski, contributes to the collapse of the old foundations for the community of people and forms a new global

vision of the world.

Considering social development as a “change of stages”, supporters of the theory of the information society associate its formation with the dominance of the “fourth”, information sector of the economy that follows agriculture, industry and economy of services. It is argued that capital and labor as the basis of an industrial society give way to information and knowledge in the information society. The revolutionary effect of information technology leads to the fact that in the information society classes are replaced by socially undifferentiated “information communities” (1).

The authors of the concept of “information (post-industrial) society” never came to a common opinion about what is primary - the spiritual or material sphere. For example, K. Jaspers and E. Toffler considered the moment of the new “wave” the changed existence of man and his environment. M. McLuhan paid more attention to the media and counted the starting point of Gutenberg’s printing. “Only in the conditions of the mass distribution of printed words, private entrepreneurship, and the democratization of society on the basis of suffrage, are possible, since it is the word printed, not oral and not even written, that the initial element is formed, and the central agent of such a social system is an atomized, individuality (2).

However, with the diversity of views of different authors on the course of historical development, they all note that:

1) History is divided into three main global stages, which can be conditionally called “agricultural”, “industrial” and “postindustrial”;

2) The distinction between the stages is based on the production relations or the interaction of man with nature (through tools, through machinery or technology, through information);

3) The transition to the next stage is carried out through a scientific and technological revolution, during which the habitat changes, which, in turn, leads to transformations in the minds of people;

4) The final historical stage, which, according to some philosophers, has already come and, in the opinion of others, comes in the near future, is the “information society”, and for culture the post-modern era is coming.

Unfortunately, the authors of the concepts of the “information society” (with the exception, perhaps, of Toffler) did not give enough space to consider the question of what consequences its offensive will bring for the cultural life of mankind. A.I. Rakitov divided the process of formation of the information society into five stages (information revolutions):

I. The first is the spread of the language.

II. The second is the appearance of writing.

III. The third is mass printing.

IV. The fourth - the information revolution - consists in the use of electrical communication (telephone, telegraph, radio and television), which immediately grows into the fifth.

V. The fifth stage is distinguished by the use of computers, the use of databases, local and global computer networks. At this stage, technological changes accompanying information revolutions are integrated. In this connection A.I. Rakitov emphasizes that in the near future this will have a huge impact on all civilizational and cultural processes on a global scale. J.-F. Lyotard believes that “as society enters an era that is called post-industrial, and culture - in the era of postmodernity, the status of knowledge changes -” knowledge is already and will be the most important, and perhaps the most significant, stake in world rivalry for power “.

The distinctive features of the information society are:

□ increase the role of information and knowledge in the life of society;

□ an increase in the share of information communications, products and services in the gross domestic product;

□ creation of a global information space that provides:

□ effective informational interaction of people, their access to world information resources and

□ satisfaction of their needs in information products and services.

Criteria for the transition of society to the postindustrial and information stages of its development (according to IV Sokolova): socio-economic (employment criteria of the population); technical; space (4).

The socio-economic criterion is estimated by the percentage of the population en-

gaged in the service sector: if in a society more than 50% of the population is employed in the service sector, there has come a post-industrial phase of its development; if in a society more than 50% of the population is engaged in the field of information and intellectual services, the society becomes informational.

By this criterion, the United States entered the post-industrial period of its development in 1956-1960. (California - "Silicon or Silicon Valley" - overcame this boundary in 1910), and the information society of the United States became in 1974.

Technical criterion assesses information weapons.

The early phase of informatization of society occurs when the specific information armament is reached, which corresponds to the deployment of a sufficiently reliable long-distance telephone network. The concluding phase corresponds to the achievement of problem-free satisfaction of any information needs of each person at any time of the day and in any point of space (5).

The space criterion makes it possible to note the possibilities of real observation of mankind from outer space, since informatization has led to the fact that the radio emission levels of the Sun and the Earth have become closer in certain parts of the radio range.

Additional criteria of the transition of society to the information stage of its development: a society is considered informational if: any individual, group of persons or organization anywhere in the country and at any time can receive any information and knowledge necessary for their vital activity for a fee or free of charge on the basis of automated access; in society, modern information technology is produced and available to any individual, group or organization; there are developed infrastructures that ensure the creation of national information resources in a volume corresponding to ever-accelerating scientific, technological and socio-historical progress; there is a process of accelerated automation and robotization of all spheres and branches of production and management; there are radical changes in social structures, as a result of which there is an expansion of the scope of information activities and services (6).

The information society differs from a society dominated by traditional industry and

services by the fact that information, knowledge, information services, and all industries related to their production (telecommunications, computer, television) are growing at a faster pace, are a source of new jobs. That is, the information industry dominates in economic development.

There is no single definition of the information industry. However, developed countries have accumulated certain experience in the statistical measurement of the information industry. For example, in Canada, a new classification is proposed in the section "Information Technology and Telecommunications" (ITT), which combines telecommunications, mass broadcasting and computer services (7).

Regardless of the statistics, it is clear that the dynamism of technological modernization of modern society poses two main questions for society: Will people be able to adapt to change? Will new technologies generate a new differentiation of society?

The most significant threat of the transition period to the information society is the division of people into those who have information, who are able to handle information technologies, and who do not possess such skills. If new information technologies remain at the disposal of a small social group, the stratification of society is inevitable.

Despite the dangers of information technology: expand the rights of citizens by providing instant access to a variety of information; increase the ability of people to participate in the political decision-making process and monitor the actions of governments; provide an opportunity to actively produce information, and not just to consume it; provide means of protecting privacy and anonymity of personal messages and communications (8).

The development of information technology affects all aspects of society: the economy; politics, science, culture, education. However, the most important impact is on civil society and public administration. The potential for citizens to directly influence governments raises the question of transforming existing democratic structures. With the help of new communication technologies, it becomes possible to implement "referendum democracy implemented through a referendum. Referendum (from the Latin referendum - what should be reported) or plebiscite - in state law, the

adoption by the electoral body of a decision on constitutional, legislative or other domestic and foreign policy issues. “

On the other hand, the infiltration of information technology into the privacy of people can threaten the privacy of citizens. The price for convenience, the speed of transmission and receiving information, a variety of information services - a person must constantly report personal information to other information systems - the loss of anonymity (9).

In connection with the special sensitivity to the collection of personal information in the documents of the European Community, the following recommendations are proposed: collection and storage of the identifiable information should be minimal; the decision to open or close information must be left to the people themselves; when designing information systems, it is necessary to take into account the need to protect personal information; citizens should have access to the latest technologies to protect their privacy; protection of personal information and personal life should become the central point of the policy ensuring the right to anonymity of citizens in information systems.

Intensive introduction of information technologies in state bodies enables: bring them closer to citizens, improve and expand services to the public; increase internal efficiency and reduce costs for the public sector; to stimulate the creation of new information equipment, products and services by the private sector through an adequate state policy.

The following principles should be applied to access to public information: information should be open to all; basic information should be free of charge. Reasonable price should be assigned if additional processing is required, bearing in mind the cost of preparing and transmitting information, plus a small profit; continuity: information must be provided continuously, and should be of the same quality.

As a rule, the reason for failures in the implementation of projects for introducing information technologies both at the level of enterprises and the state is the inability to combine technological innovations with organizational innovations.

The rapid development of ICT, the convergence of computer systems, communications of various types, the entertainment in-

dustry, consumer electronics industries lead to the need to revise the notion of the information industry, its role and place in society. Many countries are now adopting new laws, restructure the activities of state bodies responsible for the formation and conduct of information and telecommunications policies (7).

State information policy is the regulating activity of state bodies aimed at the development of the information sphere of the society, which encompasses not only telecommunications, information systems or mass media, but the whole set of industries and relations related to the creation, storage, processing, demonstration, transmission of information in all its types - business, entertainment, scientific and educational, news, etc.

Such an extensive interpretation of the information policy seems to be justified today, as the digitalization of information and the latest telecommunications and computer technologies are intensively blurring the barriers between the various sectors of the information industry.

Comprehensive consideration of the processes taking place in the information sphere of society, modern methods of its state regulation is very important. The existing attempts to write the concepts of the information space only partially solve the problem, since the space itself is formed not so much by the state as by the market and new commercial structures. Analysis of foreign practice of regulating the information sphere of society allows us to identify a number of areas, including: encouraging competition, combating monopolism (control over the concentration of property in the media, issuing permits for mergers, solutions for the disintegration of large monopoly companies); ensuring the right and technical opportunities for access to information and information resources for the entire population; observance of freedom of speech; protection of interests of national minorities, the younger generation in the information sphere; protection of the national cultural heritage, language, opposition to cultural expansion of other countries; ensuring information security; protection of intellectual property, combating piracy; the fight against computer and high-tech crimes; control over the use of information and telecommunications technologies in public institutions; censorship in global

computer networks (9).

The most significant trends in the foreign information industry in recent years include the revision of the previously established rules for its regulation: the deregulation of the telecommunications market, which allows cable, telephone, cellular, satellite and other companies to compete in each other's markets; weakening control over the concentration of property in various media. As a result, both vertical and horizontal integration of information markets and the means of its transmission takes place.

The development of the information industry and new information relations is largely stimulated by world processes in this area - the deregulation of the telecommunications market, the privatization of state-owned telecom operators, the creation of new information conglomerates that include both information delivery (cable and telephone networks, satellites, computer systems, etc.), as well as content producers - television and film studios, publishing houses, news agencies (4).

At the moment, there is a wave of mergers of the world's largest information companies into large associations that will monitor the market for the creation and dissemination of mass information in the next century. These transformations are the response of leading information companies to the opportunities created by new technologies and changes in the regulation system of the information industry.

The persistence of competition, the fight against the monopoly of individual producers or firms providing services is the cornerstone of state regulation. In the field of telecommunications, associations of various companies at the national and interstate levels occur necessarily with the permission of the relevant authorities, in the United States it is the Federal Communications Commission and the Ministry of Justice that determine whether the merger of two or more companies will lead to the emergence of a monopoly that will eliminate competition and, as a consequence, with In the course of time, it will reduce the quality and variety of services provided to the business world and the population, leading to higher prices. All major American companies, such as AT & T, Microsoft, IBM, television companies that are currently looking for partners in their own and foreign markets, are under the

scrutiny of these bodies (5).

We can draw the following conclusions:

Information society is one of the theoretical models used to describe a qualitatively new stage of social development, in which developed countries entered with the beginning of the information and computer revolution. The technological basis of the society is not industrial, but information and telecommunication technologies.

Information society is a society in which:

1. Information becomes the main economic resource, and the information sector takes the first place in terms of the rate of development, the number of employees, the share of investment, the share of GDP. ITTs are becoming the main means of increasing production efficiency, strengthening competitiveness in both the domestic and global markets.

2. There is a developed infrastructure that ensures the creation of sufficient information resources. This is primarily a system of education and science. There is a redistribution of resources in favor of science and education. In the US, the so-called accumulated human capital is three times larger than the assets of all US corporations. The main form of ownership is intellectual property. In the competition for the world championship there is a new factor - the level of development of information infrastructure and industry.

3. Information becomes the subject of mass consumption. Information society provides any individual with access to any source of information. This is guaranteed by law (military and state secrets are also determined by law) and technical capabilities. There are new criteria for assessing the level of development of society - the number of computers, the number of connections to the Internet, the number of mobile and fixed phones, etc. The legal basis of the information society is being developed.

4. A unified integrated information system is formed on the basis of technological convergence (the merger of telecommunications, computer-electronic, audio-visual equipment). Unified national information systems are being created (in the USA - in the 1980s, in Western Europe - in the 1990s).

5. The information society is formed as a global one. It includes: world "information

economy”; a unified world information space; global information infrastructure; forming the world legal and legal system.

In the information society, business activity flows into the information and communication environment. Forming a virtual economy, a virtual financial system, etc., which poses the most difficult questions about the mechanisms of their regulation and connection with the real, “physical” economy.

REFERENCES:

1) Brzezinski Zb. *Between Two Ages. America's Role in the Technetronic Era.* - New York, 1970. - 334 p.; Line M. Some possible future effects of information technology // IFLA. - 1984. - № 1. - P. 57-62.; Masuda Y. *The information society: as post-industrial society.* - Tokyo, Japan: Institute for the Information Society, 1980.

2) Т. П. Воронина «Информационное общество: сущность, черты, проблемы», Москва 1995.

3) Мелюхин И.С. *Информационное общество: истоки, проблемы, тенденции развития.* - М., Издательство МГУ, 1999.

4) Information Society – what is it exactly? (The meaning, history and conceptual framework of an expression) <http://www.msu.ac.zw/elearning/material/1349116439Information-Society-what-is.pdf> Last visited: 04.02.2018

5) Theories of the information society <https://cryptome.org/2013/01/aaron-swartz/Information-Society-Theories.pdf> Last visited: 04.02.2018

6) Bell D. *The future post-industrial society. Experience of social forecasting* / D. Bell; Trans. with English. Ed. V.L. Inozemtseva. - M., 2000.

7) Inozemtsev V.L. *Modern post-industrial society: nature, contradictions, perspectives. Course of lectures* / V.L. Foreigners. - M., 2000.

8) Castells M. *Information Age: Economics, Society and Culture* / M. Castells. - M., 2000.

9) Platonova M.V. *The concept of an information society in modern philosophy* - M., 2004.

Defamation Law

Abdurrahimova Lala Adil

Master degree student of Human Rights
Law Faculty, Baku State University

Key words: defamation law, freedom of expression, the right to reputation, defamatory statement, Internet defamation, satire, defamation of public figures.

ABSTRACT:

Everyone living in a society has the right to honor, dignity and reputation in the society and wants to exercise this without any interference from others. The right to reputation, honor and dignity are moral, ethical and social values that are closely linked to each other, and these values are protected by the state. Both, the right to reputation and freedom of expression are fundamental human rights. They also interact with each other. But in some cases the right to reputation can clash with the right to freedom of expression at multiple levels and at different aspects of daily life. The law of defamation aims to ensure balance between these two rights. The article is namely dedicated to analyse essential aspects of defamation law.

Açar sözlər: diffamasiya, ifadə azadlığı, nüfuz hüququ, təhqiramiz ifadələr, internetdə böhtan, satira, ictimai xadimlərin diffamasiyası.

XÜLASƏ:

Cəmiyyətdə yaşayan hər bir kəsin şərəf, ləyaqət və nüfuzun qorunması hüququ vardır və hər kəs bu hüquqları başqalarının müdaxiləsi olmadan həyata keçirmək istəyir. İnsan şərəfi, ləyaqəti və nüfuzu bir-biri ilə sıx surətdə bağlı olan mənəvi, əxlaqi və sosial dəyərlər olduğuna görə bu dəyərlər dövlət tərəfindən

müdafiə olunur. Həm nüfuz hüququ, həm də ifadə azadlığı fundamental insan hüquqlarıdır. Onlar həmçinin bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqədədir. Lakin bəzi hallarda nüfuz hüququ gündəlik həyatın müxtəlif aspektlərində və müxtəlif səviyyələrdə ifadə azadlığı ilə toqquşa bilər. Diffamasiya hüququnun əsas məqsədi də bu iki hüquq arasında balans təmin etməkdir. Məqalə də məhz diffamasiya hüququnun əsas aspektlərini analiz etməyə həsr olunmuşdur.

Ключевые слова: право на диффамацию, свобода выражения, право на репутацию, оскорбительные фразы, клевета, сатира, диффамация публичных деятелей.

РЕЗЮМЕ:

У каждого представителя общества есть право на защиту чести, достоинства и репутации и каждый хочет пользоваться этим правом без вмешательства других. Так как честь, достоинство и репутация каждого человека являются тесно связанными между собой моральными, нравственными и социальными ценностями, они защищаются государством. Право на репутацию и свобода выражения являются фундаментальными правами человека. Эти права так же во взаимоотношении друг с другом. Однако, в некоторых случаях право на репутацию в определенных аспектах и уровнях, встречающихся в ежедневной жизни, сталкиваются со свободой выражения. Следовательно, целью диффамации является сохранение баланса между этими двумя правами. Эта статья и посвящается анализу основных аспектов права на диффамацию.

Introduction

Defamation laws are by definition a limitation on one human right protected by international law – the right to freedom of expression – in favour of another important interest, the protection of reputation under the right to private life, which are equally recognised in the Universal Declaration of Human Rights, other international conventions such as the European Convention on Human Rights (hereinafter “the Convention” or the ECHR), and in many national constitutions. There is no automatic hierarchy between these two but the balancing must take place in accordance with a clearly-defined set of rules.

The law of defamation protects people against untrue statements that could damage their reputation, and is probably the single most important area of law for any journalist to know about. One of the reasons for this is that defamation can affect journalists in any field of work. The second reason why defamation is such an important part of the law for journalists is that being successfully sued for it can be very expensive. Damages in defamation cases are usually decided by juries; as a result, they are very unpredictable, and can be extremely high.

The article is namely dedicated to analyse essential aspects of defamation law. This article is structured in three primary parts. First, this article reviews the definition of defamation law, focusing on the basic legal concepts of defamation, types of defamation, elements of a defamation lawsuit, possible defenses to a charge of defamation and defamation of public figures. Second, it reviews legal liability for defamation, the risks of criminal defamation. Third, this article analyses internet defamation, duties and responsibilities of an Internet news portal as regards online comments posted by users. Under this section one can find specific judgements of the European Court of Human Rights (hereinafter “the Court”) related to this issue.

What is Defamation law?

Defamation is any intentional false communication, either written or spoken, that harms person’s reputation, decreases the respect, regard or confidence in which a person is held or induces disparaging, hostile, or disagreeable opinions or feelings against

a person. There is always a delicate balance between one person’s right to freedom of expression and another’s right to protect their good name. It is often difficult to know which personal remarks are proper and which run afoul of defamation law.

In terms of modern human rights law, defamation can be understood as the protection against “unlawful attacks” on a person’s “honour and reputation” contained in Article 17 of the ICCPR, Article 8 of the ECHR. Both Article 19 of the ICCPR and Article 10 of the ECHR use the identical words “rights and reputations of others” (although not in the same order), as a legitimate grounds for limiting the right to freedom of expression. Defamation law is only intended to protect the individual right to a reputation. It follows, therefore, that only an individual can sue to protect that right. The term “defamation” is an all-encompassing term that covers any statement that hurts someone’s reputation.

There are two types of defamation:

1. Oral defamation. If the hurtful statement is spoken, the statement is called “slander”. For example, comments or stories told at a meeting or party.

2. Published defamation. If the statement is made in writing and published, the defamation is called “libel”. For example, a newspaper article or television broadcast. Pictures as well as words can be libellous.

Defamatory statements are usually in written or spoken words (and include material on the internet) but pictures, photographs, gestures and other acts can also be defamatory.

It is important to distinguish between personal information about defamation. Defamation is inaccurate information, which harms person’s reputation. But personal information should not be disseminated even though it is true. This information may be disseminated, and there should be particular principles for the dissemination such as public interest.

The government can’t imprison someone for making a defamatory statement since it is not a crime. Instead, defamation is considered to be a civil wrong, or a tort. A person that has suffered a defamatory statement may sue the person that made the statement under defamation law.

Elements of a Defamation Lawsuit. There are normally some accepted standards that the

statement is considered as a defamatory statement. If the person thinks that he or she has been the victim of some defamatory statement, whether slander or libel, then that person will need to file a lawsuit and in order to win lawsuit, he/she must show that:

1. someone made a statement;
2. that statement was published;
3. the statement caused him/her injury;
4. the statement was false;
5. the statement did not fall into a privileged category.

Let's look at each element more closely:

The Statement - A "statement" needs to be spoken, written, or otherwise expressed in some manner. Because the spoken word often fades more quickly from memory, slander is often considered less harmful than libel.

Publication - For a statement to be published, a third party must have seen, heard or read the defamatory statement. A third party is someone apart from the person making the statement and the subject of the statement. Unlike the traditional meaning of the word "published" a defamatory statement does not need to be printed in a book. For a defamatory statement to be published, it must be seen, heard, read, and so forth, by someone other than the person being defamed. Rather, if the statement is heard over the television or seen scrawled on someone's door, it is considered to be published.

Injury - To succeed in a defamation lawsuit, the statement must be shown to have caused injury to the subject of the statement. This means that the statement must have hurt the reputation of the subject of the statement. As an example, a statement has caused injury if the subject of the statement lost work as a result of the statement.

Falsity - Defamation law will only consider statements defamatory if they are, in fact, false. A true statement, no matter how harmful, is not considered defamation. In addition, because of their nature, statements of opinion are not considered false because they are subjective to the speaker. The burden of proof is on the defendant to prove that the statement made is true, rather than on the claimant to prove that it was false.

Unprivileged - Lastly, in order for a statement to be defamatory, it must be unprivileged. Lawmakers have decided that you cannot sue

for defamation in certain instances when a statement is considered privileged. For example, when a witness testifies at trial and makes a statement that is both false and injurious, the witness will be immune to a lawsuit for defamation because the act of testifying at trial is privileged. Likewise, lawmakers themselves are immune from defamation suits resulting from statements made in legislative chamber or in official materials.

Whether a statement is privileged or unprivileged is a policy decision that rests on the shoulders of lawmakers. The lawmakers must weigh the need to avoid defamation against the importance that the person making the statement have the free ability to say what they want. If a class of people is defamed there will only be an action available to individual members of that class if they are identifiable as individuals. If a man wrote that all doctors were thieves, no particular doctor could sue him unless there was something to point to the particular individual. If the defendant made a reference to a limited group of people, for example the tenants of a particular building all will generally be able to sue.

Some kinds of defamatory statements are considered especially harmful. Examples include:

- Accusations that the plaintiff has committed a crime.
- Statements that hurt the plaintiff's business reputation.
- Allegations that the plaintiff has a "loathsome disease."
- Accusations that the plaintiff has engaged in sexual misconduct.

Defamation of Public Figures - A public figure is a politician, celebrity, or other individual who has voluntarily placed him or herself in the midst of the public controversy. Public figures have a much more difficult time proving defamation. To prove defamation, public figures must show the statement was made with actual malice.

In the context of defamation, actual malice is the knowledge that the statement was false or was made with a reckless disregard for its truth. Example: The Action Render Team create and publish a "tell all" nonfiction graphic novel about popular rock singer Opie Um's decline into drug abuse. The novel depicts Opie's police record: He was arrested once carrying a small amount of marijuana, and his friends

give interviews saying that he routinely went on benders. The novel's captions uses phrases like "Opie slid into the dark depths of drug abuse and despair"; and "there was a monkey on his back - a monkey named addiction!" Opie sues for defamation. He produces evidence that the marijuana bust was the first and last time he ever took illegal drugs, and that he was far from an addict. He proves that the "benders" his friends referred to were actually stories cooked up by his agent to cover up the fact that he was in South America doing missionary work a fact that would hurt his public image with his hard rockin' fans. In short, Opie demonstrates that the statements made in the graphic novel were false. Will Opie automatically win his suit? Not necessarily. Because he is a public figure, Opie will still have to show that the statements were made with knowledge that they were false or that they were made with a reckless disregard for the truth. This may be tough, considering the producer relied on police records of a drug arrest and interviews with Opie's friends.

There are a number of possible defenses to a charge of defamation.

1. Truth. Defamatory statements are presumed to be false unless the defendant can prove otherwise. Example: The Action Render Team creates another nonfiction graphic novel titled "Prostitutes and the Policemen Who Love Them," which features interviews with prostitutes naming the police officers with whom they have had sexual congress. Sergeant Lou Scivious, named in the book, sues A.R.T. for libel. At trial, A.R.T. shows footage of Officer Scivious handing money to, and entering a hotel room with, the call girl in question. A.R.T. produces evidence showing that Officer Scivious was not engaged in an undercover vice operation targeting prostitution. The court will most likely find that the film's statements about the officer were true, and therefore none of the members of A.R.T. will be liable for libel.

2. Fair comment. The purpose of this defence is to protect defendants who criticise claimants so long as they act fairly, honestly and base their comments on true facts. This clearly reinforces freedom of expression but within a limited sphere. In order to give rise to this defence there are three requirements that need to be fulfilled:

a) The comment must be in the public inter-

est;

b) The comment must be on true facts;

c) The comment must be fair and honest;

3. Privilege. Privilege can be absolute or qualified. Absolute privilege is a stronger form of privilege because it provides the defendant with an absolute defence in situations where freedom of speech is of the essence, such as is the case for members of parliament (*Hamilton v Al Fayed*).

4. Consent. If someone consents to the publication of a defamatory statement, he will not be able to bring a claim for defamation. This is why any time you draw or write about a real living person for your graphic novel you should get them to waive all claims of defamation.

5. Humor or parody. There is no libel when the material is clearly understood as parody, satire, humor, or fantasy and is not capable of a defamatory meaning. For Example: Beard-Oil illustrates a Mad Magazine piece about Gus Grimes, insinuating that he is a crook. Because this is a well-known humor and satire magazine, the skit will probably not be considered defamatory.

Moreover, Article 5 of "Declaration on freedom of political debate in the media" stipulates that the humorous and satirical genre, as protected by Article 10 of the Convention, allows for a wider degree of exaggeration and even provocation, as long as the public is not misled about facts.

The case is directly related to a picture of a carnival parade in which US president Barack Obama is shown with wings carrying the text of his campaign phrase "Yes we can", to which the figure Europa is clinging with the text "We too". Benevolent humour with a clear reference to a topical political issue. Two cases of comparable satire were decided by the Court recently. In both cases the authorities involved had violated the freedom of expression in punishing various forms of satire.

Over the years, U.S. courts have made it abundantly clear: parody and satire are not defamatory. Does that mean all satirists and biting comics emerge victorious from defamation scraps? Absolutely not. Why? Because the nature of humor plays an important role and, as you may know from experience, one person's humor may leave another person stone-faced.

A careful distinction needs to be made between facts and value judgements. The exist-

tence of facts can be demonstrated, whereas the truth of value-judgements is not susceptible of proof. ... As regards value judgements this requirement to prove their truth is impossible of fulfilment and it infringes freedom of opinion itself...

More recently, the Court has slightly modified this approach. In *A v. Norway*, it acknowledged that Article 8 did not “expressly” provide for a right to reputation. In this case it concluded that:

“In order for Article 8 to come into play, the attack on personal honour and reputation must attain a certain level of gravity and in a manner causing prejudice to personal enjoyment of the right to respect for private life”.

In *Karako v. Hungary* the Court underlined this by saying that the defamation must constitute “such a serious interference with his private life as to undermine his personal integrity.”

Every citizen - not just celebrities and public figures - is entitled to a private life free from media intrusion - unless they specifically invite media attention or can be shown to be engaged in corruption, law-breaking, abuse of power or hypocrisy.

Legal liability for defamation. The risks of criminal defamation.

Defamation may be a criminal or civil charge. In the laws of many countries defamation is defined both as a civil wrong and a criminal offence. In other words, a person can either be sued for compensation by the affected person or be criminally prosecuted by the state. Although many countries still prohibit defamation as a criminal offence, there is an increasing tendency to view criminal defamation as an unjustifiable restriction on freedom of expression and to abolish it in favour of civil defamation. Countries such as Bosnia and Herzegovina (2002), Georgia (2004), Ghana (2001), Sri Lanka (2002) and the Ukraine (2001) have already decriminalised defamation and a number of other countries are considering doing so. Yet other countries have limited the impact of criminal defamation laws, for example by doing away with the possibility of imprisonment.

There are some risks of criminal defamation. First and foremost, one of the main concerns with criminal defamation is the serious chilling effect it exerts on freedom of expression.

Criminal defamation laws are especially problematic from the point of view of free expression. They can lead to the imposition of harsh sanctions, such as a prison sentence, suspension of the right to practise journalism or a hefty fine. Even if they are applied with moderation, criminal defamation laws still cast a long shadow: the possibility of being arrested by the police, held in detention and subjected to a criminal trial will be in the back of the mind of a journalist when he or she is deciding whether to expose, for example, a case of high-level corruption. This is not to say that defamation should not be discouraged; but in accordance with the necessity test, the means used to discourage it should be carefully targeted, to prevent the dampening of legitimate criticism.

In reference to the defamation, General Comment 34 calls on State parties to “consider the decriminalization of defamation” and recommends that, in any case of defamation, “imprisonment is never an appropriate penalty”. The General Comment highlights that :

“Defamation laws must be crafted with care to ensure that they comply with paragraph 3, and that they do not serve, in practice, to stifle freedom of expression. All such laws, in particular penal defamation laws, should include such defences as the defence of truth and they should not be applied with regard to those forms of expression that are not, of their nature, subject to verification. At least with regard to comments about public figures, consideration should be given to avoiding penalizing or otherwise rendering unlawful untrue statements that have been published in error but without malice. In any event, a public interest in the subject matter of the criticism should be recognized as a defence. Care should be taken by States parties to avoid excessively punitive measures and penalties. Where relevant, States parties should place reasonable limits on the requirement for a defendant to reimburse the expenses of the successful party. States parties should consider the decriminalization of defamation and, in any case, the application of the criminal law should only be countenanced in the most serious of cases and imprisonment is never an appropriate penalty. It is impermissible for a State party to indict a person for criminal defamation but then not to proceed to trial expeditiously - such a practice has on the

achilling effect that may unduly restrict the exercise of freedom of expression of the person concerned and others”.

On the basis of the above stated, It should be emphasized that criminalizing defamation is an entirely unwarranted restriction on free speech when the global norm is that a civil suit for damages is sufficient for protecting reputation. This overzealous restriction on free speech fails the constitutional test that such restrictions be “reasonable” and clearly needs to be struck down. The chilling effect that it has had on free speech and democratic accountability is too high a price to pay for the protection of individual reputations.

In a legal context, a chilling effect is the inhibition or discouragement of the legitimate exercise of legal rights by the threat of legal sanction. The right that is most often described as being suppressed by a chilling effect is the right to free speech. A chilling effect may be caused by legal actions such as the passing of a law, the decision of a court, or the threat of a lawsuit; any legal action that would cause people to hesitate to exercise a legitimate right (freedom of speech or otherwise) for fear of legal repercussions.

In 1996 the European Court of Human Rights used the term ‘chilling effect’ in the context of Article 10 in the case of *Goodwin v. the United Kingdom*. The case dealt with the protection of journalistic sources and the Court held:

“(–) that freedom of expression constitutes one of the essential foundations of a democratic society and that the safeguards to be afforded to the press are of particular importance (–). Protection of journalistic sources is one of the basic conditions for press freedom, as is reflected in the laws and the professional codes of conduct in a number of Contracting States and is affirmed in several international instruments on journalistic freedoms (–). Without such protection, sources may be deterred from assisting the press in informing the public on matters of public interest. As a result the vital public-watchdog role of the press may be undermined and the ability of the press to provide accurate and reliable information may be adversely affected. Having regard to the importance of the protection of journalistic sources for press freedom in a democratic society and the potentially chilling effect an order of source disclosure has on the exercise of that

freedom, such a measure cannot be compatible with Article 10 (art. 10) of the Convention unless it is justified by an overriding requirement in the public interest. These considerations are to be taken into account in applying to the facts of the present case the test of necessity in a democratic society under paragraph 2 of Article 10 (art. 10-2).”

The government can’t imprison someone for making a defamatory statement since it is not a crime. Instead, defamation is considered to be a civil wrong, or a tort. A person that has suffered a defamatory statement may sue the person that made the statement under defamation law.

In cases of *Eynulla Fatullayev v. Azerbaijan*, *Yashar Agazade and Rovshan Kabirli v. Azerbaijan* the Courts have identified a clear position on Azerbaijan. Decisions highlighted that, according to slander and insult, the penalty was unequivocally unacceptable.

Article 8 of “Declaration on freedom of political debate in the media” stipulates that political figures and public officials should only have access to those legal remedies against the media which private individuals have in case of violations of their rights by the media. Damages and fines for defamation or insult must bear a reasonable relationship of proportionality to the violation of the rights or reputation of others, taking into consideration any possible effective and adequate voluntary remedies that have been granted by the media and accepted by the persons concerned. Defamation or insult by the media should not lead to imprisonment, unless the seriousness of the violation of the rights or reputation of others makes it a strictly necessary and proportionate penalty, especially where other fundamental rights have been seriously violated through defamatory or insulting statements in the media, such as hate speech.

Moreover, criminal defamation laws are also criticised on other grounds. Defamation is arguably a private matter between two individuals, with which the State should not concern itself. Furthermore, a criminal conviction will usually not provide the defamed person with any compensation, since in most legal systems fines go directly into the State’s pocket.

Internet defamation: who is legally responsible for online comments?

With the rise of social media, it's now easier than ever to make a defamatory statement. That's because social media services like Twitter and Facebook allow you to instantly "publish" a statement that can reach thousands of people. Whether it's a disparaging blog post, Facebook status update, or YouTube video, online defamation is treated the same way as more traditional forms. That means you can be sued for any defamatory statements you post online.

In case of *Delfi AS v. Estonia* the Court has made the following observation:

"(...) the Internet plays an important role in enhancing the public's access to news and facilitating the dissemination of information in general (see *Ahmet Yıldırım*, cited above, § 48, and *Times Newspapers Ltd*, cited above, § 27). At the same time, the risk of harm posed by content and communications on the Internet to the exercise and enjoyment of human rights and freedoms, particularly the right to respect for private life, is certainly higher than that posed by the press (see *Editorial Board of Pravoye Delo and Shtekel*, cited above, § 63)."

Besides this, in case of *Editorial Board of Pravoye Delo and Shtekel v. Ukraine* the Court said:

"It is true that the Internet is an information and communication tool particularly distinct from the printed media, especially as regards the capacity to store and transmit information. The electronic network, serving billions of users worldwide, is not and potentially will never be subject to the same regulations and control. The risk of harm posed by content and communications on the Internet to the exercise and enjoyment of human rights and freedoms, particularly the right to respect for private life, is certainly higher than that posed by the press."

One of the most crucial issues is the "duties and responsibilities" of an Internet news portal as regards online comments posted by users. The portal provided a platform, run on commercial lines, for user-generated comments on previously published content. In such cases some users – whether identified or anonymous – can post clearly unlawful comments which infringe the personality rights of others.

On 16 June 2015 the Grand Chamber of the

European Court of Human Rights has delivered the long awaited final judgment in the case of *Delfi AS v. Estonia*, deciding on the liability of an online news portal for the offensive comments posted by its readers below one of its online news articles. The Grand Chamber has come to the conclusion that the Estonian courts' finding of liability against Delfi had been a justified and proportionate restriction on the news portal's freedom of expression, in particular because the comments in question had been extreme and had been posted in reaction to an article published by Delfi on its professionally managed news portal run on a commercial basis. In this connection, the Court noted that:

"Where third-party user comments are in the form of hate speech and direct threats to the physical integrity of individuals, as understood in the Court's case-law (...), the Court considers (...) that the rights and interests of others and of society as a whole may entitle Contracting States to impose liability on Internet news portals, without contravening Article 10 of the Convention, if they fail to take measures to remove clearly unlawful comments without delay, even without notice from the alleged victim or from third parties".

The Grand Chamber then laid down four criteria for determining whether or not the finding that Delfi AS was liable for comments posted by third parties had violated its freedom of expression. It took into account:

- the extreme nature of the comments in question (they violated "human dignity" and were "clearly unlawful");
- the fact that the comments were posted in reaction to an article published by the applicant company on its professionally managed news portal run on a commercial basis (readers being invited to post their comments without registering their names or providing any means of identification);
- the insufficiency of the measures taken by the applicant company to remove the offending comments without delay after publication (they were left on line for six weeks);
- and the moderate sanction imposed on the applicant company (320 euros).

In the end the Court found no violation of Article 10. The decision of the Estonian courts to hold Delfi AS accountable was justified and did not constitute a disproportionate restriction

company's right to freedom of expression. So, for the first time the Court acknowledged that the liability of the operator of a commercial news portal was engaged as a result of offensive comments posted by its users.

On 2 February 2016, the Court delivered a judgement on *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt v. Hungary* (MTE and Index.hu). This case is extremely significant because on 16 June 2015, in a case with apparently similar facts, the ECtHR held that an Estonian news portal, Delfi, should be sanctioned for the content of comments posted by readers in response to one of its articles. The case concerned the liability of online intermediaries for user comments. Using the criteria established in the *Delfi AS* case of 16 June 2015, the Court found that there had been a violation of Article 10 of the European Convention on Human Rights, the right to freedom of expression. Unlike in *Delfi AS*, the Court decided that the incriminated comments in this case did not amount to hate speech or incitement to violence. The Court held that placing strict liability on news portals for such comments is a violation of Article 10 (Freedom of Expression) of the European Convention on Human Rights (ECHR).

It is interesting to note that the Court gave a new interpretive pattern for the *Delfi* ruling.

New perspectives were raised with regard to the notice-and-take-down system, which now seems to be legitimate in the eyes of the Court. In fact, in the same ruling the ECtHR "found that if accompanied by effective procedures allowing for rapid response, the notice-and-take-down-system could function in many cases as an appropriate tool for balancing the rights and interests of all those involved". This would reduce what was decided in the *Delfi* case, which appeared to encourage the duty of general monitoring of information. Now, the scope of that ruling appears to be narrowed to cases of hate speech and incitement to violence.

Conclusion:

Taking into account the above-stated, it is necessary to note that criminal defamation is not a justifiable restriction on freedom of expression, all criminal defamation laws should be abolished and replaced, where necessary,

with appropriate civil defamation laws. Such a law should decriminalize defamation and reform civil defamation to make it fairer.

References:

1. A Comic Creator's Guide To Libel And Defamation; <http://documents.routledge-interactive.s3.amazonaws.com/9780415661805/A%20COMIC%20CREATOR'S%20Guide%20to%20Defamation.pdf>
2. European Convention And Law Of Defamation, <https://www.lawteacher.net/free-law-essays/constitutional-law/european-convention-and-law-of-defamation-constitutional-law-essay.php> (last visited 15.01.2018);
3. "Declaration on freedom of political debate in the media" (Adopted by the The Committee of Ministers of the Council of Europe, on 12 February 2004 at the 872nd meeting of the Ministers' Deputies);
4. Satire and the Freedom of Expression (2009), <http://echrblog.blogspot.com/2009/10/satire-and-freedom-of-expression.html> (last visited 11.11.2017);
5. Satire v. Defamation: A Legal Explanation (2014), <http://kellywarnerlaw.com/satire-v-defamation/> (last visited 02.12.2017);
6. *Lingens v. Austria*, Judgment of 8 July 1986, Series A no. 103;
7. *A v. Norway*, Application No. 28070/06, Judgment of 12 November 2009;
8. *Karako v. Hungary*, Application No. 39311/05, Judgment of 28 April 2009;
9. A simple introduction to key concepts of defamation law, November 2006, ARTICLE 19, 6-8 Amwell Street, London EC1R 1UQ, United Kingdom;
10. Criminal defamation (2017), <https://www.article19.org/pages/en/criminal-defamation.html> (last visited 11.11.2017);

11. General Comment No. 34 on Article 19 of the ICCPR Human Rights Committee, 102nd session Geneva, 11-29 July 2011;
12. Goodwin v. the United Kingdom (application no. 17488/90), 27 March 1996;
13. Delfi AS v. Estonia (Application no. 64569/09), 16 June 2015;
14. Editorial Board of Pravoye Delo and Shtekel v. Ukraine (Application no. 33014/05), 5 May 2011;
15. Internet: case-law of the European Court of Human Rights Updated: June 2015;
16. Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt v. Hungary (MTE and Index.hu);

The problem of ensuring freedom of information: international standards and legislation of the Azerbaijan Republic

Hasanova Leman Habil

Master student of the UNESCO department on Human rights and Information Law, Baku State University

Key words: freedom of information, freedom of expression, freedom of opinion, free flow of information, access to information

ABSTRACT:

This article deals with the right to freedom of information, its protection under international standards and national legislation. The right to freedom of information has its particular space among basic human rights and freedoms. Central to the guarantee in practice of a free flow of information and ideas is the principle that public bodies hold information not for themselves but on behalf of the public. This right creates opportunity for the citizen to be informed about his/her other rights, to enjoy them and to be able to protect them, as well as to follow the activities of the state and local municipality bodies, the measures of these authorities in the direction of priority and fateful issues and to hold all kind of information regarding these.

Açar sözlər: məlumat azadlığı, ifadə azadlığı, fikir azadlığı, informasiyanın sərbəst axını, informasiyanı əldə etmək.

XÜLASƏ:

Bu məqalədə məlumat azadlığından, onun beynəlxalq və milli səviyyədə qorunmasından bəhs edilir. Məlumat azadlığı hüququ digər insan hüquqları arasında xüsusi yerə malikdir. Dövlət orqanlarının informasiyanı öz maraqları üçün deyil, ictimaiyyətin maraqları üçün saxlaması prinsipi informasiya və ideyaların sərbəst axınına zəmanət verir. Bu hüquq vətəndaşlara

öz hüquqları haqqında məlumat əldə etmək, istifadə etmək, müdafiə etmək, dövlət və yerli bələdiyyə orqanlarının fəaliyyətindən xəbərdar olmaq, bu orqanların fəaliyyətində prioritet və qabaqcıl məsələlərin yönəldilməsi və bunlarla bağlı hər cür məlumatın əldə edilməsi imkanı yaradır.

Ключевые слова: свобода информации, свобода выражения, свобода мнений, свободный поток информации, доступ к информации

В этой статье рассматривается право на свободу информации, ее защита в соответствии с международными стандартами и национальным законодательством. Право на свободу информации имеет свое особое пространство между основными правами и свободами человека. Центральным элементом гарантии на практике свободного потока информации и идей является принцип, согласно которому государственные органы хранят информацию не для себя, а от имени общественности. Это право создает возможность для гражданина быть информированным о его / ее других правах, пользоваться ими и иметь возможность защищать их, а также следить за деятельностью государственных органов и органов самоуправления, мерами этих органов в направлении приоритетных вопросов и содержать всю информацию об этом.

First of all, it should be noted that the basic human rights and freedoms are reflected in many international declarations and States are guided by the provisions of those declarations

in their national legislation system. In 1946, the UN General Assembly declared that freedom of information acted as one of the basic human rights and incorporates criteria for all freedoms protected by the United Nations(1). The Universal Declaration of Human Rights (1948) followed this. Article 19 of the Declaration states: “Everyone has the right to freedom of opinion and expression; this right includes freedom to hold opinions without interference and to seek, receive and impart information and ideas through any media and regardless of frontiers.”

To be aware of the processes going on in the society is the preliminary need of citizens. Each person has the right to obtain information about all events and facts affecting social environment, assuming interest and importance for people and this right is an integral part of the freedom of thought. When normal environment is created for people to freely obtain, to gather and to disseminate the information they are interested in, the mentioned right is being realized. This right creates opportunity for the citizen to be informed about his/her other rights, to enjoy them and to be able to protect them, as well as to follow the activities of the state and local municipality bodies, the measures of these authorities in the direction of priority and fateful issues and to hold all kind of information regarding these.

At the international level the International Covenant on Civil and Political Rights can be shown as an example of a document determining the obligations of the states and its article 19 states:

1. Everyone shall have the right to hold opinions without interference.

2. Everyone shall have the right to freedom of expression; this right shall include freedom to seek, receive and impart information and ideas of all kinds, regardless of frontiers, either orally, in writing or in print, in the form of art, or through any other media of his choice.

3. The exercise of the rights provided for in paragraph 2 of this article carries with it special duties and responsibilities. It may therefore be subject to certain restrictions, but these shall only be such as are provided by law and are necessary:

(a) For respect of the rights or reputations of others;

(b) For the protection of national security

or of public order (order public), or of public health or morals(2).

The right to freedom of expression has been enshrined in the the European Convention on Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and its article 10 states:

Everyone has the right to freedom of expression. This right shall include freedom to hold opinions and to receive and impart information and ideas without interference by public authority and regardless of frontiers. This Article shall not prevent States from requiring the licensing of broadcasting, television or cinema enterprises. The exercise of these freedoms, since it carries with it duties and responsibilities, may be subject to such formalities, conditions, restrictions or penalties as are prescribed by law and are necessary in a democratic society, in the interests of national security, territorial integrity or public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, for the protection of the reputation or rights of others, for preventing the disclosure of information received in confidence, or for maintaining the authority and impartiality of the judiciary(3).

Freedom of expression constitutes one of the essential foundations of a democratic society, one of the basic conditions for its progress and for each individual's self-fulfilment. At the same time freedom of expression can conflict with other rights protected by the Convention, such as the right to a fair trial, to respect for private life, to freedom of conscience and religion . When such conflict occurs, the Court strikes a balance in order to establish the pre-eminence of one right over the other. The balance of the conflicting interests, one of which is freedom of expression, takes into account the importance of the other.

In the context of effective political democracy and respect for human rights freedom of expression is not only important in its own right, but also it plays a central part in the protection of other rights under universal standarts. Without a broad guarantee of the right to freedom of information by independent and impartial courts, there is no free country, there is no democracy.

Since re-gaining independence in early 1990's, the legal system of Azerbaijan has been introducing new attempts regarding the implementation of international standards and

requirements into certain domestic legal acts. Mainly, these standards and requirements are based on the international obligations derived from the European Convention on Human Rights and other international instruments. Significantly, the fundamentals of national legislation in the country such as the Constitution and the codes contain several provisions ensuring free flow of information and media freedom. The national legal system of Azerbaijan is based on civil law system and the Constitution has the highest legal power in the country. Starting from the preamble, the constitutional provisions centralize main attention on international duties and obligations of Azerbaijan in the field of human rights(4). As so, key concepts for the realization of the freedom of information in domestic law are included to the Preamble of the Constitution stressing out fundamental intentions of the Constitutions as an expression of the will of the nation while remaining faithful to universal human values. The general obligation of government to protect human rights and freedoms are proclaimed in Article 12. Going further, Article 47 enshrines the rights of everyone to the freedom of opinion and expression, Article 50 guarantees free flow of information through any means along with prohibiting unlawful limitation such as censorship regarding media and press. As it is at the core of a democratic state not to restrict free generation and distribution of any information not limited by state law and our legislation provides this provision. But if this information is harmful and dangerous for the development of an individual, state and society, free generation and distribution of this kind of information can be prohibited.

It should be noted that the general legislation on ensuring human rights also is playing a great role of foundation for national framework on information rights and information society. In this respect, the Constitutional Law "On Regulation of the Implementation of Human Rights and Freedoms in Azerbaijan Republic" brings the national human rights standards in compliance with the European Convention on Human Rights.(5)

The special acts on freedom of information such as the Law on Access to Information stands first in bringing European standards of freedom of information.(6) The adoption of the Law was widely welcomed by internation-

al and domestic organizations as an important first step towards making freedom of information a reality for everyone in Azerbaijan. This law provides that everyone has the right to freely obtain, use, disseminate information by legal ways.

Substantially, the Law on Freedom of Information(7) and the Law on Mass Media also plays basic roles for freedom of information. The Law of Freedom of Information sets out basic principles on the guarantee of freedom of information. According to this law everyone is entitled to look for, obtain, transmit, develop and distribute any information by legal way in accordance with article 50 of the Constitution of the Republic of Azerbaijan. Article 5 of the Law defines main principles of execution of freedom of information:

- Guaranty of freedom of information;
- Transparency of information and freedom of its exchange;
- Fairness, completeness and authenticity of information;
- Legality of searching, obtaining, use, distribution and protection of information;
- Protection of personal and family secret of everyone;
- Protection of security of a person, society and state.

The special strategy was realized in our republic in the information sphere. Alongside with constitutional norms, relevant laws government of Azerbaijan has adopted National Action Plan on promotion of Open Government, National Program for Action to Raise Effectiveness of the Protection of Human Rights and Freedoms in the Republic of Azerbaijan. Its' paragraph 2.22 is devoted to the arrangement of the courses on the exercise of the freedom of speech and thought. The paragraph 4.16 of the Program is devoted to conduction of awareness activities involving explanation of the national legislation of the Republic of Azerbaijan on access to information and securing effective access to information., which is being successfully implemented.

In this way the government of Azerbaijan demonstrates its strong attitude to respecting, protecting and fulfilling human rights in the country.

REFERENCES

1. UN General Assembly. Resolution 59 (1) 1946. <http://www.un.org/documents/ga/res/1/ares1.htm>
2. International Covenant on Civil and Political rights, 1966
3. European Convention on Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, 1950 www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf
4. The Constitution of the Republic of Azerbaijan, 1995 (<http://en.president.az/azerbaijan/constitution> last access 21.04.2017)
5. In Azerbaijani, the Constitutional Law “On Regulation of the Implementation of Human Rights and Freedoms in Azerbaijan Republic”, 2002 (<http://www.eqanun.az/framework/1881> last access on 11.05.2017)
6. The Law of the Republic of Azerbaijan on Access to Information, 2005. (http://www.stat.gov.az/menu/3/Legislation/information_rules_en.pdf last access on 01.03.2017)
7. The Law on Freedom of Information, adopted in June 1998 and amended in 2000, 2003, 2004 and 2006. (<http://www.commission-anti-corruption.gov.az/upload/file/Law%20on%20%20freedom%20of%20information.pdf> last access on 01.03.2017)
8. National Program for Action to Raise Effectiveness of the Protection of Human Rights and Freedoms in the Republic of Azerbaijan, 2011

Features Of Customs Regimes In The European Union

Alizade Nihal Rahib

Master student, Baku State University,
Department of International Private Law and European Law

Key words: European Union, customs regimes, application of customs procedures, customs union, free movement of goods.

ABSTRACT:

The current article describes and enshrines the main features of customs regimes within the European Union. The customs procedures and the proper regimes are duly regulated and determined by the valid customs legislation, including the legislative acts adopted within the European Union and the functioning customs union. Creation and functioning of the single customs union in the European Union provides the free movement of goods, services, people and capital as the main basic rule and prohibits imposing any customs duties and charges, taxes in relation with the movement goods within the customs territory of the European Union and its Member States. The institutions and the competent customs authorities of the European Union by adopting the customs regulations and other legislative acts define the main customs regimes and procedures existing in the European Union and their specific features which significantly affect the customs clearance related to the movement (free) of goods within the customs territory of union and proper application of the customs procedure to the goods imported to the EU.

Açar sözlər: Avropa İttifaqı, gömrük rejimləri, gömrük prosedurlarının tətbiqi, gömrük birliyi, malların azad dövriyyəsi və hərəkəti.

Xülasə:

Bu məqalə Avropa İttifaqında gömrük re-

jimləri və onların əsas xüsusiyyətləri barədə bəhs edir. Avropa İttifaqı çərçivəsində mövcud olan gömrük prosedurları və müvafiq rejimlər Avropa İttifaqı çərçivəsində fəaliyyət göstərən gömrük ittifaqı vasitəsiylə qəbul edilən qanunvericilik aktları da daxil olmaqla, qüvvədə olan gömrük qanunvericiliyi ilə müəyyən edilir və tənzimlənir. Avropa İttifaqında vahid gömrük ittifaqının yaradılması və fəaliyyət göstərməsi mallar, xidmət, şəxslər və kapitalın azad hərəkəti və dövriyyəsi, əsas və fundamental hüquqi qayda kimi, təmin edir və malların Avropa İttifaqı və Üzv Dövlətlərin ərazisində hərəkəti ilə bağlı hər hansı gömrük rüsumları, yığımları və vergilərinin tətbiq olunmasını qarşını alır və ümumilikdə qadağan edir. Gömrük qanunvericiliyini təşkil edən əsas gömrük qayda və digər normativ aktların qəbulu yolu ilə Avropa İttifaqının müvafiq institutları və səlahiyyətli gömrük orqanları Avropa İttifaqı və gömrük ittifaqının ərazisi çərçivəsində qüvvədə olan və malların hərəkəti və dövriyyəsi (azad) ilə əlaqədar gömrük rəsmiləşdirilməsi qaydalarına təsir edən gömrük rejim və prosedurlarını müəyyən edir, Avropa İttifaqına idxal edilən mallara müvafiq gömrük prosedurunun xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla tətbiqini tənzimləyir.

Ключевые слова: Европейский Союз, таможенные режимы, применение таможенных процедур, таможенный союз, свободное движение товаров.

Резюме:

Эта статья описывает и включает основные свойства таможенных режимов в Европейском Союзе. Таможенные

процедуры и соответствующие режимы, применяемые Европейским Союзом, регулируются и определяются действующим таможенным законодательством, включая законодательные акты, принятые в Европейском Союзе в рамках действующего таможенного союза. Создание и функционирование единого таможенного союза в рамках ЕС обеспечивает свободное движение товаров, услуг, людей и капитала, как один из фундаментальных правил и запрещает наложение всяких таможенных пошлин и сборов, налогов, связанных с движением товаров на территории Европейского Союза и Стран Участников. Институты и компетентные таможенные органы Европейского Союза принятием определенных таможенных правил и других нормативных актов определяют основные таможенные режимы и процедуры, существующие в Европейском Союзе, и присущие им специфические свойства, которые значительно влияют на таможенное оформление, связанное со свободным движением товаров на территории союза и соответствующего применения таможенных процедур товарам, ввозимых в Европейский Союз.

1. Introduction

Operating as a single market with 28 countries, the EU is a major world trading power. EU economic policy seeks to sustain growth by investing in transport, energy and research – while minimising the impact of further economic development on the environment. We should note that with just 6,9% of the world's population, the EU's trade with the rest of the world accounts for around 20% of global exports and imports. Over 62% of EU countries' total trade is done with other EU countries.

The European Union is one of the three largest global players for international trade, next to the United States and China. In 2014, the EU's exports of goods were equivalent to 15% of the world total. They were surpassed for the first time since the EU was founded by those of China (15.5%), but were still ahead of the United States (12.2%), which had a larger share of world imports (15.9%) than either the EU (14.8%) or China (12.9%). [1]

The customs legislation with general

application regulates the customs union and competences of the European Union and its institutions in the customs issues, including the free movement of goods, services, persons and capital. According to the Article 3 (TFEU), the Union shall have exclusive competence in the area of customs union, which means that only the Union may legislate and adopt legally binding acts, the Member States being able to do so themselves only if so empowered by the Union or for the implementation of Union acts. Under the next Article 28 (TFEU), the Union shall comprise a customs union which shall cover all trade in goods and which shall involve the prohibition between Member States of customs duties on imports and exports and of all charges having equivalent effect, and the adoption of a common customs tariff in their relations with third countries. However, products coming from a third country shall be considered to be in free circulation in a Member State if the import formalities have been complied with and any customs duties or charges having equivalent effect which are payable have been levied in that Member State, and if they have not benefited from a total or partial drawback of such duties or charges. Thus, the Union shall be exempt from all customs duties, prohibitions and restrictions on imports and exports in respect of articles intended for its official use: articles so imported shall not be disposed of, whether or not in return for payment, in the territory of the country into which they have been imported, except under conditions approved by the government of that country. [6]

2. Customs regimes in the European Union

The legal basis governing and regulating the trade and customs related issues within the European Union is the Union Customs Code (hereinafter referred to as "UCC") dated October 9, 2013 as Regulation (EU) No 952/2013 of the European Parliament and the Council of the European Union. Under the UCC, customs regime is defined as a set of customs regulations defining the status of goods and means of transportation in accordance with the objectives of a business transaction and designation of goods.

Customs destinations are classified in customs regimes and other destinations. The customs regimes are classified in:

1. Final regimes: a) import; b) export to introduce administrative arrangements

2. Suspensive regimes (with economic impact): transit, customs warehouse, inward processing, processing under the customs control, outward processing, temporary import.

Under the Customs approved treatments, when goods arrive at the customs office of entry to the EU, they are placed into temporary storage under customs supervision until they are assigned one of the following customs approved treatments or uses: release for free circulation; transit procedure; customs warehousing; temporary admission; processing (inward and outward).

The following formalities are to be completed at the customs office of entry: 1. The goods imported are presented at the customs office. 2. The customs declaration is drawn up on form single administrative document and lodged with all necessary justifying documentation (relating to the quality and quantity of the goods, origin and value of the goods). The customs declaration must be made by holder of the goods (declarant). 3. The customs authorities control that the amount of customs duties calculated by the declarant is correct and there are no irregularities in the whole procedure. 4. Customs duties are paid within eight days from the registration of the customs declaration. Once the declarant pays the customs duties owed, declarant receives a copy of the declaration for definitive import. 5. The customs declaration is registered at the accounting office of the competent customs authority. [4]

According to Article 201 of the UCC, the goods imported from non-Member States to the Community (Union) intended to be put on the Union market or intended for private use or consumption within the customs territory of the Union shall be placed under release for free circulation. Release for free circulation shall confer on non-Union goods the customs status of Union goods. Release for free circulation shall entail the following: (a) the collection of any import duty due; (b) the collection, as appropriate, of other charges, as provided for under relevant provisions in force relating to the collection of those charges; (c) the application of commercial policy measures and prohibitions and restrictions insofar as they do not have to be applied at an earlier stage; and (d) completion of the other formalities laid down in respect of the import

of the goods. Thus, the goods are released for free circulation once all the customs import requirements have been met, including payment of all applicable tariff duties, Value Added Tax (VAT) and excise duties, presentation of all applicable authorizations and declarations (e.g. for quotas, health requirements, etc.).

3. Features of the customs regimes and procedures

Besides the release for free circulation the imported goods may be placed under any of the following categories of special procedures: (a) transit, which shall comprise external and internal transit; (b) storage, which shall comprise customs warehousing and free zones; (c) specific use, which shall comprise temporary admission and end-use; (d) processing, which shall comprise inward and outward processing. [2]

An authorisation from the customs authorities shall be required for the following: (a) the use of the inward or outward processing procedure, the temporary admission procedure or the end-use procedure; (b) the operation of storage facilities for the customs warehousing of goods, except where the storage facility operator is the customs authority itself. The conditions under which the use of one or more of the procedures referred to the abovementioned cases or the operation of storage facilities is permitted shall be set out in the authorisation. This authorisation shall be granted only to persons who satisfy all of the following conditions: they are established in the customs territory of the Union; they provide the necessary assurance of the proper conduct of the operations; an authorised economic operator for customs simplifications shall be deemed to fulfil this condition, insofar as the activity pertaining to the special procedure concerned is taken into account in the authorisation; where a customs debt or other charges may be incurred for goods placed under a special procedure, they provide a guarantee; in the case of the temporary admission or inward processing procedure, they use the goods or arrange for their use or they carry out processing operations on the goods or arrange for them to be carried out, respectively. Except where otherwise provided, the authorisation shall be granted only where all of the following conditions are fulfilled: the customs authorities are able to exercise customs supervision without having

disproportionate to the economic needs involved; the essential interests of Union producers would not be adversely affected by an authorisation for a processing procedure (economic conditions). As a competent authority and institution within the European Union, the Commission shall be empowered to adopt delegated acts, in accordance with abovementioned clauses, in order to determine the conditions for granting the authorisation for all the mentioned customs procedures and regimes. [4]

Customs transit procedures are designed to facilitate, as much as possible, the movement of safeguarded goods in international trade and to provide the states in which the transfer of goods occurs with the necessary safety checks and customs guarantees. Customs transit is a customs procedure applied to facilitate the free movement of goods, by ensuring of the main basic principles of establishment of the European Union as an economic and customs union, between two or more different customs territories. It allows for the temporary suspension of duties, taxes and commercial policy measures that are applicable at import, thereby allowing customs clearance formalities to take place at the destination rather than at the point of entry into the customs territory. The transit system features three different procedures: community transit, common transit and TIR procedures. Community transit procedure is used for customs transit operations between the EU Member States (and Andorra and San Marino) and is generally applicable to the movement of non-Community goods, whereas common transit procedure is used for the movement of goods between the 28 EU Member States and EFTA countries (Iceland, Norway, Liechtenstein and Switzerland). TIR (International Road Transports, established under the TIR Convention, 1975) procedure is structured on an international guarantee system based on a chain of national guaranteeing associations. The TIR procedure can be used in the Community (EU) only for a transit movement which begins or ends outside the Community, or is effected between two points in the Community through the customs territory of a third country (non-Member State) and it allows goods carried by road vehicles, combination of vehicles, containers, which were

checked and sealed by the customs authorities of the country of departure, to cross the borders and the territory of the Contracting States without being subject to the examination at the customs office. Only the customs authorities of the State of destination shall examine the value, quality, origin and quantity and all specific required documents. [1]

Customs transit procedure and its main features are enshrined in the Chapter 2 of Union Customs Code and community transit regime, enabling the goods move freely within the territory of the European Union without being subject to any customs duties or restrictive commercial policy measures, is differentiated as external and internal transit, which are applicable to the goods moving from one state to another through the transit customs territory enabling the goods to move freely to the point of destination. Under the external transit procedure, non-Union goods may be moved from one point to another within the customs territory of the Union without being subject to any of the following: (a) import duty; (b) other charges as provided for under other relevant provisions in force; (c) commercial policy measures, insofar as they do not prohibit the entry or exit of goods into or from the customs territory of the Union. In specific cases, Union goods shall be placed under the external transit procedure. Movement of goods under the transit customs procedure shall take place in one of the following ways: under the external Union transit procedure; in accordance with the TIR Convention, provided that such movement: if began or is to end outside the customs territory of the Union; if it is effected between two points in the customs territory of the Union through the territory of a country or territory outside the customs territory of the Union; in accordance with the ATA Convention/Istanbul Convention, where a transit movement takes place; (d) under cover of the Rhine Manifest (Article 9 of the Revised Convention for the Navigation of the Rhine); (e) under cover of form 302 provided for in the Agreement between the Parties to the North Atlantic Treaty regarding the Status of their Forces, signed in London on 19 June 1951; (f) under the postal system in accordance with the acts of the Universal Postal Union, when the goods are carried by or for holders of rights and obligations under such acts. [6]

According to Article 227 of UCC, the internal transit procedure enables the Community (Union) goods to be moved from one point to another within the customs territory of the Union, and pass through a country or territory outside that customs territory, without any change in their customs status. The movement of goods shall take place in one of the following ways: (a) under the internal Union transit procedure provided that such a possibility is provided for in an international agreement; (b) in accordance with the TIR Convention; (c) in accordance with the ATA Convention/Istanbul Convention, where a transit movement takes place; (d) under cover of the Rhine Manifest (Article 9 of the Revised Convention for the Navigation of the Rhine); (e) under cover of form 302 as provided for in the Agreement between the Parties to the North Atlantic Treaty regarding the Status of their Forces, signed in London on 19 June 1951; (f) under the postal system in accordance with the acts of the Universal Postal Union, when the goods are carried by or for holders of rights and obligations under such acts. Where goods are moved from one point in the customs territory of the Union to another in accordance with the TIR Convention, the ATA Convention / Istanbul Convention, under cover of form 302 or under the postal system, the customs territory of the Union shall, for the purposes of such transport, be considered to form a single territory. [4]

The external Union transit procedure shall apply to goods passing through a country or a territory outside the customs territory of the Union if one of the following conditions is fulfilled: provision is made to that effect under an international agreement; carriage through that country or territory is effected under cover of a single transport document drawn up in the customs territory of the Union. The holder of the Union transit procedure shall be responsible for all of the following: (a) presentation of the goods intact and the required information at the customs office of destination within the prescribed time-limit and in compliance with the measures taken by the customs authorities to ensure their identification; (b) observance of the customs provisions relating to the procedure; (c) unless otherwise provided for in the customs legislation, provision of a guarantee in order

to ensure payment of the amount of import or export duty corresponding to any customs debt or other charges, as provided for under other relevant provisions in force, which may be incurred in respect of the goods. The obligation of the holder of the procedure shall be met and the transit procedure shall end when the goods placed under the procedure and the required information are available at the customs office of destination in accordance with the customs legislation. A carrier or recipient of goods who accepts goods knowing that they are moving under the Union transit procedure shall also be responsible for presentation of the goods intact at the customs office of destination within the prescribed time-limit and in compliance with the measures taken by the customs authorities to ensure their identification. [1] Upon application, the customs authorities may authorise any of the following simplifications regarding the placing of goods under the Union transit procedure or the end of that procedure: (a) the status of authorised consignor, allowing the holder of the authorisation to place goods under the Union transit procedure without presenting them to customs; (b) the status of authorised consignee, allowing the holder of the authorisation to receive goods moved under the Union transit procedure at an authorised place, to end the procedure; (c) the use of seals of a special type, where sealing is required to ensure the identification of the goods placed under the Union transit procedure; (d) the use of a customs declaration with reduced data requirements to place goods under the Union transit procedure; (e) the use of an electronic transport document as customs declaration to place goods under the Union transit procedure, provided it contains the particulars of such declaration and those particulars are available to the customs authorities at departure and at destination to allow the customs supervision of the goods and the discharge of the procedure.

The third main customs procedure is storage which is regulated by Chapter 3 of UCC. Under a storage procedure, non-Union goods may be stored in the customs territory of the Union without being subject to any of the following: import duty; other charges as provided for under other relevant provisions in force; commercial policy measures, insofar as they do not prohibit the entry or exit of goods into or from the customs territory of the Union.

Union goods may be placed under the customs warehousing or free zone procedure in accordance with Union legislation governing specific fields, or in order to benefit from a decision granting repayment or remission of import duty. The customs authorities may, where an economic need exists and customs supervision will not be adversely affected, authorise the storage of Union goods in a storage facility for customs warehousing. Those goods shall not be regarded as being under the customs warehousing procedure. Under the duration of a storage procedure, there shall be no limit to the length of time goods may remain under a storage procedure. However, in exceptional circumstances, the customs authorities may set a time-limit by which a storage procedure must be discharged in particular where the type and nature of the goods may, in the case of long-term storage, pose a threat to human, animal or plant health or to the environment. The Commission, as an executive body within the European Union, shall specify, by means of implementing acts, the procedural rules for the placing of Union goods under the customs warehousing or free zone procedure. Those implementing acts shall be adopted in accordance with the examination procedure. Storage in customs warehouses, as a type of storage regime, defines how non-Union goods may be stored in premises or any other location authorised for that procedure. Customs warehouses may be available for use by any person for the customs warehousing of goods ('public customs warehouse'), or for the storage of goods by the holder of an authorisation for customs warehousing ('private customs warehouse'). Goods placed under the customs warehousing procedure may be temporarily removed from the customs warehouse. Such removal shall, except in case of force majeure, be authorised in advance by the customs authorities. [5]

Under the next customs procedure, the temporary admission procedure non-Union goods intended for re-export may be subject to specific use in the customs territory of the Union, with total or partial relief from import duty, and without being subject to any of the following: other charges as provided for under other relevant provisions in force; commercial policy measures, insofar as they do not prohibit the entry or exit of goods into or from the customs territory of the Union. The temporary admission procedure may only be used provided that the following conditions are met: (a) the

goods are not intended to undergo any change, except normal depreciation due to the use made of them; (b) it is possible to ensure that the goods placed under the procedure can be identified, except where, in view of the nature of the goods or of the intended use, the absence of identification measures is not liable to give rise to any abuse of the procedure or, where compliance with the conditions laid down in respect of equivalent goods can be verified; (c) the holder of the procedure is established outside the customs territory of the Union, except where otherwise provided; (d) the requirements for total or partial duty relief laid down in the customs legislation are met. The customs authorities shall determine the period within which goods placed under the temporary admission procedure must be re-exported or placed under a subsequent customs procedure. Such period shall be long enough for the objective of authorised use to be achieved. Except where otherwise provided, the maximum period during which goods may remain under the temporary admission procedure for the same purpose and under the responsibility of the same authorisation holder shall be 24 months, even where the procedure was discharged by placing the goods under another special procedure and subsequently placing them under the temporary admission procedure again. Where, in exceptional circumstances, the authorised use cannot be achieved within the period referred to above, the customs authorities may grant an extension, of reasonable duration of that period, upon justified application by the holder of the authorisation. The overall period during which goods may remain under the temporary admission procedure shall not exceed 10 years, except in the case of an unforeseeable event. The next point during temporary admission procedure, the amount of import duty in respect of goods placed under this procedure with partial relief from import duty shall be set at 3 % of the amount of import duty which would have been payable on those goods had they been released for free circulation on the date on which they were placed under the temporary admission procedure. That amount shall be payable for every month or fraction of a month during which the goods have been placed under the temporary admission procedure with partial relief from import duty. The amount of import duty shall not exceed that which would have been payable if the goods in question had been released for free circulation on the date on which they were placed under the temporary admission procedure. [3]

Under the end-use procedure, which resembles the temporary admission, the goods may be released for free circulation under a duty exemption or at a reduced rate of duty on account of their specific use. Where the goods are at a production stage which would allow economically the prescribed end-use only, the customs authorities may establish in the authorisation the conditions under which the goods shall be deemed to have been used for the purposes laid down for applying the duty exemption or reduced rate of duty. [8]

Processing procedures are covered by Chapter 5 of UCC and defined as inward and outward processing procedures. Inward processing allows imported raw materials or semi-manufactured goods to be processed for re-export within the Community by Community manufacturers without a requirement that the manufacturers have to pay customs duty and VAT on the goods being used. Under the inward processing procedure non-Union goods may be used in the customs territory of the Union in one or more processing operations without such goods being subject to any of the following: import duty; other charges as provided for under other relevant provisions in force; commercial policy measures, insofar as they do not prohibit the entry or exit of goods into or from the customs territory of the Union. The inward processing procedure may be used in cases other than repair and destruction only where, without prejudice to the use of production accessories, the goods placed under the procedure can be identified in the processed products. This procedure may be used where compliance with the conditions laid down in respect of equivalent goods can be verified. In addition to the mentioned, the inward processing procedure may also be used for any of the following goods: (a) goods intended to undergo operations to ensure their compliance with technical requirements for their release for free circulation; (b) goods which have to undergo usual forms of handling. [7]

Under the outward processing procedure Union goods may be temporarily exported from the customs territory of the Union in order to undergo processing operations. The processed products resulting from those goods may be released for free circulation with total or partial relief from import duty upon application by the holder of the authorisation or any other person established in the customs territory of the Union provided that that person has obtained the consent of the holder of the authorisation and the conditions of the authorisation are fulfilled. Outward processing shall not be allowed for any of the following Union goods: (a) goods the export of which gives rise to repayment or remission of import duty; (b) goods which, prior to export, were released for free circulation under a duty exemption or at a reduced rate of duty by virtue of their end-use, for as long as the purposes of such end-use have not been fulfilled, unless those goods have to undergo repair operations; (c) goods the export of which gives rise to the granting of export refunds; (d) goods in respect of which a financial advantage other than refunds referred to in point (c) is granted under the common

agricultural policy by virtue of the export of those goods. The customs authorities shall specify the period within which goods temporarily exported must be re-imported into the customs territory of the Union in the form of processed products, and released for free circulation, in order to be able to benefit from total or partial relief from import duty. They may grant an extension, of reasonable duration, of that period, upon justified application by the holder of the authorisation. [1]

References:

1. See Hans-Michael Wollfgang, Kerstin Harden World Customs Journal. "The new European customs law", 2014, p. 15
2. See Wolters Kluwer, Dominik Lasok, The Trade and Customs Law of the European p
3. See European Customs Law Journal, Michael Lux, EU customs law – common issues import & export, 2014, p. 20
4. See Regulation (EU) No. 952/2013 of the European Parliament and of the Council of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code (recast), OJEU L 269 of 10.10.2013
5. See http://ec.europa.eu/taxation_customs/
6. See <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/>
7. See http://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources
8. See <https://www.lu.lv/materiali/biblioteka/es/pilnieteksti/ekonomika/>

Modern legal problems of organization of e-government

Mammadov Murad

Master degree student of Baku State University,
Department of UNESCO Chair on Human Rights and Information Law

Key words: e-government, legal problems, documented technologies, registration of information resources, civil servants, electronic document circulation.

ABSTRACT:

This article examines legal aspects of organization of e-government. Special attention is paid to the analysis of essential challenges and approval of the appropriate methodology for analyzing and determining the structure and level of competencies of civil servants that necessary to ensure the achievement of the goals of establishing an “e-government” and other suggestions are given as solutions in this sphere.

Açar sözlər: elektron hökumət, hüquqi problemlər, sənədləşdirilmiş texnologiyalar, informasiya resurslarının qeydiyyatı, dövlət qulluqçuları, elektron sənəd dövriyyəsi

XÜLASƏ:

Bu məqalə elektron hökumətin təşkilinin hüquqi aspektlərini təhlil edir. Başlıca problemlərin təhlilinə, habelə elektron hökumətin yaradılması məqsədlərinə nail olmaq üçün dövlət qulluqçularının zəruri səlahiyyətlərinin struktur və səviyyəsinin araşdırılması və müəyyənləşdirilməsi ilə əlaqədar müvafiq metodologiyanın təsdiqlənməsinə, həmçinin bu sahədə həll üsulu kimi digər təkliflərə xüsusi diqqət yetirilir.

Ключевые слова: электронное правительство, правовые проблемы, документированные технологии,

регистрация информационных ресурсов, государственных служащих, электронный документооборот.

РЕЗЮМЕ:

В этой статье рассматриваются правовые аспекты организации электронного правительства. Особое внимание уделено анализу проблем и подтверждение соответствующей методологии для анализа и определения уровня компетенции государственных служащих, который необходим для создания и утверждения электронного правительства и другие предложения рекомендованы в данной статье.

Ключевые слова: электронное правительство, правовые проблемы, документированные технологии, регистрация информационных ресурсов, государственных служащих, электронный документооборот.

Undoubtedly, a number of problems arise in the way of introducing such a large-scale system as “e-government” into the social and economic life of any country. First of all, it should be noted that the problems upon the transition to “electronic government” as a whole, can be divided into the following main groups: organizational and legal problems, technological problems, methodological problems, information problems, financial and subjective problems. . Developing an effective online public administration or e-administration means balancing the needs of two constituent groups: one external- the citizens or the customers, and one internal-staff

and management, or the administrative back office. (1, p. 48)

In the most general view, main legal problem is the imperfection of the regulatory legal framework, or insufficient understanding of the texts of normative legal acts themselves, since the existing legal norms still do not completely allow the replacement of management documents in paper form with electronic ones having the same legal force. A certain bias regarding the reliability of electronic documents often leads to the presentation of excessive requirements for their protection. It follows that the legal regulation of information and communication technologies should be based on the following basic principles: ensuring the rights of citizens to freely obtain information from public information systems; publicity and openness of the development of regulatory norms by involving the public in the preparation and discussion of various projects; creation of equal conditions and elimination of monopolism in the considered sphere; creation of appropriate legal conditions for the use of electronic documents in public administration.

The implementation of these principles is recommended to apply the following key areas: the development of new laws that supplement and develop existing provisions in the considered area; development of by-laws and leading documents ensuring effective enforcement of existing legislation. At the same time, it should be emphasized that at this stage most of the developments in the field of informatization and establishment of "e-government" do not give an answer to the key question, which tasks to solve in our country in general and its regions in particular, require a deep informatization of the sphere of public administration.

Technological problems are related to low documented technologies, the lack of descriptions of many technological processes, and the weak study of technological transitions. When moving to the use of ICT for government-related transactions, an electronic equivalent is needed to a signature, as used in paper-based systems to verify receipt of a welfare payment or to sign a cheque. (4. p,22) Currently, there is a lack of highly skilled technologists, which in turn leads to a lack of understanding of the essence of information technology, or there is a substitution of concepts. As a result, in-

formation systems won't be coordinated with each other because of the lack of technological, temporary and other types of compatibility of such systems. Methodological problems affect the issues of methodological support of the established programs for the development of services in the field of information and communication technologies. Although some methodical guidelines exist, they should be formed at a faster pace.

Information problems concern the state registration of information resources, as well as the format and functions of the state register. Implementation of a particular strategy requires automation, taking into account the functions of storing so-called information about information resources. An essential improvement was the centralization of the maintenance of information systems in the standard terminology, the forms of documents, certain classifiers and notation systems. Nevertheless, the evaluation of the websites of the executive bodies shows an insufficient level of quality of this information resource, which also requires the strengthening of methodological support.

Financial problems are primarily related to the structure of costs for informatization, with the need for targeted budgeting and improvement in this direction of the budgetary classification. In general, costs are foreseen for capital investments; acquisition of computer facilities, software and hardware; training of specialists; operation of information systems. At the same time, the acquisition of information resources, training of users, costs for operation remain beyond the scope. Therefore, it is required to refine the budget classification in terms of revenues from informatization and expenditure items. Also, it should be noted about the need to maximally open tenders for the supply of equipment, software and other works.

To the subjective problems it is necessary to attribute the reluctance to abandon the established practice of paperwork. It is still difficult to talk about the full implementation of such a system, since the first persons of the organization are not ready to use it for many reasons. . But they are the ones who are able to feel to the maximum extent the advantages that the transition to a more efficient mode of work gives, and, thereby, affect the motivation of subordinates. It should be noted that while there is no personal interest of the heads of various

departments, ordinary employees easily find opportunities to slow down the implementation of the system and convincingly justify its inefficiency. The overcoming of subjectivity by the first persons is achieved by their involvement at the stage of setting the task of designing a particular system and adapting it for the needs of a particular body.

Moreover, another important problem is connected with the unsatisfactory level of qualification of civil servants in the process of establishing and functioning of “electronic government”.

In conditions of informatization of government institutions and transition to electronic document circulation, the professional training of employees of public administration bodies in the use of modern information and communication technologies and the methodology for assessing their qualification is of particular importance. State officials specially outlines the need for training and attestation of civil servants in the field of computer technology in the number of assignments.

According to experts, in our country there is a staffing problem in the field of “e-government”, since experts immersed in subjects (consultants, analysts, people who understand the subject area, able to set a task, and not just programmers), across The Republic of Azerbaijan and its regions are few. The recruitment of such people with special knowledge in this area is difficult, which in turn significantly reduces the effectiveness of activities to form “e-government”.

The use of information and communication technologies in public administration bodies without changing the principles of the organization of administrative processes cannot bring the expected positive consequences. In this regard, with the exception of the traditional powers necessary to perform routine duties, civil servants involved in e-government projects must have other powers in various fields (harmonious management of the development of all parts of the e-government system, modeling of the main administrative processes with the purpose of their analysis, optimization and identification of information needs, management of projects for the creation and implementation of “electronic government”; risk management and organizational changes associated with the use of information tech-

nology in the business).

It should be emphasized that the professional development of civil servants is not aimed at developing competencies to improve overall performance and effectiveness of activities by transforming administrative processes based on the use of the potential of information and communication technologies. The key reasons for this situation are:

- lack of methods that approved at the national level for disclosing the structure and level of authority objectively necessary in the transition to “electronic government”, as well as the practice of their application;
- lack of the practice of creating programs of professional development and evaluating their effectiveness and efficiency leaning, based on an assessment of the change in the degree of compliance of the powers of civil servants to the required level;
- insufficient formation of a uniform information resource on the scope of advanced training (legislation, methodologies, various training materials, analytics, specialization of educational institutions, etc.).

In order to correct the current situation and eliminate the causes of its occurrence, it is necessary to undertake the followings:

- to approve the appropriate methodology for analyzing and determining the structure and level of competencies of civil servants necessary to ensure the achievement of the goals of creating an “e-government”;
- to point out the need to apply this methodology when confirming the need for professional development of civil servants and the formation of appropriate programs;
- to establish passing of attestation by civil servants due to the fact that their level meets the requirements identified by the methodology.

Solving these problems will provide an opportunity to effectively implement the strategy for the formation of the information society and “e-government” in our country, to improve the quality of the entire system of public administration. Therefore, an integrated understanding of strategy, which brings together the key elements of the market and the resource-based view that are relevant for success, should qualify as a vital basis for strategy formulation, especially in the field of e-government. (2. p, 50)

Thus, the main reason of the need for changes in the regulatory framework is primarily the process of transition from paper to electronic document circulation. In the environment of lawyers there are constantly quite fair disputes about how to determine the electronic sight of paper records management. Moreover, there is a need to introduce amendments and additions to the laws on the protection of personal data of citizens, to specify the extent of the spread of state secrets, to change the requirements for storing and exchanging data electronically, and so on.

It is necessary to note once again that the basis of the activity of “e-government” is both interdepartmental electronic interaction of all levels, and interaction of executive authorities with various actors. At the same time, in electronic databases, information which belongs both to the state represented by its bodies and to citizens is collected, processed and systematized. Governments must achieve innovations in their systems, institutions and processes in order to achieve tangible results and have a positive impact on the lives of citizens. (3. p, 12) Particular importance in resolving the collisions that arise in the process of implementing the functions of “electronic government” between state bodies and citizens, acquires the correct definition of information that is received, stored, processed, transferred between participants involved in the process of electronic interaction. For example, no law has been adopted regarding information classified as official secret of state bodies. In this regard, it seems necessary to legislatively fix the status of information containing information constituting an official secret, as well as the degree of protection of this information. Otherwise, the execution of the function of “electronic government” will be difficult.

We will note also that interdepartmental and inter-level interactions of executive authorities are of a “contractual” nature, agencies do not have access to the information necessary for their activities to be fully operational in practice, collected by other agencies. Moreover, various technical failures form wrong perception of information. It is known that, automation of executive bodies took place at separate times, at diverse levels and by means of various mechanisms. At the same time, each executive body applies its own regulations.

Hence, there are certain problems: in one body there is a full electronic document flow functions, in the other, “manual” data entry is used. Since the implementation of electronic interaction is not so much a technical problem as an organizational one, it is not just about transferring public services to the electronic form, but about changing the complex sequence, the interconnected chain of administrative processes that provide such services.

REFERENCES:

1. Benchmarking E-government: A Global Perspective. United Nations— DPEPA, N.Y.: 2002, 48 p
2. Bernd W. Wirtz & Peter Daiser, E-Government Strategy Process Instruments, 1st edition, September 2015.
3. Dennis Anderson, Robert Wu, June-Suh Cho, Katja Schroeder, E-Government Strategy, ICT and Innovation for Citizen Engagement, Springer-Verlag New York, 2015.
4. Breaking Barriers to e-Government. Overcoming obstacles to improving European public services. Modinis study Contract no. 29172. A Legal and Institutional Analysis of Barriers to e-Government Draft Deliverable 1b 16/08/2006.

International Legal Personality Of The European Union

Aliyeva Ophelia Alikhan

Master student, Baku State University,
Department of International Private law and European law

Key words: European Union, European Communities, international legal personality, international relations, common foreign and security policy.

ABSTRACT:

This article deals with features of formation of European Union's legal personality. Legal consequences of the Union's actual entry into international relations are analyzed. The relevant provisions of the Lisbon Treaty are considered.

Açar sözlər: Avropa İttifaqı, Avropa Birlikləri, beynəlxalq hüquq subyektivliyi, beynəlxalq münasibətlər, ümumi xarici və təhlükəsizlik siyasəti.

Annotasiya:

Bu məqalədə Avropa İttifaqının hüquqi subyektivliyinin formalaşmasının xüsusiyyətləri araşdırılır. İttifaqın beynəlxalq əlaqələrə daxil olmasının hüquqi nəticələri təhlil edilir. Lissabon müqaviləsinin müvafiq müddəaları nəzərdən keçirilir.

Ключевые слова: Европейский союз, Европейские сообщества, международная правосубъектность, международные отношения, общая внешняя политика и политика безопасности.

Аннотация:

В этой статье рассматриваются особенности формирования правосубъектности Европейского Союза. Анализируются

правовые последствия фактического вступления Союза в международные отношения. Рассмотрены соответствующие положения Лиссабонского договора.

The notion of “international legal personality” is in close relation with that of “subject of international law”, these notions being often defined one through the other. For the identification of a subject of international law it is required to ascertain whether such subject possesses legal personality in the international legal order, in other words, whether it has the legal capacity to act internationally (1).

Since the formation of the European Union over its international personality, there have been disputes. This was mainly due to the fact that when concluding the Maastricht Treaty, the states did not give the Union the opportunity to independently enter into international relations. However, in fact, such activities by the European Union were carried out through the European Communities. In order to understand the essence of the “actual” international personality of the EU in 1992-2009, it is necessary to turn to its grounds.

Having established the European Union in 1992, Member States three “pillars”, one of which is the common foreign and security policy (CFSP). It should be noted that the CFSP affects not only the Union and the Member States, but also the European Communities that have not ceased to exist since the creation of the European Union. Both states and integration associations had to coordinate among themselves foreign policy, the implementation of which took place both on behalf of the states and on behalf of the Union itself (5).

Foreign sources rightly point out that, in order to implement a common foreign policy, the Union clearly needed the ability, for example, to conclude international treaties with third parties. Such an opportunity the EU Maastricht Treaty does not provide. The opinions of the Europeanists were divided into two camps: some believed that granting the status of a legal entity to the Union would not harm national sovereignty and would allow states to fully and sufficiently independently implement their foreign policy. Others believed that the conferring of legal personality on the Union would affect the legal personality of the Community. However, the authors note the paradox of the Maastricht Treaty. In particular, the provisions of articles 24 and 38 of the EC Treaty allow the Council to conclude international agreements in the field of CFSP and LDPE. The Council, in turn, is an institution of the Union, and not an intergovernmental conference, therefore, giving these powers to the Council, states grant the Union the right to conclude international treaties, officially refusing to recognize the existence of an international legal personality. It is obvious that the Union entered into international relations through the institutional system of the Communities, while not having its own international personality (6).

It is worth agreeing with the German scientists who believe that the legal personality of the Union was not only derived from actual relations (4). In turn, the argument in favor of legal personality is the presence of permanent bodies and the ability to accept new members.

Theoretical discussions were also conducted among Russian international lawyers. Some authors, while analyzing the EU acts and examining its international activities, tend to have a legal personality. For example, B. N. Topornin denies the lack of legal personality in the European Union by virtue of Article 49 of the Treaty on European Union, which establishes the rules for admission to the EU, as well as article 15, according to which the Presiding Member State represents the European Union in matters related to the general policy and security policy, which points to the activities of this organization as a subject of international law (7). In addition, in foreign sources, the position on the legal personali-

ty of the European Union on the basis of the latter's own competence in terms of powers in the field of common foreign policy and general security, internal affairs and justice, European citizenship issues was upheld by G. Ress.

Europeans, defending the presence of international legal personality in the European Union, the main argument is the possibility of the EU (before Lisbon Treaty) to conclude international trade agreements. The authors speak about the possibility of entering into contractual relations with third countries, as well as the possibility of being responsible.

Real relations of the EU still spoke of his participation in international relations. Moreover, the EU entered into similar relations as a subject of international law, for example, taking part in international organizations. Thus, the central element of the foreign policy of the European Union is relations with the UN. Cooperation has been and is being implemented now in a wide range of areas: environmental protection, peace consolidation in conflict zones, humanitarian assistance in crisis situations, combating corruption and crime, global health problems, labor and culture issues.

The European Union enters into relations with the UN and through member states. This is especially true in such areas as agriculture, fisheries and trade. Currently, the EU is a party to more than 50 multilateral UN agreements. In addition, the Union makes a significant contribution to the UN system.

Cooperation is built not only on political dialogue - the EU provides significant financial support for UN programs and projects, implemented on the basis of financial and administrative framework agreements.

The European Union has taken a stable place in relations with the UN. This is manifested in the fact that it is represented in six main committees and other subsidiary bodies of the UN General Assembly, the Economic and Social Council and its commissions, as well as in other bodies, including bodies of specialized agencies of the UN system. More than 1,000 internal coordination meetings of the EU are held in New York, Geneva and Vienna in order to develop a common position. Of no small importance is the permanent membership of France and Great Britain in the UN Security Council. Thus, Article 19 of the Treaty on the EU provides that Member States

that are also members of the UN Security Council will coordinate their actions and fully inform the other member states (3). Member States that are permanent members of the Security Council will take care in the exercise of their functions to protect the position and interests of the Union, without prejudice to the responsibility vested in them in accordance with the provisions of the UN Charter.

It should be noted that European Union entered into international relations through the European Communities. For example, the European Community, and not the Union, is a member of the World Trade Organization. WTO members are also EU states. In this regard, there is a problem with the definition of “international competence” of each of the subjects. An attempt to differentiate the powers in this sphere was made by the Court of European Communities.

Even at the conclusion of the Treaty establishing the WTO, a dispute arose between the Commission and the Member States of the Community, which of them has the right to sign the WTO Agreements. In accordance with the Court’s conclusion, according to Art. 113 (now Article 133 of the Treaty on the European Community) the Community has the exclusive competence to conclude international treaties in matters related to trade in goods. The Community and its member States have the joint competence to conclude the GATS and TRIPS. As noted by M.P. Fedorov, this conclusion was perceived ambiguously in the scientific world. Thus, according to M. Hilf, the Court could perhaps have recognized for the Community the authority to conclude all WTO agreements. It seems, however, that this conclusion of the Court is quite logical from the international point of view. The exclusive competence of the EU is provided only in the sphere of trade in goods, and in the sphere of services and intellectual property, the Community does not have such powers (Article 133 of the Treaty on the EU). Obviously, thus, Member States, while limiting the international legal personality of communities (including the Union), reserve the right to independently make decisions in certain areas. This approach has been preserved in the Lisbon Treaty.

Indeed, Article 32 of the Treaty on the European Union fixes the international legal personality of the European Union. This means

that the existing legal personality has finally acquired legal support, and now the EU becomes a full-fledged subject of international law. Commenting on this article, Ralph Gran points out that by giving the EU legal personality, states fix the provisions only on the basis of which the Union can independently enter into international relations, that is, act as a subject of international law. The author speaks of the strict limitation of the legal personality due to its secondary nature (production). Indeed, the states, granting the EU status, hastened to clearly stipulate its scope, to consolidate the scope of “international competence” (8).

It can be said that the states endow the Union with legal personality, but with “reservations”. For example, the EU can conclude international treaties in all areas of its competence, if:

- this is provided for by the basic EU treaties;
- requires the achievement of the objectives indicated in the contracts;
- a legally binding EU document requires this;
- this contract may affect or change the general rules of the EU.

In general, the international legal personality of the European Union under the Lisbon Treaty is reduced to the fact that the EU gives the right to enter into international treaties independently (without the Communities) and to be a member of international organizations. However, among European scholars there are those who believe that this is not enough, moreover, when analyzing the provisions of the Lisbon Treaty on the legal personality, they doubt that the EU has had the opportunity to conclude international treaties (not coordinated with the member states), the subject of which is trade or external policy (9).

The norms of the Lisbon Treaty on legal personality allow us to say that the Union and the member states sought to subordinate each other to the sphere of international relations. On the one hand, States restrict the international legal personality of the Union, on the other hand, the Union establishes control over the participation of “its” states in international relations. In particular, the norms of the Lisbon Treaty give States the obligation to coordinate their foreign policy with the EU. Thus, a provision is established according to which Member States within the European Council

and the Council of Ministers should conduct joint consultations on any matter relating to their common interests. This follows from the principles of cooperation (Clause 3, Article 4 of the Lisbon Treaty) and solidarity (it was fixed in clause 2 of Article 11 of the Treaty of Nice and Article 8, paragraph 2 of the Lisbon Treaty).

Analyzing the provisions of Art. 32 of the Lisbon Treaty, it can be concluded, that states undertake to coordinate among themselves, and hence with the EU, their position in the field of foreign policy and any action in the international arena (2). Also, this article establishes that Member States have the right to conclude any international treaty, provided that it does not conflict with agreements signed by the EU or does not fall within the competence of the Union. In our opinion, this can be interpreted as the fact that the Union assumes the authority to monitor the conclusion of international treaties by the member states for their compliance with their acts.

Of particular interest is article 34 of the Lisbon Treaty, which proclaims the duty of States to coordinate their actions within the framework of international organizations and at international conferences. This article imposes an obligation on States to maintain the position of the Union, especially in organizations that do not involve all Member States.

It seems that the legal personality of the European Union, like any other international organization, undoubtedly depends on the extent of the powers it is conferred on Member States.

Obviously, states do not simply define the directions of international cooperation to which the European Union can join, they can expand or limit its powers in each specific sphere. The European Union, after the entry into force of the Lisbon Treaty, acquired the international legal personality of the communities. Entering into international relations, the European Union represents not only its international personality, but also acts on behalf of the member states. This situation is justified by the existence of common policies peculiar to the Union.

References:

1. ASPECTS ON THE INTERNATIONAL

LEGAL PERSONALITY OF INTERNATIONAL ORGANIZATIONS, NICOLAE PURDĂ http://cks.univnt.ro/uploads/cks_2012_articles/index.php?dir=01_legal_sciences%2F&download=cks_2012_legal_sciences_art_092.pdf Last visited: 04.02.2018

2. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007 <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12007L%2FTXT> Last visited: 04.02.2018

3. Treaty on European Union (Maastricht Treaty) https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf Last visited: 04.02.2018

4. Octavian Gabriel Pascu, Caius Tudor Luminosu The legal personality of the European Union – between the Maastricht Treaty and the draft Treaty establishing a Constitution for Europe – reality and perspectives [Electronic resource]. URL: Romanian Journal of European Affairs. No. 3. 2006. Vol. 6

5. G. Ress Democratic Decision making in the European Union and the Role of the European Parliament. P. 153–176; Curtin D. and Heukels, T., (eds.), Institutional Dynamics of European Integration – Essays in Honour of Henry G. Schermers. Vol. 2. 1994. P. 156.

6. Legal personality of the Union http://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/union_legal_personality.html Last visited: 04.02.2018

7. THE LEGAL PERSONALITY OF THE EUROPEAN UNION - BETWEEN THE MAASTRICHT TREATY AND THE DRAFT TREATY ESTABLISHING A CONSTITUTION FOR EUROPE – REALITY AND PERSPECTIVES - OCTAVIAN GABRIEL PASCU, CAIUS TUDOR LUMINOSU http://beta.ier.ro/documente/rjea_vol6_no3/RJEA_Vol6_No3_The_Legal_Personality_of_the_European_Union_-_Between_the_Maastricht_Treaty_and_the_Draft_Treaty_Establishing_a_Constitution_for_Europe_-_Reality_and_Perspectives.pdf Last visited: 04.02.2018

8. The Legal Personality of the European Union, Philippe de SCHOUTHEETE and Sami ANDOURA <https://core.ac.uk/download/pdf/5081654.pdf> Last visited: 04.02.2018

9. Kapteyn & VerLoren van Themaat The Law of the European Union and the European Communities, Wolters Kluwer Law & Business; 4 edition (April 1, 2009)

Restriction Of The Rights Of Juveniles In The Criminal Code Of The Republic Of Azerbaijan As One Of The Problems In The Field Of Human Rights

Mirzayeva Shams Shamsi

Baku State University, Law faculty, II course master student of "The UNESCO Chair on Human Rights and Information Law"

Key words: legislation, restrictions, juveniles, responsibility

hüquqlarının məhdudlaşdırılması sahəsində mövcud olan problemlərdən biri kimi araşdırılır.

Abstract

The chapter XIV of the Criminal Code of Azerbaijan Republic dedicated to the criminal responsibility and the features of punishments which are applicable to the juveniles. As we know there are some restrictions and also discounts related to the rights of juveniles in the legislation of Azerbaijan, especially in the criminal code. In the article 84 of Criminal Code describes juvenile a person who is 14 years old, but not older than 18 years while committing a crime. In this case, a punishment can be defined or forced measures of educational influence can be applied to them (2). These punishments and forced measures of educational influence which applied to the juveniles committed a crime fitting to the "Minimum standards about implementation of juvenile justice" which adopted 29 November 1985 by General Assembly of United Nations (1).

Açar sözlər: qanunvericilik, məhdudiyətlər, yetkinlik yaşına çatmayan şəxslər, məsuliyyət

Ключевые слова: законодательство, ограничения, несовершеннолетние, ответственность

РЕЗЮМЕ:

В этой статье рассматриваются альтернативные наказания для несовершеннолетних правонарушителей и другие проблемы в области нарушений прав человека и ограничение их прав в рамках проблемы прав человека в Уголовном кодексе Азербайджанской Республики.

In the 30 June 2008 year decision of Supreme Court of Azerbaijan Republic "Court practice about the issues of the delinquencies committed by juvenile offenders" stated that Courts when looking up to the crimes which committed by juveniles, they using very less a law norms, such as, punishment or forced measures of educational influence about juveniles who committed crimes which do not represent big public danger or less serious crimes in practice.

The article 85 of Criminal Code shows that there is a restriction about the punishments which are applicable to the juveniles. Just four types of punishments can be applied to them, these are, penalty, public works, corrective works and imprisonment in a certain time. Penalty can be imposed to juvenile's salary but for it it's important to have permanent or temporary work place to the juvenile.

Xülasə:

Bu məqalədə yetkinlik yaşına çatmayan şəxslərə qarşı alternativ cəzaların tətbiqi, həmin şəxslərin formal sistemdən yayındırılması və hüquqlarının məhdudlaşdırılması sahəsində mövcud olan digər problemlər, Azərbaycan Respublikasının Cinayət məəcəlləsində insan

Another punishment for juvenile offenders is corrective works and when this punishment applied to them 5 to 20 percentages from their salaries' hold for the state. If the juvenile resolutely try not to agree with fulfilling the corrective work the part of this work which didn't fulfill replaced with imprisonment in a certain time, according to the article 49 of Criminal Code. It can be considered as a restriction of the rights of juvenile for a period of time (2).

The instruction about the imprisonment in a certain time shows that imprisonment cannot be more than 10 years and this is the consequence of the principle of humanity and justice. But there is no any direct instruction about the expectation of limits in repeatedly committed crimes, relapse of crimes and set of crimes in the case of appointing imprisonment punishment. This is one of the restrictions about the juvenile's rights in Criminal Code because if the limit of 10 years about juveniles overcome it can be against to the rights of juvenile offenders.

According to the article 86.2 of Criminal Code, it is important to define the circumstances mitigating punishment and circumstances aggravating punishment as a complex when determine a punishment for the juvenile offender. Defining the imprisonment punishment very important issue because it can be restriction of the rights of juvenile and court chose this punishment only when sure that it is important to isolate juvenile from society (2). Detention may be ordered for a number of different reasons, including concerns that a juvenile is a risk to him or herself and others, the need for a secure facility to hold a juvenile who is awaiting placement because most nations do not allow prison systems to keep juveniles in the general population.

United Nations Convention on the Rights of the Child which adopted in 1989 emphasizes that State Parties shall ensure that no child shall be subjected to torture or other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment. Neither capital punishment nor life imprisonment without possibility of release shall be imposed for offences committed by persons below eighteen years of age. No child shall be deprived of his or her liberty unlawfully or arbitrarily. The arrest, detention or imprisonment of a child shall be in conformity with the law and shall be used only as a measure of last

resort and for the shortest appropriate period of time. Every child deprived of liberty shall be treated with humanity and respect for the inherent dignity of the human person, and in a manner which takes into account the needs of persons of his or her age (4). In particular, every child deprived of liberty shall be separated from adults unless it is considered in the child's best interest not to do so and shall have the right to maintain contact with his or her family through correspondence and visits, save in exceptional circumstances. Every child deprived of his or her liberty shall have the right to prompt access to legal and other appropriate assistance, as well as the right to challenge the legality of the deprivation of his or her liberty before a court or other competent, independent and impartial authority, and to a prompt decision on any such action.

Sometimes juveniles don't fulfill the forced measures of educational influences which applied to them, for instance, transferred under supervision juvenile break the law three times at least or despite the three times of warning not paying for damage. If juvenile who doesn't fulfill the forced measures of educational influences applied to him or her and break the law regularly, the state body apply petition against juvenile for cancelling the decision about releasing from criminal liability (3).

One of the forced measures of educational influences applied to juveniles is restriction of leisure time and establishment special requirements to behavior of the minor. Restriction of leisure time and establishment special requirements to behavior of the minor can provide an interdiction of visiting to certain places, as well as a certain forms of leisure, including management of a mechanical vehicle, restriction on living outside of the house after certain time of day, departure to other districts without a permission of the appropriate state body. On minor also can be assigned duty to continue education or to be employed with the help of the appropriate enforcement authority. Restriction of leisure time and establishment special requirements to behavior of the minor can provide, and other measures (5).

Releasing from punishment of the minor is shown in the article 89 of present Criminal Code. The minor condemned for commitment of a crime, which do not represent big public danger or less serious crime, can be

released from punishment with application of forced measures of the educational influence provided article 87.2 of the present Criminal Code (2). The Court can release from punishment a minor condemned commitment less serious crime if recognizes, that a purposes of punishment can be achieved only by his premise in the educational or medical-disciplinary establishment provided for such purposes. The term of stay of the minor in the provided establishments cannot exceed the maximal term of the punishment provided by the present Criminal Code for a crime accomplished by him. When the juvenile send to the closed educational or medical-disciplinary establishment the time period of juvenile for holding there defined for three reasons, first is completion social rehabilitation, second is providing them general education and vocational training for allowing them labor activity, third is happening changing in their personality and life position.

Releasing from punishment the juveniles who committed a crime and placing them to the closed educational or medical-disciplinary establishment generally is forced measures of educational influence by nature. But not including these measures to the forced measures of educational influence explaining with having them the features of restriction freedom (6).

Our legislation, especially Criminal Code is improving day by day and conforming to the European standards. The main improvement in this area is Council of Europe Strategy 2016-2021. The strategy submitted the main protecting mechanisms children in the context of deprivation of liberty. Under the United Nations Convention on the Rights of the Child, deprivation of liberty must be used as a measure of last resort and for the shortest appropriate period of time. Council of Europe member States will be supported in avoiding and preventing deprivation of liberty and criminalization of children through measures such as extension of diversion and preparation for reintegration (7). Material conditions and detention regimes should be improved in line with Council of Europe standards. Support will be provided to member States in implementing the European Rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures. The Council of Europe will promote the implementation

of the Standards of the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment regarding the protection of children deprived of liberty from ill-treatment and violence, follow-up to the recommendations of the report on violence in institutions for juvenile offenders and develop practical guidance for monitoring places of deprivation of liberty for children. It will consider addressing the situation of children whose parents are detained. The Council of Europe is ready to support, as appropriate and within its mandate, the UN Global Study on Children Deprived of Liberty, notably as far as the European region is concerned. State parties should take steps to decrease the number of children deprived of liberty and improve deprivation of liberty conditions.

In 2005, as part of the shadow reporting procedures to the UN Committee on the Rights of the Child the NGO Alliance conducted its first research study. This report shows that in general the situation remains the same and that problems and gaps in the juvenile justice system are apparent in all regions and in the system as a whole. The problems do not appear to be due to the incapability of individuals working within the institutions. Rather, the authorities are not determined to fulfill their responsibilities under the existing national legislation and international obligations of Azerbaijan. During the observations different gaps in legislation were found which cause the restriction of the rights of juveniles (8).

Commissions on minors are one of the main institutions which play a big role in the protection of the rights of juveniles and try to fight against the violence against children. But it is important to state that there are strict problems related to this Commissions which cause restrictions in juveniles rights and criminal responsibility. According to the law, Commissions on minors can look up to the issues of juveniles who committed crimes which do not represent a public danger or less serious crimes and impose alternative sanctions for them. But observations showed that Commissions of minors didn't look to these issues at last 2 or 3 years. Also these Commissions have rights to apply to the Pardon Commissions next to President of Azerbaijan Republic relating to the juvenile's issues. But there are no any applications to the Pardon Commissions about

the children 14-18 years old who suspended to the imprisonment sentence. As well as, these Commissions didn't have the regularly meetings and discussions with the juvenile offenders and these are also a big restrictions in their rights. According to the law, Commission on minors have right to apply to the business entities or non-governmental organizations for the education, finding the job, improvement of the child, integration, social rehabilitation of juveniles. But in practice they never applied for these purposes.

During the observations another problem showed itself which directly restrict the rights of juveniles, so, there are no separately police detention centers for juvenile offenders. There are no separately cameras for juvenile offenders and this is a big problem in this area. Also time period which given to the juvenile offenders is very short approximately 5-10 minutes in some police detention centers (9).

In investigatory isolators the main problems are keeping child offenders together with adult offenders, lacking in resources organizing the education. There are open and closed special educational correctional institutions. In practice in our legislation two different institutions have first is Mardakan settlement special education institution (for 8-18 years old boys) and second is Guba district special education institution (11-18 years old boys) (10).

One of the important and constitutional right of person also juvenile offender is right to fair trial as well as it covers right to defense and in our legislation state provide free legal aid for accused but practice shows that juvenile offenders use aid of attorney play formal character.

Generally significant restrictions in our criminal legislation are highlighted and we saw that discretion about juvenile offenders in criminal proceedings belongs to police and special police inspectors in juvenile offenders' issues exist. In some European countries discretion belongs to the prosecutor, for instance, in France, Belgium, Norway, Germany and etc. Generally in our Criminal Code have a problem with alternative sanctions which cause restriction of juveniles' rights and it is very important to use diversion for juvenile offenders. Diversion is an act which tended to divert the children conflict with law from formal

process.

References

1. UN General Assembly Resolution A/C.3/69/L.24/Rev.1, paragraph 51.d
2. Criminal Code of the Republic of Azerbaijan. Baku, Digesta, 2017
3. European Committee on Crime Problems, PCCP (2014), Report on Violence in Institutions for Juvenile Offenders.
4. United Nations Convention on the Rights of the Child, 1989
5. European Commission (2015), Evaluation of legislation, policy and practice on child participation in the EU
6. Гаверов Г.С. Проблемы наказания несовершеннолетних преступников. Иркутск, 1986
7. Council of Europe Strategy for the Rights of the Child, 2016-2021
8. "Alternative Report on the Situation of Children in Azerbaijan", NGO Alliance for Children's Rights, 2005
9. Questionnaires on monitoring the juvenile justice administration in Azerbaijan, NGO Alliance for Children's Rights/OSCE Office in Baku, 2006
10. Exemplary Statute "On Special Open and Closed-type Educational Institutions", Cabinet of Ministers of Azerbaijan, 2003.

Peculiarities of liability for environmental offenses in European law

Muradov Soltan İlqaroghlu

Master student, Baku State University,
Department of International Private Law and European Law

Key words: Environmental law, European environmental policy, Environmental Liability directive, polluter-pay principle, Environmental inspection, environmental crime, European Union Forum of judges for the Environment

ABSTRACT:

The current article deals with the environmental liability within the European Union.

The article look through the liability for environmental offenses according to the European Law trough which European Union makes effort to establish common environmental standards throughout the Union and to implement and enforce its environmental law and policy.

Açar sözlər: Ətraf mühit hüququ, Avropa ətraf mühit siyasəti, Ətraf mühit məsuliyyət direktivi, çirkləndirici-ödəmə prinsipi, ətraf mühitin təftişi, ətraf mühit cinayətləri, ətraf mühit üçün Avropa Birliyi hakimlər forumu

Xülasə:

Bu məqalə Avropa Birliyi çərçivəsində ekoloji məsuliyyətdən bəhs edir. Məqalə Avropa Hüququnda Birliyin onun ərazisində ümumi standartlarını yaratmağa, tətbiq və icra etməyə çalışdığı ekoloji hüquqozmalara tətbiq edilən məsuliyyəti nəzərdən keçirilir.

Ключевые слова: Экологическое право, европейская экологическая политика, Директива об экологической ответственности, Загрязнение окружающей среды, Экологическое право, Экологическое суждение, Экологическое суждение, Форум Европейского союза для судей по

окружающей среде.

Резюме:

В настоящей статье рассматривается экологическая ответственность в рамках Европейского Союза. В статье рассматривается ответственность за экологические правонарушения в соответствии с Европейским правом, в соответствии с которым Европейский союз прилагает усилия для установления общих экологических стандартов во всем Союзе и для осуществления и обеспечения соблюдения его природоохранного законодательства и политики.

During the last 40 years the European Union has adopted a significant and various range of environmental measures aimed at increasing the quality of the environment for European citizens and ensuring them with a high quality of life. Since the 1970s, the EU has agreed more than 200 acts of legislation to protect European environment. These range from waste water treatment and nature protection to measures to improve air quality and provide the public's right to information. European environment can only be well protected if Member States correctly and sufficiently implement the legislation they have signed.

Implementation of environmental legislation of European Union is to be provided in the first instance by Member States who need to monitor and report on it to the Commission.

In first place any implementation and enforcement of environmental legislation are taken at national level. The European Commission carries out the role of "Guardian of the

Treaty". According to Article 211 first indent of the EC Treaty, the Commission is to ensure that the provisions of the Treaty and the measures taken by the institutions pursuant thereto are applied. For the purpose performing that function, the Commission may open infringement procedures.

Close cooperation between national authorities and the European Commission brings about a better implementation of Unions' environmental law. Regional and local authorities are also main players and co-operation with the European Committee of the Regions is facilitated by a Technical Platform for Co-operation on the Environment.

The European Union Network for the Implementation and Enforcement of Environmental Law (IMPEL) is a network of the environmental authorities of EU Member States, acceding and candidate countries, and Norway. It assures a framework for policy makers, environmental inspectors and enforcement officers to exchange ideas, and encourages the development of enforcement structures and best practices.

Failure to implement legislation at the right moment and properly may cause many negative consequences. The human health and environment can be damaged. Industry of member states comes face to face with regulatory uncertainty. Agreed standards are implemented unequally across the Union. The cost of not implementing existing environmental legislation is estimated at some EUR 50 billion a year. Enough implementation of legal requirements can bring financial benefits.

To tackle this challenge the Commission has proposed ways to help Member States with effective implementation. It identified two themes: the need for better knowledge of the state of the environment and appropriate responsiveness in the ways problems are dealt with (see also separate article on access to justice).

Environmental Liability Directive

The directive-2004/35/EC of the European Parliament and of the Council on Environmental Responsibility has been adopted in order to prevent and eliminate environmental damage. This directive sets up a framework to prevent and resolve environmental damage based on the polluter pays principle. Principle of polluter-pays is intended in the Treaty on the Func-

tioning of the European Union (Article 191(2) TFEU). As the Environmental Liability Directive deals with the "pure ecological damage", it is based on the powers and duties of public authorities ("administrative approach") as distinct from a civil liability system for "traditional damage" (damage to property, economic loss, personal injury).

According to the Environmental Liability Directive there are several types of environmental damage such as damage to the protected species, natural habitats, damage to water and damage to soil.

Operators carrying out dangerous activities listed in Annex III of the Directive fall under strict liability (no need to prove fault). Operators carrying out other occupational activities than those listed in Annex III are liable for fault-based damage to protected species or natural habitats. The establishment of a causal link between the activity and the damage is always required. Affected natural or legal persons and environmental NGOs have the right to request the competent authority to take remedial action if they deem it necessary. (ELD)

The Environmental Liability Directive came into force on 30 April 2004. The EU Member States had three years to transfer the Directive in their internal law. The transposition of ELD was finished by July 2010.

Amendments on Environmental Directive was made three times through Directive 2006/21/EC on the management of waste from extractive industries, through Directive 2009/31/EC on the geological storage of carbon dioxide and amending several directives, and through Directive 2013/30/EU on safety of offshore oil and gas operations and amending Directive 2004/35/EC.

Environmental Inspection

Inspections are an essential way to provide the implementation and enforcement of EU environment legislation. In 2001, as there was a big difference between inspection systems in the Member States legislation, the European Parliament and the Council passed Recommendation 2001/331/EC ensuring for minimum criteria for environmental inspections in the Member States (RMCEI). The RMCEI intends non-obligatory standards for the design, fulfill, following up and reporting on

environmental inspections. Its target is to enlarge harmonization with EU environment law and to contribute to its more systematic implementation and enforcement in all Member States.

The maintenance of the RMCEI has heavily affected provisions on environmental inspections in sectorial pieces of environment and climate change legislation.

The European Union Network for the Implementation and Enforcement of Environment Law (IMPEL) played an important role in the preparation of the RMCEI and through its activities has also played an important role in its implementation.

Environmental crime

Environmental crime criteria is very important task both European supranational law and domestic law of every member state. Environmental crime encompasses acts that infringe environmental legislation and bring about significant damage or risk to the environment and human health. The most known areas of environmental crime are the illegal emission or discharge of substances into air, water or soil, the illegal trade in wildlife, illegal trade in ozone-depleting substances and the illegal shipment or dumping of waste. Environmental crimes cause significant damage to the environment in Europe and the world. At the same time they provide for very high profits for perpetrators and relatively low risks of detection. Very often, environmental crimes have a cross border aspect. Environmental crime is a serious and growing problem that needs to be tackled at European level.

The problem of environmental crime has been discussed in many international and European forums for many years. Building on this work, the European Commission adopted a proposal for a directive aiming to ensure the protection of the environment through criminal law.

After lengthy institutional discussions and two judgments of the European Court of Justice on the extent of the Community's competence in the area of criminal law, the Council and the European Parliament agreed on the text of the directive on the protection of the environment through criminal law.

The Justice and Home Affairs Council formally adopted the directive on 24 October 2008. The Directive will have to be transposed

by Member States by December 2010. There are several reasons why European environment must be protected through criminal law. Although European environmental law has arisen since 40 years and more than 200 directives in the field of environment have adopted by the European Parliament and the Council, but there are still many cases of severe non-observance of Community environmental law. Environmental law needs to be implemented in an influential way. That is the reason why the Commission suggested a directive which calls for the Member States to ensure for criminal sanctions for the most serious environmental offences because only this type of measures seems adequate, and deterrent enough, to achieve proper implementation of environmental law. The available survey indicates that there are big dissimilarities between the criminal sanctions provided for environmental offences in the Member States. The existing criminal sanctions are not enough strict to provide a high level of environmental protection within the Community.

Main content of the Directive are consist of minimum requirements to be implemented in domestic criminal laws of member states. The proposed directive lays down a list of environmental offences that must be considered criminal offences by all Member States, if committed intentionally or with serious negligence. The proposed directive does not create a list of new illegal acts. The existing law already provides for these prohibitions. The Member States, by transposing this directive will only have to attach to these existing prohibitions some criminal sanctions. Inciting, aiding and abetting the commission of these offences must be punishable as a criminal offence as well. Member States must ensure that legal persons can be held liable for offences committed for their benefit. This responsibility can be of criminal or other nature. Member States must ensure that the commission of the offences is subject to effective, proportionate and dissuasive criminal sanctions. For legal persons the sanctions can be of a non-criminal nature. The proposed directive only sets a minimum standard of environmental protection through criminal law to be adopted by the Member States. The Member States are free to maintain or introduce more stringent protective measures. The proposed directive

does not lay down measures concerning the procedural part of criminal law nor does it touch upon the powers of prosecutors and judges.

European Union Forum of judges for the Environment

The European Union Forum of judges for the environment was established in Paris on February 28, 2004, on the initiative of chairmen of Supreme Courts of France, Italy, Belgium and England.

This association, established under the law of Belgium, is open to all EU and European Free Trade Association judges. The objective of the Forum is to promote the enforcement of national, European and international environmental law by contributing to a better knowledge by judges of environmental law, by exchanging judicial decisions and by sharing experience in the area of training in environmental law.

During the Brussels Conference in 2010 the Forum brought together for the first time public prosecutors from the different members states of the EU. In doing so, the Forum has played an essential role in the establishment of the European Network of Prosecutors for the Environment (ENPE). This Forum played important role in the preparation of the initiative of Environmental Liability Directive.

The Environmental Implementation Review

The Environmental Implementation Review (EIR), publicized in 2016. EIR is an implement to assist deliver the benefits of EU environmental law and policies for businesses and citizens through better implementation. It directs to address the causes of implementation gaps and find answers before problems become serious and reach the stage of infringements. The European Commission issued the first ever comprehensive overview of how EU environmental policies and laws are applied on the ground. The EIR package includes 28 country reports which map national strengths, opportunities and weaknesses; a Communication identifying common challenges across countries, and suggested actions for improvement for all EU Member States presented in an Annex.

Conclusion:

As mentioned above, the European Union has several strong methods to implement and en-

force European environmental law and policy. For this purpose, European Union adopts decisive directives, inspects activities of responsible authorities in the field of environment, fights against environmental crime, organize judicial cooperation between the member states, takes measures to control and analyze the current situation of member states in the ecological field. Because poor implementation of environmental law and policies has many negative effects, such as the environmental, economic and social costs, unequal playing level field for economic operators, and the loss of credibility of both national authorities and the EU. Full implementation of EU environmental legislation could save the EU economy €50 billion every year in health costs and direct costs to the environment. The EU waste policy alone could create an additional 400,000 jobs by 2020, and full implementation of water legislation could bring annual benefits of nearly €2.8 billion. That is why European Union takes measures to improve its environmental policy year after year and to implement and enforce its legislation more strictly.

References:

1. EU Environmental Law (Book by Geert Van Calster and Leonie Reins) Originally published: 2017
2. European Environmental Law (Book by Aleksandra Čavoški, Suzanne Kingston, and Veerle Heyvaert) Originally published: July 20, 2017
3. European Environmental Law: A Comparative Perspective (Book by Ludwig Krämer) Originally published: 2003

Institutional And Ad Hoc Arbitrations: Advantages And Disadvantages

Sultanli Melek Rovshan

Master student, Baku State University,
Department of Civil Process and Commercial law

Key words: international arbitration, ad hoc arbitration, institutional arbitration, UNCITRAL

Abstract:

This article deals with types of international arbitration, their role in alternative dispute resolution, effectiveness of them and their advantages and disadvantages. Arbitration is a form of the alternative dispute resolution which gives the right to parties of the commercial dispute to solve their dispute out of the court. In the international business, specially in the international transactions arbitration is the most dominant method of resolving disputes.

Açar sözlər: beynəlxalq arbitraj, daimi arbitraj institutu, ad hoc arbitraj, UNCITRAL.

XÜLASƏ:

Bu məqalədə beynəlxalq arbitrajın növlərindən, bu növlərin mübahisələrin alternativ həllindəki yerindən, onların səmərəliliyindən və həmçinin üstünlükləri və mənfə tərəflərindən bəhs edir. Arbitraj mübahisə tərəflərinə mübahisəni məhkəmədən kənar həll etmək hüququ verən mübahisələrin alternativ həlli vasitələrinin bir növüdür. Beynəlxalq biznes münasibətlərində, xüsusilə də beynəlxalq əməliyyatlarda arbitraj mübahisələrin həllinin dominant metodlarından biridir.

Ключевые слова: международный арбитраж, институциональный арбитраж, арбитраж ad hoc, Юнситал

В этой статье рассматриваются, типы

международного арбитража: роль в альтернативном разрешении споров их эффективность и преимуществ, а также недостаток. Арбитраж - это форма альтернативного разрешения споров, которая дает право сторонам коммерческого спора разрешать свой спор за пределами суда. В международном бизнесе, особенно в международных сделках, для разрешения споров, арбитраж является наиболее доминирующим (эффективным) методом.

First of all, arbitration is a form of alternative dispute resolution which allows disagreements between two parties to be resolved outside of the traditional court system. Generally parties are entitled to choose the form of the arbitration which they deem appropriate in the facts and circumstances of their dispute. The choice of the right institution depends on various aspects, for example the parties' backgrounds, the subject matter, the amount potentially in dispute, the applicable law on the merits and on where the award is going to be enforced. Arbitrations are commonly divided into 2 main types: ad hoc arbitration and institutional arbitration. In fact, Article 2(a) of the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration recognizes both ad hoc and institutional arbitrations as it defines arbitration as: "Any arbitration whether or not administered by a permanent arbitral institution". (1) Similarly article of the "Law on International Arbitration" of Azerbaijan Republic also recognizes both arbitration: "arbitration - any arbitration whether or not it is conducted by the permanent arbitration office". (2)

Institutional arbitration is an arbitration which is administrated by an institution.

In an institutional arbitration, the arbitration agreement designates an arbitral institution to administer the arbitration. The parties then submit their disputes to the institution that intervenes and administers the arbitral process as provided by the rules of that institution. The institution does not arbitrate the dispute. It is the arbitral panel which arbitrates the dispute. For example, international institutions include International Chamber of Commerce (ICC), London Court of International Arbitration (LCIA), International Centre for Settlement of Investment Disputes (ICSID) and etc. All these institutions have rules expressly formulated for conducting arbitration.

Institutional arbitration may be preferred if the parties do not mind the administrative charges levied by the institution. However, the administrative fees will be also high as they are calculated based on the amount in dispute. The rules may also require parties to respond within unrealistic time frames. Such rules may be applicable to a particular trade or industry, but not to the existing or prospective needs of one or more of the parties. (3) Parties should take care in selecting and deciding which institution to designate in their arbitration agreement. They should consider the nature and value of the dispute, rules of the institution as these rules differ, reputation of the institution and parties also chose the rules which in the same line with the latest developments in international commercial arbitration practice.

In order to submit a dispute to institutional arbitration, it is necessary to use precise language in the agreement to arbitrate. Each arbitral institution has its own model arbitration clause. The ICC's is as follows: "All disputes arising out of or in connection with the present contract shall be finally settled under the Rules of Arbitration of the International Chamber of Commerce by one or more arbitrators appointed in accordance with the said Rules." (4)

Features of institutional arbitration are following:

- 1) It involves specialized institution.
- 2) It has pre-established, up-to date set of rules.
- 3) Administered arbitration process, i.e. the institution oversees the whole proceeding and guarantees a certain standard flow of the procedure.

In the contrast to the institutional arbitra-

tion, an ad hoc arbitration is a proceeding that requires the parties to select the arbitrator(s), and the rules and procedures. If necessary, the parties can still designate an arbitral institution as an appointing authority and adopt an institution's arbitration rules, if the rules allow the parties to opt out of case administration by that institution. The parties may also adopt the UNCITRAL ad hoc rules for domestic and international disputes. (5)

Ad hoc arbitration is an arbitration which is not administrated by an institution. Ad hoc arbitration has been defined as "arbitration where the parties and the arbitral tribunal will conduct the arbitration according to the procedures which will either be previously agreed upon by the parties or in the absence of such agreement be laid down by the arbitral tribunal at the preliminary meeting once the arbitration has begun." Therefore, ad hoc arbitration is arbitration agreed to and arranged by parties themselves without recourse to an institution. The proceedings will be conducted by the arbitrator in accordance to the agreement between the parties or with their concurrence. This type of arbitration is a proceeding that is not administered by institution and requires the parties to make their own arrangements for selection of arbitrators and for designation of rules, applicable law, procedures and administrative support. Provided the parties approach the arbitration in a spirit of cooperation, ad hoc proceedings can be more flexible, cheaper and faster than an administered proceeding. The absence of administrative fees alone makes this a popular choice. (6)

An ad hoc arbitration is one where parties agree on particular, non-institutional rules to govern the arbitration rather than conduct it under the supervision of a specialist institution. The parties themselves determine all aspects of the arbitration like the selection and manner of appointment of the arbitral tribunal, applicable law, procedure for conducting the arbitration and administrative support without assistance from or recourse to an arbitral institution. The arbitral mechanism is therefore structured specifically for the particular agreement or dispute. If the parties cannot agree on such arbitral detail or, in default of agreement, laid down by the arbitral tribunal at a preliminary meeting once the arbitration has begun, it will be resolved by the Courts of State pursuant to the law of the seat of arbitration. While parties themselves may devise a bespoke set of arbitral rules to govern the arbitration, however, it is also open to the parties to adopt the 2010 UNCITRAL Arbitration Rules which are specifically designed for ad hoc

arbitral proceedings. These rules offer some of the certainty of institutional rules, without the necessity of submitting the dispute to the supervision of an arbitral institution.

The main features of ad hoc arbitration are:

1. Independent proceedings giving parties maximum flexibility;

2. The Tribunal is chosen by the parties (although if agreement cannot be reached the matter may be referred to an appointing authority);

3. There is no review of the award by an arbitral institution.

Ad hoc proceedings need not be kept entirely separate from institutional arbitration. Often, appointing a qualified arbitrator can lead to the parties agreeing to designate an institutional provider as the appointing authority. Additionally, the parties may decide to engage an institutional provider to administer the arbitration at any time. Provided the parties approach the arbitration with cooperation, ad hoc proceedings have the potential to be more flexible, faster and cheaper than institutional proceedings. The absence of administrative fees alone provides an excellent incentive to use the ad hoc procedure. (7)

So there are some advantages and disadvantages of both types of arbitration. Advantages of institutional arbitration is in the availability of pre-established rules and procedures which ensure the arbitration proceedings results consistent and predictable results. Administrative assistance from the institution, which will provide a secretariat or court of arbitration. The arbitral institution's staff will ensure that the arbitral tribunal is appointed, that advance payments are made in respect of the fees and expenses of the arbitrators, that time limits are kept in mind and, generally, that the arbitration is run as smoothly as possible. In addition to administration, certain arbitral institutions, like the International Chamber of Commerce (ICC), and the International Court of Arbitration (ICC Court) in Paris, scrutinize an award before it is published to the parties. The other advantage is in the qualified list of the arbitrators. International arbitration institutions usually benefit from vast databases of arbitrators in order to assist parties in appointing appropriate arbitrators for the resolution of their disputes. (8) The institutions have panels of experienced arbitrators specializing

in various areas like construction, maritime, contract, trade, commodities, etc. available to them. In all arbitrations, speed is of essence. Where an arbitral institution is involved, there will be tight time limits for the exchange of the parties' pleadings, the main hearing and the publication of the final award.

Disadvantages of institutional arbitration is in the administrative fees for services and use of the facilities, which can be considerable if there is a large amount in dispute - sometimes, more than the actual amount in dispute, bureaucracy from within the institution, which can lead to delays and additional costs and the parties may be required to respond within unrealistic time frames.

Advantages of ad hoc arbitration are following: Ad hoc arbitration if properly structured should be less expensive than institutional arbitration. So ad hoc arbitration is a preferred mode by the big corporations. Ad hoc arbitration may be designed according to the requirements of the parties, particularly where the stakes are large or where a state or government agency is involved. The parties are in a position to devise a procedure fair and suitable to both sides by adopting or adapting to suitable arbitration rules. Thus, parties are in control of the process. Ad hoc arbitration is flexible in allowing the parties to cooperate and decide upon the dispute resolution procedure. Parties can avoid such disagreement and avoid delays if they agree to conduct the arbitration under for example, UNCITRAL selected arbitration rules. The result is less time and legal expense spent in determining complex arbitration rules to be used in the arbitration. Ad hoc arbitration is less expensive than institutional arbitration. The parties only pay fees of the arbitral tribunal, lawyers or representatives, and the costs incurred for conducting the arbitration, i.e. expenses of the venue charges, etc. They do not have to pay the arbitration institution's administration fees which, if the amount in dispute is considerable, can be prohibitively expensive.

A disadvantage of ad hoc arbitration is that it depends for its full effectiveness upon the spirit of cooperation between the parties. If the parties do not cooperate in facilitating the arbitration, there could be loss of time in resolving the issues. There may be repeated recourse to the courts to determine contested interlocutory issues which may delay the arbitration

proceedings. In ad hoc arbitrations, progressing with the proceedings in the absence of one of the parties may be somewhat riskier, given that the absent party may later challenge the award on the grounds that the arbitral tribunal has not given him a fair opportunity to be heard.

In the conclusion, institutional arbitration is, in general, more adequate for the needs of international commercial companies because of its relative reliability, predictability and acceptance, which also means an easier enforcement of the award. A good ad hoc arbitration clause can take more time to draft and a «bad» ad hoc arbitration clause might cause the procedure to end up in front of state courts with more likelihood than a «bad» institutional arbitration clause. The choice of the right institution depends on various aspects, for example the parties' backgrounds, the subject matter, the amount potentially in dispute, the applicable law on the merits and on where the award is going to be enforced.

References

1. UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration

(http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/06-54671_Ebook.pdf)

2. Law on International Arbitration of Azerbaijan Republic

(http://arbitr.az/eng/viewpage.php?page_id=27)

3. Institutional and Ad hoc Arbitrations: Advantages and Disadvantages, Sundra Rajoo, P 550, 2010

4. Arbitration rules of International Chamber of Commerce,

(https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/arbitration/ruleofarbitration/#article_1)

5. Ad Hoc v. Institutional Arbitration: Advantages and Disadvantages, By William Hartnett, QC and Michael Schafler, 1 p., 2017

6. Dispute resolution through ad hoc and institutional arbitration, PhD Edlira Aliaj La Sapienza Università di Vlores “Ismail

Qemali”, 243 p., 2016.

7. Dispute resolution through ad hoc and institutional arbitration, PhD Edlira Aliaj La Sapienza Università di Vlores “Ismail Qemali”, 246 p., 2016.

8. Comparison of ad hoc arbitration and institutional arbitration, Hüseyin Acar, p 12., 2016

How Are Foreign University Diplomas Recognized And What Are The Practical Procedures?

Ulvi Ahmadov
Lawyer

Key words: Migration, education, nostrification, Azerbaijan

ABSTRACT:

This article examines the rules of identification of the equivalence (nostrification) issued by the competent authorities of foreign states, confirming the successful completion of the higher education program, identification of any document, diploma or other certificate in the territory of the Republic of Azerbaijan. Identification of the equivalence of foreign countries in the field of higher education means that the holders of documents certifying the receipt of these qualifications by the competent authorities of foreign states shall have the same academic and professional rights as holders of documents issued by the higher education institutions of the Republic of Azerbaijan. The main purpose of the article is to analyze the process of nostrification of the diplomas.

Açar sözlər: Miqrasiya, təhsil, nostrifikasiya, Azərbaycan

XÜLASƏ:

Bu məqalədə xarici dövlətlərin səlahiyyətli orqanları tərəfindən verilmiş, ali təhsil proqramının uğurla bitirilməsini təsdiq edən, bu və ya digər dərəcə verən hər hansı sənədin, diplomun yaxud başqa bir şəhadətnamənin Azərbaycan Respublikasının ərazisində ekvivalentliyinin müəyyən edilməsi (nostrifikasiyası) qaydaları araşdırılır. Xarici dövlətlərin ali təhsil sahəsində ixtisaslarının ekvivalentliyinin müəyyən edilməsi xarici dövlətlərin səlahiyyətli orqanları tərəfindən bu ixtisasların

alındığını təsdiq edən sənədlərin sahiblərinə Azərbaycan Respublikasında verilmiş ali təhsil haqqında sənədlərin sahiblərinin malik olduqları eyni akademik və peşə hüquqlarının verilməsi deməkdir. Məqalənin əsas məqsədi diplomların nostrifikasiyası prosesini təhlil etməkdir.

Ключевые слова: Миграция, образование, нострификация, Азербайджан

РЕЗЮМЕ:

В данной статье рассматриваются правила идентификации эквивалентности (нострификации), выданные компетентными органами иностранных государств, подтверждающие успешное завершение программы высшего образования, идентификацию любого документа, диплома или другого сертификата на территории Азербайджанской Республики. Идентификация эквивалентности иностранных государств в области высшего образования означает, что обладатели документов, подтверждающих получение этих квалификаций компетентными органами иностранных государств, имеют те же академические и профессиональные права, что и обладатели документов, выданных высшими учебными заведениями Азербайджанской Республики. Основная цель статьи - проанализировать процесс нострификации дипломов.

Regarding the recognition of foreign school and university diplomas, it should be noted that, Azerbaijan has ratified Convention "On recognition of higher school diplomas,

scientific degrees, educational curriculum obtained in the region of the European states” (1996), Convention “On recognition of higher school diplomas, scientific degrees, educational curriculum obtained in the region of Asia and countries of Pacific Ocean” (1996), Convention “On recognition of professional specialties” (1997) and Convention “On recognition of specialties in the field of higher school in the European region” (1997) on the recognition of the diplomas. Besides, Azerbaijan is a party to the Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education in the European Region (referred to as the Lisbon Convention, developed by the Council of Europe and UNESCO and adopted by national representatives meeting in Lisbon on 8 - 11 April 1997).

According to Law of the Republic of Azerbaijan on Education, one of the Responsibilities of the State in the field of education is to identify the procedures on recognition of education documents issued by foreign countries and provide nostrification services. After receiving a package of documents, they shall be submitted to the Ministry of Education officers or experts. According to international practice, the procedure for recognition of diplomas being considered takes for more than four months. The procedure for recognition of specialties in the higher education area is being implemented based on existing international contracts and recommendations, state educational standards and normative legal acts, which regulate the education system of the Republic of Azerbaijan.

The higher education specialties shall be:

- recognized by the country issued the document;
- specified in the international contracts of the Azerbaijan Republic.

The Ministry of Education is the institution in Azerbaijan that issues a certificate of recognition. You shall create an application on www.nostrifikasiya.edu.az and submit a request accompanied by the following documents.

1. Filling application form;
2. Document on higher education (original and copy certified by a notary and translated into Azeri);
3. Appendix to the diploma with details of study programs, their volume, total assessment, results for internship, essays and theses,

as well as other indicators for educational process (original and copy certified by a notary and translated into Azeri);

4. Identification Document (copies of passport and identity card duly certified by a notary);

5. Copy of work record card and/or unemployment certificate from the place of residence;

6. Full-time graduates should submit a document (application form or certificate duly certified) which confirms that they have lived in the city, where the university is located, during their study;

7. Part-time graduates should submit documents (certified) confirming their attendance at winter and summer sessions during their study;

8. Copy of military record or certificate of registration for military service.

However, specific procedures are not conducted in cases of applications by refugees, asylum seekers or any other vulnerable groups of migrants.

Department on recognition of Education documents has been created within the ministry, in accordance with the provisions of the Law on Education of the Republic of Azerbaijan, Regulation on Ministry of Education of the Republic of Azerbaijan, Lisbon Convention, Hague Convention on Abolishing the Requirement of Legalization for Foreign Public Documents and Executive order of the Cabinet of Ministers of the Republic of Azerbaijan for confirmation of regulations on recognition and determination of equivalence of higher education specialties of foreign countries. The main duties of the department are to implement the nostrification procedures, provide the functions of Group of Experts on Nostrification of Ministry of Education and cooperate with international partners in order to adopt the best foreign practices in the mentioned field. Firstly, the department imposes the reception and research on the documents and delivers the relevant requests, and then presents the prepared personal letter to the Group of Experts on Nostrification. The Department might conduct an additional research in case Group of Experts on Nostrification provides further comment about the significant importance of it. If the decision of Group of Experts on Nostrification is positive, certificate on recognition and determination

of equivalence of higher education specialties of foreign countries is presented by the Department. Otherwise, the Department presents letter of explanation on the reasons of non-recognition. Applicants have a right to appeal in cases of the officers refused to implement the services or due to actions of the officials. 71st article of the Law of Republic of Azerbaijan on Administrative Proceedings, furthermore, indicates the right of stakeholders to appeal of administrative act or refusal of issuance of the administrative act. Under the 71.3.2nd article of the same law, individuals' appeal to the higher administrative body or institution having competence to examine the appeal might be on the basis of objection regarding the administrative act.

Regarding the specific requirements, the documents on higher education should firstly be legalized in the country of origin. It is worthwhile to mention that, the diplomas and appendixes given in the countries which are Party States to the Hague Convention on Abolishing the Requirement of Legalization for Foreign Public Documents should be legalized by apostille certification. Documents provided in other countries should be legalized in accordance with the national legislation by the Ministry of Education before getting legalized by the embassy (consulate) of the Republic of Azerbaijan in that country. Expert fee for recognition and determination of equivalence of higher education specialties of foreign countries are AZN 50 compared to duty fee which is estimated in AZN 15 under the Law on State Duties of the Republic of Azerbaijan.

Under the Article 3.4 of Executive order of the Cabinet of Ministers of the Republic of Azerbaijan for confirmation of regulations on recognition and determination of equivalence of higher education specialties of foreign countries, content of study plan and programs, attestation systems, scope of the subjects taught, results of attestations by subjects, internship and its duration and the results of final examination are the main factors taken into account in the process of appraisal by experts.

Under the Article 3.7 denial of recognition can be given if :

- Duration of study in higher education specialty of foreign country is more than a year less than education standards of Republic of

Azerbaijan;

- The rights guaranteed under the education document provided in a foreign country are less than the rights guaranteed under the education document provided in Azerbaijan;

- Azerbaijan Republic does not provide distant study or mix of distant study and full-time education on the relevant specialty.

The certificate of recognition and determination of equivalence of higher education specialties of foreign countries is being signed by the Minister of Education of the Republic of Azerbaijan and approved by the official stamp of the Ministry. Afterwards, it will be presented to the applicant or its official representative, or delivered via email.

REFERENCES

1. Law of the Republic of Azerbaijan on Education 2009 (Təhsil haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu)

2 Ministry of Education of the Republic of Azerbaijan, 'Tələb olunan sənədlər' <<http://ani.edu.gov.az/az/content/7>> (Azerbaijani)

3. Ministry of Education of the Republic of Azerbaijan, 'Nostrifikasiya' <<http://edu.gov.az/az/page/67>> (Azerbaijani)

4. Law of the Republic of Azerbaijan on the Administrative Proceedings 2005 (İnzibati icraat haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu)

5. Executive Order of the Cabinet of Ministers of the Republic of Azerbaijan, N 64 (on confirmation of regulations on recognition and determination of equivalence of higher education specialties of foreign countries), 2003 (Xarici Dövlətlərin Ali Təhsil Sahəsində İxtisaslarının Tanınması və Ekvivalentliyinin müəyyən edilməsi (nostrifikasiyası) Qaydaları'nın təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin Qərarı)

Abortion And Right To Life

Guliyeva Gulshan Gadim

*Baku State University, Law faculty, II course master student of
"The UNESCO Chair on Human Rights and Information Law"*

Key words: Reproductive health, legal status of abortion, health care, abortion and right to life

Abstract:

In this article we are going to research relationship between abortion and survival, and the right of the fetus to survive, maternal health, family planning, and so on. issues and problems in this area.

Açar sözlər: Çoxalma sağlığı, abortun hüquqi statusu, sağlıq xidməti ,yaşamaq hüququ və abort

Xülasə:

Bu məqalədə abort və yaşamaq hüququ arasında qarşılıqlı əlaqələrdən və dölün yaşamaq hüququ, ananın sağlamlığı, ailə planlaması və s. məsələlərdən və bu sahədə mövcud problemlərdən bəhs olunur.

Ключевые слова: Репродуктивное здоровье, правовой статус аборт, Здравоохранение, аборт и право на жизнь

Резюме:

В этой статье рассматриваются отношения между аборт и выживанием, а также право плода выжить, материнское здоровье, планирование семьи и т. Д. проблемы и проблемы в этой области.

Occasionally, for political, religious, health or feminist reasons, the debate on the abortion issues is disclosed, the debate of this social

scourge that is present in every society. Legally or illegally abortions are performed everywhere. Fortunately, in many societies, the act of voluntary termination of pregnancy is guaranteed by law and this has cut to a considerable extent the way of illegal and criminal abortions with fatal consequences for women's health. According to the World Health Organisation, every year in the world, an estimated 40-50 million women faced with an unplanned pregnancy decide to have an abortion. This amount of abortions seems to be the cause that has reopened the public debate on the attitude of law, rule, religion, morality and the right of women to abortion.

The problems of abortion have been at any time part of an open debate across the world. Polyvalent discussions have become even more intensive whether we look at them by an ethical, religious or a legal point of view. Yet, despite the very long time that was devoted to the discussion and the decision making regarding abortion issues, they are still difficult to be solved to the end, because in the essence is an issue that lies in the public suspension between those who appreciate the advantages of political values in relation with the natural claims of moral and religious assessment. So again, there is great disagreement over the issue of the moral permissibility of abortion.

Abortion is the termination of a pregnancy by the removal or expulsion of a fetus or embryo from the uterus, resulting in or caused by its death. An abortion can occur spontaneously due to complications during pregnancy or can be induced, in humans and other species. . In the context of human pregnancies, an abortion induced to preserve the health of the gravid (pregnant female) is termed a

therapeutic abortion, while an abortion induced for any other reasons is termed an elective abortion. The term abortion most commonly refers to the induced abortion of a human pregnancy, while spontaneous abortions are usually termed miscarriages.

Methods of abortion have been documented for thousands of years. Some may be surprised to learn that Hippocrates, whose oath is famous for its wording "... I will not give a woman a pessary to cause an abortion", also reportedly described methods to terminate a pregnancy for medical indications in his *Corpus Hipocraticum*. In the 2008 debate on safe and legal access to abortion at the Parliamentary Assembly of the Council of Europe, Ms. Curdova of the Czech Republic noted that: "The 20th century scientist, George Devereux, after examining 350 primitive, ancient societies, concluded that abortion was a universal phenomenon and that it was impossible to find or create a social structure in which it would not exist.

he understanding of a woman's human right to decide when and if to have children has evolved and grown over the past 40 years. At the international level, governments recognized the right to make childbearing decisions at the first global meeting on human rights, as articulated in the 1968 Proclamation of Teheran. The 1979 Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination Against Women (CEDAW), was the first international human rights treaty to explicitly mention family planning. At the 1994 International Conference on Population and Development, 179 governments agreed that free and informed decision making about pregnancy and childbirth is a basic right. In 1999, the UN General Assembly agreed that, "where abortion is not against the law, health system should train and equip health-service providers and should take other measures to ensure that such abortion is safe and accessible".

The abortion debate refers to discussion and controversy surrounding the moral and legal status of abortion. The two main groups involved in the abortion debate are the pro-choice movement and the pro-life movement. Each movement has, with varying results, sought to influence public opinion to attain legal support for its position.

Pro-choice describes the political and ethical

view that a woman should have the choice to continue or terminate a pregnancy. This entails the guarantee of reproductive rights, including access to sexual education, to safe and legal abortion, and to contraception and fertility treatments. Pro-choice advocates argue that whether or not to continue with a pregnancy is inviolable personal choice, as it involves a woman's body, personal health and future. They believe that both parents' and children's lives are better when abortions are legal, thus preventing women from going to desperate lengths to obtain illegal abortions. More broadly, pro-choice advocates frame their beliefs in terms of individual liberty, reproductive freedom and reproductive rights.

Pro-choice individuals rarely consider themselves pro-abortion, because they consider abortion an issue of bodily autonomy, and find forced abortion to be as legally and morally indefensible as the outlawing of abortion. Indeed, some who are pro-choice consider themselves opposed to some or all abortions on a moral basis, but believe that abortions would happen in any case and that legal abortion under medically controlled conditions is preferable to illegal back-alley abortion without proper medical supervision.

A comprehensive global study of abortion has concluded that abortion rates are similar in countries where it is legal and those where it is not, suggesting that outlawing the procedure does little to deter women seeking it. Moreover, the researchers found that abortion was safe in countries where it was legal, but dangerous in countries where it was outlawed and performed clandestinely. Globally, abortion accounts for 13 percent of women's deaths during pregnancy and childbirth, and there are 31 abortions for every 100 live births, the study said.

On the other hand, pro-life describes the political and ethical opposition to elective abortion, and support for its legal prohibition or restriction. Those involved in the pro-life movement generally maintain that human fetuses and, in most cases, embryos are persons, and therefore have a right to life. Pro-life individuals generally believe that human life should be valued either from fertilization or implantation until natural death. The contemporary pro-life movement is typically associated with Christian morality, and has influenced certain strains of bioethical utilitarianism.

From that viewpoint, any action which destroys an embryo or fetus kills a person. Any deliberate destruction of human life is considered ethically or morally wrong and is not considered to be mitigated by any benefits to others, as such benefits are coming at the expense of the life of a person. In some cases, this belief extends to opposing abortion of fetuses that would almost certainly expire within a short time after birth.

So, the problem discussed, has to do with the debate if the conception of the right of choice in the context of political justice and the right of the woman to abortion should be dominant by leaving aside the issue of the moral status of the conceived fetus.

The liberal orientation of developed societies (countries) as well as of the developing ones is unable to find a middle way to make a partition between the right of women according to the concept of political justice and the strict moral and religious conceptions to damage the fetus to the extent when he's not a baby yet.

The discussion is made upon the basis of the liberal society principles founded on tolerance and civilization, on the sovereign and the equal civil right of the women to choose for themselves, to decide if they want to abort or not, and not being forbidden of their choice because the government is biased towards moral and religion.

Certainly, everywhere where the law banning abortion has been abolished there have been major cultural, ideological, medicinal and sexual battles to achieve and realize this difficult right for women. Abortion, regardless its cost, should be assessed as one of the pillars of the sexual revolution, which has as a basic aim the detachment of the sexual relationship from the child birth as a mechanical consequence of the intimate relation.

Modern times require that the developing societies change the masculinist idea which traditionally saw women as men's property. Time asks for the right of women to control themselves and independently their sexuality, to have unlimited possibilities for protective measures and tools to prevent unwanted pregnancies, to have full right on the reproduction decision.

Countries that keep abortion legal keep abortion safe and consequently, ensure the safety of women who choose to end their pregnan-

cies. Due to the fact that abortion is not legal in every country, an estimated 68.000 women worldwide die each year from unsafe abortions.

Women's right to comprehensive reproductive health services, including abortion, is rooted in international human rights standards guaranteeing the right to life, health, privacy, and non-discrimination. These rights are violated when governments make abortion services inaccessible to the women who need them. Under international law, governments can be held accountable for highly restrictive abortion laws and for failure to ensure access to abortion when it is legal. Governments also bear responsibility for high rates of death and injury among women forced to resort to unsafe abortion. So, it is government duties to ease restrictions and ensure access to safe services.

The international Human Rights Instruments where this women's right is rooted are the following ones: Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination Against Women (CEDAW), International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR), International Covenant of Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR), International Convention on the Elimination of all Forms of Racial Discrimination (ICERD).

Article 12 of CEDAW protects women's right to health and requires states parties to eliminate discrimination in the area of health care, including reproductive health care such as family planning services. Article 16 of the same Convention protects women's right to decide on the number and spacing of their children and to have access to information and the means to do so.

In its General Recommendation 24, the CEDAW Committee states that it is the duty of states parties to "respect, protect and fulfil women's rights to health care". The Committee recognizes the importance of women's right to health during pregnancy and childbirth as it is closely linked to their right to life. To make health services more readily available, and thereby prevent maternal mortality, the Committee explicitly requires that impediments to women's access to lifesaving health services (such as high fees, spousal authorization, or punitive provisions imposed on women who undergo abortion) be removed. The Recommendation explicitly says: "It is discriminatory for a State Party to refuse to provide

legally for the performance of certain reproductive health services for women”.

In its General Comment 14, the Committee on Economic, Social and Cultural Rights, interprets article 12(2) (a) of ICESCR as establishing a right to maternal child and reproductive health, which requires states parties to implement measures to accomplish the following: “improve child and maternal health, sexual and reproductive health services, including access to family planning, pre and post-natal care, emergency obstetric services and access to information, as well as to resources necessary to act on that information”. While abortion is not mentioned it would necessarily be a part of comprehensive reproductive health and family planning services, as would emergency services that might be required for post-abortion care.

References

1.Əliyev Ə.İ İnsan hüquqlarının beynəlxalq hüquqi müdafiəsi. Dərslük, Bakı, 2009, s 200-216, 233-243

2.Universal Declaration of Human Rights (UDHR), G.A. Res. 217A (III), UN GAOR, Res. 71, UN Doc. A/810 (1948).

3.Recommendation 675 (1972) on birth control and family planning in Council of Europe member States, adopted by the Assembly on 18 October 1972, from

4. http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta72/ERE_C675.htm [2013-05-22]

Copenhagen Criteria As The Main Guide To The Accession Of The European Union

Aliyev Asad Nazim

Master student, Baku State University,
Department of International Private law and European law

Key words: European Union, membership, criteria, candidate country

ABSTRACT:

This article deals with features of European Union enlargement process. Article will not be concerned with the challenges of the enlargement from the European Union perspective. It is important to see how serious the European Union is in terms of fulfilling its membership criteria. The Copenhagen criteria are the membership criteria that must be satisfied by a country that wants to become a member of the European Union prior to accession. The main aim of this article is to analyze the Copenhagen criteria.

Açar sözlər: Avropa İttifaqı, üzvlük, meyarlar, namizəd dövlət

XÜLASƏ:

Bu məqalədə Avropa İttifaqının genişlənmə prosesinin xüsusiyyətləri araşdırılır. Məqalə Avropa İttifaqı perspektivindən genişlənmə problemləri ilə əlaqəli olmayıb, Avropa İttifaqının üzvlüyünə qəbulun meyarlarının nə dərəcədə ciddi olduğunu öyrənmək baxımından əhəmiyyətlidir. Kopenhagen meyarları Avropa İttifaqına üzv olmaq istəyən istənilən dövlət tərəfindən yerinə yetirilməli olan üzvlük meyarlarıdır. Məqalənin əsas məqsədi Kopenhagen meyarlarını təhlil etməkdən ibarətdir.

Ключевые слова: Европейский Союз, членство, критерии, страна-кандидат

РЕЗЮМЕ

В этой статье рассматриваются особенности процесса расширения Европейского союза. Статья не будет касаться проблем расширения с точки зрения Европейского Союза. Важно видеть, насколько серьезный Европейский Союз с точки зрения выполнения его критериев членства. Копенгагенские критерии являются критериями членства, которые должны быть удовлетворены страной, которая хочет стать членом Европейского Союза до вступления. Основная цель этой статьи состоит в том, чтобы проанализировать Копенгагенские критерии.

Since 1993 the standard preconditions for membership are based on the Copenhagen criteria. In the earlier days before 1993, the simple fact that a country was European and democratic, was already the necessary and sufficient requirement for eligibility to membership. In this case the theoretical maximum size of the EU is physically limited by the number of countries belonging to geographical Europe. This explains why the application of membership on Morocco in 1987 was not considered to be acceptable. Even the geographical criterion is not absolute (7). The summit held in Copenhagen on 21-22 June 1993 was a very important decision, as mentioned earlier, that Central and Eastern European Countries could be included in the Union. In this conclusion of the Summit, the political and economic conditions necessary for full membership have been determined.

The EU offers help to countries that are in the process of meeting the Copenhagen criteria. For the candidate member countries the Instrument for Pre-Accession Assistance

(IPA) is available, and the European Neighborhood and Partnership Instrument (ENPI) for the potential candidate countries.

At the Council of Europe Summit held in Copenhagen, it was recognized that “for membership, the candidate country must have provided stability to institutions that guarantee respect for and protection of democracy, rule of law, human rights and minority rights” (3). In Article 6 of the Amsterdam Treaty signed in 1999, the following is written:

“The European Union is founded on principles of freedom, democracy, respect for human rights and fundamental freedoms, and rule of law supremacy.” Having completed the fifth enlargement process, the European Union has set three basic criteria for membership.

The accession criteria, or Copenhagen criteria are the essential conditions all candidate countries must satisfy to become a member state. These are:

- political criteria: stability of institutions guaranteeing democracy, the rule of law, human rights and respect for and protection of minorities;

- economic criteria: a functioning market economy and the capacity to cope with competition and market forces;

- administrative and institutional capacity to effectively implement the *acquis communautaire* and ability to take on the obligations of membership (9).

The Union’s capacity to absorb new members, while maintaining the momentum of European integration, is also an important consideration. The EU reserves the right to decide when a candidate country has met these criteria and when the EU is ready to accept the new member.

First Criteria (Political Criteria)

No clear indication is provided however about the relative weight and importance of the Copenhagen criteria, although it seems that the political requirement still ranks as the highest in the practical assessment of the Copenhagen criteria (8). The political criterion determines whether a country is eligible for membership, while the other criteria control the speed of the negotiations and of the joining process. Candidate countries should be close to European Union standards in the following areas:

- The existence of a stable and institu-

tionalized democracy;

- The rule of law;
- Respect for human rights;
- Protection of minorities.

Generally, the fact that the country is governed by a multi-party democratic system, respect for the rule of law, no death penalty, no discrimination against minorities, no racial discrimination, all forms of discrimination against women are prohibited, all articles of the European Convention on Human Rights are accepted without reservation, features such as the adoption of the European Convention on the Exercise of Children’s Rights are key considerations for full membership (1). However, the existence of these principles alone is not sufficient and must be applied continuously. It is important that the candidate countries not only express the notions of democracy and the rule of law, but also pass them on with all elements of everyday life. In sum, three key political criteria are important for full membership:

1. Democracy and the rule of law

For the superiority of democracy and law constitutional guarantee covering political pluralism, freedom of expression and freedom to choose religion, the existence of democratic institutions, independent judicial and constitutional institutions that enable the various state units to fulfill their normal functions, the realization of free and honest elections that enable different political parties to come to power alternately and generally recognize the role of the opposition are taken into consideration and evaluated.

2. Human rights

It is important for the European Union to be a party to the European Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and to accept the individual application of the Council of Europe Human Rights Court (10).

3. Respect for minorities

The main reference point in this regard is the Council of Europe Framework Convention on the Protection of National Minorities and Recommendation No. 1201 adopted by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe.

Second Criteria (Economic Criteria)

According to the results of the Copenhagen Summit, the existence of a functional market economy for the first time in the field of economy is sought for full membership:

1. An efficient market economy

For an efficient and functional market economy:

- The fact that the market forces of the supply-demand balance are established with an independent mutual interaction;
- The prices are as free as the trade, the entrance to the market (opening of new company) and the absence of obstacles for exit (bankruptcy);
- The existence of a legal system covering regulations on property rights (intellectual and industrial property) and the enforcement of these laws and regulations;
- The fact that an economic stabilization involving price stability has been achieved and the existence of sustainable external equilibrium;
- To have a broad consensus on the basic principles of economic policies;
- The financial sector needs to be well developed so that savings can be directed towards investments (4).

2. Provision of competitiveness within the EU

The second of the economic criteria for full membership is that the candidate country has the capacity to compete within the European Union. For this:

- The existence of a functioning market economy, with a macroeconomic stability sufficient for economic actors to make decisions in a stable and predictable environment;
- Having sufficient quantities and quality of human and physical capital in infrastructure (energy, telecommunication, transportation, etc.), education and research areas;
- The availability of companies' technology adaptability;
- Government policy and legislation, trade policy, competition policy, state aids, support for SMEs, etc. the extent to which it affects its ability to compete;
- Prior to enlargement, the degree of commercial integration provided by the Union to the Union (this issue concerns the volume and quality of the goods traded with member countries.);
- Having enough small and medium sized companies;

As indicators of the degree of competitiveness in this framework, it is important that there is a certain trade partnership between

the Union and that country before entry into the Union and that small firms in the country's economy have a large number and competitive power.

Third Criteria (Compliance with the *Acquis Communautaire*)

In addition to the above two conditions for full membership, a third condition is sought. This condition is the candidate country's "acceptance of economic and monetary union goals with the political union" and "the capacity to adapt to the decisions that the European Union will and will take".

1. To accept the EU's political unity and economic and monetary union goals

The candidate countries must be prepared to participate effectively in the "common foreign policy and security policy" of the Union. With regard to the Economic and Monetary Union, it is necessary to participate in decisions taken by Member States on issues such as the independence of the central bank, the coordination of economic policies, participation in the Stability and Growth Pact, and the prohibition of the central bank to finance public sector deficits (8).

2. Adhere to the decisions of the EU and the legislation it applies

It is important that the candidate countries adapt to the conditions set out in the partnership agreements such as the Customs Union, the free movement of goods, the free movement of capital, adaptation to the Community *Acquis*, which requires a single market transition, the agriculture, communication and information technologies, environment, transportation, such as justice and home affairs, labor and social rights, education and youth, taxation, statistics, regional policies, general external and security policy.

It is useful here to briefly give information on the *acquis communautaire*. The *acquis communautaire* refers to the entire set of rules and institutions in the main European Union agreements and other sources of auxiliary law (statutes, decisions, directives, etc.). External relations, security and justice, free movement, customs union, protection of the environment, education and research, all issues are settled in the EU *acquis* (6).

including commitment to political, economic and monetary union goals, is essential for membership". The Council of Europe emphasizes the importance of the following in relation to this last criterion. Adoption of the *acquis* covers the transfer, implementation and enforcement processes. It has been emphasized by the Council of Europe in Madrid that, besides transferring Community legislation to national legislation, it is a key precondition for ensuring its effective implementation through appropriate administrative and judicial structures and for accession negotiations. This is a very important aspect of preparing for membership and is a prerequisite for the creation of mutual trust, which is indispensable for membership.

An advanced public service and judiciary has a central place in that candidate countries can assume their membership obligations and make effective use of EU structural funds. To implement and exercise the *acquis* in an effective manner, existing institutions must be strengthened and new institutions established (5). Appropriate human and financial resources should be provided. Training and career development programs are key elements of this process.

On the other hand, the Economic and Monetary Union is an integral part of the Community *acquis*. However, a clear distinction must be made between participation in the Economic and Monetary Union, which is mandatory for all member states, and the monetary adoption of the euro. Even if they join the Economic and Monetary Union, it is not necessary for the new member states to immediately accept one currency after membership (2). Candidate countries are required to restructure their economic policies in order to adapt the Maastricht criteria in order to adopt the euro as early as possible.

The meaning of the Economic and Monetary Union includes the gradual development of the economies of the candidate countries in the ultimate acceptance of the single currency. Candidate countries have adopted the following principle in terms of full membership of the EU: Candidate countries will enter full membership with "status of member state continuing to use their national currency". This exception will be recognized in the Accession Treaties.

REFERENCES:

1. Ahrens, J. & Hoen, H. W. & Ohr, R. (2005), Deepening Integration in an Enlarged EU: A Club-theoretical Perspective, in *European Integration*, nr. 4
2. Council Regulation 1085/2006 of 17 July 2006 establishing an Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA), *Official Journal L* 210, 31 July 2006, p. 82 – 93
3. Copenhagen Criteria (1993), European Council, DOC 93/3, 22 June 1993
<http://www.consilium.europa.eu/media/21225/72921.pdf> Last visited: 03.02.2018
4. Hillion, C., *EU Enlargement: A Legal Approach* (Oxford, Hart Publishing, 2004) <https://ssrn.com/abstract=2405368> Last visited: 04.02.2018
5. Hoffmeister, F., 'Changing Requirements for Membership', in Ott, A. and Inglis, K. (eds.), *Handbook on European Enlargement*, The Hague: T. M. C. Asser Press, 2002
6. Kochenov D., "Behind the Copenhagen facade. The meaning and structure of the Copenhagen political criterion of democracy and the rule of law". *European Integration online Papers (EIoP)* Vol. 8 (2004) N° 10
7. Lacoste, Y. (2007), *Geopolitics of European Borders*, in *What Borders for Europe? Collection Penser L'Europe*, Culturesfrance, Paris, p. 20 – 34
8. Nello, S. S. (2009), *The European Union: Economics, Policies and History*, McGraw-Hill, 514 p.
9. Official website of EC, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/glossary/terms/accession-criteria_en Last visited: 03.02.2018
10. Veebel, Viljar. *Relevance of Copenhagen Criteria in Actual Accession: Principles, Methods and Shortcomings of EU Pre-accession Evaluation*. Issue 3. Vol 3. *Studies of Transition States and Societies*. November 2011

Child Labor Exploitation: Main Notions, Causes And Consequences

Nizamli Esmer Elxan

Baku State University, Law Faculty, II course master student of "UNESCO Chair on Human Rights and Information Law"

Key words: child, labor, exploitation, protection.

Açar sözlər: uşaq, əmək, istismar, müdafiə.

Xülasə:

Bu məqalədə, Uşaqəməyi, uşaq əməyinin istismarına təsir edən və səbəb olan əsas faktorlardan və uşaq əməyinin istismarının yaratdığı mənfi nəticələrdən bəhs olunur. Uşaq əməyinin istismarı hal-hazırda bütün dünyada mövcud olan əsas sosial problemlərdən biridir. Çünki uşaq əməyinin istismarı uşaq hüquqlarının pozulmasının ən əsas növlərindən hesab olunur. Bu istismarın qarşısının alınması üçün bütün dövlətlər öz öhdəliklərini lazımi qaydada yerinə yetirməli və vacib olan tədbirləri həyata keçirməlidirlər.

Ключевые слова: ребенок, труд, эксплуатация, защита

Резюме:

В этой статье рассматривается детский труд, основные факторы, влияющие на эксплуатацию детского труда и негативные последствия эксплуатации детского труда. Детский труд сейчас является одной из основных социальных проблем в мире. Поскольку эксплуатация детского труда является одним из наиболее важных видов нарушений прав ребенка. Чтобы предотвратить эту эксплуатацию, все государства должны выполнить свои обязательства должным образом и принять необходимые меры.

Every child has a right to education, clean water, nutrition and a safe living environment. But in some situations according to different reasons most of children lose these rights. One of these reasons is the child labor exploitation. Children work because their survival and that of their families depend on it, and in many cases because unscrupulous adults take advantage of their vulnerability.

Millions of children around the world are forced in child labor, depriving them of their childhood, their health, education, depriving them of their fundamental rights in the process and condemning them to a life of poverty and want. (1) Of course, there is work that children do to help their families in ways that are neither harmful nor exploitative. But a number of children are stuck in unacceptable work for children – a serious violation of their rights, such rights include the opportunity to enjoy their childhood, attend school regularly, have peace of mind and etc. That's why, at first, we must clarify main notion of child labor. Not all work done by children should be classified as child labor that is to be targeted for elimination. Mainly, two main conventions deal with child labour: the Minimum Age Convention and the Worst Forms of Child Labour Convention. Both have been adopted by the International Labour Organization (ILO) – the specialist organisation in the UN dealing with the world of work – and ratified by the UK. And also CRC deal with main provisions of concerning with children. The term "child labour", coined in Britain during the 19th century, implies that the children involved should not be working. "Youth employment", on the other hand, implies something quite different – that young people need appropriate

training and support to enter the labour market and to find jobs when they leave school. Many languages do not have a phrase that implies that children should not be working and use expressions more similar to “child work”. (4)

The term “child labor” is often defined as work that deprives children of their childhood, their potential and their dignity, and that is harmful to physical and mental development. The meaning of the term of child labor also varies among organizations, ILO argues that child labor is difficult to define. (1) It depends on the type of the job and, if the age is under eighteen and if the job intervenes the children’s education and development (ILO: 2004). The World Bank assumes that child labor can do serious threat to long-term national investment. Furthermore, according to UNICEF the problem of child labor can have more bad consequences besides all the concerns of investment or its relation to economic activity (ILO, 2013; Weston, 2005). UN Convention on the Rights of the Child (CRC) 1989 refers to a person under the age of 18. (3) According to, ILO child labour refers to work that:

- is mentally, physically, socially or morally dangerous and harmful to children; and
- interferes with their schooling by:
 - depriving them of the opportunity to attend school;
 - obliging them to leave school prematurely; or
 - requiring them to attempt to combine school attendance with excessively long and heavy work

The number of children working in the world today is higher than most people think, nearly a quarter of a million children, or 16 out of every 100 children worldwide, are engaged in exploitative child labor—in violation of Convention on the Rights of the Child and international labor standards. Almost three-quarters of them work in hazardous environments, such as mines or factories, or with dangerous substances, such as chemicals. Although, it is difficult to obtain anything more than an educated global estimate. This is firstly because many kinds of child labor are underreported, and secondly because many countries have no desire or incentive to publicize how many of their young people work and secondly because

many countries have no desire or incentive to publicize how many of their young people. Nevertheless, statistical techniques allow us to estimate that 211 million children aged 5 to 14 and an additional 141 million children aged 15 to 17 are “economically active”, i.e. are involved in some form of work.(4) These numbers bring a number of key questions to mind: Why do children work? What forces them to do work? Why does society permit it? Child labor may cause by several factors. Some of them including

Poverty is certainly the greatest single force driving children into the workplace.

According to the experts, the main reasons for the emergence of child labour in bigger cities are unhealthy family life and economic deprivation. Families strained by financial difficulties cannot cope with the increasing demands of their children and sometimes even fail to provide them with adequate nutrition. (6) This appears to be the main reason children look for their own sources of income .Income from a child’s work is felt to be crucial for his/her own survival or for that of the household. Eradicating poverty, however, is only the first step on the road to eliminating child labour. Children who come from poor families may be forced to work to support their siblings and parents or supplement the household income when expenses are more than the parents’ earnings. It is a huge problem especially in developing countries where parents are unable to generate income due to the lack of employment opportunities or education. Children can be found employed in mines or hawking in the streets to earn money that is used to provide basic necessities such as food and clothing for the family. Children may also be employed in factories to generate income for the family instead of attending school. Such a practice is a common phenomenon in poverty-stricken regions with large factories set up by international companies. Another reason of child labor exploitation may be illiteracy. So, a society with many educated people understands the importance of going to school and pursuing dreams. Children have the ability and time to become whatever they aspire to be. Illiteracy, on the other hand, makes it difficult for many people to understand the importance of education. Illiterate people view education as a preserve of the privileged in the society.

They will therefore not provide support to children so that they can go to school and build solid foundations for future success. The same view of life is seen among illiterate parents who prioritize children contributing to the upkeep of the family over going to school.

Another factor which can cause is the high cost of education many communities do not possess adequate school facilities; even where schools exist the education provided is often not perceived by children or their parents to be a viable alternative to work. For many families, schooling is simply unaffordable. Even when it is “free” it involves a perceived opportunity cost of the income foregone when a child is at school rather than at work; and, so, Quality education is expensive. To many parents who live in abject poverty, priority is given to providing food for the family because education is too expensive to afford especially when there are many children to pay school fees for. Instead of letting children stay at home because there is lack of money to send them to school, parents opt to have them working as unskilled laborers to help support the family. Some parents can also only afford basic education which means that children will be forced to look for work since they cannot pursue their education further. Other reasons can be early marriage, so marrying at an early age is a major contributing factor to overpopulation. Low aspiration also one of reasons exploitation of child labor, namely it is important for children and parents to understand that they can work hard and make something great of themselves. Low aspirations by parents and children are a major cause of child labor because in such a situation, being employed in a local factory, or selling grocery in the streets is the normal way of life. HIV/AIDS also can be reason of child labour exploitation. So, By 2001, the UN estimated that 13 million children around the world under the age of 15 had lost either one or both parents to HIV/AIDS. About half become orphans before they are 10. This fact shows that many children lose parents according to this virus and this results they remain alone and trapped to child labor. Discrimination against minority groups also can be result child labor exploitation.(9)

One of main issues concerning with the exploitation of child labor was a this question.

Why employers demand children to work. Principal reason of this demand is form of this labor is cheaper rather than adults’ labor. Even in some cases children work unpaid, particularly as domestic workers and also they could be punished as “slavery”. We can indicate as example to these conditions a number of ECtHR cases. One of them was the Siliaddin v France. It is also employers find children more obedient and easy control in comparing with adult workers also for employers were easier to intimidate children.

However, most countries signed many international conventions concerning with prohibition and prevention of child labor and its exploitation, but in some countries concerned laws are confusing and vague. Child labor is a prevalent problem throughout the world, especially in developing countries. Africa and Asia together account for over 90 percent of total child employment. Child labor is especially prevalent in rural areas where the capacity to enforce minimum age requirements for schooling and work is lacking. Child labor takes many different forms, a priority is to eliminate without delay the worst forms of child labor as defined by Article 3 of ILO Convention No. 182:

- (a) all forms of slavery or practices similar to slavery, such as the sale and trafficking of children, debt bondage and serfdom and forced or compulsory labor, forced or compulsory recruitment of children for use in armed conflict
 - (b) the use, procuring or offering of a child for prostitution, for the production of pornography or for pornographic performances;
 - (c) the use, procuring or offering of a child for illicit activities, in particular for the production and trafficking of drugs as defined in the relevant international treaties;
 - (d) work which, by its nature or the circumstances in which it is carried out, is likely to harm the health, safety or morals of children.
- (5)

After this Convention was adopted, the phrase “child labour” no longer refers exclusively to children working before they are 14 or 15, but to all cases in which children are exposed to harm at work, including work which deprives them of other basic rights, such as their right to education, or which exposes them to physical or sexual abuse. It is now a priority for UNICEF and other international agencies

to take action to end the “worst forms” of child labor, which involve an estimated 180 million children. UNICEF is also clear that all countries should set a legal minimum age for entry into employment and governments should take steps to ensure that this is respected. This does not mean prohibiting those children below the minimum age from working or earning any money. It is reasonable for children to help out in the home and to contribute to a family business, as long as this does not jeopardise their education or expose them to harm.

Child labor exploitation can cause some negative results. At first, have to point out that it damage both psychological and physical health of children. It must mentioned that child labor exploitation deprives children from their childhood and peaceful enjoy their basic rights. They lose quality of their childhood. A child should play with friends and make memories a lifetime. Another negative consequence of child labor exploitation is the health issues. So, undernourishment and poor conditions of work and working in hazardous places such as mines and factories impact badly their healthy. They also suffer from physical trauma. Children also lack the ability to shield themselves from most of the challenges that occur in the workplace. Issues such as bullying, sexual exploitation, and unfavorable working hours may result in mental trauma in these children. One of negative results of child labor exploitation can be illiteracy.(7) Because children lose their opportunity to go schools and it influence negatively their educational development. An individual who has gone to school may be aware of how to approach certain situations in life without resorting to brute force. An illiterate person, on the other hand, considers force to be the only answer to nearly all of the challenges experienced.

The effective abolition of child labor exploitation is one of the most urgent challenges of our time. But how can we stop child labor exploitation. Certainly, single action is not enough for elimination of child labor, stops child labor or puts an end to the harm which children suffer. Instead, we need a coordinated set of actions. This can involve: First solution can be preventing children from leaving school and entering labor market. Because leaving school early results illiteracy. Can be

create free education systems by states for poor children ,parents who don't have money for schools they can use this system. (8) And also every states and organizations try to putting the right laws and policies into place which ensuring public knows about them and the government has the political will to implement them. The poor living standards and financial constraints sometimes make them unwilling participants in this vice. Empowering poor people through knowledge and income generating projects would go a long way in reducing cases of child labour. Parental literacy also plays an important role in ensuring that the rights of children are upheld, and minors are not used as a source of labour. Empowering parents with this kind of knowledge can create a positive change in the society and encourage the shunning of child labour practices in communities.

Child labor is a big social problem which needs to be solved on urgent basis by the support of both, people (especially parents and teachers) and government. Children are our future that's why every individual and every state have to try to protect children from violence and abuse of their rights.(10) Including this abusive factors also exploitation(child labor exploitation, physical exploitation, psychological exploitation and etc.).It is particularly dangerous because it involves the sacrifice of a child's future welfare in exchange for immediate benefit.(2) Children are very little however they carry a prosperous future of any developing country. So, they are the big responsibility of all the adult citizens and should not be used in negative ways. They should get proper chance to develop and grow within the happy environment of family and school. They should not be limited by the parents only to maintain the economical balance of the family and by the businesses to get labor at low cost.

REFERENCES

1. https://www.unicef.org/protection/files/child_labour.pdf
2. Child labor today (www.darvag.com/jami-at/bultan/Child-Labour-today.pdf)
3. UN “Convention on the Rights of the Child” 1989

4. ILO “Convention No. 138 Minimum Age Convention”, 1973

5. ILO “Convention No. 182 Worst Forms of Child Labor “ 1999

6. “Causes and Consequences of Child Labor” (www.eclt.org/about/overview.html)

7. “Child protection from violence, exploitation and abuse
(https://www.unicef.org/protection/57929_child_labour.html)

8. W. Grubb and P. Ryan: The roles of evaluation for vocational education and training: Plain talk on the field of dreams (Geneva, ILO, 1999).

9. Geneva: ILO; 1992. ILO (International Labor Office). World Labor Report 1992.

10. <https://www.importantindia.com/25558/child-labour-meaning-causes-effects-solution>

Müsaibə: Avropa İttifaqı və Azərbaycan

Samirə Eyvazova

Beynəlxalq Xüsusi Hüquq və Avropa Hüququ kafedrasının dosent avəzi, Bakı Dövlət Universiteti

1. Avropa İttifaqı və Azərbaycan əlaqələri nə zaman başlamışdır?

Avropa Birliyi və SSRİ arasında Ticarət və Əməkdaşlıq haqqında ilk nəsil müqavilələr 18 dekabr 1989-cu ildə imzalanmış və 1 aprel 1990-cı ildə qüvvəyə minmişdir. Bu Müqaviləyə əsasən malların ticarəti ilə əlaqədar daha əlverişli milli rejim müəyyənləşirdi və sovet mallarına münasibətdə bəzi Avropa ölkələrinin müəyyənləşdirdiyi kəmiyyət məhdudlaşdırılmasının götürülməsi vasitəsilə idxalın məhdudlaşdırılması nəzərdə tutulurdu (maddə 5-9). Müqavilə həmçinin təminat qismində qarşılıqlı tədbirlərin də mümkünliyünü nəzərdə tuturdu (maddə 15) və maliyyə yardımı edilməsi məsələsini tənzimləyirdi. Müqavilədə neft və qazın çatdırılması məsələsini tənzimləyən və ya bir başa energetika sektoru üçün nəzərdə tutulmuş müddəalar əks olunmurdu. 1 dekabr 1991-ci ildə SSRİ-nin dağılmasından sonra bu Müqavilə yeni yaranmış dövlətlər üçün qüvvədə qaldı. 30 avqust 1991 Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyini bərpa etmək haqqında Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin Bəyannaməsində də qeyd olunur ki, “Azərbaycan Respublikasının və onun xalqının mənafeyinə zidd olmayan beynəlxalq paktları, konvensiyaları və başqa sənədləri qəbul edir”, yəni müstəqil AR ərazisində hüquqi qüvvəsini saxlayır. Bununla yanaşı ayrı-ayrı varis dövlətlərin konkret siyasi, iqtisadi və coğrafi xüsusiyyətlərini əks etdirən bəzi müqavilələrlə bağlı növbəti danışıqların aparılmasının vacibliyi haqqında qərar qəbul olunmuşdu. Aİ və AR arasındakı TƏM 1989-cu ildə SSRİ və Avropa Birlikləri arasında imzalanmış Ticarət, Kommersiya və İqtisadi Əməkdaşlıq haqqında Müqavilənin məntiqi davamıdır və bu TƏM-

in preambula və 104-cü maddəsində də qeyd olunur. TƏM qüvvəyə mindikdən sonra AR və Aİ arasında münasibətlərə tətbiq olunan 1989-cu il müqaviləsini əvəz etdi.

2. Avropa İttifaqı ilə Azərbaycan Respublikasının əməkdaşlığının hüququ əsası hansı sənədlərdir?

Avropa İttifaqı ilə Azərbaycan Respublikasının əməkdaşlığının hüququ əsası olan sənədlər qismində növbəti sənədləri qeyd etmək lazımdır. 1996-cı il 22 aprel tarixində imzalanmış, 1 iyul 1999-cu il tarixində qüvvəyə minmiş Tərəfdaşlıq və Əməkdaşlıq Sazişi (TƏS); 14 noyabr 2006-cı ildə imzalanmış Avropa İttifaqı-Azərbaycan Fəaliyyət Planı; 2006-cı il 7 noyabr tarixində imzalanmış Aİ və Azərbaycan arasında Enerji üzrə Strateji Əməkdaşlığa dair Anlaşma Memorandumu; 2008-ci il 16 iyun tarixində imzalanmış Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Avropa Birlikləri Komissiyası arasında Çərçivə Sazişi; 2009-cu il 7 may tarixində imzalanmış Şərq Tərəfdaşlığı Bəyannaməsi; 2011-ci il 13 yanvar tarixində imzalanmış Cənub Qaz Dəhlizinin təsis edilməsinə dair “Birgə Bəyannamə”; 2011-ci il 13 yanvar tarixində imzalanmış Azərbaycan və Aİ arasında Cənub Qaz Dəhlizi üzrə İşçi Qrupunun yaradılmasına dair Niyət Protokolu; 2011-ci il 13 yanvar tarixində imzalanmış Aİ-nin Avropa Qonşuluq və Tərəfdaşlıq Aləti çərçivəsində Avropa Komissiyası və Azərbaycan Respublikası arasında 2011-2013-cü illər üzrə Milli İndikativ Proqrama (MİP) dair Anlaşma Memorandumu; 2011-ci il 13 yanvar tarixində imzalanmış Şərq Tərəfdaşlığı çərçivəsində Azərbaycan Respublikası və Aİ arasında Hərtərəfli İnstitusional Quruculuq (HİQ) Proqramının Çərçivə

Sənədinə dair Anlaşma Memorandumu; 2013-cü il 29 noyabr tarixində imzalanmış “Azərbaycan Respublikası və Avropa İttifaqı arasında vizaların rəsmiləşdirilməsinin sadələşdirilməsi haqqında” Saziş; 2014-cü il 28 fevral tarixində imzalanmış “Azərbaycan Respublikası ilə Avropa İttifaqı arasında icazəsiz yaşayan şəxslərin readmissiyası haqqında Saziş”; 2014-cü il 14 iyun tarixində “Avropa İttifaqı ilə Azərbaycan Respublikası arasında Azərbaycanın İttifaq proqramlarındakı iştirakının ümumi prinsipləri haqqında Çərçivə Sazişi üzrə, bir tərəfdən Avropa Birlikləri və onların üzv dövlətləri, digər tərəfdən Azərbaycan Respublikası arasında Tərəfdaşlıq və Əməkdaşlıq Sazişinə əlavə Protokol”. Protokol 2016-cı il 14 iyun tarixində qüvvəyə minmişdir. Bu sənədlərdən də görüldüyü kimi Avropa İttifaqı ilə Azərbaycan Respublikasının əməkdaşlığı çox şaxəlidir, lakin iqtisadi sferədə əməkdaşlıq daha çox ön plana çıxır.

3. Avropa İttifaqı ilə Azərbaycan əməkdaşlığının sizə görə hansı hüquqi əhəmiyyəti var?

Azərbaycan Respublikası müstəqilli əldə etdikdən sonra Aİ ilə əməkdaşlığının beynəlxalq müqavilə əsası 1996-cı ildə bağlanmış TƏS-dir. Bu Müqavilə Birlik və üzv dövlətlərin birgə iştirakı ilə imzalanmış İttifaqın beynəlxalq müqavilələr kateqoriyasına aiddir. Müqavilə on il müddətinə imzalanmış, hər il tərəflərdən hər hansı biri onun ləğv olunduğunu elan etməsə, avtomatik olaraq müqavilənin müddəti uzadılır. Müqavilə preambula, 105 maddə, beş əlavədən və protokoldan ibarətdir. TƏM çərçivə sazişidir. Azərbaycan Respublikası və Aİ arasındakı 1996-cı il Tərəfdaşlıq və Əməkdaşlıq haqqında Müqavilə tərəflər arasında XXI əsrin başlanğıcı üçün siyasi, iqtisadi, mədəni məsələlər üzrə dialoqun inkişafının möhkəm əsasını qoydu. 1996-cı il müqaviləsi baza xarakteri daşıyır, Aİ və AR arasında əməkdaşlıq haqqında ümumi müddəaları özündə əks etdirir. TƏM çərçivə xarakteri daşıyır, onun bir çox müddəaları ayrı-ayrı məsələlər üzrə xüsusi, ikitərəfli müqavilələr çərçivəsində inkişafa və dəqiqləşdirilməyə ehtiyac duyur. TƏM-in bəzi müddəaları da (məsələn, 17-19-cu maddələr) bu tip müqavilələrin imzalanmasını tələb edir. Daha sonra bu sənəd Azərbaycanın da tərəfdaş olduğu Avropa Qonşuluq Siyasəti çərçivəsində Aİ AR əməkdaşlığının hüquqi əsası olmaqda da-

vam etdi. Bu çərçivə müqaviləsi bu gün də qüvvədədir. TƏM-in 43-cü maddəsi, Azərbaycan və Birlik arasında iqtisadi münasibətlərin inkişafı və möhkəmləndirilməsi üçün mühüm şərt kimi Tərəflərin qanunvericiliyinin uyğunlaşdırılmasını nəzərdə tutur. Qeyd olunan maddədə göstərildiyi kimi, Azərbaycan öz qanunvericiliyini tədricən Birliyin qanunvericiliyinə uyğunlaşan qanunvericilik olmasına səy göstərir. Hüququn harmonizasiya prosesi müxtəlif sahələri əhatə edir. Əsasən, Müqavilə aşağıdakı məsələlər üzrə qanunvericiliyin yaxınlaşmasını nəzərdə tutur: gömrük qanunvericiliyi; bank fəaliyyəti; şirkətlər haqqında qanun; şirkətlərin mühasibat uçotu və vergi qoyuluşu; intellektual mülkiyyət; əməyin mühafizəsi; maliyyə xidmətləri; rəqabət qaydaları; dövlət tədarükü; insanların, heyvanların və bitkilərin həyat və sağlamlığının mühafizəsi; ətraf mühitin mühafizəsi və təbii sərvətlərin işlədilməsi və istifadə olunmasına dair qanunvericiliyin formalaşdırılması; istehlakçıların hüquqlarının qorunması; vasitəli vergilər; texniki norma və standartlar; nüvə energetikasına dair qanunvericilik aktları; nəqliyyat. Birlik, bu sadalanan sahələrdə implementasiya prosesinin həyata keçirilməsi məqsədilə Azərbaycan Respublikasına müvafiq texniki yardım göstərəcəyiylə bağlı öhdəlik götürmüşdür. Yuxarıda sadalanan sahələr üzrə qanunvericiliyimizin formalaşmasında Aİ təcrübəsindən bəhrələnilmiş, Aİ ekspertlərinin dəstəyindən yararlanmışdır. Məsələn, 2013-cü il Azərbaycan Respublikası Gömrük Məcəlləsinin işlənilib hazırlanması prosesi Aİ-nin dəstəyi ilə həyata keçirilmişdir.

TƏS-in “İqtisadi əməkdaşlıq” adlı VI bölməsində adından da görüldüyü kimi sırf iqtisadi məsələlərə həsr olunmuşdur. 44-cü maddəyə əsasən bu cür əməkdaşlığın əsas vəzifəsi iqtisadi faktorları tamamilə nəzərə almaqla uzunmüddətli inkişaf və sosial inkişafın harmonizasiyasından irəli gələrək Azərbaycanda iqtisadi və sosial islahatlar keçirilməsinə və onun iqtisadiyyatının yenidən qurulmasına kömək etməkdir.

Əslində hüquqi əhəmiyyətdən çox danışmaq olar. Ümumi olaraq qeyd etməliyəm ki, Azərbaycan qanunvericiliyinin TƏS-in 43-cü maddəsində qeyd olunan bütün sahələrdə reform və dəyişikliklər edilərkən bəhərlənilən mənbə Aİ-nin bu sahədəki qanunvericilik aktlarıdır.

4. Azərbaycan Respublikasının tərəfdaş dövlət kimi Avropa İttifaqının Ümumi Xarici və Təhlükəsizlik Siyasəti üçün əhəmiyyəti?

Son dövrlərə qədər Aİ-nin təsis müqavilələrində İttifaqın qonşu dövlətlərlə münasibətlərini birbaşa tənzimləyən xüsusi normalar mövcud deyildi. 1 dekabr 2009-cu ildə qüvvəyə minən Lissabon Müqaviləsi ilə Avropa İttifaqı haqqında Müqavilənin (AİM) 8.2-ci maddəsinə olunan dəyişiliklə İttifaqın qonşularla olan münasibətlərinə konstitusion status verilmiş oldu. AİM-nin birinci hissəsində bəhs olunan “qonşu” anlayışı hüquqi anlayış olaraq qeyri-dəqiq olduğundan coğrafi və predmet nöqtəyi-nəzərdən təfsir üçün geniş imkanlar yaradır. Qeyd etdiyim kimi, AİM-nin 8-ci maddəsi “qonşu dövlətlərə” həsr olunmuşdur. Qonşu dövlət dedikdə, Aİ ilə quru və ya dənizlə qonşu olan dövlətlər nəzərdə tutulmalı olduğu halda təcrübədə “qonşu dövlətlərin yaxın qonşular”ı nəzərdə tutulur. Xəritəyə nəzər yetirdikdə görüldüyü kimi Avropa Qonşuluq Siyasətinə (AQS) daxil olan Azərbaycanın (və Ermənistanın) Aİ ilə birbaşa sərhəddi mövcud deyil. Həm də yaxşı qonşuluq münasibətlərinə və onun inkişafına konkret müqavilələrin bağlanması yolu ilə nail olunması da nəzərdə tutulur ki, bu müddə AİM-nin 217-ci maddəsindən də irəli gəlir. Qeyd etdiyim ki, AİM-nin 217-ci maddəsi ümumiyyətlə Aİ-nin üçüncü dövlətlərlə müstəqil şəkildə müqavilə bağlamaq səlahiyyətinin əsasını təşkil edən mühüm müddədir.

Heç bir Avropa dövləti ilə birbaşa sərhədə malik olmayan Azərbaycan, Xəzər hövzəsindəki zəngin neft yataqlarına, malik olduğu geosiyasi mövqeyinə görə Aİ-nin daim maraqlı olduğu dövlətlər sırasında olmuşdur. Baxmayaraq ki, 2002-ci ildə “Geniş Avropa – yeni qonşular” konsepsiyasının qəbulu zamanı heç bir Cənubi Qafqaz dövlətinin, o cümlədən Azərbaycanın adı AQS-də tərəfdaş qismində qeyd olunan dövlətlər sırasına daxil edilməmişdi. Lakin 2003-cü ildə Cənubi Qafqazda baş verən proseslər (Gürcüstanda “Qızılqül İnqilabı”, Azərbaycanda prezident seçkiləri) Avropa Komissiyası və Avropa Parlamentinin mövqeyinin dəyişməsinə səbəb olmuşdur. 2004-cü ildə bu “səhv” düzəldildi. Belə ki, 2004-cü ilin iyununda Cənubi Qafqaz dövlətləri – Azərbaycan, Gürcüstan və Ermənistan AQS-ə daxil olmaq üçün rəsmi dəvət olundular.

Azərbaycan Respublikası Avropa İttifaqı

üçün həm enerji resursları, həm geosiyasi mövqeyi, həm balanslaşdırılmış xarici siyasəti kimi mühüm üstünlüklərə malik olduğundan önəmli tərəfdaş dövlətdir.

5. Avropa İttifaqının Azərbaycanın investisiya qanunvericiliyinə nə kimi yardımları olub və ola bilər?

Aİ ilə AR arasında bağlanmış TƏS-in bir sıra müddələri bilavasitə investisiya fəaliyyəti sferasında əməkdaşlığa həsr edilib. İttifaq, ona üzv dövlətlər və Azərbaycan Respublikası digər Tərəfin vətəndaşlarına öz ərazilərində işə götürmə, iş şəraiti, mükafatlandırma və işdən çıxarma baxımından öz vətəndaşları ilə müqayisədə milli zəmində heç cür ayrı-seçkiliyə yol verilməməsinə təmin edir.

Tərəflər, şirkətlərin yaradılması, qız şirkətlərin və ya törəmə filialların fəaliyyətilə bağlı bir-birinə daha əlverişli rejim tətbiq edirlər. Şirkətlərin yaradılması və fəaliyyətilə bağlı müddəalar hava və su nəqliyyatı ilə bağlı məsələlərə aid edilmir.

TƏM-ə əsasən Tərəflərin xidmət bölməsini inkişaf etdirməyi nəzərdə alaraq, tədricən Birliyin və ya Azərbaycanın hər hansı tərəfdə təsis edilmiş şirkətlərinə xidmətlər göstərmək üçün lazımı addımlar atacaqlarını öhdələrinə götürürlər. Bu qaydada transsərhəd münasibətlərin liberallaşmasını sürətləndirmək məqsədi daşıyır.

Tərəflər kommersiya əsasında maneəsiz olaraq beynəlxalq dəniz bazarına çıxmaq və nəqliyyat daşımaları aparmaq prinsiplərini təsirli surətdə tətbiq etməyi öhdələrinə alırlar.

TƏM-in şəxslərin və xidmətlərin hərəkətinin təmin olunması ilə bağlı daha əlverişli rejimin müddəaları müvafiq olaraq, ikiqat vergi və ya digər vergi məsələlərinə yol verməmək məqsədilə bağladıkları müqavilələr əsasında təqdim etdikləri və ya gələcəkdə təqdim edəcəkləri vergi imtiyazlarına tətbiq edilmir.

Azərbaycan və Avropa Birliyi arasındakı Müqavilə kapital və cari ödənişlərin hərəkəti ilə bağlı mühüm müddəaları özündə əks etdirir. TƏM-ə əsasən Tərəflər rezidentlər arasında malların, xidmətlərin və ya fiziki şəxslərin hərəkəti ilə bağlı olan hər hansı cari ödənişlər sərbəst dövrəli valyuta ilə aparılır.

Beləliklə, Tərəfdaşlıq və Əməkdaşlıq haqqında Müqavilə AB-də (malların, şəxslərin, xidmət və kapitalın azad hərəkətilə bağlı) həyata keçirilən ümumi bazar prinsipindən irəli gələn iqtisadi münasibətlərin

bütün aspektlərinə toxunur.

Əməkdaşlığın istiqaməti kimi birtərəfli məcburiyyət tədbirlərinə yol verməmək barədə öhdəliyin qəbul edilməsi üzrə qanunvericilik normasının təsbit edilməsi xarici investorlar üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Sazişin bilavasitə 48-ci maddəsi kapital qoyuluşunun təşviqi və müdafiəsini təsbit edir. Həmin maddənin 1-ci hissəsində qeyd edilir ki, birliyin və üzv dövlətlərin müvafiq ixtiyar və səlahiyyətlərini nəzərə alaraq əməkdaşlıq ilk növbədə investisiyaların müdafiəsi, kapital köçürmələri və investisiya imkanları barədə məlumat mübadiləsi vasitəsilə həm daxili və həm də xarici fərdi investisiyalar üçün əlverişli şərait yaradılmasını qarşısına məqsəd qoyur -

lazım gələndə Üzv dövlətlər və Azərbaycan Respublikası arasında kapital qoyuluşunun stimullaşdırılması və müdafiəsi üzrə müqavilələr bağlanması;

lazım gələndə Üzv dövlətlər və Azərbaycan Respublikası arasında iqtisadiyyat vergiyə məruz qalmamaq üçün müqavilələr bağlanması;

Azərbaycan iqtisadiyyatına xarici investisiyaları cəlb etmək məqsədilə əlverişli şəraitin yaradılması;

sabit və adekvat biznes qanunvericiliyi və şəraitinin yaradılması və kapital qoyuluşu sahəsində qanunlar, qaydalar və inzibati praktikaya dair məlumatların mübadilə edilməsi;

ticarət yarmarkaları, sərgiləri, ticarət həftələri və digər bu kimi tədbirlər formasında investisiya imkanları barədə məlumat mübadiləsidir (TƏS, m.48).

Son 17 ildə Azərbaycan Respublikasına qoyulan ümumi sərmayələrin həcmi 82-mlrd. dollardan çox olub ki, bunun da təqribən 60% xarici sərmayələrin payına düşür. 1994-cü illərdə hasilat sənayesinə 30 mlrd.-dan çox kapital qoyulub.

Azərbaycan da xarici kapital qoyuluşunda maraqlı olan dövlətlər kimi daxili hüquqi tənzimlənməni beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırmaq istiqamətində qanunvericilik təcrübəsini təmin etməyə üstünlük verir. Sazişdən göründüyü kimi burada həm xarici, həm də daxili xüsusi investisiyaların müdafiəsi üçün təminatlar istənməmişdir. Buna uyğun olaraq AR müstəqilliyinin elə ilk illərində, 1992-ci ilin fevralın 15-də Xarici investisiyaların qoyulması haqqında, 1995-ci ildə isə Investisiya fəaliyyəti haqqında Qanunlar qəbul etmişdir. AR özünün yeni qanunvericili-

yini həm unifikasiya, həm də harmonizasiya yolu ilə formalaşdırmaqdadır.

AR-in eyni zamanda üzv dövlətlərlə bağladığı Investisiyaların qarşılıqlı müdafiəsi və təşviqi haqqında müqavilələri investisiya qoyuluşunun təşviqini nəzərdə tutur. Həmin müqavilələrdə tənzimləmə prinsipləri, qarşılıqlı təminat və təhlükəsizlik, mübahisələrin həlli, investorların milli mənsubiyyətinin müəyyən edilməsi meyarları və s. məsələlər öz əksini tapıb.

Xarici kapitalın milliləşdirilməsindən təminat, kapitalın köçürülməsi, milliləşdirmə zamanı verilən kompensasiyanın, eləcə də digər gəlirlərin sərbəst xaricə köçürülməsi, qeyri-kommersiya risklərindən təminatlar və s. məsələlər ətraflı tənzimlənilir. Milliləşdirmə (ekspropriasiya) müstəsna hallarda və ancaq ictimai maraqlar naminə ekvivalent kompensasiya veriləcək məbləğdə istənilən digər dövlətə onun valyutasında və hər hansı bir xüsusi formal problemlər yaradılmadan köçürülmə imkanına malik olmalıdır. Ekspropriasiyaya görə kompensasiya, mənfəət və gəlirlər, bir sözlə investorun hüququ ilə bağlı olan bütün ödəmələr Beynəlxalq Valyuta Fondu haqqında Sazişin müddəalarına uyğun olaraq valyuta paritetinin gözlənilməsilə həyata keçirilməlidir.

Müvafiq beynəlxalq müqavilələrdə hüquq tətbiq etmə prosesində anlaşılmazlıq yaranmasın deyər, beynəlxalq investisiya münasibətləri üçün əhəmiyyət kəsb edən (investisiya, kompaniya, investor, mənfəət və gəlir və s.) anlayışların definisiyası verilir. Bağlanmış beynəlxalq sazişlər bir qayda olaraq Aİ-nin daxili hüququnun ciddi təsirinə məruz qalır. TƏM-in 43-cü maddəsində (2) də nəzərdə tutulduğu kimi Aİ-nin də təsis müqavilələri əmtələrin sərbəst rejimi üzrə Müqavilə qanunvericiliyin uyğunlaşdırılması üçün əsas kimi çıxış edir. Xüsusən də, assosiativ üzvlük mərhələsində qeyd edilən uyğunlaşdırma daha da aktuallaşacaq. Şərq Tərəfdaşlığı çərçivəsində qəbul olunacaq Assosiativ Müqavilələrdə acıq şəkildə üzvlük vəd olunmasa da, nəticədə bu istiqamətdə irəlleyişlərin əldə olunması da vəd olunur.

Investisiya fəaliyyətində əmtəə və xidmət növlərinin qiymətləndirilməsi müsabiqə nəticələrinə əsasən, sərbəst şəkildə müəyyənləşdirilir. Qanun mülkiyyət formasından asılı olmayaraq bütün investisiyaların qorunmasına təminat verir. Öncə qeyd etdiyimiz qanunlarda investorlar investisiyanı idarə,

istifadə və ona xitam verməyə maneçilik törədə bilən ayrı-seçkilik xarakterli tədbirləri istisna edən, habelə qoyulmuş sərvətlərin və investisiyanın nəticələrinin respublikadan aparılması şərtləri və qaydasını müəyyən-ləşdirən bərabər hüquqi rejimlə təmin olunur-lar. Dövlət və digər orqanlar ümumi qayda ilə əlaqədar hallar istisna olmaqla investisi-ya fəaliyyətini məhdudlaşdırma bilməz. Dövlət orqanlarının müdaxiləsi nəticəsində investora hər hansı bir ziyan dəyərsə bu halda vurulan ziyan tam şəkildə ödənilməlidir. Investisiya fəaliyyəti subyekləri, onlar arasında bağlanmış müqavilənin (kontraktın) şərtləri pozulduğu, həmçinin dövlət orqanları üzərinə götürdüyü öhdəliklərə əməl etmədiyi halda, müəyyən-ləşdirilmiş qaydada məsuliyyət daşıyır, müba-hisələr isə məhkəmələr və arbitrajlar vasitəsilə həll olunur.

AR-in qanunvericiliyinin dəyişiklik edilməklə Aİ hüququna uyğunlaşdırılması tələb edilən sahələrdən biri də dövlət satınal-malarıdır. Əsaslı tikintidə, dağ-mədən və s. sahəsində investisiya cəlb etməklə işlərin yerinə yetirilməsi üçün dövlət sifarişinin yer-ləşdirilməsi müsabiqə əsasında həyata keçir-ilməlidir. Buna ÜTT hüququ yol verdiyi kimi, eynilə Yer in tək haqqında 1997-ci il Qanunu və Dövlət satınalmaları haqqında AR-in 2003-cü il Qanunu nəzərdə tutur. Belə bir qay-da, həm də QATT üzrə öhdəlik olaraq təzahür etməkdədir. Lakin müəyyən hallarda, xüsusilə də milli iqtisadi təhlükəsizlik tələb etdikdə si-farişlər tendersiz də yerləşdirilə bilər.

6. Azərbaycan Respublikasının Avropa İttifaqı ilə əməkdaşlığının institusional əsası barədə, Azərbaycan Respublikasının Avropa İttifaqı ilə əməkdaşlığı üzrə Dövlət Komissi-yyasının əhəmiyyəti barədə nə deyə bilərsiniz?

Azərbaycan Respublikasının Avropa İttifaqı ilə əməkdaşlığının tədbirlər planına ümumi rəhbərlik, onun həyata keçirilməsinin təşkili və yerinə yetirilməsinə nəzarət Azərbaycan Respublikasının Avropa İttifaqı ilə əməkdaşlığı üzrə Dövlət Komissiyası tərəfindən həyata keçiriləcək və hər ilin yekunu üzrə Tədbirlər Planının yerinə yetirilməsi, hesabat dövründə cəlb olunan vəsaitlər barədə ümumi məlumat, planlaşdırılan nəticələrin əldə olunmasının qiymətləndirilməsi və icra ilə bağlı müvafiq tövsiyələr haqqında hesabat hazırlanıb, Azər-baycan Respublikasının Avropa İttifaqı ilə

əməkdaşlığı üzrə Dövlət Komissiyasına təqdim ediləcəkdir. 2005-ci ildən 2015-ci ilə kimi bu qrup Azərbaycan Respublikasının Avropaya inteqrasiyası üzrə Dövlət Komissiyası adlan-mışdır. 31 avqust 2015-ci il tarixli Azər-baycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı Azərbaycan Respublikasının Avropa İttifaqı ilə əməkdaşlığı üzrə Dövlət Komissiyası kimi dəyişdirilmişdir.

Aİ Fəaliyyət Planında 10 prioritet məsələ nəzərdə tutulur. AR bu prioritetlər üzrə müvafiq qanunvericilik aktlarında Aİ hüququ-na uyğun əlavə və dəyişikliklər etməyi öz öh-dəsinə götürmüşdü. Unifikasiya olunmalı nor-maların növ zənginliyi dolayısı ilə prosesin vahid dövlət orqanında baş verməsini bir növ qeyri-mümkün edir. Vahid orqanın rəhbərli-yi altında müxtəlif dövlət orqanlarının birgə fəaliyyəti təşkil olunmalıdır ki, günümüzdə də bu qaydada realizə olunmaqdadır. Məsələn, Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə seçkilər 7 noyabr 2010-cu il tarixində Avropa Şurası Venesiya Komissiyası və ATƏT/DTİHB ilə birgə işlənilib hazırlanaraq qəbul edilmiş və beynəlxalq standartların tətbiq edilməsinə im-kan verən Seçki Məcəlləsi əsasında hazırlanıb keçirilmişdir.

Aİ-də isə Aİ-nin xarici siyasətinin forma-laşmasında, realizəsində Aİ-nin bir neçə insti-tutu, orqanı iştirak edir. Avropa Şurası, Avropa Şurasının Sədri, Avropa Parlamenti, Avropa Komissiyası, Aİ-nin xarici orqanı kimi İttifaqın xarici ölkələrdə nümayəndəliyi və ad hoc mis-siyalar və s. orqanlar xarici siyasət sahəsində müxtəlif səlahiyyətlərə malikdirlər və onlar xarici siyasətin ayrı-ayrı sahələrində müxtə-lif funksiyaları yerinə yetirirlər. 1997-ci ildə qəbul olunmuş Amsterdam Müqaviləsi yux-arıda da qeyd olunduğu kimi, Ümumi xari-ci siyasət və təhlükəsizlik siyasəti sahəsində mühüm islahatların başlanğıcını qoymuşdur. Elə bu sənəddə də ümumi xarici siyasət və təhlükəsizlik siyasəti üzrə yeni xüsusi vəzifə təsis olunmuşdur. Bu vəzifə Şuranın Baş Kat-ibi vəzifəsi ilə birləşir. Yuxarı səviyyədə xarici nümayəndəliklərlə görüşləri, danışıqları bir qayda olaraq Avropa Komissiyasının sədri tərəfindən və ya bu institutun xarici əlaqələr üzrə komissarı tərəfindən həyata keçirilir.

AQS üzrə tərəfdaş dövlətlərdə aparılan işlərə nəzarət etmək, onlarla birgə əməkdaşlıq etmək Aİ-nin ən böyük institutu olan Avropa Komis-siyasının səlahiyyətindədir. Əslində bu orqan

bütövlükdə Aİ-nin ümumi xarici siyasət və təhlükəsizlik siyasəti məsələləri üzrə məsul institutudur. Bu institut yarandığı gündən bu günə kimi Avropa Birliyinin xaricdə təmsilçiliyini həyata keçirir. Bunu da qeyd etmək lazımdır ki, institutun səlahiyyəti təkcə ümumi xarici siyasət və təhlükəsizlik siyasəti ilə kifayətlənmir. Avropa Komissiyasının tərkibində də Avropa Qonşuluq siyasəti və genişlənmə üzrə Komissar Azərbaycanla Əməkdaşlıq üzrə məsuldur.

AR ilə Aİ əməkdaşlığı üzrə görülmüş və görülməli işlər barəsində dövrü məlumatlar Avropa Komissiyasına ünvanlanır.

Avropa Komissiyasının tərkibində bir neçə komissarlıq mövcuddur. Bunlardan bir də Xarici əlaqələr üzrə komissarlıqdır (Avropa Xarici Fəaliyyət Xidməti). Bu Avropa İttifaqının bir növ Xarici İşlər Nazirliyi kimi fəaliyyət göstərən qurumudur.

AQS məsələlərindən məsul komissar Avropa genişlənmə və Avropa Qonşuluq Siyasəti üzrə komissardır. Avropa Komissiyasının tərkibində fəaliyyət göstərən İnkişaf və Tərəfdaşlıq – Avroyardım (DEVCO - Development and Cooperation – EuropeAid) AQS-in realizəsində mühüm rol oynayan qurumlar arasında mühüm yer tutur. DEVCO dünyada yoxsulluğun azalması, sabit demokratiyanın, sülhün və təhlükəsizliyin təmin olunması məqsədilə Aİ-nin inkişaf siyasətinin formalaşdırılması və xarici yardım sferasında sahəvi siyasətin müəyyənləşdirilməsindən məsul qurumdur. Avroyardım müstəqil şəkildə və ya Avropa Xarici Siyasət Xidməti ilə birgə həyata keçirdiyi üzünmüddətli xarici yardım proqramlarından məsuldur. O, həm də Avropa büdcəsi və Avropa İnkişaf Fondu tərəfindən maliyyələşən xarici yardım alətlərinin realizəsindən də məsuldur. Avroyardım Avropa Şurasının və Parlamentinin xarici yardım aləti üzrə qarşıya qoyulmuş məqsədlər istiqamətində fəaliyyətini qurur. Bu məqsədlərin realizəsinin bütün mərhələlərində - maliyyələşdirmə qərarlarının proqramlaşdırılması, müəyyənləşdirilməsi, dəyərləndirilməsi, hazırlanması, icrası, monitorinqi və qiymətləndirilməsi məsuliyyətini də məhz özü daşıyır. Hər hansı ölkə ilə bağlı dəyərləndirmə aparılan zaman AQS üzrə Qonşuluq Siyasəti müvəkkili, İnkişaf Siyasəti üzrə Müvəkkili, Avropa Xarici Fəaliyyət Xidməti ilə birgə fəaliyyət ortaya qoyulur.

Avropa Qonşuluq və Tərəfdaşlıq Aləti AQS-i

maliyyə baxımından təmin edən əsas qurumdur. 2007-ci ildən AQTA TACİS (Şərqi Avropa dövlətləri üçün) və MEDA (Aralıq dənizi dövlətləri üçün) vasitəsilə yardımın koordinasiya olunmuş davamçısıdır. 2007-2013-cü illər üçün AQTA-in büdcəsi 12 milyard avro təşkil edib. AQS-in maliyyə Reqlamenti olan AQTA-nın 2-ci və 3-cü maddəsində AQS Aİ-nin xarici münasibətlərinin bütün iştirakçılarını özündə birləşdirən çətir kimi xarakterizə olunur.

Aİ-də AQS münasibətləri çərçivə xarakterli müqavilələrlə tənzimləndiyindən onun tərkibində geniş səlahiyyətli institut da mövcud deyil. AQS-in maliyyələşməsi, onun çərçivəsində həyata keçirilən layihələr, hesabatların dinlənilməsi, prosesə rəhbərlik bir institut tərkibində deyil, yuxarıda da qeyd olunduğu kimi şəxəli şəkildə bir neçə orqanın birgə fəaliyyəti ilə həyata keçirilir.

Oxşar hal AR-də də müşahidə olunur. Burada isə səlahiyyətlərin şəxələnməsinin əsas səbəbi AQS üzrə nəzərdə tutulan prioritet məsələlərin çox geniş sahələri əhatə etməsi, bir deyil, bir neçə orqanın səlahiyyətində olan məsələlərin tənzimlənməsidir. Lakin bu orqanlar içərisində daha çox ön plana çıxanlar - AR Nazirlər Kabineti, AR Milli Məclisi, AR İqtisadiyyat Nazirliyi, AR Dövlət Gömrük Komitəsi və s. qurum və strukturlardır. Azərbaycan Respublikasının Avropa İttifaqı ilə əməkdaşlığı üzrə Dövlət Komissiyasının tərkibi də məhz bu qurumların səlahiyyətli şəxslərindən təşkil olunur.

Müsaibə: Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi Və Mövcud Problemləri

Azər Əliyev

*Martin Luter adına Halle-Vittenberq Universitetinin assosiativ professoru,
Dr. iur., LL.M.*

1. “Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsi”ndə əşya hüquq sistemini necə qiymətləndirirsiniz? Məcəllədə bir çox ziddiyyətlərin səbəbini nədə görürsünüz?

Bizim Mülki Məcəllə bir çox post-sovet ölkələrdən fərqli olaraq MDB Model Mülki Məcəlləsinin üzərində yox, Alman Mülki Məcəlləsinin (Bürgerliches Gesetzbuch) üzərində qurulub. Beləliklə Azərbaycan əşya hüququnun binövrəsi daha güclü olub. Belə ki, MDB Model MM-si demək olar ki, mülkiyyət hüququndan başqa heç bir klassik əşya hüququnu nəzərdə tutmamışdı. Klassik əşya hüququ deyəndə, ancaq əşyaya bağlı olan və əşyanı yükləndirən hüquqlar başa düşülür. Hətta əşya servitutu nəzərdə tutulmamışdı. Servitut torpaq sahəsinə olan istifadə hüququ yox, daşınmaz əmlakın mülkiyyətçisinə qarşı olan hüquq formasında mümkün idi. Beləliklə daşınmaz əmlakın mülkiyyətçisi dəyişərkən yeni servitut yaradılmalı idi. Bu isə əşya hüququnun əsas konsepsiyasını - əşyaya bağlılığını pozurdu. Klassik əşya hüququ əvəzində isə sosialist iqtisadi sisteminin qalıqları olan bir çox xüsusi hüquqlar nəzərdə tutulmuşdu, misl üçün operativ. Bu hüquq institutlarını daha yaxından araşdırarkən məlum olur ki, onlar hüququn subyektlərinin əşyaya yox, dövlətin özü yaratdığı subyektlərlə olan münasibətləri tənzimləyir. Azərbaycan hüququnun bugünkü strukturunu düşünsək, o institutlar dövlət və inzibati münasibətləri tənzimləyir. Yeri gəlmişkən qeyd etmək istəyirəm ki, bir çox post-sovet dövləti, xüsusən də Rusiya, öz Mülki hüquqlarında dərin islahatlar aparıb və bir çox sahədə Alman hüququnu resepsiya ediblər. Belə ki, əsl, əşyaya bağlı servitut Rusiya MM-nin 275-ci maddəsinin 1-hissəsində 2014-

ci ildən öz yerini tutub.

Azərbaycan MM-i isə ən birinci gündən bir çox əsas əşya hüquqlarını tənzimləyib. Misal üçün tikintiyə vərəsəlik hüququ, uzufrukt və s. Amma xüsusən qeyd etmək lazımdır ki, Mülki Məcəlləmizin əsas strukturu Alman MM-nə uyğun olsa da, Mülki Məcəlləmiz hazırlanarkən və hətta bu günə kimi tətbiq edilərkən rus və post-sovet hüququnun, xüsusilə isə hüquq mədəniyyətinin, təsiri çox güclüdü. Belə ki, MDB MM-in bəzi institutları bizim Mülki Məcəlləyə yol tapmışdır. Ələfsus isə rus dilində haqqında yazılmayan institutlar çox zaman heç tətbiq edilmirdi. Buna misal kimi elə tikintiyə vərəsəlik hüququ və ya qabaqcadan qeydiyyat institutlarını göstərmək olar.

Bəzi hallarda isə Mülki Məcəlləmizdə bir institut eyni zamanda həm Alman, həm də MDB konsepsiyasında təsbit edilir. Bu da hüquq tədbiqində ciddi problemlərə gətirib çıxarır.

Misal kimi elə Mülki Məcəlləmizdə verilən daşınmaz əmlakın anlayışını göstərmək olar.

Bir tərəfdən MM-in 135.4-cü maddəsinin 2-ci cümləsində qeyd olunur ki, torpaq sahələri, yer təkisi sahələri, ayrıca su obyektləri, meşələr, çoxillik əkmələr, binalar, qurğular və torpaqla möhkəm bağlı olan digər əşyalar, yəni təyinatına tənəsübsüz zərər vurulmadan yerinin dəyişdirilməsi mümkün olmayan obyektlər daşınmaz əşyalardır. Bu yanaşma bizə MDB MM-indən gəlib. Sosialist dövrdə torpağa xüsusi mülkiyyət olmadığından, tikililər və s. torpaq sahəsi ilə möhkəm bağlı olan əşyalar ayrıca daşınmaz əşya statusuna malik olmuşdur. Sonralar bu əşyaların daşınmaz əşya statusu bir çox post-sovet ölkəsində saxlanılmışdı.

Mülki məcəlləmizin 135.10 maddəsində isə nəzərdə tutulur ki, adi anlamda əşyanın tərkibinə daxil olan və dağıdılmadan,

zədələnmədən və ya dəyişdirilmədən ondan ayrılma bilməyən hər şey əşyanın tərkib hissəsidir. Bu qaydanın həm də daşınmaz əşyalara şamil olunması, həmən bəndin ikinci cümləsində bu yanaşmanın icazəsiz tikililərə tətbiq olunmaması ilə birmənalı təsdiqini tapır. Beləliklə m. 135.10-a uyğun olaraq, əgər torpaq sahəsinə ağac əkilirsə, bu ağac ayrıca bir daşınmaz əşya yox, torpaq sahəsinin tərkib hissəsi olur. Bununla da, torpaq sahəsinin mülkiyyətçisi yeni əşya əldə etmir, sadəcə ağac elə torpaq sahəsinin tərkib hissəsi olaraq onun mülkiyyətinə düşür. Eyniliklə də, bu torpaq sahəsinə daşınmaz əmlak tikmək üçün birləşdirilən tikinti materiallarına şamil edilə bilər. Bu yanaşmaya uyğun olaraq torpaq sahəsində tikilən bina həmin torpağın tərkib hissəsi olur və ayrıca bir əşya kimi mövcud olmur. Beləliklə torpaq sahəsinin mülkiyyətçisi avtomatik həmin tikilinin mülkiyyətçisi olur.

2. Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi həm MDB Model Mülki Məcəlləsinin, həm də Almaniya Mülki Məcəlləsinin əsasında yazılmışdır. Bunun bir nümunəsi kimi AR Mülki Məcəlləsinin 135.4 və 135.10-cu maddələrini qeyd etdiniz. Sizcə, bu iki hüquq sisteminin eyni məsələyə fərqli yanaşmalarının Azərbaycan Mülki Məcəlləsində əks etdirilməsi Respublikamızda praktiki problemlər doğururmu?

Qeyd etdiyiniz fərqli yanaşmalar ancaq bu maddələrdə öz əksini tapmır. Bu yanaşmalar başqa normalardada ardıcıl olaraq inkişaf etdirilir. Belə ki, m. 135.10-də əks etdirən fikir inkişaf edərək m. 190-da müəyyən edilir ki, daşınmaz əşyanın torpaq sahəsi ilə bağlılıq tərzini onu həmin sahənin tərkib hissəsinə çevirmişsə, bu Məcəllənin 135.10-cu maddəsinə uyğun olaraq torpaq sahəsinin mülkiyyətçisi eyni zamanda həmin əşyanın da mülkiyyətçisi olur. Amma başqa tərəfdən m. 240.2 135.4-də nəzərdə tutulan yanaşmanı rəhbər tutaraq müəyyən edir ki, torpaq sahəsinin mülkiyyətçisi özünə mənsub sahədə ucaldılmış və ya yaradılmış binaya, qurğuya və digər daşınmaz əmlaka mülkiyyət hüququ əldə edir. Beləliklə m. 190-a uyğun olaraq tikinti elə torpağın tərkib hissəsidir, m. 240.2-ə uyğun olaraq isə tikinti ayrı bir daşınmaz əşyadır. İkinci yanaşma həm də dövlət qeydiyyatını tənzimləyən

normalarda öz əksini tapır. Belə ki, m. 178.2-yə uyğun olaraq “yeni yaranmış daşınmaz əmlaka mülkiyyət hüququ onun daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində qeydə alındığı andan əmələ gəlir”. Sual yaranır ki, bəs əgər dövlət reyestrində tikili qeydə alınmayıbsa, onda bu tikili torpaq sahəsinin tərkib hissəsidir? Reyestrə qeydə alınmaqla artıq yeni bir əşya yaranır? Və ən əsas sual, tikili ilə torpaq sahəsinə olan hüquqların münasibəti necə tənzimlənir? Bu suala da birmənalı cavab tapmaqda mən çətinlik çəkirəm: bir tərəfdən m. 243.1 nəzərdə tutur ki, “başqa şəxsə mənsub torpaq sahəsində olan daşınmaz əmlakın mülkiyyətçisi həmin əmlakın yerləşdiyi torpaq sahəsi hissəsindən istifadə hüququna malikdir”. Bu istifadə hüququna Mülki Məcəllədə bir neçə dəfə rast gəlinir, amma bu hüququn mahiyyəti tam açıqlanmır və ən əsas bu istifadə hüququ dövlət reyestrində qeydiyyatdan keçmir. Deyilənləri konkret bir misalda təqdim etməyə çalışsaq, belə bir vəziyyət alınır. Bir mülkiyyətçiyə mənsub olan torpaq sahəsində başqa bir şəxs çoxmənzilli bina ucaldırsa, onda tikinti zamanı həmin bina torpaq mülkiyyətçisinin mülkiyyətidir. Hətta həmin torpağın mülkiyyətçisi tikintini apran şəxsə istifadə hüququ versə də, tikili bu istifadə hüququnun tərkib hissəsi olmur (fərqli vəziyyət vərsəlik tikinti hüququnda m. 250 və sonrakılar yaranır). Deməli, tikinti zamanı tikintini aparan şirkət heç zaman binanın tərkib hissələrini özgənkiləşdirə bilməz. Tikinti zamanı tikinti şirkəti müflis olsa, onda bu şirkətinin kreditorlarının ilkin olaraq binaya heç bir hüquqları yaranma bilməz, ona görə ki, tikinti şirkəti torpaq sahəsinin mülkiyyətçisi deyil. Bu problem Rusiya məhkəmə praktikasında artıq dəfələrlə müzakirə edilib və Ali Məhkəmənin həmdə 2014-cü ilə kimi fəaliyyət göstərmiş Ali Arbitraj Məhkəməsinin Plenum Qərarlarına və İnformasiya məktublarında öz əksini tapıb. Belə ki, tikintidə olan bina, tikinti işləri gedirsə və podrat müqavilələri icra edilirsə, daşınmaz əmlak kimi yox, tikinti materiallarının toplumu kimi qəbul edilir. Ancaq tikinti işləri bitəndən və ya dayandırıldıqdan sonra tikili dövlət reyestrində qeydiyyatdan keçirilir və daşınmaz əşya statusu alır. Alman hüququnda vəziyyət tam fərqlidir: orada hər bir tikili torpaq sahəsinin tərkib hissəsidir. Tikilini torpaqdan ayırmaq üçün xüsusi əşya hüquqları tətbiq edilir. Misal üçün bizim MM-nin 250 və s. maddələrində nəzərdə tutulmuş

vərəsəlik tikinti hüququ. Bu müddətli hüquq torpaq sahəsinə olan mülkiyyət hüququna yüklülük kimi daşınmaz əmlak reyestrində qeydiyyatdan keçirilir.

Misal gətirdiyim ən sadə problemlərdən biridir. Analizi davam etdirsək, bir çox ziddiyyətləri müəyyən edəcəyik. Misal üçün qeydiyyatdan sonra tikilinin mülkiyyətçisinin avtomatik torpaq sahəsinə müddətsiz istifadə hüququn yaranması və beləliklə, torpaq sahəsinin mülkiyyətçisinin mülkiyyət hüququndan faktiki məhrum edilməsi. Və yaxud, tikilinin dağılmasının nəticələri də qeyri-müəyyəndir. Mövcud olmayan əşyaya mülkiyyət hüququ ola bilməz, bununla da dövlət reyestrində olan qeyd əsassız olur. Demək olarmı ki, bununla torpaq sahəsinə istifadə hüququ da qüvvəsini itirir?

3. Yeni tikilən binalardakı mənzillərin “Daşınmaz Əmlakın Dövlət Reyestri”ndə qeydiyyata alınmasında bir çox problemlər əmələ gəlir və bu məhkəmə mübahisələri doğurur. Bu problemin həlli üçün bir çıxış yolu varmı? Varsa, onun tətbiqi bu problemləri həll edə bilirmi?

Mən düşünürəm ki, yeni tikilən binaların tərkib hissələrinə hüquqlarla bağlı problemlər elə bizim daşınmaz əmlak hüququmuzun tam bir sistem kimi işləməməsi ilə birbaşa bağlıdır. Öncədən dediyim kimi, daşınmaz əmlaka mülkiyyət hüququ ancaq reyestrə qeyd alınandan sonra əmələ gələ bilər. Bizim Mülki Məcəllə artıq 2000-ci ildən qabaqcadan qeydiyyatı (m.147) nəzərdə tuturdu. Bu institut daşınmaz əmlaka və ya gələcəkdə yaranan daşınmaz əmlaka olan öhdəlik hüququnu (xüsusən qeyd edirəm ki, öhdəlik hüququnu, ona görə ki, olmayan əşyaya əşya hüququ ola bilməz) dövlət reyestrində qeydiyyatını nəzərdə tutur. Məlumdur ki, qabaqcadan qeydiyyatın tənzimlənməsində kifayət qədər problem mövcud idi, amma son aylarda bu institutun tətbiq edilməsi sübut edir ki, bu institutun tətbiqi əvvəllər də mümkün idi.

4. Mülki dövriyyəni qorumaq üçün AR Mülki Məcəlləyə bir çox dəyişikliklər edilib. Bunlardan biri də “Qabaqcadan qeydiyyat” institutunun “Təminat qeydiyyatı” edilməsi və məzmununun artırılmasıdır. Sizcə, bu dəyişik-

liklər problemləri həll edə biləcəkmə?

Qabaqcadan qeydiyyatın yerinə təminat qeydiyyatının Mülki Məcəlləyə daxil edilməsi, mənəcə, ilk növbədə psixoloji nöqtəyi nəzərdən vacibdir. Hər iki institut daşınmaz əşyaya olan öhdəlik hüququnun dövlət reyestrində qeydiyyatdan keçirilməsini tənzimləyir. Və qabaqcadan qeydiyyatın adını dəyişmədən də islahatları aparmaq olardı. Əsas odur ki, bu institut həqiqətən işləsin. Vacib addım ondan ibarətdir ki, indi tikilməkdə olan binaların tərkib hissələrinə də hüquqları qeydiyyatdan keçirmək olar. Bu, mənəcə, çox müsbət addımdır. Mən çox ümid edirəm ki, bu islahat nəticəsində yeni qeydiyyat praktikası yaranacaq və binalara və onların tərkib hissələrinə olan hüquqlar reyestrə birbaşa olaraq torpaq sahələrinə olan hüquqlarla uzlaşdırılacaq.

Belə ki, bütün torpaq sahələri kadstrlaşdırılacaq və onlara olan mülkiyyət və digər əşya hüquqları tam olaraq daşınmaz əmlak reyestrində öz əksini tapacaq. Nəticə olaraq hər bir torpaq sahəsində tikinti ya mülkiyyətçi tərəfindən, və ya buna birbaşa imkan yaradan vərəsəlik tikinti hüququ əsasında aparılacaq. Bununla da torpaqla üzərində olan tikililərin statusunda heç bir ziddiyyət qalmayacaq. Elə çoxmənzilli binalarda mənzil mülkiyyətçiləri də avtomatik olaraq binanın üzərində yerləşdiyi torpaq sahəsinin mülkiyyətçiləri kimi reyestrə qeyd alınacaq, necə ki, MM-in 226.1 maddəsində nəzərdə tutulub. Bununla, çoxalmağa olan və yeni sosial gərginlik yaradan mənzil mülkiyyətçiləri ilə torpaq sahəsinin mülkiyyətçiləri olan tikintini aparmış sonradan isə kommunal xidmət göstərən şirkətlər arasında mübahisələrin qarşısı tam alınmış olar.

Qanunvericiliyə gəlincə isə, ümid edirəm ki, vaxtı ilə sosialist dövründə dövlət tərəfindən istifadəyə verilmiş mənzillərin təmənasız özəlləşdirilməsi keçirildiyi kimi, indi də çoxmənzilli binaların altında olan dövlət və bələdiyyə torpaq sahələri mənzillərin mülkiyyətçilərinin paylı mülkiyyətinə veriləcək. Bununla da, torpaq sahələrinə və onların üzərində olan tikililərə olan hüquqlarda müəyyənlik artar və bizim MM-in 226 və sonrakı maddələri tam funksional olar.

MÜNDƏRİCAT / CONTENTS

İnsan Hüquqları Üzrə Müvəkkilin İnsan Və Vətəndaş Hüquq Və Azadlıqlarının Təmin Edilməsində Dövlət Orqanları ilə Qarşılıqlı Əlaqəsi - Nurani Rüstəmli	6
Açıqlıq və İnformasiya əldə etmək hüququ - Talut Hüseynov	10
Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin Müraciət qaydaları və şikayətlərə baxılma mexanizmi - Bayramova Zhala Qubad	16
İnsan Hüquqları Haqqında Avropa Konvensiyasında Təsbit Olunmuş Şəxsi və Ailə Həyatına Hörmət Hüququnun Müdafiəsi - Əlizadə Firavan Süleyman qızı	23
Korrupsiya və onunla mübarizənin təşkili: Milli və beynəlxalq təcrübə - Elxan Heydərlı	31
Формирование и развитие института административной юстиции в международной практике и Азербайджанской Республике - Зейналов Эльмир Фуад оглы	38
Методы защиты прав интеллектуальной собственности в Азербайджане - Исмаилова Эльнара Шахин	36
European Employment Strategy - Alakbarov Nurlan Arif	41
Social Security Coordination In European Union - Allahverdiyeva Minakhanim Abdulla	45
Port and berth: safe or unsafe - Araz Babazadeh	49
Powers Of The Court Of Justice Of The European Union - Aslanova Shahla Sakhavat	54
The European Certificate Of Succession - Aliyev Farid Alisafa	59
Information Society: Concepts and Definitions - Bayramli Kamil Mirza	64
Defamation Law - Abdurrahimova Lala Adil	70
The Problem Of Ensuring Freedom Of Information: International Standards And Legislation Of The Azerbaijan Republic - Hasanova Leman Habil	79
Features Of Customs Regimes In The European Union - Alizade Nihal Rahib	83
Modern Legal Problems Of Organization Of E-government - Mammadov Murad	90

MÜNDƏRİCAT / CONTENTS

International Legal Personality Of The European Union - <i>Aliyeva Ophelia Alikhan</i>	94
Restriction Of The Rights Of Juveniles In The Criminal Code Of The Republic Of Azerbaijan As One Of The Problems In The Field Of Human Rights - <i>Mirzayeva Shams Shamsi</i>	99
Peculiarities Of Liability For Environmental Offenses In European law <i>- Muradov Soltan Ilqaroghlu</i>	103
Institutional And Ad Hoc Arbitrations: Advantages And Disadvantages - <i>Sultanli Melek Rovshan</i>	107
How Are Foreign University Diplomas Recognized And What Are The Practical Procedures? - <i>Ulvi Ahmadov</i>	111
Abortion And Right To Life - <i>Guliyeva Gulshan Gadim</i>	114
Copenhagen Criteria As The Main Guide To The Accession Of The European Union - <i>Aliyev Asad Nazim</i>	118
Child Labor Exploitation: Main notions, causes and consequences - <i>Nizamli Esmer Elxan</i>	122
Müsahibə: Avropa İttifaqı və Azərbaycan - <i>Samirə Eyyazova</i>	127
Müsahibə: Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi və Mövcud Problemləri - <i>Azər Əliyev</i>	133

ELSA Azerbaijan

Editor-in-chief: Aynur Valiyeva
Co-editor: Nigar Akhundova

Phone: +994 (51) 456-21-76
E-mail: lawjournal@elsaazerbaijan.org

Website: www.elsa.az
Facebook: www.facebook.com/ELSAzerbaijan/